

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BİYOİLİK KENTSEL MEKANLAR BAĞLAMINDA
İSTANBUL YAŞAM VADİLERİ:
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin Sercan ÖZELMAS

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

ŞUBAT 2025

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**BİYOİİLİK KENTSEL MEKANLAR BAĞLAMINDA
İSTANBUL YAŞAM VADİLERİ:
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hüseyin Sercan ÖZELMAS
(519211031)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Elif KISAR KORAMAZ

ŞUBAT 2025

ISTANBUL TECHNICAL UNIVERSITY ★ GRADUATE SCHOOL

**ISTANBUL VALLEYS OF LIFE IN THE CONTEXT OF
BIOPHILIC URBAN SPACES:
THE CASE OF AYAMAMA VALLEY OF LIFE**

M.Sc. THESIS

**Hüseyin Sercan ÖZELMAS
(519211031)**

Department of Urban Design

Urban Design Programme

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Elif KISAR KORAMAZ

FEBRUARY 2025

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 519211031 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Hüseyin Sercan ÖZELMAS, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “BİYOFİLİK KENTSEL MEKANLAR BAĞLAMINDA İSTANBUL YAŞAM VADİLERİ: AYAMAMA YAŞAM VADİSİ ÖRNEĞİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Elif KISAR KORAMAZ**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. İsmail Eren KÜRKÇÜOĞLU**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Seher Demet KAP YÜCEL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : 10 Ocak 2025
Savunma Tarihi : 3 Şubat 2025

Tüm sevdiklerime,

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca, bana bilgi ve birikimleriyle rehber olup bana karşı katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen, bu sürecimdeki çalışmalarımı heyecanla destekleyen değerli danışmanım Doç.Dr. Elif Kısar Koramaz'a sonsuz saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca bana deneyimleriyle farklı bakış açıları sunan, mesleki ve akademik yönde gelişimlerimi sağlayan tüm hocalarıma içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam hakkında yapıcı eleştirileri ve yönlendirmeleriyle katkılar sağlayan Doç.Dr. İsmail Eren Kürkçüoğlu ve Doç.Dr. Seher Demet Kap Yücel'e saygılarımı sunar teşekkür ederim.

Küçüklüğümünden beri desteklerini benden hiçbir zaman eksik etmeyen, her düşüncem ve isteklerimde bana güvenip yanımda olup beni destekleyen ve bugün geldiğim noktada fazlasıyla katkıları olan aileme, annem Sabiha Özelmaz'a, sevgisini ve desteğini her daim kalbimde hissettiğim babam Ömür Özelmaz'a, her anımızı tebessümle hatırladığım biricik anneanneme en içten sevgilerimle teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana farklı mesleki ve akademik bakış açıları kazanmamda rol oynayan, birlikte geçirdiğimiz süreç boyunca her zaman varlıklarını ve desteklerini hiç esirgemeyen sevgili dostlarım Derya Koçaş, Dilara Şimşek ve Şebnem Çebi'ye en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım. Hayatım ve eğitim hayatım boyunca tüm kaygılarımı, sıkıntılarımı paylaştığım, her anıma, sevincime, üzüntüme şahit olan ve sonsuz desteklerini hissettiğim sevgili dostlarım Can Ersöz, Sema Begüm Topçu, Duygu Engin, Duygu Er, Hakan Şatin, Büşra Er, Zeynep Altıntaş ve Fahriye Aydemir'e en içten sevgilerimle teşekkür ederim. Hem varlığıyla mükemmel bir arkadaş olan hem de akademik olarak fazlasıyla katkısını gördüğüm, tez sürecimde manevi desteğini benden hiç esirgemeyen sevgili dostum Esra Acar'a sonsuz teşekkür ederim. Her birinize ayrı ayrı teşekkür ederek, minnet duygularımı paylaşmak isterim.

Şubat 2025

Hüseyin Sercan Özelmaz
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	xi
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ	xv
ŞEKİL LİSTESİ	xvii
ÖZET	xxi
SUMMARY	xxv
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı	4
1.3 Çalışmanın Yöntemi	5
1.4 Çalışmanın Önemi ve Katkıları	6
2. DOĞA, İNSAN VE KENT	7
2.1 Doğa Kavramı	7
2.2 İnsan ve Doğa Etkileşimi	11
2.2.1 Doğa sevgisi	12
2.2.2 Yaşam sevgisi	13
2.3 İnsan ve Kent Etkileşimi, Kentsel Çevrede Doğa ve İnsan	14
2.3.1 Duyular, algı ve biliş	16
2.3.2 Deneyim	20
2.4 Doğa ve Kent Etkileşimi	22
2.4.1 Kentsel doğa kavramı	22
2.4.2 Doğa ve kent ekseninde tasarım yaklaşımları ve akımları	24
2.5 Bölüm Sonucu	26
3. BİYOFİLİ VE BİYOFİLİK TASARIM	29
3.1 Biyofili Kavramı ve Biyofili Hipotezi	29
3.2 Biyofilinin İnsanlık Tarihindeki Süreci	32
3.3 Biyofilik Değerler	37
3.4 Biyofilik Tasarım İlkeleri	38
3.5 Biyofilik Tasarımın Temel Boyutları ve Öğeleri	40
3.6 Biyofilik Tasarımın Psikolojik ve Fizyolojik Etkileri	43
3.7 Kentsel Mekanda Biyofili	45
3.8 Dünyadan Biyofilik Kentsel Mekan Örnekleri	49
3.8.1 High Line, New York	49
3.8.2 Gardens by the Bay, Singapur	51
3.8.3 Tanner Springs Park, Portland	52
3.8.4 Cheonggyecheon Deresi, Seoul	53
3.9 Bölüm Sonucu	54
4. METODOLOJİ	57
4.1 Biyofilik Tasarım Boyutları ve Parametreleri	59

4.2 Veri Toplama Yöntemleri.....	63
4.3 İstanbul Yaşam Vadileri ve Çalışma Alanının Belirlenmesi.....	69
4.3.1 Çalışma alanı: Ayamama Yaşam Vadisi	79
4.3.2 Ayamama Yaşam Vadisi projesinin özellikleri ve yaklaşımları	87
5. ALAN ÇALIŞMASI: AYAMAMA YAŞAM VADİSİ’NİN BİYOFİLİK BAĞLAMDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	93
5.1 Ayamama Yaşam Vadisi’nde Biyofilik Tasarım Parametrelerinin Varlığı	94
5.1.1 Mekanda doğa boyutunu yansıtan parametreler.....	94
5.1.2 Doğal analoglar boyutunu yansıtan parametreler.....	102
5.1.3 Mekanın doğası ve deneyimi doğa boyutunu yansıtan parametreler	105
5.2 Ayamama Yaşam Vadisi’nde Kullanıcı Davranışları	111
5.2.1 Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölgede kullanıcı davranışları	111
5.2.2 Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölgede kullanıcı davranışları	114
5.2.3 Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölgede kullanıcı davranışları.....	117
5.2.4 Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölgede kullanıcı davranışları ...	119
5.2.5 Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölgede kullanıcı davranışları	123
5.3 Kullanıcı Değerlendirmeleri Doğrultusunda Ayamama Yaşam Vadisi	127
5.3.1 Kullanıcıların demografik özellikleri	128
5.3.2 Ayamama Yaşam Vadisi kullanım özellikleri	130
5.3.3 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi’nde biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin algısal değerlendirmeleri	133
5.3.4 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi’nde biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin deneyimleri.....	139
5.3.5 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi’nden memnuniyetleri ve beklentileri.....	145
5.4 Bölüm Değerlendirmesi.....	147
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	165
KAYNAKLAR.....	175
EKLER	183
ÖZGEÇMİŞ.....	189

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANPT	: Arzu Nuhoğlu Peyzaj Tasarım
BBMD	: Bingöl Barka Mimarlık ve Danışmanlık
BM	: Birleşmiş Milletler
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İPA	: İstanbul Planlama Ajansı
İSKİ	: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
ŞBP	: Şehir ve Bölge Planlama
TDK	: Türk Dil Kurumu
TESS	: Toolkit for the Ethnographic Study of the Space
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : Biyofilik tasarım öğeleri.....	42
Çizelge 4.1 : Mekanda doğa boyutunda biyofilik tasarım parametreleri.....	61
Çizelge 4.2 : Doğal analoglar ve mekanın doğası/deneyimi boyutunda biyofilik tasarım parametreleri.....	62
Çizelge 4.3 : Anket föyü-demografik bilgiler.....	66
Çizelge 4.4 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi kullanımı	66
Çizelge 4.5 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi biyofilik özellikleri.....	67
Çizelge 4.6 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcı deneyimi.....	68
Çizelge 4.7 : İstanbul Yaşam Vadileri'nin incelenmesi	75
Çizelge 5.1 : Cinsiyet.....	128
Çizelge 5.2 : Yaş.....	128
Çizelge 5.3 : Eğitim durumu.....	129
Çizelge 5.4 : Meslek	129
Çizelge 5.5 : Medeni durumu	129
Çizelge 5.6 : Çocuk sahipliği.....	130
Çizelge 5.7 : Ziyaret sıklığı	130
Çizelge 5.8 : Gerçekleştirilen aktivite 1.öncelik.....	131
Çizelge 5.9 : Gerçekleştirilen aktivite 2.öncelik.....	132
Çizelge 5.10 : Gerçekleştirilen aktivite 3.öncelik.....	132
Çizelge 5.11 : Kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı algısı.....	133
Çizelge 5.12 : Kullanıcıların doğa ile görsel olmayan bağlantı algısı	133
Çizelge 5.13 : Kullanıcıların ritmik olmayan duyuşal uyarılar algısı	134
Çizelge 5.14 : Kullanıcıların termal hava akışı algısı.....	134
Çizelge 5.15 : Kullanıcıların suyun varlığı algısı	135
Çizelge 5.16 : Kullanıcıların dinamik-diffüz ışık algısı	135
Çizelge 5.17 : Kullanıcıların doğal sistemlerle bağlantı algısı	136
Çizelge 5.18 : Kullanıcıların biyomorfik form ve modeller algısı	136
Çizelge 5.19 : Kullanıcıların doğa ile malzeme bağlantısı algısı	137
Çizelge 5.20 : Kullanıcıların karmaşıklık ve düzen algısı	137
Çizelge 5.21 : Kullanıcıların manzara algısı.....	137
Çizelge 5.22 : Kullanıcıların sığınma algısı	138
Çizelge 5.23 : Kullanıcıların gizem algısı	138
Çizelge 5.24 : Kullanıcıların risk/tehlike algısı	139
Çizelge 5.25 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile görsel bağlantının etkisi.....	139
Çizelge 5.26 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile görsel olmayan bağlantının etkisi	140
Çizelge 5.27 : Kullanıcıların deneyimlerinde ritmik olmayan duyuşal uyarıların etkisi	140
Çizelge 5.28 : Kullanıcıların deneyimlerinde termal hava akışının etkisi.....	141
Çizelge 5.29 : Kullanıcıların deneyimlerinde suyun varlığının etkisi	141
Çizelge 5.30 : Kullanıcıların deneyimlerinde dinamik-diffüz ışığın etkisi	142

Çizelge 5.31 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğal sistemlerle bağlantının etkisi .	142
Çizelge 5.32 : Kullanıcıların deneyimlerinde biyomorfik form ve modellerin etkisi	142
Çizelge 5.33 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile malzeme bağlantısının etkisi	143
Çizelge 5.34 : Kullanıcıların deneyimlerinde karmaşıklık ve düzenin etkisi	143
Çizelge 5.35 : Kullanıcıların deneyimlerinde manzaranın etkisi.....	144
Çizelge 5.36 : Kullanıcıların deneyimlerinde sığınmanın etkisi.....	144
Çizelge 5.37 : Kullanıcıların deneyimlerinde gizemin etkisi	145
Çizelge 5.38 : Kullanıcıların deneyimlerinde risk/tehlikenin etkisi	145
Çizelge 5.39 : Kullanıcıların genel memnuniyet durumu.....	146
Çizelge 5.40 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı davranışları-mekan-doğa ilişkisi	151
Çizelge 5.41 : Ayamama Yaşam Vadisi'nin biyofilik tasarım parametreleri açısından genel değerlendirilmesi	158

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1 : Araştırma akış şeması.....	5
Şekil 2.1 : Birey algısına etki eden faktörler (Rapoport, 1977 kaynağından kaynağından üretilmiştir)	19
Şekil 2.2 : Bireyin algı, biliş, davranış ve deneyim süreci (Rapoport, 1977 kaynağından üretilmiştir)	21
Şekil 3.1 : Biyofili kavramı ile ilgili süreç şeması (Kellert, 2018 kaynağının verilerinden derlenerek oluşturulmuştur).....	32
Şekil 3.2 : Tarih boyunca insan ve doğa (Kellert, 2018)	33
Şekil 3.3 : Lascaux mağarasında canlı yaşam figürleri (Url-1)	33
Şekil 3.4 : Tarım toplulukları ve Çatalhöyük (Url-2)	34
Şekil 3.5 : Antik Yunan mimarisinde doğal öge detayları (Url-3)	34
Şekil 3.6 : İtalya’da doğal ögeler içeren manastır bahçesi (Url-4)	35
Şekil 3.7 : İtalya’da Rönesans bahçeleri (Url-5)	36
Şekil 3.8 : Melbourne’de kent ve doğa entegrasyonu (Url-6)	36
Şekil 3.9 : Biyofilik değerler (Kellert, 2018 verilerinden oluşturulmuştur).....	37
Şekil 3.10 : Robert Taylor Homes, Chicago (Kuo ve Sullivan, 2001)	44
Şekil 3.11 : Pennsylvania Hastanesi’nde biyofilik araştırma (Ulrich, 1984)	44
Şekil 3.12 : High Line, New York (Url-10)	50
Şekil 3.13 : Gardens by the Bay, Singapur (Url-13)	51
Şekil 3.14 : Tanner Springs Park, Portland (Url-15)	52
Şekil 3.15 : Cheonggyecheon Deresi, Seoul (Url-19)	54
Şekil 4.1 : Araştırma süreç şeması.....	58
Şekil 4.2 : Veri toplama yöntem şeması	63
Şekil 4.3 : Gözlem yoluyla alınan notlar, eskizler ve bunların haritalanmasına ilişkin örnekler (Low ve diğ, 2019)	65
Şekil 4.4 : İstanbul Yaşam Vadileri.....	71
Şekil 4.5 : Çalışma alanının İstanbul’daki konumu.....	80
Şekil 4.6 : Çalışma alanının konumu	80
Şekil 4.7 : Ayamama Deresi (Delibaş, 2012)	81
Şekil 4.8 : Çalışma alanının zaman içinde değişimi	82
Şekil 4.9 : Ayamama taşkın felaketleri (Url-22, Url-23).....	83
Şekil 4.10 : Çalışma alanındaki alüvyon yapısı (ARUP verilerinden yola çıkarak hazırlanmıştır)	83
Şekil 4.11 : Bakırköy arazi kullanımı (İBB ŞBP Müdürlüğü verilerinden hazırlanmıştır)	84
Şekil 4.12 : Çalışma alanının kent dokusu (BBMD, ANPT proje verilerinden üretilmiştir).....	85
Şekil 4.13 : Ataköy 7-8-9-10.kısım sosyo-demografik yapı (Url-24)	86
Şekil 4.14 : Ataköy 2-5-6.kısım sosyo-demografik yapı (Url-25).....	86
Şekil 4.15 : Çalışma alanının ulaşım haritası	87

Şekil 4.16 : Ayamama Yaşam Vadisi proje etapları.....	88
Şekil 4.17 : Ayamama Yaşam Vadisi mekanları (İBB Yeşil İstanbul, 2023)	89
Şekil 4.18 : Ayamama Deresi'nin çeper kurgusu (İBB Yeşil İstanbul, 2023).....	89
Şekil 4.19 : Ayamama Yaşam Vadisi'nin proje öncesindeki hali (İBB Yeşil İstanbul, 2023).....	90
Şekil 4.20 : Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki çalı ve ağaç türlerinden örnekler (İBB Yeşil Alanlar, BBMD, ANPT, 2023)	90
Şekil 4.21 : Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki sulak alan bitki ve çalı türü örnekleri(İBB Yeşil Alanlar, BBMD, ANPT, 2023)	91
Şekil 5.1 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde alt bölgeler.....	93
Şekil 5.2 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel bağlantı.....	95
Şekil 5.3 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel olmayan bağlantı.....	96
Şekil 5.4 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde ritmik olmayan duyuşal uyarılar.....	97
Şekil 5.5 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde termal hava akışı.....	98
Şekil 5.6 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde suyun varlığı	99
Şekil 5.7 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde dinamik-diffüz ışıık	100
Şekil 5.8 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal sistemlerle bağlantı	101
Şekil 5.9 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyomorfik form ve modeller	102
Şekil 5.10 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile malzeme bağlantısı	103
Şekil 5.11 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde karmaşıklık ve düzen.....	104
Şekil 5.12 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde manzara	105
Şekil 5.13 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde sığınma	106
Şekil 5.14 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizem	107
Şekil 5.15 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk/tehlike	108
Şekil 5.16 : Biyofilik tasarım parametrelerinin sentez haritası.....	110
Şekil 5.17 : Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı	112
Şekil 5.18 : Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı	113
Şekil 5.19 : Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı	115
Şekil 5.20 : Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı	116
Şekil 5.21 : Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı	117
Şekil 5.22 : Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı	118
Şekil 5.23 : Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı	120
Şekil 5.24 : Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı	122
Şekil 5.25 : Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı	124
Şekil 5.26 : Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı	125
Şekil 5.27 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı davranışlarının sentez haritası	126
Şekil 5.28 : Kullanıcı beklentileri ve talepleri	147
Şekil 5.29 : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığına ilişkin algılama düzeyleri.....	155

Şekil 5.30 : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi’ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı deneyimlerine etkisini değerlendirme düzeyleri.....	156
Şekil A.1 : Anket föyü.....	184

BIYOFİLİK KENTSEL MEKANLAR BAĞLAMINDA İSTANBUL YAŞAM VADİLERİ: AYAMAMA YAŞAM VADİSİ ÖRNEĞİ

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca, insanlar doğayı merkezine alarak onunla etkileşim halinde bir yaşam sürmüştür. Barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını doğadan faydalanarak yaşamını sürdüren insanoğlu, doğanın sunduğu öğeler sayesinde yerleşik hayata geçme, tarımı keşfetme gibi önemli olaylara tanık olmuştur. Yaşam boyu doğa ile insan arasındaki bu ilişki gelişerek var olurken insan ve doğa arasında içgüdüsel bir bağın oluşmasına da olanak tanımıştır.

Doğa ile yaşamını iç içe sürdüren insanoğlunun yerleşik hayatlarında doğal öğeler ile oluşturduğu yaşam alanları, zamanla yerini yoğun kentlere bırakmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmeler, kentlerdeki yapıları çevrenin yoğunlaşmasına ve kentsel yeşil alanların azalmasına sebep olurken insan ve doğa arasındaki temasa zarar vermeye başlamıştır. Kentliler için kent içerisinde doğa ve doğal öğelerle karşılaşmak, onlarla etkileşime girmek zorlaşmıştır. Modernleşme ve pratik kentleşme altında hızla gelişen kent yaşamlarındaki bu durumlar, insan ve doğa arasında kırılmalara sebep olmuştur. İnsanın doğayla temas kurma imkanının azaltılması, bireylerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine yol açmıştır.

İnsanın doğayla olan temas ilişkilerine zarar verilmesiyle bireyin olumsuz etkilenmesi, insan ve doğa arasındaki süreç içerisinde gelişen içgüdüsel bağ ile ilişkilidir. İnsan ve doğa arasındaki bu içgüdüsel bağlantı *biyofili* kavramı ile karşılık bulmaktadır. *Bio* ve *philia* kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan kavram, yaşam sevgisi anlamına gelmektedir. Daha detaylı bir şekilde, doğaya ve doğal öğelere karşı bağ, canlı yaşama karşı duygusal bir bağ ve psikolojik eğilim olarak ifade edilmektedir. Bu kavram kapsamında, kentlerde insanın doğadan koparılmasının ve bu durumdan olumsuz etkilenmesinin engellenmesine yönelik yaklaşımlar geliştirilmiştir. İnsan ve doğanın birlikteliğini, bireyin iyi hissetmesini gözeterek yaklaşımlar ile biyofili kavramının mekan ve kentsel mekanda önemli bir konuma gelmesi sağlanmaktadır.

Biyofili kavramı kapsamında kent, doğa ve birey etkileşimini gözeterek bu çalışmada, kentsel çevrede doğa ile bağlantının nasıl kurulabileceğinin belirlenmesi ve bu bağlantının kullanıcı deneyimleri ve memnuniyetleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kent ve doğa birlikteliğinin kentli açısından önemi, günümüz yoğun kentleşme içerisinde olan İstanbul'da yer alan yaşam vadileri ile ele alınmaktadır. İstanbul gibi yoğun yapılaşma içeren kentte, doğa ve doğal unsurların kentli ile etkileşimi günden güne azalmaktadır. Bu doğrultuda kentin orman ve su ekosistemlerini bir bütün halinde ele alarak, kentlilere rekreasyon ve sosyal alan sunmasıyla doğayla temas imkanı tanıyan ve ekolojik, sosyal, mekansal bağlamlarda bütüncül planlama yaklaşımlarıyla İstanbul'un diğer yeşil alanlarından ayrıran İstanbul Yaşam Vadileri, amaç ve vizyon bakımından biyofili kavramı ile örtüşmektedir. Bu kapsamda, İstanbul Yaşam Vadileri'nde kent ve doğa birlikteliğini

incelemek, yaşam vadilerinde biyofilik unsurları irdelemek, kentlinin alanda doğayla temasında alanı nasıl algıladığını ve ne tür deneyimler edindiğini incelemek, biyofilik tasarım yaklaşımının potansiyellerini ortaya koymak, farklı karma araştırma yöntemlerinin insan-kent-doğa etkileşimlerini belirlemesindeki gücünü ortaya koymak, çalışmanın ana hedeflerini oluşturmaktadır.

Çalışmada ilk olarak, insan, doğa ve kent kavramları ve bunlar arasındaki etkileşime ilişkin detaylı literatür araştırması yapılmıştır. Daha sonra insan, doğa ve kent kavramları kapsamında biyofili kavramı detaylı bir şekilde incelenerek biyofilik yaklaşım, biyofilik tasarım, biyofilik kentsel mekan konularında teorik çerçeveler oluşturulmuştur. Yapılan literatür araştırması ile biyofilik tasarım boyutları üzerinden kent, doğa ve insan kavramlarına odaklanılarak bir değerlendirme süreci oluşturulmuştur. İstanbul Yaşam Vadileri'nin değerlendirilmesiyle her bir yaşam vadisinin kentsel mekanda doğal ve rekreasyon alanları sunmak, dere çevrelerini kentliye kazandırmak gibi ortak amaçları olduğu gibi yerel çevre ve kimliğine özgü yaklaşımlarla her birinin özgün potansiyeller barındırdıkları da görülmüştür. Yapılan değerlendirmeler sonunda stratejik konumu, ekolojik potansiyeli ve yakın zamanda uygulamasının tamamlanması sebepleriyle Ayamama Yaşam Vadisi, çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Çalışmanın örnek alanında, mekansal analizlerin kullanıcı değerlendirmeleriyle sentezlenmesi bağlamında karma bir araştırma yöntemi oluşturulmuştur. Biyofilik tasarım boyutlarının mekanda doğa, doğal analog ve mekanın doğası/deneyimi boyutlarında tanımlanan biyofilik tasarım parametreleri ölçülebilir hale getirilerek özgün bir yöntem izlenmiştir. Bu bağlamda, örnek alan çalışmasının ilk adımında, kalitatif kapsamda Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı, alanda tespit çalışmaları ve gözlem sonucunda elde edilen fotoğraf ve uydu görselleri kullanılarak değerlendirilmiştir. İkinci adımda ise yapılan gözlemler sonucunda alandaki kullanıcıların biyofilik unsurlarla nasıl etkileşime girdiği, ne tür eylem, aktivitelerde bulunup deneyim edindikleri doğrultusunda kullanıcı davranışları kategorize edilerek haritalandırılmıştır. Haritalandırılan kullanıcı davranışları, anlatsal metinlerle açıklanmıştır. Son adım olarak çalışmanın kantitatif kapsamında, anket araştırması yapılarak kullanıcıların alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığını algılaması, bu parametrelerin alandaki deneyimlerine etkisi, kullanıcıların alandaki memnuniyet ve beklentileri değerlendirilmiştir. Tüm araştırma sürecindeki bulgular bir arada değerlendirilerek çıkarım ve öneriler ortaya konmuştur.

Çalışma sonucunda, Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik unsurların varlığı ortaya konularak bu unsurların kullanıcıların eylem, hareket ve aktivitelerini yönlendirdiği görülmektedir. Kullanıcıların doğa ve doğal unsurlarla etkileşime girerek kentsel mekanda doğayla temas kurdukları gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda davranış sergileyen kullanıcıların, alandaki doğayla bağ kurmasında biyofilik unsurlar rol üstlenmektedir. Kullanıcıların alanda doğa ve doğal öğelerle etkileşime girmesiyle, alandaki bağlarını güçlendirerek fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak olumlu etkilendikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, memnuniyet seviyesinin kullanıcılar tarafından yüksek olarak değerlendirilmesi de biyofilik unsurların etkisini ve önemini kanıtlamaktadır. Tüm bulgular ele alındığında, yapılan incelemelerin literatür araştırmasıyla örtüştüğü görülmektedir. Kullanıcılar tarafından anket araştırmasının beklenti ve talepler kısmında ifade edilen yanıtlarda da doğal ve biyofilik unsurlara yönelik yanıtlar dikkat çekmektedir. Dere ve çevresinin geliştirilmesi, dere kokusunun önlenmesi, bakımın düzenli yapılması ve peyzajın geliştirilmesine ilişkin yanıtlar, biyofilik unsurlar ve doğayla temas ile ilgili bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda,

Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcıların doğayla temas kurmaları adına biyofilik unsurlar etkili olmakla birlikte alanın deneyimlenmesinde memnuniyetlerini de doğrudan etkilemektedir.

Bu çalışma ile İstanbul'da kentliler için önemli hale gelen doğayla temas ve etkileşimin, İstanbul Yaşam Vadileri üzerinden ele alınarak kent ve kentli açısından önemi vurgulanmaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirilen araştırma süreci, biyofilik unsurların kentli açısından önemini ve etkilerini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, biyofili kavramını kentsel mekanda detaylandırarak ele alan çalışma, literatür ve gelecek kentsel uygulamalar için katkı sağlamaktadır. Kent, doğa ve insan odağında geliştirilen çalışma, biyofilik kentsel mekanların geliştirilmesi ve biyofilik unsurların kentsel mekanlarda daha fazla gözetilmesi adına bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyofili, Biyofilik Tasarım, Kentsel Mekanda Biyofili, İstanbul Yaşam Vadileri, Ayamama Yaşam Vadisi

ISTANBUL VALLEYS OF LIFE IN THE CONTEXT OF BIOPHILIC URBAN SPACES: THE CASE OF AYAMAMA VALLEY OF LIFE

SUMMARY

Throughout human history, people have lived a life in interaction with nature, focusing on it. Human beings, who survive by benefiting from nature for their basic needs such as shelter and nutrition, have witnessed important events such as settling into a settled life and discovering agriculture, thanks to the elements offered by nature. While this relationship between nature and humans has developed and existed throughout life, it has also allowed the formation of an instinctive bond between humans and nature.

Living spaces created by human beings with natural elements in their settled lives, living in harmony with nature, have been replaced by dense cities over time. In particular, the developments experienced with the Industrial Revolution caused the built environment in cities to become denser and urban green areas to decrease, and began to harm the contact between humans and nature. It has become difficult for urbanites to encounter and interact with nature and natural elements in the city. These situations in rapidly developing urban life under modernization and practical urbanization have caused ruptures between humans and nature. Reducing people's opportunity to contact nature has led to individuals being negatively affected physically, mentally and psychologically.

The negative impact of the individual by damaging the contact relations of humans with nature is related to the instinctive bond that develops in the process between humans and nature. This instinctive connection between humans and nature corresponds to the concept of *biophilia*. The concept formed by the combination of the words *bio* and *philia* means love of life. In more detail, the bond towards nature and natural elements is expressed as an emotional bond and psychological tendency towards living life. Within the scope of this concept, approaches have been developed to prevent people from being isolated from nature in cities and being negatively affected by this situation. With approaches that consider the unity of humans and nature and the individual's well-being, the concept of biophilia has gained an important position in space and urban space.

In the context of the concept of biophilia, this study aims to determine how a connection with nature can be established in the urban environment and to reveal the effects of this connection on user experiences and satisfaction. In this regard, the significance of the city-nature relationship for urban dwellers is examined through the case of Life Valleys in Istanbul, a city undergoing intense urbanization. In a highly built-up city like Istanbul, the interaction between nature, natural elements, and urban dwellers is diminishing day by day. Accordingly, by integrating the city's forest and water ecosystems, providing recreational and social spaces for urban dwellers, and offering opportunities for contact with nature, Istanbul's Life Valleys distinguish themselves from other green spaces in the city through their holistic planning approach in ecological, social, and spatial contexts. In terms of purpose and vision, they align

with the concept of biophilia. Within this scope, the main objectives of this study are to examine the city-nature relationship in Istanbul's Life Valleys, analyze biophilic elements within these spaces, explore how urban dwellers perceive and experience nature in these areas, reveal the potential of the biophilic design approach, and demonstrate the effectiveness of different mixed research methods in identifying human-city-nature interactions.

In the study, firstly, a detailed literature research was conducted on the concepts of human, nature and city and the interaction between them. Then, the concept of biophilia was examined in detail within the scope of human, nature and city concepts, and theoretical frameworks were created on biophilic approach, biophilic design and biophilic urban space. With the literature research, an evaluation model was created by focusing on the concepts of city, nature and human through biophilic design dimensions. By evaluating Istanbul Valleys of Life, it has been seen that each living valley has common goals such as offering natural and recreational areas in the urban space and bringing the stream environments to the citizens, and that each of them has unique potentials with approaches specific to the local environment and identity. As a result of the evaluations, Ayamama Life Valley was chosen as the study area due to its strategic location, ecological potential and its recent completion.

In the study's case area, a mixed research method was developed to synthesize spatial analyses with user evaluations. The biophilic design parameters, defined under the dimensions of nature in space, natural analogs, and the nature/experience of space, were made measurable, following a unique methodological approach. In this context, the first step of the case study involved a qualitative assessment of the presence of biophilic design parameters in Ayamama Life Valley. This assessment was conducted through site investigations and observations, utilizing photographs and satellite imagery. In the second step, based on these observations, user behaviors were categorized and mapped according to how individuals interacted with biophilic elements, what types of actions and activities they engaged in, and what experiences they gained. These mapped user behaviors were further elaborated through narrative texts. As the final step, within the quantitative scope of the study, a survey was conducted to evaluate users' perceptions of the presence of biophilic design parameters, the impact of these parameters on their experiences, and their satisfaction and expectations regarding the site. The findings from the entire research process were synthesized to derive conclusions and recommendations.

As a result of the study, the presence of biophilic elements in Ayamama Life Valley was demonstrated, and it was observed that these elements influenced users' actions, movements, and activities. Users were seen engaging with nature and natural elements, establishing a connection with nature within the urban space. In this regard, biophilic elements played a crucial role in fostering users' connection with nature in the area. It was also observed that users who interacted with nature and natural elements strengthened their connection to the space, experiencing positive physical, mental, and psychological effects. Accordingly, the high satisfaction levels reported by users further validate the significance and impact of biophilic elements. When all findings are considered, the study's analyses align with the literature review. Moreover, responses in the expectations and demands section of the survey highlighted the importance of natural and biophilic elements. Feedback regarding the improvement of the stream and its surroundings, the prevention of odors, regular maintenance, and landscape enhancements all frame the discussion around biophilic elements and contact with nature. In this context, while biophilic elements in Ayamama Life Valley

effectively facilitate users' interaction with nature, they also directly influence their overall satisfaction with their experience in the space.

This study highlights the growing significance of contact and interaction with nature for urban dwellers in Istanbul by examining this phenomenon through the lens of Istanbul's Life Valleys. The research conducted in Ayamama Life Valley demonstrates the importance and impact of biophilic elements on urban users. In this context, by exploring the concept of biophilia in detail within the urban environment, this study contributes to the literature and future urban applications. Developed with a focus on the city, nature, and humans, the study provides a framework for the development of biophilic urban spaces and the greater integration of biophilic elements into urban environments.

Keywords: Biophilia, Biophilic Design, Biophilic Urban Spaces, Istanbul Life Valleys, Ayamama Life Valley

1. GİRİŞ

Tarih boyunca insan yaşamı, doğa ile iç içe geçmiş bir şekilde biçimlenmiştir. Doğanın bir parçası olarak yer alan insan, doğayı merkezine koyarak yaşam sürmüştür. İnsanlar barınma, beslenme gibi birçok ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına doğadan faydalanmış ve doğa ile etkileşim, insan yaşamına yön vermiştir. Zaman içerisinde insan yaşamında kentleşme süreçleri hızlanmış, özellikle Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmeler, insan-doğa ilişkisinde kırılmalara neden olmuştur. Kentler, modernleşme ve pratik kentleşme adı altında hızla büyüyerek insanların doğal çevreyle olan bağının zayıflamasına neden olmuştur. Doğa ile insan arasındaki bu temasın azalması bireylerin, fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine yol açmıştır. Kent içerisindeki yoğun yapılaşmaların artması, yeşil alanların azalması, doğanın kentliden soyutlanması gibi sebepler bu durumun oluşmasındaki ana faktörlerdir. Doğadan yoksun bırakılmaya başlanan kentlilerin zaman içerisinde doğayla etkileşim halinde olabilecekleri kentsel mekanlara duyduğu ihtiyaç görünür kılınmaya başlamıştır. Bu bağlamda doğa ile temas kurma imkanı sağlayan kentsel mekan anlayışları ve doğa uyumlu kentler, günümüz kentsel tasarım ve planlama süreçlerinin öncelikli yaklaşımlarından biri haline gelmiştir.

Biyofilik tasarım, doğa ve insan etkileşiminde ortaya çıkan tasarım yaklaşımlarından biridir. Fromm (1964), biyofili kavramını insanın kendisinde doğuştan var olan doğayla arasındaki etkileşim olarak tanımlamaktadır. Bu kavram, bireylerin doğa ile kurduğu içgüdüsel bağ sayesinde fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan olumlu etkilenmesine vurgu yapmaktadır. Doğa ile kurulan temasın bireyler üzerinde huzur, yenilenme, rahatlama, iyi hissetme, mutlu olma gibi olumlu etkileri olmaktadır. Bu amaç ve anlayış doğrultusunda geliştirilen biyofilik tasarım yaklaşımı, doğayı ve doğal unsurları merkezine almaktadır. Doğayı mekan ile bütünleştiren yaklaşım, günümüz kentlerinde insan ve doğa bağının zarar görmeden güçlenmesini hedeflemektedir.

Kentlerdeki kamusal mekanlar, sosyal yaşamın odak noktası olmasının yanında doğa ile temas kurma imkanı sunabilecek alanlar olarak önemli bir görev üstlenmektedir. Ancak günümüzdeki kentsel kamusal mekanların çoğu doğa ve doğal unsurlardan

yoksun bir anlayışla tasarlanmaktadır. Bunun aksine biyofilik tasarım yaklaşımı bu yoksunluğu ortadan kaldıran yenilikçi bir yaklaşımdır. Bu kapsamda kentsel mekanlarda doğa ve doğal unsurlara yer verilmesiyle kentsel mekanların sosyal ve ekolojik değeri de yükselmektedir. Biyofili kavramı doğrultusunda bu tasarım yaklaşımı ve prensiplerinin kentsel açık alanlarda uygulanması kent ve kentli adına önem taşımaktadır. Kentler ile doğanın bütünleşik bir sistem dahilinde olması ve kentlinin doğayı kentte deneyimlemesi, kente ve bireye faydaları açısından önem taşımaktadır. Kent içerisinde doğa ile etkileşim kurmak, kentlinin yaşam kalitesini yükseltip fiziksel, zihinsel, psikolojik yönden iyi hissetmesini sağlarken kentlerin de sürdürülebilir ve doğayla uyumlu yaşam alanları olmasını sağlamaktadır. Çalışmada ele alınan yaşam vadileri de yoğun kentleşme içerisinde orman ve su ekosistemlerini buluşturmayı sağlayarak kentlinin doğayı deneyimlediği kentsel kamusal mekanlar sunmaktadır. İstanbul'da kent yönetiminin kentnin doğal su sistemlerini temel alarak kentin yeşil ve mavi sistemlerinin buluşması hassasiyetiyle planlanan ve etaplar halinde hayata geçirilen İstanbul Yaşam Vadileri, yoğun yapılaşma içerisinde kentlilere doğayla etkileşim kurma imkanı sunmaktadır. Bu sebeple bu özellikleriyle İstanbul'da birey, kent, doğa etkileşimine ilişkin biyofili kavramı doğrultusunda İstanbul Yaşam Vadileri, bu çalışma için uygun bir çerçeve oluşturmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kentsel çevrede doğa ile bağlantının nasıl kurulabileceğinin belirlenmesi ve bu bağlantının kullanıcı deneyimleri ve memnuniyetleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda biyofilik tasarım yaklaşımı yönlendirici bir çerçeve olarak ele alınmış ve İstanbul Yaşam Vadileri ve Ayamama Yaşam Vadisi örneklerinde kentsel açık alanların değerlendirilmesine yönelik bir araştırma yaklaşımı uygulanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen çalışmanın temel hedefleri aşağıdaki gibidir:

- Biyofilik tasarım ilkeleri çerçevesinde kent, doğa ve insan etkileşimini incelemek, bu etkileşimin hangi unsurlar aracılığıyla gerçekleştiğini ve kullanıcı deneyimine etkisini ortaya koymak,
- Biyofilik tasarım parametreleri doğrultusunda, ekolojik, sosyal ve mekânsal bağlamlarda bütüncül bir planlama yaklaşımının yönlendirmesiyle İstanbul'un

diğer yeşil alanlarından ayrıışan İstanbul Yaşam Vadileri örneğinin kent ve doğa birlikteliğini ne şekilde sağladığını incelemek,

- Örnek alan olarak seçilen Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametrelerinin varlığını ve kullanıcı deneyimi ile ilişkisini karma araştırma yöntemleri ile araştırarak kent, doğa ve kentli ilişkisinin ne şekilde kurulduğunu belirlemek,
- Kentsel açık alanların düzenlenmesinde doğa ve kentli etkileşiminin geliştirilmesinde etkili olan biyofilik tasarım ilkelerini ve parametrelerini belirlemek, bu unsurların nasıl hayata geçirileceğine ilişkin örnekler ortaya koymak,
- Kentsel açık alanlarda kullanıcıların doğa ile ilişkili unsurları nasıl algıladıklarını ve bu unsurların alana ilişkin deneyimlerine etkisini belirlemek,
- Biyofilik tasarım yaklaşımının kent, doğa ve insan ilişkisinin incelenmesi ve geliştirilmesine yönelik bir araştırma yaklaşımı oluşturma konusundaki potansiyellerini ortaya koymak,
- Karma araştırma yöntemleri aracılığıyla kurgulanan araştırma sürecinin uygulanmasıyla farklı yönetsel yaklaşımların kent, doğa ve insan etkileşimini belirlemedeki gücünü ortaya koymak,

Tanımlanan amaç ve hedefler doğrultusunda araştırmayı yönlendiren araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- Kentsel çevrede, kentsel açık alanların tasarlanmasında kent, doğa ve insan ilişkisinin kurulması ve bu ilişkinin geliştirilmesinde önem taşıyan tasarım unsurları nelerdir?
- Kentsel mekandaki biyofilik öğelerin varlığı, kentsel mekandaki kullanıcıların eylem, davranış ve deneyimlerini ne yönde etkilemekte, kullanıcı ve doğa etkileşimi nasıl oluşmaktadır?
- Biyofilik tasarım yaklaşımı kentsel çevrede doğa ile kurulan ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin kentli deneyimine etkisinin belirlenmesine yönelik bir araştırma çerçevesi oluşturabilir mi?
- İstanbul Yaşam Vadileri'nde kent-doğa-kentli etkileşimi ne düzeyde ve ne şekilde kurulmuştur?

- Ayamama Yaşam Vadisi'nde hangi biyofilik tasarım parametreleri ön plana çıkmaktadır?
- Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcıların kentsel mekan deneyiminden memnuniyetleri ve beklentileri nelerdir?

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Tez çalışması, altı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmada ele alınan konu ve problem, çalışmanın amacı, çalışmanın kapsamı, çalışmanın yöntemi, çalışmanın önemi ve katkıları açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, doğa kavramı ele alınmakta ve insan-doğa-kent etkileşimleri incelenmektedir. İnsanlık tarihi boyunca yaşam ve kentleşme süreçlerindeki insan, doğa ve kent kavramlarının kendi aralarındaki ilişkiler açıklanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırmanın asıl kavramı olan biyofili üzerinden yola çıkılarak biyofilik tasarım, biyofilik tasarımın ilkeleri, biyofilik tasarımın etkileri, kentsel mekanda biyofili konuları üzerinden tez araştırması için teorik çerçeve oluşturulmaktadır. Daha sonra dünyadan biyofilik kentsel mekan örnekleri incelenmektedir.

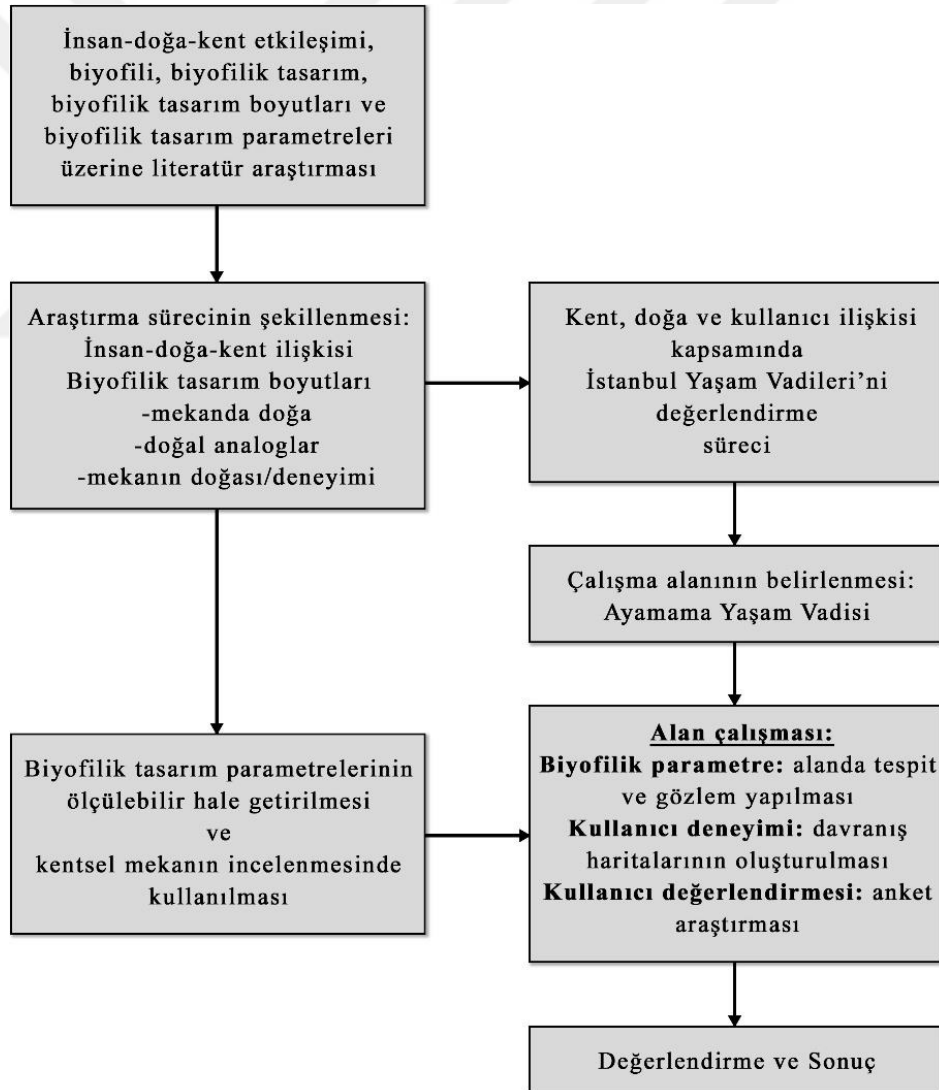
Çalışmanın dördüncü bölümünde, kent ve doğa birlikteliği bağlamında özgün metodoloji kurgusu oluşturularak araştırma yönteminde kullanılan biyofilik tasarım boyutları, biyofilik tasarım parametreleri detaylı olarak açıklanmaktadır. Yine bu bölümde araştırma alanını belirlemek üzere ilk olarak biyofilik tasarım boyutları üzerinden İstanbul Yaşam Vadileri ele alınmaktadır. Ardından yaşam vadileri arasından örnek alan olarak seçilen Ayamama Yaşam Vadisi'nin özellikleri açıklanmaktadır.

Çalışmanın beşinci bölümünde, Ayamama Yaşam Vadisi'nde kalitatif ve kantitatif araştırma yöntemlerini içeren karma araştırma yöntemleri ile gerçekleştirilen alan çalışmasının bulguları açıklanmaktadır. Bu bağlamda Ayamama Yaşam Vadisi'nde, alansal tespit ve gözlem, kullanıcı davranış haritalarının oluşturulması ve anket araştırmasıyla kullanıcı değerlendirmelerinin alınması adımlarıyla elde edilen bulgular açıklanmakta ve Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametreleri değerlendirilmektedir.

Çalışmanın son bölümünde, tez çalışması ile ilgili toplanan tüm verilerin sonuçları değerlendirilerek çıkarımlar ve öneriler sunulmaktadır.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın yönteminde ilk olarak çalışma konusuna bağlı teorik çerçevenin oluşturulması amacıyla literatür araştırması yapılmıştır. Literatür araştırmasından sonra Kellert ve Calabrese'nin (2015) biyofilik tasarım boyutları ve öğelerinden faydalanılarak özgün araştırma yönteminin temelleri atılmıştır. Bu kapsamda kent, doğa ve kullanıcı ilişkisi bağlamında İstanbul Yaşam Vadileri genel olarak ele alınmıştır. Biyofilik tasarım boyutlarından yola çıkılarak incelenen yaşam vadilerinden Ayamama Yaşam Vadisi, çalışma alanı olarak seçilmiştir (Şekil 1.1.).

Şekil 1.1 : Araştırma akış şeması.

Çalışma alanında uygulanan araştırma sürecinde biyofilik tasarım boyutlarından türeyen, Browning ve diğ. (2014) tarafından ifade edilen biyofilik tasarım parametreleri temel alınmıştır. Bu parametreler geliştirilerek alan çalışmasında kullanılmak üzere ölçülebilir hale getirilmiştir. Örnek alanda hem kalitatif hem kantitatif adımlar içeren özgün bir karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak alanda tespit ve gözlem yoluyla fotoğraf ve uydu görüntüleri kullanılarak alandaki parametrelerin varlığı incelenmiştir. Ardından alandaki kullanıcıların davranışları gözlemlenerek haritalanmış ve haritalar üzerinde alandaki biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin kullanıcı ilişkileri incelenmiştir. Daha sonra kullanıcıların alandaki biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla anket araştırması uygulanmıştır. Her bir adımda elde edilen bulgular değerlendirilerek genel çıkarımlar ve öneriler ortaya konmaktadır. Çalışmanın araştırma yönteminin akış şeması Şekil 1.1’de gösterilmektedir. Çalışmanın yöntemi ile ilgili anlatımlar ve incelemeler tezin dördüncü bölümü olan metodoloji kısmında detaylı olarak ele alınmaktadır.

1.4 Çalışmanın Önemi ve Katkıları

Bu çalışma, kentsel tasarım uygulamalarında doğanın önemini ortaya koyarak yapılan uygulamaların kullanıcı ya da diğer deyişle birey odaklı olmasını benimsemektedir. Bu doğrultuda gözlem yapılması, kullanıcı davranış haritalarının oluşturulması ve kullanıcı değerlendirmelerinin elde edilmesi adımlarını içeren karma bir araştırma yöntemi geliştirilerek örnek alan çalışmasında kullanılmıştır. Çalışmada çok yönlü değerlendirme imkanı sunan bu araştırma yönteminin geliştirilmesiyle literatüre çerçeve sunulmaktadır. Biyofili kavramı ve biyofilik tasarım yaklaşımını kentsel ölçek çerçevesinde ele alan çalışma, literatürde görece az yer alan bu bölümün genişlemesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Biyofilik unsurların kentsel açık alanda gözetilerek kullanıcı odaklı uygulamaların yapılmasında yerel yönetimlere bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışma, genel kavramları ve yaklaşımları kapsamında mimarlık, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, kentsel planlama, ekoloji, sosyoloji, psikoloji gibi disiplinleri içeren disiplinlerarası bir çerçeve sunmaktadır.

2. DOĞA, İNSAN VE KENT

Bu bölümde ilk olarak, tezin ana kavramı olan biyofilinin özündeki doğa kavramına detaylı olarak odaklanılmaktadır. Ardından biyofilik kentsel mekan kapsamında yer alan doğa, insan ve kent kavramlarının kendi aralarındaki etkileşimler incelenmektedir. İnsan ve doğa etkileşiminde biyofili kavramına paralel olarak doğa ve yaşam sevgisine değinilirken insan ve kent etkileşiminde mekanda algı, biliş, duyular ve deneyim kavramları açıklanmaktadır. Daha sonra kent ve doğa etkileşiminde kentsel doğa kavramı incelenip doğa ve kent ekseninde ortaya çıkan yaklaşım ve akımlardan bahsedilmektedir.

2.1 Doğa Kavramı

TDK verilerine göre doğa kavramı; “1)Kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi; tabiat, natür, 2)İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevre; tabiat” olarak tanımlanmaktadır. Oxford sözlük tanımına göre ise; “İnsanlar veya insan yaratımlarının aksine, bitkiler, hayvanlar, manzara ve dünyanın diğer özellikleri ve ürünleri de dahil olmak üzere fiziksel dünyanın kolektif fenomeni” olarak ifade edilmektedir.

Doğa kavramının tabiat ile tercüme edilmesi ve o şekilde sözlüklerde yer edinmesi kavramın anlaşılabilir ve yeterliliği açısından eksik kalmaktadır. Doğa kavramı, literatürde Grek dilindeki “*physis*” kelimesine yakın durmaktadır. Kökeni filizlenmek, doğmak gibi anlamları barındırırken bu kavram Latince de ise “*natura*” kelimesi ile karşılık bulmaktadır. Diğer yandan anlamsal olarak kavram; organizmanın doğuştan sahip olduğu karakteristik özelliklerin bütünü ve bireyin sahip olduğu karakteristik davranışları, tutumları karşılamaktadır. Doğa; zaman ve mekan içerisinde yer alan şeylerin oluşturduğu sistemlerin bütünü olarak insanın etkisinden bağımsız olarak yer alan, bu anlamda insan eliyle yapılmış şeyleri gösteren “*tekhne*” den farklılaşan düzensel, sistematik bir nosyonu ifade etmektedir (Cevizci, 1999).

Tarih boyunca insan için doğa imgesi önemli bir yer edinmiş, insan yaşamı adına doğadan esinlenerek geliştirilen düşünceler, bilgiler, fikirler ile tarihsel süreçler

oluşturmuştur. Doğayı anlamak ve doğadan faydalanmak adına birçok düşünce ve fikir aracılığıyla bilimsel, kültürel, sanatsal alanda gelişmeler yaşanmıştır. İnsan yaşamları ve kültürleri, doğa aracılığıyla şekil almaya başlamıştır. Özellikle Doğu medeniyetlerinde doğadan elde edilen kaynaklarla çanak çömlekler yapılmış, madencilik gelişmiştir. Bu kültürlerde doğanın canlı varlık olarak ele alınıp gizemlerle, sihirlerle ve dini inançlarla açıklanması belli kültürel yaşamların oluşmasına da zemin hazırlamıştır (Marsh, 2003).

Eski kültürlerin sahip olduğu doğa anlayışından zamanla uzaklaşmaya başlanması Yunanlı doğa filozofları ile olmuştur. Bu dönemde doğa filozofları, doğanın temel yapı taşının, ana maddesinin yani “arkhe” nin ne olduğunu sorgulamış ve böylece doğa kavramı için yeni bir dönem başlamıştır. Birçok filozof doğanın anamaddesinin ne olduğunu sorgulamaya başlamış, arkhe’nin ne olduğu hakkında birçok savlarda bulunmuşlardır. Özellikle Platon (2001), doğanın oluş içerisinde duyulur bir dünya olduğunu ileri sürerek oluş halindeki şeylerin gözle görülen, elle tutulan bir cisimden meydana geldiğini savunur. Platon’un Timaios adlı eserinde dile getirdiği gibi evrendeki dört ana unsurun (toprak, su, hava, ateş) birleşiminin de bir düzende olması gerektiği ifade edilmektedir. Bu birleşim ile gözle görülebilen, elle duyumsanır bir gök oluşarak doğanın gövdesi dört öge tarafından oluşturulmuştur (Platon, 2001). Platon gibi Aristoteles de doğanın toprak, su, hava ve ateş ögelerinden oluştuğunu; diğer varlıkların ise bu unsurların değişik oranlarda birleşimlerinden oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu dört unsur ağırlıklarına göre konumlanarak doğayı oluşturmakta; en ağır olan toprak merkezde, onun bir üstünde su, daha üst kısımda sudan daha hafif olan hava ve en üst kısımda ise en hafif olan ateş yer almaktadır (Guthrie ve Warren, 2012).

Orta çağ zamanlarına gelindiğinde doğa kavramına karşı tutumun, teolojik ve Aristotelesçi yaklaşımların etkisiyle şekillendiği görülmektedir. Augustinus, doğayı tanrının iradesi ile gerçekleştirdiği bir düzen olarak görmekteydi. Bunun gibi tanrı ve doğa yaklaşımları birçok düşünürde ön plana çıkmaktaydı. Bunun aksine Roger Bacon ise deneysel gözlemleri ön plana çıkararak doğayı anlamak adına matematiğin önemini vurgulamıştır. Ona göre doğa biliminin temeli deney ve deneylemedir (Aslan, 2007).

Zaman içerisinde bilim, akıl, deney gibi nosyonların ön plana çıkmasıyla doğa kavramına bakış açıları da bu yönde değişim göstermiştir. Rönesans ve Aydınlanma çağları ile birlikte bilimsel gözlem, deney ve matematiksel analizler doğayı anlamak adına ön plana çıkmaktadır. Kopernik, Leonardo Da Vinci, Galileo Galilei, Kepler ve

Francis Bacon gibi isimler doğayı bilimsel yöntemlerle ele almış, deney ve gözlem ön planda tutulmuştur (Aslan, 2007).

Gelişen bilimsel yaklaşımlar, bilim ve modernite ile aklın önde tutulması, doğa üzerinde insan hakimiyetinin artmasına zemin hazırlamıştır. Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmeler ile doğa hakimiyeti tanımı yerini doğanın sömürüsüne bırakmıştır. Doğa, birçok yönden zararlara uğramaya başlamış insandan, yaşam alanlarından kopmaya yüz tutmuştur. Özellikle sanayileşmiş alanlarda belirgin bir durum olarak ortaya çıkan bu sonuç, yine insanı etkileyerek doğanın kent ve kentli adına ancak tahayyül edebildiği bir kavram haline dönüşmesine neden olmaya başlamıştır (Crutzen, 2006).

Sanayi Devrimi ve sonrasındaki yakın tarihlerde insanın doğa üzerindeki hakimiyetiyle gün yüzüne çıkan ve yeni bir çağ olarak adlandırılan Antroposen Dönemi yer almaktadır. Antroposen kavramı, insanoğlunun dünya ve ekosistemler üzerindeki etkilerini, neden olduğu değişimleri ifade etmektedir. Crutzen ve Stoermer tarafından geliştirilen kavram, insanoğlunun doğa ve dünya üzerindeki etkilerinin derin olmasından dolayı, bir çağ olarak kendine yer bulmuştur. Antroposen Çağı özellikle insan faaliyetlerinin doğa ve yaşam üzerinde etkilerini değerlendirme açısından önemlidir (Crutzen, 2006).

İnsan ve doğa bağlamında antroposenik ve ekosentrik olmak üzere iki yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Doğayı, ekosistemleri, yaşam formlarını temel alan ekosentrik yaklaşımın aksine antroposenik yaklaşımda insan faaliyetlerine, ihtiyaçlarına, insanın doğa üzerindeki etkisine odaklanılmaktadır. Antroposenik yaklaşımdan ekosentrik yaklaşıma dek insan ve doğa arasındaki ilişki bağlamında De Groot'a (2019) göre dört temel bakış açısı mevcuttur. Bu bakış açıları insan ve doğa arasındaki ilişki biçimini tanımlayan ve birbirinden ayrıışan çerçeveler sunmaktadır:

Efendi (Master): Bu bakış açısı, doğanın insan tarafından yönetildiği ve kontrol altına alındığı bir yaklaşımı benimsemektedir. İnsan ihtiyaçlarına ve isteklerine göre doğa kontrol altında tutulmaktadır.

Koruyucu (Guardian): İnsanlar tarafından doğanın önemle korunması ve gelecek nesillere de iyi bir şekilde aktarılması yaklaşımını ifade etmektedir. Ekosistemlerin korunması ve doğa sürdürülebilirliği bağlamında insanın üstleneceği sorumluluk bilinci ön plandadır.

Ortak (Partner): İnsan ve doğanın karşılıklı bir ilişki halinde olmasını savunan bir görüştür. İkisi arasındaki etkileşimde her biri için fayda sağlanması ön plana çıkmaktadır.

Bileşen (Participant): İnsanların doğanın bir bileşeni olduğu görüşü doğrultusunda şekillenen bu yaklaşımda bireyin doğa içerisinde uyumla yaşaması gerektiği düşüncesi hakimdir. Bu çerçevede, insan, doğaya, yaşama ve ekosistemlere saygı duymaktadır (De Groot, 2019).

De Groot'un (2019) bu dört temel bakışı, tez çalışmasında insan ve doğa ilişkisini ve etkileşimini irdelemek bağlamında bir çerçeve sunmaktadır. İnsan ve doğa etkileşiminin karşılıklı olması, insanın doğanın bir parçası olarak yer alması ve insanın doğaya zarar vermeden mutualist bir ilişki gözetmesi doğrultusunda koruyucu, ortak ve bileşen bakış açıları uygun bir perspektif sunmaktadır.

Antroposen Çağı'nda insanın doğa üzerindeki yıkımları ön plana çıkmış olsa da aynı zamanda bu dönemi, doğa ve insan arasında teknoloji sayesinde yenilikler ile fırsatların olduğu bir dönem olarak değerlendiren görüşler de vardır. Bu gelişim, değişim ve yenilikler aracılığıyla doğa ile uyumlu yaşam alanları oluşturmak mümkün olan bir fırsat haline de gelmektedir. Bu çağda, doğanın insanoğluna sunduğu doğal ve yenilenebilir kaynaklar sayesinde çevre dostu kentler ve yaşam mekanları oluşturmak önemli bir hal almaktadır. Hem kent ölçeğinde hem yapı ölçeğinde doğa ile uyumlu yaklaşımlar ile sanat, mimarlık, tasarım akımlarının oluşmasına yol açmaktadır (Buck, 2015).

Doğa ile uyumlu yaklaşımların günümüz zamanlarında ele alınmaya başlanması ile özellikle “*yeniden doğallaştırma (rewilding)*” olarak adlandırılan yeni bir anlayış ön plana çıkmaktadır. Bu anlayış ile insanoğlunun doğa üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, ekosistemlerin devamlılığını sağlamak, habitatları korumak gibi amaçlar gözetilmektedir. Bu bağlamda da kentsel alanlarda doğayı korumak ve doğanın sürdürülebilirliğini sağlamak önemlidir. Kentlerde yeşil alanların korunması, yeşil öncelikli tasarım yaklaşımlarının benimsenmesi, kentsel mekanda doğa ve doğal unsurlara yer verilmesi, insan ve doğa arasındaki bağlantı için ön plana çıkan eylemlerdir. Biyofilik şehir yaklaşımları, yeşil çatı ve bina uygulamaları, ekolojik projeler, sürdürülebilir yaklaşımlar gibi eylemler doğa kavramıyla şekillenen nitelikler barındırmaktadır (Fraser, 2009).

Antroposen Çağı'nın getirdiği teknolojik ve yenilik imkanları ile ele alınan önemli kavramlardan biri de “*akıllı peyzaj’dır (smart landscape)*”. Ekolojik sağılığın ve kentli refahının ön planda tutulması ile yenilenebilir enerji sistemlerini içeren kentsel uygulamaları ifade eden bir terimdir. Geçmiş dönemlerden bu zamanlara kadar doğa ve doğal kaynakların kent sistemlerinde, kentsel altyapılarda kullanımı teknoloji gelişmesiyle daha da önemini arttırmıştır. Yaşanan bu gelişme ve yenilikler sayesinde doğanın odak haline getirilip kentsel hayata katıldığı yerlerde, daha yaşanabilir bir kent ortamı ve yüksek kullanıcı memnuniyeti ortaya çıkmaktadır (Mayer-Schonberger ve Cukier, 2013).

2.2 İnsan ve Doğa Etkileşimi

Doğa ile insan arasında dinamik ve interaktif bir etkileşim mevcuttur. Williams’a (2010) göre insan, tamamen doğanın bir parçasıdır; bundan dolayı insanın fiziksel varoluşunun barındırdığı nitelikler ile dünyamızı oluşturan unsur ve ritimlerin ortak bir paydada olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda insan dışarıdan kendine baktığında doğanın bir parçası olduğunu açıkça görebilmektedir. Bu bağlamda, doğa ile insan arasında analogik bir bağlantının varlığından söz etmek mümkündür.

Marx, Kapital adlı eserinde toplumu bir bütün, bir gövde, emek sürecini ise; insanın doğa ile arasındaki bir süreç, insanın doğayla eylemleri aracılığıyla kurduğu, denetlediği ve düzenlediği metabolik bir ilişki olarak tanımlamaktadır (Yayla, 2006). Marx’ın bu düşüncesine göre, insanın inorganik bedeni olarak doğa yer almaktadır; insan doğada yaşar ve insanın kendisinden başkası yine doğadır. Bundan dolayı da doğanın bir parçası olan insan da kendi kendisi ile bir bağlantı halindedir. Eğer insan ölmek istemiyorsa doğa, insanın sürekli temas halinde olması gereken bedeni olarak ifade edilmektedir (Capra, 1992).

İnsanoğlu yaşama eylemi için doğa ile daimi bir ilişki içerisinde. Doğanın sunduğu olanaklar ile insanlar, barınma, giyinme, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yıllar boyunca, en önemli temel ihtiyaçlardan olan barınma ihtiyacının giderilmesinde doğanın sunduğu kaynak ve malzemeler ile insan kendi barınma mekanını oluşturmuş ve yaşamını sürdürmüştür. İklimsel şartların da etkisiyle doğadaki malzemelerden yararlanma, barınma konusunda farklılık göstermiştir. Örneğin bazı bölgelerin kentlerinde ahşap kullanımı yaygınken daha sıcak ve kurak bir ortama sahip olan bölgelerin kentlerinde ise taş kullanımıyla yapılaşma ön plana

çıkmiştir. Malzeme ne olursa olsun birey barınma ihtiyacı ve rahat bir yaşam sürebilme konusunda doğa ve doğa kaynaklarına ihtiyaç duymuştur (Marsh, 2003).

Barınma dışında diğer tüm ihtiyaçlar adına da insanoğlu, dünya üzerinde var olduğu günden beri doğa ile sürekli bir etkileşim halinde olmuştur. İlk zamanlarda topluluklar doğayı gözlemlene ve bu kanılardan yola çıkarak yaşamlarını düzenleme eylemlerinde bulunmuşlardır. Dünya yaşamında bugüne kadar meydana gelen insan için önemli iki büyük olaydan bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi tarımın keşfedilmesidir. İlk zamanlar beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını avcılık, toplayıcılık gibi işlerle sağlayan insanoğlu için tarımın keşfedilmesi önemli bir dönemeç teşkil etmektedir. Bu sayede toprağı kullanarak üretim sağlayabilen insan, doğa sayesinde ihtiyaçlarını karşılama konusunda ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemlerde doğanın yıpranması, tahribat olması gibi bir durum söz konusu olmazken doğa kendini yenileyen bir döngü içerisinde yer almaya devam etmiştir. Diğer yandan biraz daha günümüze yaklaştığımızda insanlık tarihi için bir diğer dönüm noktası ise Sanayi Devrimi olmuştur. Tarımın keşfinden yana insan sayısı yeryüzünde artış sağlamış, besin ve araç-gereç yetersizlikleri ortaya çıkmış ve bu durumlar da yeniliklerin yapılması konusunda önemli etmenler haline gelmiştir. Teknoloji sayesinde kol gücünden makine gücüne geçilmiş ve kitlesel üretimlerle insanlık tarihi için yeni bir dönem başlamıştır. Bu bağlamda fabrikaların açılması, düzensiz yapıları kentleşmelerin oluşumuna yol açarak doğanın zarar görmesine, çevresel bozulmaların ve doğa ile ilgili tahribatların artmasına, doğanın kentten soyutlanmaya başlanarak insan ile temasının azaltılmasına neden olmaya başlamıştır (Sulak, 2018).

İnsanın doğayla temasının azalmasıyla insan adına olumsuz sonuçların yaşanması kaçınılmazdır. İnsan ve doğa etkileşimi; karmaşık, kompleks ve çok yönlü bir konudur. Bu etkileşim bağlamında doğa ve insan yaşamı doğrudan etkilenmektedir. İnsanların doğayla temasının sağlanması, etkileşiminin devingen ve daimi olması hususunda birçok çalışmanın, çevresel koruma faaliyetlerinin, tasarımsal ve fikişel yaklaşımların önemi giderek artmaktadır.

2.2.1 Doğa sevgisi

İnsanlığın varoluşundan beri merkezi rol oynayan dürtülerden biri olan doğa sevgisi; doğaya, doğal dünyaya karşı duyulan derin bir bağı içermektedir. Bu bağ, doğa sevgisi ifadesini dünyanın doğal yapısının barındırdığı güzellikleri, zenginlikleri ve

karmaşıklıklarıyla insanoğlunu hep etkisi altına alan bir nosyon haline getirmektedir. Doğanın karmaşıklığına, güzelliğine duyulan hayranlık duygusu, doğanın kutsallığına duyulan saygı, doğanın bir bütün halinde var olması ve korunması adına duyulan arzu doğa sevgisinin temel taşlarını oluşturmaktadır (Thoreau, 2006).

Doğa ile insan arasındaki devingen bağın etkileri tarih boyunca dini inançlar, edebiyat, görsel sanat, felsefe gibi birçok alanda kendini gösterirken doğa, önemli bir tema haline gelmiştir. Antik çağlardan günümüze dek birçok alanda doğa ile ilgili fikir, ifade ve yaklaşımlara verilmiştir (Moghadam ve diğ, 2015.) Günümüz dünyasına gelince özellikle sanayileşen ve yoğun nüfus barındıran kentlerde doğadan kopma sebebiyle insanın doğaya karşı ihtiyaç ve özleminin arttığı görülmektedir. Bu noktada kentlilerin doğaya karşı beslediği duygular ve arzular önem kazanmaktadır. Pohl ve Helbrecht (2022), doğa sevgisi bağlamında yaptıkları bir araştırmada kentlilerin doğa imgesine karşı oluşan arzusundan bahsetmektedir. Lacan psikanalitiğine göre özneye, arzusun nesnesi sanki dışarıda gibi görünür. Burada özne günümüz kentlisini ifade ederken arzu nesnesi ise doğa olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğadan koparılan kent ve kentliler adına doğa kavramı, kent dışında varlığını gösterebilen “öteki” kavramına dönüşmektedir. Böyle bir durum ortaya çıktığında ise kentli adına doğa, uzakta ve ulaşılması çaba gerektiren bir tahayyül haline gelmektedir. Nasıl ki doğa, özne için anlamlı bir imge olarak yer alıyorsa kentte yaşanan değişimler de öznenin yani kentlinin hayaline karşıt bir güç olarak yer edinmektedir (Pohl ve Helbrecht, 2022).

İnsanoğlu nerede yaşarsa yaşasın doğanın vazgeçilmez bir parçası olmakla birlikte öznenin doğadan koparılması yaşam-sız alanların ve kentlerin oluşmasına neden olmaktadır. İnsanoğlu, doğa ile uyum içerisinde yaşamı öğrenmeyi deneyimlemekte ve yaşam kaynağı olarak doğayı görmektedir. İnsanın doğa ile ilişkisini derinleştiren doğa sevgisi; insanın doğa ile uyum içerisinde devingen bir yaşam sürmesini sağlayan, yaşama arzusunu vurgulayan bir kavramdır. Bu kavram, insan ve yaşam arasındaki bağlantının süregelmesinde kilit taşı bir rol oynamaktadır.

2.2.2 Yaşam sevgisi

Doğa içerisinde benliğini kazanarak yer edinen insanoğlu için yaşamak eylemi, öznenin dünya üzerindeki varlığını belirtir. "Hayat küçük şeylerden oluşur. Eğer sen seversen büyük olurlar." der Osho. İnsanoğlu için yaşama karşı bir tutku ve arzu beslemek, öznenin ait olduğu dünyaya ve nesneye karşı duyduğu bağı

güçlendirmektedir. Bu bağlamda yaşam sevgisi; öznenin kendi yaşamına, varlığına, varoluşuna karşı beslediği duygusal bir bağ ve tutumdur. İnsanın, hayata karşı olan derin bir bağını içeren kavram, insanın yaşam deneyimlerinden zevk almasını, sahip olduğu hayattan memnuniyet duymasını sağlamaktadır (Thoreau, 2006).

Antik dönem zamanlarında mutluluk, iyi yaşam, yaşam gayesi, anlamlı yaşam gibi kavramlar bağlamında ele alınan yaşam sevgisi; Aristoteles felsefesinde “*Eudaimonia*” kavramı ile ifade edilmektedir. Eudaimonia, hayattaki en mükemmel ve en yüksek konum, iyi yaşamak, kendine yetebilme, genel olarak iyi olma hali, insanın ulaşabileceği en yüksek kalite, insanın ana hedefi olan kendini tam olarak gerçekleştirebilme ve mutluluk hali gibi anlamları içermektedir. Aristoteles’e göre bireyin en temel amacı da en yüksek, en iyi duruma erişmek yani eudaimoniaya ulaşmaktır. Bu amaç doğrultusunda hareket eden birey, yüksek yaşam kalitesine ve memnuniyetine ulaşmaktadır (Cevizci, 2005; Edisan ve Kadioğlu, 2013; Nordenfelt, 1993).

Modern dönem felsefesine baktığımızda yaşam, yaşam sevgisi gibi kavramlar daha çok özgürlük, varoluş, anlamsal arayış gibi kavramlarla örtüşmektedir. Bu dönemde, Nietzsche’nin Dionysosçu yaklaşımında insanla ilgili düşüncelerinde yaşamı olumlama ve yaşam sevgisi yatmaktadır. Ona göre her şey yaşamdadır, süregelen her şey yaşam içindir ve her türlü sorunun da cevabı yaşam içerisinde gizlidir. Nietzsche’ye göre yaşamın bir diğer yönü ise yaşamdaki her şeyin olumlanması düşüncesi ile ilgilidir. Bireyin, yaşamı her koşula karşı koşulsuzca sevmesi ve bununla alakalı olarak da kendini sevmesini “*amor fati*” terimiyle açıklamaktadır. Nietzsche, insan ve yaşam anlayışıyla yola çıkarak; yaşamın tüm haliyle olduğu gibi sevilmesi bağlamında bu yaklaşımını oluşturmaktadır. Ona göre her şey insan ve yaşam içindir (Nietzsche, 2003).

2.3 İnsan ve Kent Etkileşimi, Kentsel Çevrede Doğa ve İnsan

Kent; canlı, devingen, dinamik bir yaşam alanıdır ve bir çevre içerisinde varlığını oluşturmaktadır. Doğal ve yapay olarak var olan fiziksel çevre ile kentlilerin bir araya gelmesiyle oluşturdukları kültürel çevre, kentsel çevrenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kent, doğanın bir parçası olarak insana ait olan toplumsal ve kültürel etkinlikleri bünyesinde barındıran bir oluşumdur. Kent yerleşmesinin doğal yapısında veya organizasyonunda çevre-insan ilişkileri mevcuttur (Koçman, 1991).

Çevre tanımı TDK'ya göre dolay, etraf, muhit gibi geniş tanımlara sahip olmakla birlikte toplumbiliminde; hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin tümü olarak bir tanıma sahiptir. Keleş'e (1980) göre de çevre; kişiyi etkileyen, kişinin özdeksel ve tinsel gelişmesini, biçimlenmesini ve yaşamını belirleyen, dirimbilimsel, iklimle ilgili ve toplumsal etkenlerin tümü olarak yer almaktadır. Çevre içerisindeki tüm etkenler; insanla birlikte tüm canlı ve cansız varlıklar ve canlı varlıkların eylemlerini etkileyen ya da etkileyebilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal nitelikteki tüm etkenlerdir (Keleş ve diğ, 2005).

İnsan ve diğer tüm canlılar yaşamlarını sürdürebilmek adına bir çevrede doğar. Her canlının kendi yaşamını sürdürebileceği bir yaşam ortamı, bir çevresi vardır. Canlıların bu yaşadıkları ortam *doğal çevre* olarak adlandırılmaktadır. Doğal çevre insanlar, hayvanlar, bitkiler, mikroorganizmalar gibi canlı varlıklar ve su, ışık, hava, toprak ve sıcaklık gibi cansız varlıklardan meydana gelmektedir. Bunun aksine insanların bir araya gelerek kendilerinin oluşturdukları, tasarladıkları alanlar ise *yapay çevre* olarak tanımlanmaktadır. Doğal çevre ve yapay çevrenin bir araya gelmesi ile oluşan tüm alanlar ise *fiziksel çevre* olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel çevrede yaşam alanlarını oluşturan insanoğlu, bir araya gelir ve birbirleriyle etkileşimde bulunarak değerler, gelenekler, inançlar, diller gibi soyut öğelerin oluşmasını sağlamaktadır. Oluşan bu etkileşim unsurlarının bütünü ise *kültürel çevre* olarak yer edinmektedir. Fiziksel çevre ve kültürel çevrenin bir araya gelmesiyle de yaşam alanına göre *kırsal çevre* ve *kentsel çevre* kavramı ortaya çıkmaktadır. Kentsel çevre; kent içerisindeki çeşitli sosyal, ekonomik, kültürel unsurların harmanlanmasıyla form almaktadır (Forman, 2014).

Kent, mekan ve insan etkileşimi bağlamında tarih boyunca birçok yaklaşım ortaya atılmıştır. Özellikle Louis Wirth ve George Simmel gibi isimler mekan ve insan etkileşimi bağlamında insan davranışlarına etkilerini kent üzerinden inceleyen çalışmalar gerçekleştirerek bu alanda öncü olmuşlardır. Kent üzerinden insan ve insan davranışları temelinde yapılan incelemelerde insanların bir araya gelerek oluşturdukları toplum kavramı ön plana çıkmakta; toplum ilişkileri, kent ve mekan üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada Henri Lefebvre, David Harvey, Edward Soja, Michael Foucault gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Henri Lefebvre (2014), mekanı toplumsal bir ürün olarak ifade ederken toplum ve mekan arasındaki ilişkide mekanı algılanan, tasarlanan ve yaşanan olmak üzere 3 kategoride incelemektedir.

David Harvey ise çalışmalarında insan ve mekan arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu öne sürerek mekanın insanı biçimlendiren, aynı zamanda insan tarafından da biçimlendirilen toplumsal bir boyut olduğunu ifade etmektedir (Harvey, 2003). Harvey, kenti anlamak adına kentin hem fiziksel boyutta coğrafi kimliğini irdelemek gerektiğine, hem de kültürel boyutta toplumsal bir oluşum barındırdığına dikkat çekmektedir. Bu noktada da Cassirer'in (1944) mekan deneyimi görüşlerine değinerek organik mekanda içgüdü kavramına, algısal mekanda duyuşal deneyime ve simgesel mekan tanımında ise soyut kavramına değinmektedir.

Edward Soja ise mekanın inşa edilen bir yönünün de olduğunu ileri sürerek mekanı üç kategoride sınıflandırmaktadır. Ona göre *gerçek mekan* yani birinci mekan, üzerinde yaşadığımız doğadır. İkincil mekan olarak da *zihinsel mekan* yer almaktadır. Zihinsel mekan, soyut formlar içeren, imgelenebilir bir kavramdır. Birincil mekan gerçek mekan olarak yer alırken ikincil mekan ise hayali mekan olarak yer almaktadır. Üçüncü mekan ise algılanan ve deneyimlenen mekan bağlamında; *üretilen, sosyal mekan* olarak ifade edilmektedir. Edward Soja'nın sosyal mekan olarak ifade ettiği üçüncü mekan kavramı aslında Lefebvre'nin mekan argümanlarının eklemelenmesi ile karşılık bulmaktadır. Üçüncü mekan hem algılanabilir hem de tasarlanabilir bir yapıda yaşanan bir mekan sunmaktadır (Mert, 2010).

Birçok düşünürün fikir ve yaklaşımları doğrultusunda kentsel çevre ve mekanın incelenmesi bağlamında insan ile doğrudan ilişkili olan *duyular, algı, deneyim* gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. İnsan, içerisinde yaşadığı doğa ve çevre ile sürekli duyularıyla etkileşime geçme, algılama ve deneyimleme süreçlerini gerçekleştirmektedir. Duyular, algı ve deneyim; insanın hem doğa ile hem de çevresinde eylemlerini sürdürdüğü kentsel mekan ile ilişkilerinde başat rol oynayan süreçlerdir.

2.3.1 Duyular, algı ve biliş

İnsan ve çevre ilişkisinde algı ve biliş, birbirini takip eden aşamalar olarak yer almaktadır. Algı; çevre, kent, mekan ve birey bağlamında mimarlık, psikoloji, sosyoloji gibi birçok disiplini ilgilendiren bir kavramdır. Kent ve mimari alanlarda algı kavramı daha çok çevresel algı ve mekansal algı gibi kavramlarla literatürde yer edinmektedir. İnsan davranışları, çevresel algı gibi alanlarda çalışmalar yapan Lang

(1974) algıyı “bireyin içerisinde bulunduğu çevreden bilgi alması sonucunda oluşan aktif süreç” şeklinde tanımlamaktadır.

Algı ve biliş, bireyin dış çevreden gelen duyuşsal uyarıları ve bilgileri toplayarak onları yorumlaması, düzenlemesi ve anlamlandırması sürecidir. Bu süreçte duyuşsal uyarıları oluşturan sesler, dokular, kokular, renkler gibi çevresel uyarılar birey tarafından alınmaktadır. Alınan bu uyarılar birey tarafından duyu organları ve sinirler aracılığıyla beyne iletilip yorumlanmakta ve anlamlandırılmaktadır. Bu süreç boyunca *algılayan, algılanan ve içerisinde bulunulan çevre*, bilişsel döngünün ana etmenleridir (Ramachandran ve diğ, 1998).

Bilişsel sürecin duyuşsal aracılığıyla sağlanan algılamadan sonraki safhası ise biliştir. Algının aksine biliş daha kapsamlı bir kavramdır. Biliş, zihinsel süreçlerin bütünüdür ifade etmektedir. İnsanoğlunun sahip olduğu algı, sınırlar içermektedir. Bireyin çevre içerisinde her şeyi görmesi, duyması, koklaması, hissetmesi mümkün olmamaktadır. Çevrenin ve mekanın deneyimlenmesinde bireyin eylemleri kategorize edebilmesi, öğrenmesi, hatırlaması, karar vermesi gibi noktalarda biliş devreye girmektedir. Algıyla başlayan çevreye ilişkin duyuşsal veriler ve bilgi, bilişsel süreçler aracılığıyla anlam kazanır ve birey tarafından zihinde düzenlenerek organize edilir. Birbirini tamamlayan algı ve biliş, bireyin davranışını ve deneyimini şekillendirerek bilişsel süreci tamamlamaktadır (Lynch, 1960 ; Rapoport, 1977).

İçerisinde bulunduğu çevre ve mekanda birey; görsel, dokunsal, işitsel, tatsal ve kokusal olmak üzere beş duyu organıyla algılama işlemini gerçekleştirmektedir. Duyular, çevre ve mekan ile birey arasında bir arayüz oluşturmaktadır. Bu arayüz, bedenin saydamsız içselliği ile dünyanın dışsallığı arasında bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Duyular, kompakt bir şekilde çalışarak birbiriyle sürekli iletişim halinde olmaktadır. Bachelard (1971), bu durumu duyuşların çoksesliliği olarak tanımlar. Duyuların bireye sunduğu duyuşsal deneyimler, bireyin bedeni ve zihinsel yapısında bütünleşerek ortaya çıkmaktadır. Bedende başlayan duyuşsal süreç, mekan ve çevre algısıyla devam etmektedir (Pallasmaa, 2011).

Dokunsal ve görsel temasla başlayan mekan ve çevre algısı, diğer duyuşların katılımıyla da etkileşim halinde sürmektedir. İçerisinde yaşadığımız çevre ve mekanın algılanması ile doğanın ve insan yapımı çevrenin deneyimlenmesi, bireyin onları anlaması sağlanmaktadır. Bireyin içerisinde bulunduğu kent ve kentsel çevrede algı, bu noktada

önemli yer tutmaktadır. Her kentsel mekan barındırdığı özellik ve nitelikler doğrultusunda bireyde farklı biliş süreçlerine zemin hazırlamaktadır. Bunlar sonucunda birey; yapıların, alanların, kentlerin sahip olduğu amorf anlamlarının bir düzene girmesini anımsaması, zihninde kavuşturması ve bunun sonucunda da kendisi ile tekrar tanışmasını mümkün kılan bir sürece tanık olmaktadır (Pallasmaa, 2011).

Doğanın bir parçası olarak dünyaya gelen birey için doğa algısı da önemli bir konumda yer almaktadır. Doğanın parçası olan birey, doğayı duyuşsal mekanizmaları sayesinde algılamakta ve doğa tarafından da bilişsel, duyuşsal, zihinsel ve psikolojik olarak da etkilenmektedir (Abram, 2012). Bireyin doğayı ve çevreyi algılama biçimleri aşağıdaki gibi tanımlanabilir (Pallasmaa, 2011):

Görsel Algı: Doğanın sunduğu formları, renkleri, manzaraları algılamayı sağlamaktadır. Birey; dağlar, denizler, çiçekler, hayvanlar, ormanlar gibi birçok canlı varlığı görsel olarak algılayarak etkileşime girer.

İşitsel Algı: Doğanın sunduğu sesler ile birey etkileşime girmektedir. Yaprakların hışırtısı, dalga sesleri, kuş cıvıltıları gibi sesler doğal ortamın işitsel olarak algılanmasını sağlamaktadır.

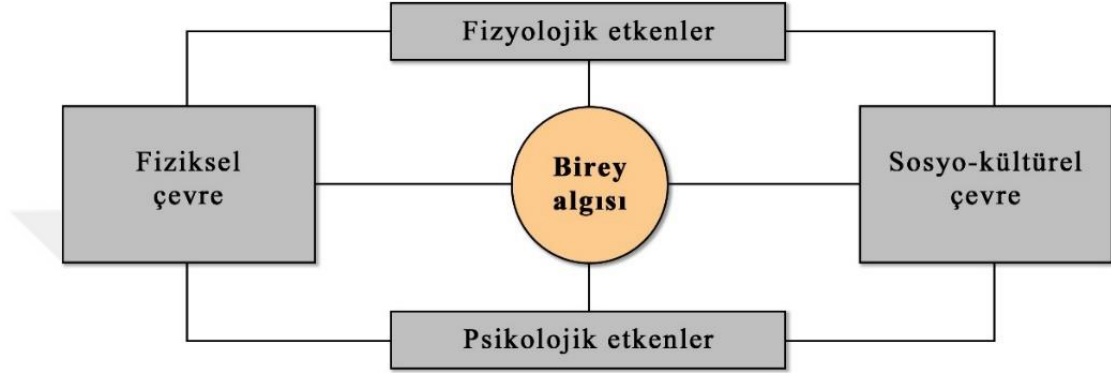
Dokunsal Algı: Doğanın yapısını anlamak ve hissetmek bağlamında önemlidir. Toprak ve taş dokununca farklı bir hissiyatın olması, bitkilerin dallarına ve ağaçların gövdelerine dokununca farklı dokuların hissedilmesi, sıcaklık ve nem gibi fiziksel oluşumların algılanması gibi eylemleri içermektedir.

Kokusal Algı: Doğa içerisindeki çeşitli özlerin, varlıkların ve eylemlerin kokularının algılanması, birey için önemlidir. Her bir çiçeğin ve bitkinin kendine özgün kokularının algılanması, toprağın ve deniz suyunun kokusunun bireyde uyandırdığı hisler, yanık kokusu gibi endişe üreten kokuların algılanması gibi eylemlerdir.

Tatsal Algı: Doğanın sunduğu varlıkların birey tarafından farklı bir tat olarak algılanmasını sağlamaktadır. Meyvelerin, sebzelerin kendine ait tatlarının olması; tatlı su ve deniz suyunun farklı bir hissiyat vermesi gibi algılamaları içermektedir.

Bireyin sezgisel ve duygusal eğilimleri de algılama sürecine etki eden etmenlerdendir. Mekanın algılanması salt mekanın fiziksel özelliklerine bağlı değildir. Bireyin içerisinde bulunduğu kültürün özellikleri, bireysel gereksinimler, kişisel deneyimler gibi öznel nitelikler de bu sürecin bir parçasıdır. Mekanı algılayan birey o mekanla

etkileşime girmekte ve nasıl davranacağını belirlemektedir (Rapoport, 1977). İnsan davranış ve tepkilerinin normunu belirleyen algı; sadece çevrenin fiziksel özelliklerine bağlı değil aynı zamanda sosyolojik ve psikolojik etkenlere de bağlıdır. Rapoport'a (1977) göre bu noktada algı, kişisel olmaktan daha çok sosyal sistemin de bir parçası olarak var olmaktadır. Bireyin hissiyatı ve davranışları, fiziksel çevre ve sosyokültürel çevre tarafından etkilenmektedir. İnsanın davranış ve tepkileri de belli bir fiziksel ve sosyal çevrede gerçekleşmektedir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Birey algısına etki eden faktörler (Rapoport, 1977 kaynağından üretilmiştir).

Çevresini algılayan birey için bilişsel sürecin son evresinde değerlendirme aşaması bulunmaktadır. Çevrenin sunduğu algısal ve bilişsel etkiler ile birey bir değerlendirme yaparak davranış ve eylem tepkisinde bulunmaktadır. Çevrenin barındırdığı nitelikler ile bireylerin algı ve bilişlerine etkileri bağlamında Nasar'ın (2011) ifade ettiği gibi bazı çevresel özellikler mevcuttur. Bu nitelikler aşağıda açıklanmaktadır:

Açıklık: Mekan ve çevrenin kolay algılanabilir, geniş vistalara sahip olmasını ifade eden bir özelliktir. Bireyin kolaylıkla etrafına hakim olabilmesi, yönünü koordine edebilmesi, güven içerisinde hissetmesi açısından önemlidir.

Doğallık: İçerisinde bulunulan çevrenin barındırdığı doğal öge veya doğal kaynaklı bileşenlerle ilgilidir. Çevredeki yükseltiler, su ögesi, bitkiler gibi bileşenler bu kapsamdadır.

Bakım: Çevrenin düzenli, bakımlı ve temiz olması, bireyin orada bulunma, eyleme geçme tercihleriyle ilişkilidir. Bakımsız çevre bireyde uzaklaştırıcı etki yaratmaktadır.

Tarihi Önem: Tarihi öneme sahip alanlar, bireyler için ilgi çekici bir algı yaratma özelliğine sahiptir.

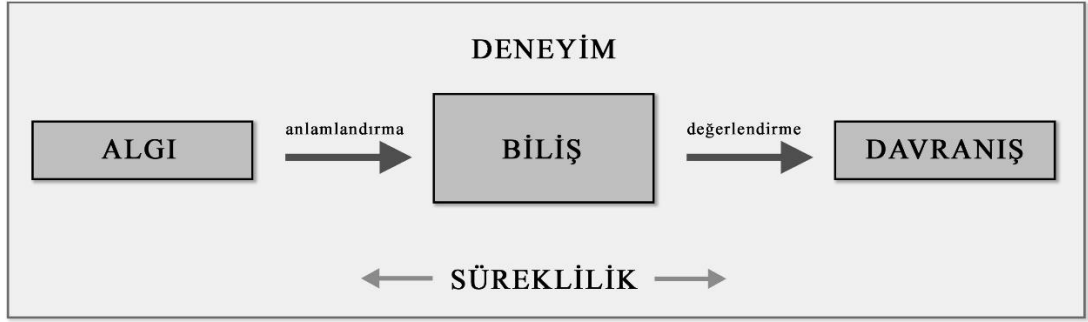
Karmaşıklık ve Düzen: Karmaşıklık, o çevredeki öğelerin boy, şekil, sayı gibi ifadelerini içermektedir. Karmaşıklık birey üzerinde ilgi uyandırmayı sağlarken, belli bir düzenin varlığı da birey algısı için önemlidir.

Kentsel alanlar sanayileşme ve endüstri yapılarının artması ile yoğun nüfus artışına ve yapılaşmaya maruz kalmaktadır. Kentsel alanlardaki bu eylemler ise doğa ve doğal öğelerin üzerinde negatif etki ederek doğanın kentli adına öneminin de günden güne artmasına neden olmaktadır. Kentlinin kentsel çevrede doğa algısı, kent içerisindeki doğal öğeleri algılayıp deneyimlemesi sürecinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda çevre psikolojisi alanında araştırma ve çalışmalarda bulunan Kaplan ve Kaplan'a (1989) göre insan sağlığı ve refahı açısından kentte doğa algısı önem teşkil etmektedir. Kentteki doğa algısı kentlinin kentsel çevreyi algılama sürecini etkilemektedir. Kent içerisinde doğal öğelerin yer alıp kentlinin doğa ve doğal öğelerini algılaması sonucunda kentlinin yaşam kalitesinin yükselmesine ve iyi bir kent hayatı deneyimlemesine zemin hazırlamaktadır.

2.3.2 Deneyim

Deneyim kavramı; TDK'ya göre bireyin belirli bir zaman içerisinde edindiği bilgi, beceri ve anlamların bütünüdür. Mekansal disiplinler bağlamında kavram ele alındığında ise bireyin mekan içerisinde algıladığı, etkileşim içerisinde bulunduğu öğeler ile duyuşsal, duygusal ve zihinsel bir temas, iletişim ve aktarım sürecini ifade etmektedir. Deneyim kavramı, öznenin birtakım geçmişten ve geleceğe doğru edinimleri ile sağladığı etkileşim konusunda edilgen bir rol üstlendiği anlamı barındırırken diğer yandan duygusal, duyuşsal, zihinsel manada öznenin kendine ait haz ve arzularıyla etkin bir rol üstlendiği anlamı da barındırmaktadır. Bu noktada deneyim kavramı hem kişisel hem de kolektif bir ifade ürünü haline gelme potansiyelindedir (Bennett ve diğ, 2013).

Kentsel ve mekansal bağlamda deneyim kavramı bireyin duyuları ile mekanı algılaması ve zihinsel olarak daimi bir etkileşim sürecinin başlaması ile gerçekleşmektedir. Birey, mekanı algılar, hisseder, onunla etkileşime girer ve bunun sonucunda mekansal bir deneyim sağlar (Şekil 2.2). Bir ağacın gölgesi, dört duvarı kapalı bir alan, kentsel bir sokak ve cadde, geniş bir kentsel açık alan gibi ölçekten bağımsız her türlü mekan bireye bir deneyim ortamı sağlamaktır.

Şekil 2.2 : Bireyin algı, biliş, davranış ve deneyim süreci (Rapoport, 1977 kaynağından üretilmiştir).

Kent ve mekan deneyimi bağlamında Baudelaire (2013) ve Walter Benjamin’in (2018) çalışmalarında yer verdikleri “*flâneur*” karakteri ön plana çıkabilecek bir kavramdır. Flanör, kentte dolaşan, kenti seyreden, çevresini gözlemleyen ve keşfeden karakter olarak bu eylemleri gerçekleştirirken de kenti rastlantısal olarak deneyimlemektedir. Flanörün deneyimi sadece fiziksel bir bulunma eylemi değildir. O, aynı zamanda kentle ve kentlilerle etkileşime girer, kenti içselleştirir ve kentle duygusal, içsel bir bağ kurar (Sali, 2020).

Deneyimlenen her bir mekan kendi karakteristik özelliklerinden dolayı bireyde farklı algılamaya ve hislere neden olmaktadır. Her mekanın kendine ait hava ve ortam şartları, malzeme seçimleri, ışık ve gölge miktarları, ses barındırması gibi fiziksel özellikleri mekanın karakterini oluşturmaktadır. Bunlardan dolayı da her bir mekanda bireyin farklı deneyimleme süreçleri ortaya çıkmaktadır.

Norberg-Schulz, mekanı sadece fiziksel bir ortam olarak görmeyip mekanı, insanın deneyimlerini de şekillendiren bir kavram olarak ele almaktadır. Ona göre, mekanın birey tarafından algılanabilir, hissedilebilir ve anlam yüklenebilir olması önemlidir ve mekanın bu yönde ele alınarak tasarlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda Schulz, Heidegger’in “*genius loci*” yani yerin ruhu kavramını düşüncelerinin merkezine alarak aidiyet kavramına dikkat çekmektedir. Birey için bir mekan ne kadar anlamlı, hissedilebilir, algılanabilir olursa yani kısacası ne kadar mekan ruhuna sahip olursa işte o zaman birey için önemli bir hale gelmekte, deneyimlenebilir bir yere dönüşmektedir. Deneyimlenen mekan ise bireyin sadece fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan bir mekan olmasından ziyade bireyin duygusal ve zihinsel ihtiyaçlarına da etki eden bir mekan haline dönüşmektedir (Norberg-Schulz, 1980).

2.4 Doğa ve Kent Etkileşimi

Kentler, insanoğlunun barınma alanları ve kolektif yaşam mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu tarafından oluşturulan kentlerin oluşum sürecinde yapılaşma adı altında doğanın bir döngüsel süreci yer almaktadır. Bu noktada doğal alanların dönüşümleri, habitatların etkilenmesi, toprak ve su gibi doğal öğelerin uğradığı değişimler hem kentler hem de kentliler arasındaki etkileşim adına önem arz etmektedir. Doğa ile iç içe yaşayan insanoğlu tarih boyunca taş, kaya, toprak gibi doğal malzemeleri kullanarak mağaralar, höyükler gibi doğayla uyum içerisinde yaşam alanları kurmuştur. Zamanla teknolojinin ilerlemesi ve modernizmin yaşama dahil olmasıyla birlikte de kentlerin nüfusları hızla artmaya başlamış, kentler yoğunlaşmış ve yayılmıştır. Bu gelişmeler yaşam alanı olarak kentlerin doğadan uzaklaşmasına sebep olmuştur (Hinchliffe, 2007).

Doğanın kent içerisinde gözetildiği ve uyum içerisinde olan kentsel yaşam alanları, kent ve kentli açısından önemli potansiyeller sunmaktadır. Bu durum, kentin hem yaşanabilir, sürdürülebilir bir habitat olmasının yanında kentlinin fiziksel ve zihinsel sağlığı bağlamında da önem arz etmektedir. Kent içerisinde doğanın hissedilmesi, deneyimlenmesi kentli açısından önemli bir noktada yer almakta ve bu bağlamda kentsel doğa kavramı literatürde kendine yer bulmaktadır (Pikner, 2014).

2.4.1 Kentsel doğa kavramı

Kentsel doğa kavramı, kentsel alanlarda yer alan doğal unsurların kent yaşamıyla nasıl bir etkileşimde bulunduğunu açıklamaya yarayan bir kavramdır. Geleneksel anlatılarda doğa kavramı kent ve insan açısından öteki olarak açıklanarak ayrı tutulmaktadır. Bu noktada kent ve doğa arasındaki ilişkiyi daha birleştirici bir teorik çerçevede sunması açısından kentsel doğa tanımı, etken bir rol üstlenmektedir. Kentsel doğa; insan ve doğa arasında gerçekleşen etkileşimlerde ortaya çıkarak kentsel çevreyi doğadan, doğayı da kentsel çevreden hem ayıran hem de birleştiren bir rol üstlenen tanımdır (Pikner, 2014).

Kent ve doğa etkileşimiyle bir arayüz olarak karşımıza çıkan kentsel doğa tanımı, kentlilerin doğa ile eylemlerinde belirleyici roller üstlenmektedir. Bu doğrultuda ortaya çıkan doğa ile ilişkili olan bir kentleşme süreci, kentlilerin doğayı nasıl düşüneceğine ve doğa ile nasıl bir etkileşimde bulunacaklarına etki etmektedir. Hinchliffe (2007), kentleşmiş bir dünya bağlamında kentli ve doğa hakkında üç

yargıda bulunmaktadır: “dışarıda, bağımsız olarak yer alan ama istila tehdidi altında olan bir doğa”; “bağımlı bir koloni, bir dinlenme alanı olarak doğa”; “yasalaştırıldığı şekliyle bir ortak yapımın sonucu olarak yer alan doğa”. Bu yargılardan da yola çıkarak doğanın belirli bir miktarının olmadığını, toplumlar ve şehirler tarafından zamanla aşınmaya uğradığını, fakat buna rağmen doğanın sürekli olarak kentsel çevrede ortaklaşa üretilen ve yeniden sürekli yaratılan bir kavram olduğundan bahsedilmektedir (Hinchliffe, 2007).

Kent ve doğayı toplumsal boyutta ele alarak kentliye odaklanan çeşitli düşünce ve akımlar ortaya atılmıştır. Kent bağlamında önemli teorilere sahip Lefebvre, “*second nature*” (ikinci doğa) olarak tanımladığı kavram ile kent ve doğayı buluşturan düşünceleriyle ön plana çıkmıştır. Lefebvre, geleneksel doğa kavramının yerine ikinci doğa kavramını tanımlamış ve doğa yaklaşımına yeni bir boyut kazanmıştır. Ona göre geleneksel olarak yer edinen uzayda dağılmış tikelliklerden oluşan doğa kavramının aksine ikinci doğa kavramında kentsellik ve üretilen mekan ön plana çıkmaktadır. Buradaki kentsellik ise toplanma, karşılaşma gibi eylemleri barındıran toplumsal bir boyutu ifade etmektedir (Lefebvre, 1976).

Gandy’e (2006) göre kentsel bir yaşamdan ve ekolojiden bahsetmek adına kentin sosyal, toplumsal ve kültürel gibi boyutlarının da ön planda tutulması gerekmektedir. Bu bağlamda kentleri yapay ve doğal olarak ayırtıran kategoriler yerine bu kavramları iç içe geçmiş olarak ele almakta ve “*melez mekanlar*” olarak adlandırmaktadır (Gandy, 2013). Ona göre, kentler genişledikçe bir dönüşüm geçirmekte ve bu dönüşümde de kentin her kavramsal boyutu etkilenmektedir. Bu bağlamda kentsel doğa kavramının oluşumu sadece biyolojik bir süreç olarak yer almamakla birlikte aynı zamanda sosyopolitik bir süreç olarak da yer edinmektedir. Bu bağlamda Gandy, kent ve doğa arasındaki ilişki ve etkileşimde multidisipliner bir yaklaşım olduğunu vurgulamaktadır (Gandy, 2006).

Kentsel doğa kavramı bağlamında Kaplan’a (1984) göre kentsel çevrede insan ve diğer türler arasındaki etkileşim ön plana çıkmaktadır. Kentsel doğanın toplumsal bir boyut ve doğanın etkileşimi ile ortaya çıkarılan bir kavram tanımı olmasında fikirlerini savunan Kaplan, insanın başka dünyalara girme hissine kapılarak kendinden başkalarıyla yani ötekisi ile buluşma imkanı bulduğunu dile getirmektedir. Bu bağlamda ise kentte doğa ile buluşma şansı bulan kentlinin mekanı haline gelen kentsel

doğa hakkında “*nearby nature*” (yakındaki doğa) tanımında bulunmaktadır (Kaplan, 1984).

Kentsel doğa kavramı, bu düşüncelerden de yola çıkarak gerek kentlilerin gerek diğer canlı türlerinin buluşma ve kavuşma mekanı olarak karşımıza çıkan bir kavramdır. Etkileşim ve doğa ile buluşma bağlamında kentte bir arayüz olarak yer almaktadır. Kent içerisinde doğanın varlığının hem kent hem kentli adına birçok açıdan önemli olduğunu göstermektedir. Kent ve doğa birlikteliğinde önemli akım ve modellerin oluşmasında da pay sahibi olan bir kavram halinde yer almaktadır.

2.4.2 Doğa ve kent ekseninde tasarım yaklaşımları ve akımları

Doğa ve kent ekseninde yapı ölçeğinden kent ölçeğine dek etkili olan birçok tasarım yaklaşımı ve akımı ortaya çıkmıştır. Mimari ve kentsel bağlamda kentlilerin kent ve doğa ile uyum içinde olmaları, kentsel çevrenin sürdürülebilir bir hal alması, kentlilerin doğa ile yakın bir ilişki kurarak bir kent yaşamına sahip olması gibi ilkeler bakımından bu yaklaşımlar önemli paya sahiptir. Doğa ve kent arasındaki dengenin sağlanması, kentteki doğal çevrenin korunması ve kentle bütünleşmesi, kentlinin daha yaşanabilir bir kent hakkının sağlanması bakımından birçok yaklaşım ve tasarım anlayışları benimsenmektedir. Bu doğrultuda Güzel Şehir, Bahçe Şehir, Sürdürülebilir Kentleşme, Yeni Şehircilik, Eko-kentler ve Biyofilik Tasarım gibi tasarım yaklaşımları ortaya çıkmıştır.

Güzel şehir (City Beautiful) akımı, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Amerika ve batılı ülkelerde yaygınlaşan kentsel planlama ve tasarım akımıdır. İlerleyen teknoloji ve sanayileşme sebebiyle düzensizleşen kentlerin durumuna karşı ortaya çıkmıştır. Estetik, düzen ve uyum gibi kavramları ön planda tutarak kentteki yaşam kalitesinin artırılmasını hedefleyen bir yaklaşımdır. Düzensiz yerleşmeler sonucunda oluşan kentlerde düzen, güzellik, simetri gibi ilkeleri benimseyerek anıtsal tarzda yapılaşmalar ve geniş alanlara sahip olan, kentlilerin doğa ile etkileşime girebilmesini sağlayan kentsel kamusal alanlar sunmayı amaçlamıştır. Daniel Burnham, Frederick Law Olmsted, Charles Mulford Robinson gibi isimler bu akımın öncülerindendir. Günümüz kentlerinde yeşil, kamusal ve estetik alanların önemi konularında bu akımın etkisi büyüktür. Washington D.C.’nin yeniden planlanması ve San Fransisco Civic Center bu akımın önde gelen örneklerini oluşturmaktadır (Wilson, 1989).

Bahçe Şehir (Garden City) akımı, 19.yüzyılın sonlarına doğru Ebenezer Howard tarafından geliştirilmiş ve sonraki süreçte kent planlama pratiklerine etki eden bir akım haline gelmiştir. Howard, kentlerin kalabalık halinden, yetersiz yaşam alanlarından ve çevresel sorunlardan bahsederek sorunlara çözüm olarak Bahçe Şehir yaklaşımını sunmuştur. Kent ve kır ikilisinin avantajlarını birleştirerek sunduğu yaklaşımda rahat ve sağlıklı bir kent adına ideal kenti amaçlamaktadır. Kentlerin düzensiz büyümesine engel olması amacıyla oluşturulan yeşil kuşaklar, kendi kendine yetebilen karma kullanımlı kent birimleri ve kentin gelişimi, sürdürülebilir olması adına kentlilerin toplumsal katılımı bu yaklaşım modelinde ön plana çıkan ilkelerdir. Bahçe Şehir modelinde kent merkezinde park ve topluluk binaları yer alırken etrafını ise konutlar, ticaret ve endüstri birimleri oluşturmaktadır. Bahçe Şehir yaklaşımı, İngiltere'nin Letchworth bölgesi ve ABD'nin Radburn kenti gibi alanlarda benimsenerek uygulanmıştır. Howard'ın bu yaklaşım modeli, kentlerin daha insan odaklı ve doğa ile uyumlu olmasını sağlaması açısından önemli niteliklere sahiptir (Howard ve diğ, 2013).

Sürdürülebilir Kentleşme, kentleşme sürecinde kentlilerin ihtiyaçlarının sağlanmasında çevrenin kirlenmemesi, kaynakların verimli ve etkin kullanılması, kentin daha yaşanabilir bir alan haline getirilmesi ve geliştirilmesi gibi süreçleri barındırmaktadır. Bu yaklaşım, kentleşmenin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını dengeleyerek kentlilerin ihtiyaçlarını karşılayan ve aynı zamanda gelecek nesildeki kentlilerin kaynakları bakımından da tehlikeyi en aza indirmeye çalışan amaçları ifade etmektedir. BM tarafından da kalkınma hedefleri bağlamında tanımlanan bir kavram olan Sürdürülebilir Kentleşme, çevresel negatif etkileri en aza indirerek toplumsal eşitlik ve adaleti teşvik etmektedir (Tosun, 2013).

Yeni Şehircilik (New urbanism) akımı, 1980'li yıllarda ABD'de ortaya çıkan ve kentsel planlamada sürdürülebilir, yaya dostu, insan odaklı kentler gibi ilkeleri temel alan bir yaklaşımdır. Akımın ortaya çıkması ve yaygınlaşmasının temel sebebi kentlerde otomobil hakimiyetinin artması ve banliyöleşme süreçlerine karşı tepkilerdir. Andre Duany, Elizabeth Plater-Zyberk ve Peter Calthorpe gibi öncü isimler akımın ilkelerinin benimsenmesi ve yayılmasını sağlamıştır. Bu isimlerin yaydığı ve benimsediği ilkeler doğrultusunda kentlerin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği ön plana çıkmaktadır. ABD'de Florida bölgesindeki Seaside ile

Maryland bölgesindeki Kentlands, Yeni Şehircilik akımı ile oluşturulmuş alanlar olarak yer almaktadır (Katz, 1994).

Eko-kent yaklaşımı, 20.yüzyılın sonlarında çevresel kaygılar sonucunda ortaya çıkmıştır. Kentsel tasarım ve planlamada sürdürülebilirlik ilkesini ön planda tutarak çevresel etkileri en aza indirmeyi, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelerek doğa dostu kentler yaratmayı ve biyoçeşitliliğe destekte bulunmayı amaçlamaktadır. Doğa ve doğal kaynaklardan yararlanarak çevre dostu bir kent anlayışının ön planda tutulduğu yaklaşım, çevresel sürdürülebilirlik ve günümüz sorunlarından olan iklim değişikliği konusunda önemli rol üstlenmektedir. Doğa ile uyumlu bir şekilde oluşturulan kentlerde sağlanan ilkeler ve doğa dengesi, Eko-kentler için temel bir prensip oluşturmaktadır. Eko-kent yaklaşımının uygulaması olarak İsveç'in Hammarby Sjöstad ile Almanya'nın Freiburg Vauban bölgesi örnek verilebilir (Register, 2006).

Biyofilik Tasarım anlayışı, doğal öğelerin ve doğal süreçlerin yapılarda, kentsel tasarım ve planlamada tasarıma entegre edilmesi ile bireylerin doğa ile arasındaki bağ ve etkileşimini arttırmayı amaçlayan bir yaklaşımdır. İnsanların doğa ile arasındaki içgüdüsel bağ fikrini temel alarak bireylerin fiziksel, zihinsel, psikolojik olarak olumlu hissetmelerine odaklanmaktadır. İç mimarlık uygulamalarından kent planlamasına dek her ölçekte varlığından söz etmek mümkündür. İnsanların sağlığı ve refahının yüksek olması odaklanılan temel prensiplerdir. Biyofilik Tasarım anlayışı, kentlerde kentsel mekanların ve yapılarının doğa ile uyumlu olmasına önem verirken kentlilerin doğadan uzaklaştırılmamasına ve insan odaklı prensiplerin benimsenmesine odaklanmaktadır (Kellert ve diğ, 2011).

2.5 Bölüm Sonucu

İnsanoğlunun yaşamı boyunca doğa kavramı, insan yaşamının merkezinde konumlanarak düzensel ve sistematik anlamlar barındıran bir nosyon halinde yer almaktadır. İnsan yaşamları, doğa ve doğanın sunduğu kaynaklar ile şekillenirken insanoğlu, doğa ile hep iç içe bir yaşam sürmüştür. Tarih boyunca farklı dönemlerde doğa birçok yönden sorgulanmış ve doğadan faydalanılmıştır. Doğada yaşama başlayan ve doğal kaynaklardan yaşamını oluşturan insanoğlu, zaman içerisinde doğanın anamaddesini sorgulamış, doğayı dini inançlarında imgeleştirmiş ve bilimsel yöntemlerle doğayı ele almıştır. Zaman içerisinde insan hakimiyetinin doğa üzerinde

artması, teknolojik gelişmeler ve sanayileşme ile birlikte doğanın sömürsü ve tahribatı kaçınılmaz olmuştur. Özellikle Sanayi Devrimi ile yaşanan gelişmelerde kentlerin düzensiz yapılaşmaları altında doğa ve insan arasındaki temas tehdit altına girmiştir. Bu doğrultuda, antroposenik yaşamın yoğunlaşarak insanın doğa üzerinde hakimiyetini kurmak istemesinin aksine insanın doğaya önem verdiği, doğanın parçası olarak insanın doğa ile arasında mutualist bir ortaklığın olduğu ekosentrik yaşamın önemli bir konuma geldiği anlaşılmaktadır (Crutzen, 2006; De Groot, 2019).

İnsan ve doğa arasındaki dinamik ve devingen etkileşim, birey yaşamı için büyük öneme sahiptir. İnsan ve doğa arasındaki ilişkide tarımın keşfedilmesi ve Sanayi Devrimi gibi iki önemli olay, insanoğlu için dönüm noktası oluşturmaktadır. Geçimini ve temel ihtiyaçlarını doğal kaynaklardan karşılayan insanoğlu tarımın keşfedilmesiyle doğa ile etkileşimini sürdürmüş ve doğa kaynaklı yerleşik hayata geçmiştir. Sanayi gelişmelerinin yaşanmasıyla kentlerde doğanın tahribata uğraması, bireylerin doğadan uzaklaştırılmasına ve sağlık açısından olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bunun aksine yaşam boyunca, insanoğlunun doğa ile etkileşimde olması, insanın doğayla arasında kurduğu içgüdüsel bağı güçlendirmektedir. Bu noktada doğaya ve doğa ile birlikte sürülen yaşama karşı sevgi ve eğilim şekillenmektedir. Yapılan araştırmalar, doğanın parçası olan insanın doğa ile birlikte uyum içerisinde yaşamasının ve doğayı deneyimlemesinin, devingen bir yaşam sürmesi adına öneme sahip olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda doğayla bütünleşik alanlarda bireylerin kendini iyi hissederek yaşamdan keyif almasında insan yaşamı ve doğa arasındaki bağlantının sürekliliği kritik role sahiptir.

Doğanın parçası olarak insana ait olan toplumsal ve kültürel etkilerle şekillenen yaşam alanları olan kentlerde, kentli ve doğa arasındaki etkileşim imkanının olması günümüzde önemini artırmaktadır. Literatür incelemesi kapsamında insanın içerisinde bulunduğu kentsel çevrede doğayı algılamasının ve deneyimlemesinin, kentli refahı ve yaşam kalitesi açısından temel unsurlar olarak kabul gördüğünü göstermiştir. Kentsel çevrede görsel, işitsel, dokunsal, kokusal ve tatsal duyuları ile çevresini algılayan birey, bilişsel sürecinde anlamlandırma, değerlendirme sonucunda davranışını sergilemekte ve bu süreçte kentsel mekan deneyimini edinmektedir. Bu doğrultuda mekanın fiziksel özelliklerinin yanı sıra bireyin psikolojik ve fizyolojik nitelikleri de bu süreçte önemli rol üstlenmektedir. Bu şekilde kent içerisinde doğayı algılayan ve

doğal ögeler ile etkileşime giren insan, kentsel mekan deneyiminde doğayla temasını sağlamaktadır.

Kent içerisinde doğanın deneyimlenmesi, günden güne zorlaşmakta ve doğa, kent ve kentlilerden koparılma tehlikesi altında yer almaktadır. Bu doğrultuda kent içerisinde doğa ve doğal unsurların yer almasına yönelik literatürde kentsel doğa, yakındaki doğa ve ikinci doğa gibi kavramlar önem kazanmaktadır. Literatür incelemesinde ele alınan bu kavramlar kapsamında, her birinin ortak çerçeveleri doğrultusunda doğanın kent ile bütünleşik bir sistem dahilinde olmasına ilişkin tasarım yaklaşımları ve akımların, günümüz kent, doğa ve insan etkileşiminde başat rollere sahip olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan Güzel Şehir, Bahçe Şehir, Sürdürülebilir Kentleşme, Yeni Şehircilik, Eko-kent ve Biyofilik Tasarım gibi tasarım yaklaşımları incelenmiştir. Her birinde kent, doğa ve insan kavramlarının ön plana çıktığı görülürken ortak noktalarının kentlerde doğanın deneyimlenmesi, doğal ögeler ile etkileşim sağlanması gibi ilkeler olması, yaşanabilir kentler açısından önemlidir.

3. BİYOFİLİ VE BİYOFİLİK TASARIM

Bu bölümde ilk olarak, tez çalışmasının ana kavramı olan biyofili detaylı olarak ele alınmakta ve biyofili hipotezi açıklanmaktadır. Ardından biyofili kavramının tarih içerisindeki gelişim süreci incelendikten sonra biyofilik değerler ele alınmaktadır. Daha sonra biyofili kavramı ve hipotezi doğrultusunda yeni bir yaklaşım olarak geliştirilen biyofilik tasarım detaylı olarak incelenerek biyofilik tasarımın temel boyutları ve öğeleri açıklanmaktadır. Ardından biyofilik tasarımın insan üzerindeki psikolojik ve fizyolojik etkileri ele alınarak biyofili kavramı, kentsel mekan bağlamında ele alınmaktadır. Son olarak, literatür araştırmasına ilişkin dünyadan farklı kentsel biyofilik mekan örneklerine yer verilmektedir.

3.1 Biyofili Kavramı ve Biyofili Hipotezi

Biyofili kavramı, Yunanca kökenli olarak "Bio" ve "Philia" kavramlarının bir araya gelmesiyle literatürde kendine yer bulmaktadır. *Bio* kelimesi; canlı olmak ve canlı varlıklar gibi anlamları barındırırken *Philia* kelimesi ise cazibe, olumlu duygular, sevgi gibi anlamları içermektedir. Bu bağlamda bio ve philia kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan "*biophilia (biyofili)*" terimi, "yaşam sevgisi" anlamını barındıran bir kavrama evrilmiştir.

İlk olarak 1964 yılında sosyo-psikolog Erich Fromm tarafından kullanılan terim, "canlı varlıklara ve yaşama karşı duyulan cazibe, bağ, olumlu duygular, sevgi" gibi anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Fromm, kavramı "canlı varlıklara ve yaşam ile bağlantılı tüm şeylere karşı sevgi ve psikolojik bir eğilim" olarak ifade etmektedir (Fromm, 1964). Fromm'a (1973) göre hayata ve canlı olan her şeye karşı tutkulu bir sevgi olarak biophilia; bir kişiye, bir bitkiye, bir canlıya veya bir sosyal gruba yönelik yaşam arzusu ve yaşam sevgisini barındırmaktır. Ona göre bu yönde şekillenen terim, zihinsel sağlık ve duygusal esenlik için potansiyel barındırmaktadır.

Erich Fromm, biyofili kavramını insanın bünyesinde doğuşundan beri var olup ontogenetik bir süreç barındıran birincil potansiyelli bir kavram olarak ele almaktadır (Fromm, 1964). Bu bağlamda bu birincil potansiyelin devingen bir hal almasını ise çevresel koşullara bağlamaktadır. Çevresel koşulları ise doğal ve sosyal oluşumların birlikteliği olarak tanımlamaktadır. Eğer çevresel koşullar ve bireysel ihtiyaçların çelişkili bir şekilde var olması söz konusuysa bu noktada ikincil bir potansiyel olarak biyofilinin zıt mefhumu olan *nekrofil* kavramı tanımlanmaktadır. Fromm, nekrofil kavramını ise "hayatı yok etme üzerine kurulu bir eğilim ve tamamen ölü, çürümüş, mekanikleşmiş olan her şey" olarak tanımlamaktadır (Fromm, 1973).

Erich Fromm, biyofili kavramının oluşumunda üç adet çevresel koşulun öncülüğünden bahseder: *güvenlik, adalet ve özgürlük*. İlki olan güvenlik koşulunda fiziksel ve zihinsel bir güvenlik söz edilmektedir. Bu bağlamda temel barınma ihtiyacının karşılanması ve ekonomik olarak da kaynak erişimlerinin mümkün olduğu bir çevresel koşula dikkat çekmektedir. Tam tersi bir koşul düşünüldüğünde güvensizlik ve kıtlık, nekrofilie sebep olmaktadır. İkinci çevresel koşul olan adalette ise çevredeki yaşam kurallarının gözetildiği, bağlam içerisindeki her canlının kendisi ve diğerleri için sorumluluk ve beklentilerinin olduğu olumlu bir habitatın oluşmasının sağlanarak biyofilik sürecin ilerleyişinden bahsetmektedir. Diğer bir öncül çevresel koşul olan özgürlükte ise, biyofili kavramının ancak bireyin kendini ifade edebildiği, kısıtlamalar olmadan eylemlerde bulunabildiği, düşünme yeteneğini kullanabildiği, amaç ve eylemlerini özgürce tasarlayabildiği bir bağlamda kendini var edebilen bir kavram olduğundan söz etmektedir (Fromm, 1964).

Erich Fromm'dan sonra biyofili kavramını kullanan diğer öncü isimlerden biri ise ekolojik çalışmalarla tanınan akademisyen ve sosyobiyolog Edward O. Wilson'dır. Wilson, 1984 yılında biyofili kavramını doğa ile insan arasındaki içgüdüsel bir bağ olarak açıklamaya çalışmaktadır. Wilson yayımladığı *Biophilia* kitabıyla, biyofili kavramını tanımlamaya çalışmış ve kavramı insan ve doğa arasındaki biyolojik bir döngüsel bağ olarak açıklamıştır. Kavramı, yaşam merkezli bir odak noktası olarak düşünüp evrimin ilk zamanlarına dek gittiğini ve insanların da bu bio-merkeziyetçi bir dünyada canlı olan her şey ve canlı organizmalarla bir ilgisinin olduğunu içgüdüsel bir bağ olarak tanımlamaktadır. Dünya yaşamında doğa ile insanın birlikte yaşamını entegre olmuş bir bütün olarak görmekte, evrimsel süreçte insanların doğa ile bağlantısının hiçbir zaman kopmadan ruhsal ve içgüdüsel olarak süregelen bir süreç

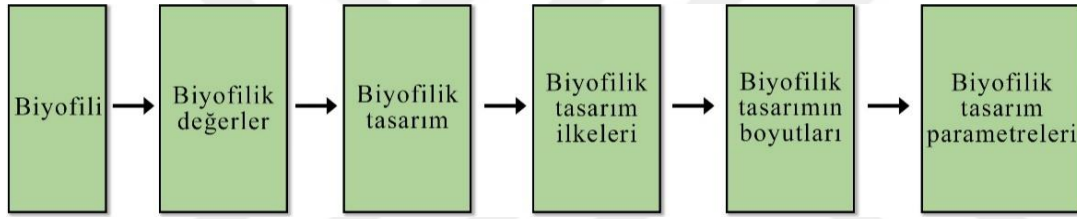
olduğunu ileri sürmektedir (Wilson, 1986). Wilson, biyofili hipotezine değinirken kavramın evrimsel bir süreç olduğundan ilkel yaşam şartlarını işaret ederek görüşünü ve kavramsal yaklaşımını güçlendirmektedir (Wilson, 1993).

Wilson'a (1993) göre, biyofili kavramı insanların zamanlar boyunca edindiği "öğrenilmiş kurallar bütünü" olarak da tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda yüzyıllar boyunca insan ve çevre etkileşimi ile içgüdüsel bağların oluşumuna zemin hazırlandığına işaret etmektedir. Wilson (1993), tarih boyunca insanların av-avcı ilişkisinde bir yaşam sürmeleri, gruplar halinde yaşamaları gibi durumları canlıların diğer canlı organizmalarla doğrudan ilişki halinde olmasıyla ilişkilendirmiş ve aralarında içsel bir bağın oluşup nesilden nesle aktarılmasında da katkıda bulunduğunu öne sürmüştür. Bu durumda insan yaşamının bio-merkeziyetçi bir odak ile form aldığını ve nesilden nesle aktarılan öğrenim ve güdülerle bir dünya yaşamının oluştuğunu dile getirmiştir. İnsan-doğa ve insan-insan bileşiminde dünya yaşamının bir bio-merkeziyetçi yaşam oluşturduğunu ve canlı organizmalar arasındaki bu bağın biyofilik bir oluşumu sağladığını ifade etmektedir (Wilson, 1993).

Wilson, biyofili kavramını daha popüler hale getiren bir isim olarak kavramı; bireylerin evrimsel, kalıtsal, içgüdüsel olarak barındırdığı "the need for nature (doğaya duyulan ihtiyaç)" ifadesiyle bağdaştırmaktadır (Wilson, 1986). Wilson, detaylı olarak biyofili hipotezini, "insanoğlunun doğaya doğuştan sahip olduğu bir bağlılık, yakınlık, hayat koşullarına göre oluşturulan bir zevkle, güvenlik duygusuyla harman olmuş bir büyülenme" olarak açıklamaktadır. Doğa ile insan arasındaki bu ilişkinin eski Yunanlara uzanan felsefi boyutuna da geometri, altın oran, estetik kavramlarına doğa ve insan odağında değinerek biyofili kavramını daha da canlandırarak bilimsel bir temel ile güçlendirmiştir. Bu yönde, doğanın bireyler üzerinde fiziksel, bilişsel, ruhsal, sosyal ve psikolojik etkiler oluşturduğunu ifade etmektedir (Wilson, 1986).

İnsanoğlunun ruhsal ve psikolojik olarak doğadan içgüdüsel olarak etkilendiği ve biyofilik bir süreç olarak yer aldığı düşüncesi biyofili hipotezini oluşturan en önemli bulgulardan biridir. Wilson'un bu yönde gerçekleştirdiği çalışmalara oldukça katkı sağlayarak ve geliştirerek biyofili hipotezi konusunda literatürde yer alan önemli isimlerden biri Stephen Kellert'dır. Kellert (2003), biyofili hipotezini ifade ederken insan psikolojisi üzerinde bir vurgu yaparak çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Biyofili kavramını "doğanın insan için duygusal, ruhsal, moral verici ve rahatlatan şey olarak ona karşı duyulan genetik bir ilişki, bağ ve eğilim" olarak ifade etmektedir. Kellert

(2005), insan metabolizmasının nasıl besin ve havaya ihtiyaç duyarak var olabildiğini dile getirerek yine insanoğlunun doğa ve doğa formları ile temas kurmasının bir ihtiyaç olduğundan bahsetmektedir. Bu durum, günlük yaşantıda insanların evlerinde bitki yetiştirdiği, evcil hayvan beslediği, su kenarı veya yeşil alanlarda zaman geçirmekten hoşlandıkları gibi eylemlerin de nedenini bir yönden açıklamaya çalışmaktadır. Literatürde biyofili kavramından yola çıkarak geliştirilen bu tanımlar kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar tez boyunca incelenmektedir (Şekil 3.1). Biyofili kavramının iskeletini oluşturan biyofilik değerler açıklandıktan sonra biyofili kavramından ilham alınarak geliştirilen Biyofilik Tasarım yaklaşımı ele alınmaktadır. Literatür kapsamındaki çalışmalarda Biyofilik tasarımın ilkelerinden bahsedildikten sonra biyofilik tasarımın temel boyut ve öğeleri açıklanmaktadır. Son olarak ise biyofilik tasarımın boyutlarından ortaya çıkan ve geliştirilen biyofilik tasarım parametreleri ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

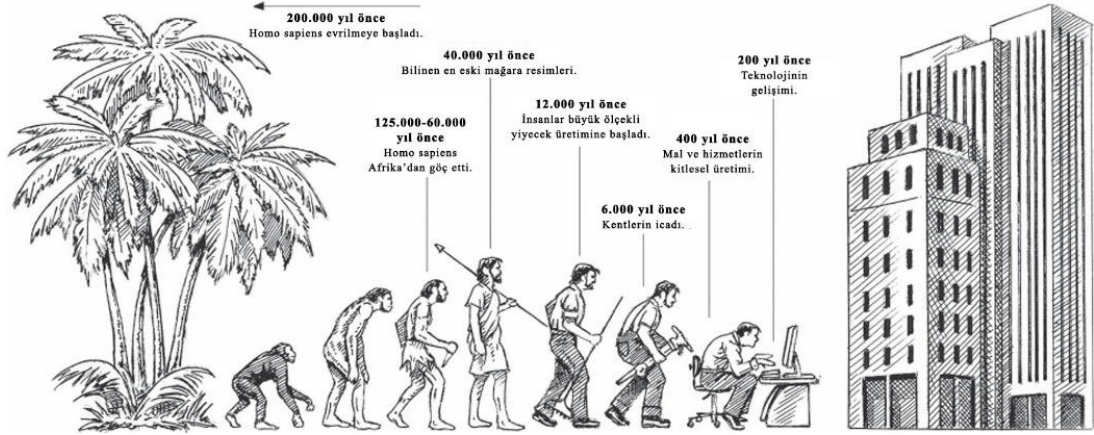

Şekil 3.1 : Biyofili kavramı ile ilgili süreç şeması (Kellert, 2018 kaynağının verilerinden derlenerek oluşturulmuştur).

3.2 Biyofilinin İnsanlık Tarihindeki Süreci

Biyofili kavramı, yaşam sevgisi gibi bir anlam barındırıp dünya yaşamı ile ilgili doğrudan bağlantılı olduğundan insanoğlunun tarihi boyunca biyofili kavramından söz etmek mümkündür. Tarih boyunca insanların yaşam şekillerini, davranış ve eylemlerini, ifade biçimlerini, kültürel gelişimleri, sağlık ve refah ihtiyaçları gibi birçok açıdan ele aldığımızda biyofili kavramı ile devingen bir etkileşim söz konusudur. Tarih boyunca bu etkileşim doğa ve insan arasındaki bağın sürekliliğini oluşturmaktadır. Yaşam boyunca insanoğlunun kendini var edebilmesi, hayatta kalabilmesi adına doğayla temas halinde olması ve doğa ile ilişkili zorluklarla başa çıkıp doğanın sunduğu nimetlerden yararlanarak da diyalektik bir ilişki kurulması biyofili kavramının önemini ve çok yönlü oluşunu ortaya koymaktadır (Şekil 3.2). İnsanlık tarihini biyofili kavramı ile ele aldığımızda, her bir dönem için insanların eylemleri, davranışları, kültürel gelişimleri, yaşam biçimleri, ifade ve temsil

yöntemleri gibi birçok yönden ilişkinin biyofili ile bağdaştığını söylemek mümkündür (Kellert, 2018).

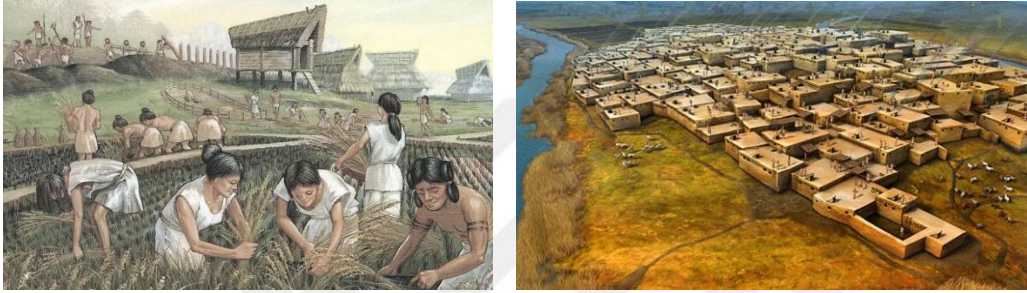
Şekil 3.2 : Tarih boyunca insan ve doğa (Kellert, 2018).

Paleolitik çağ: M.Ö. 10.000 yıllarına dek uzanan bu dönem, insanoğlunun av-avcı-toplayıcı ilişkisinde yaşam sürdüğü, savanna gibi alanlarda başlayan yaşam izlerinin doğanın vahşi ortam ve durumlarına karşı uyum sağlamaya çalıştığı bir dönemdir (Orians ve Heerwagen, 1992). İnsanlar, bu dönemde doğanın sunduğu taşlar ile aletler yaparak yaşam biçimlerini bu şekilde oluşturmuşlardır. Yaşam koşullarında yarar sağlayan ateşin ilk kullanımı yine bu dönemde olmuş ve beslenme konusunda insanların doğa ile etkileşimlerinde ateşten faydalanılmıştır. İnsanlar bu dönemde doğanın sunduğu alanlarda doğal ve yapay bir şekilde edindikleri mağaralarda barınarak kolektif bir yaşam sürmüşlerdir (Şekil 3.3). Bu yaşam alanlarında sürdürdükleri hayat boyunca duvarlarda gerçekleştirdikleri toplu yaşamı ifade eden figürler, çizimler, hayvan sembolleri gibi detaylar doğaya karşı bağlılığı ve dolayısıyla biyofilik bir yaşamın varlığını söz etmektedir (Lewin, 2015).

Şekil 3.3 : Lascaux mağarasında canlı yaşam figürleri (Url-1).

Neolitik Çağ: M.Ö. 8.000 ile M.Ö. 5500 yıllarına denk gelen bu dönemde doğa ile ilişki, paleolitik döneme göre değişmiştir. Özellikle tarımın ortaya çıkmasıyla birlikte insanlar yaşam şekillerinde değişikliklere gitmiş ve farklı yaşam biçimleri gelişmeye başlamıştır. Yerleşik tarım yerleşmeleri oluşarak doğa kaynaklı bir barınma ve toplu yaşam izlerinin etkisi artmıştır (Şekil 3.4). Bu dönemde ortaya çıkan yerleşik tarım toplulukları sayesinde doğayla daha derin ve kalıcı bir bağ oluşmasına da zemin hazırlanmıştır. Tarihte ilk köylerin kurulmasıyla birlikte, tahıl üretimleri başlamış ve hayvanlar evcilleştirilmiştir. İnsanlar tüketiciden üretici bir kimliğe bürünüp ticareti başlatmışlardır (Şenel, 1982).

Şekil 3.4 : Tarım toplulukları ve Çatalhöyük (Url-2).

Antik Çağlar: Mezopotamya, Mısır, Hint, Çin, Yunan ve Roma uygarlıkları gibi büyük uygarlıkların ortaya çıktığı dönemdir. M.Ö. 3000 ile M.S. 500 arasındaki dönemi kapsar. Bu dönem, doğanın güçlerinin tanrı ile özdeşleştirildiği ve bu yönde inançların yaygınlaştığı bir dönem olmuştur. Doğa, insanoğlunun yaşam ve inanç biçimlerinde oldukça hakimdir. Birçok mitolojik anlatıda, sanat dallarında, mimari yapılarda doğa kendinden söz ettirmiş ve insan da doğanın bir parçası olarak vurgulanmıştır (Şekil 3.5). Filozoflar, doğanın düzenini anlamaya çalışmış ve düşünsel düzlemde biyofilik kavramlar ele alınmıştır (Rian ve Sassone, 2014).

Şekil 3.5 : Antik Yunan mimarisinde doğal öge detayları (Url-3).

Orta Çağ: 5 ve 15.yüzyıllar arasında olan dönemde, biyofilik yaklaşımların varlığı daha çok mitolojik ve dini konularda gözlemlenmektedir. Doğa tanrılarının oldukça

önem verildiği, mevsimlerin ve hava olaylarının dini ritüeller ile gerçekleştirildiği düşünülen bu dönemde doğanın yaradılış ile ilişkilendirilmesi oldukça yaygın olmuştur. Dini duygulara hitap eden yapıların öne çıktığı dönemde, Gotik mimari ile doğadan esinlenmiş, süslenmiş, kemer ve payanda gibi öğelere yer verilmiştir. Ayrıca ışık gibi doğal öğeler ile temasın dini mekanlarda olmasına önem verilmiştir. Manastırlarda yapı çevresinde genellikle meditasyon ve inziva amaçlı düşünülerek bahçe alanlarına yer verilerek yapılar tasarlanmıştır (Şekil 3.6). Bu alanlarda bitkilerin kullanılması da doğa ile olan bağın sürdürülmesi adına önemli katkıda bulunmuştur (Gülcan, 2019).

Şekil 3.6 : İtalya’da doğal öğeler içeren manastır bahçesi (Url-4).

Rönesans ve Reform Dönemi; Doğa ile insan arasındaki ilişkinin derinleştiği, 14 ve 17.yüzyıllar arasındaki zamanı kapsayan bu dönemde, sanatsal, kültürel ve bilimsel alanlarda doğa ile ilişkinin daha da arttığını söylemek mümkündür. Orta Çağ’da başlayan astronomiye yönelik ilgi bu dönemlerde daha da artarak gelişmiş, gezegenlerin insan hayatlarını etkilediği düşünceleriyle insan ve doğa arasındaki bağlantı vurgulanmıştır. Sanat ve mimarlık alanında da yine doğadan esinlenmeler ve ilham alınarak oluşturulan tasarımlara yer verilmesi insan ve doğa arasındaki ilişkiyi pekiştiren bir ayrıntı olmuştur. Rönesans sanatında peyzaj resimlerine, natürmort ifade ve temsillerine fazlasıyla yer verilmiştir. Mimari üslup olarak da klasik Roma mimarisindeki doğa ile ilham alınarak oluşturulmuş anlayış eğilimlerine geri dönülerek yapı ve kent ölçeğinde sıkça yer verilmiştir. Özellikle Rönesans bahçeleri, bu dönemde ön plana çıkmaktadır (Şekil 3.7). Bahçecilik anlayışının daha da gelişerek yer verildiği Rönesans bahçeleri, sıkça bitki koleksiyonları bağlamında öne çıkması, su öğelerine yer verilmesi, heykeller için açık müze durumunda olması, açıklık alanlarda manzara hakimiyetinin kurulması gibi sebeplerle insan ve doğa arasındaki biyofilik ilişkilerin artmasında katkıda bulunmuştur (Akdoğan, 1974).

Şekil 3.7 : İtalya’da Rönesans bahçeleri (Url-5).

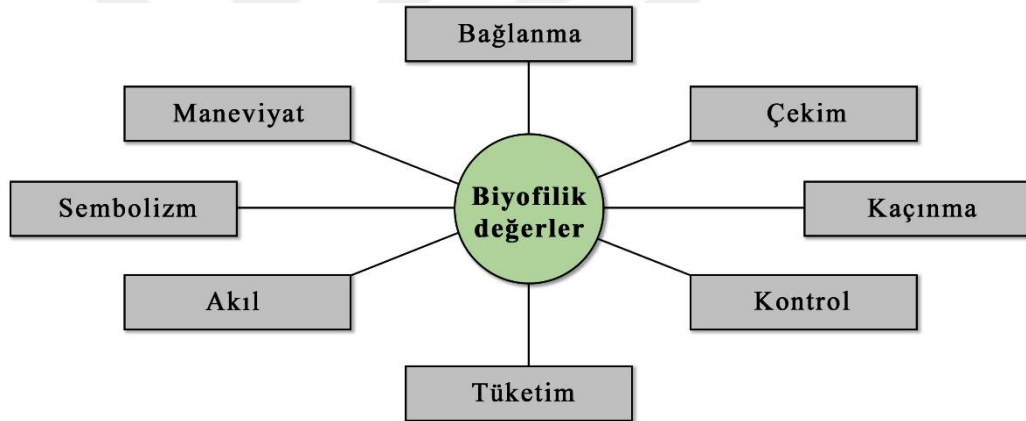
Sanayi Devrimi ve Modern Çağ: 18.yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan endüstrileşme süreciyle birlikte kentleşmenin hız kazandığı bu dönemde, kentlilerin doğayla olan bağları zayıflatılmaya başlamıştır. Sanayileşmenin artması ile birlikte insanlar, nüfus yoğunluğunun arttığı, yeşil alanların azaldığı kentsel çevreler yaratmaya başlamıştır. Endüstrileşme kaynaklı kentleşme nedeniyle kentsel ortamlardaki bu değişimler, kentlerdeki doğanın görünürlüğünü neredeyse yok olduğu bir hale getirmiştir (Beatley, 2011). Yapılaşmanın geniş alanlara yayıldığı, endüstriyel yapılara sayıca daha fazla yer verildiği kentsel çevrelerde, zamanla doğa ve ekosistemler tehlike altına girmeye başlamıştır. Modern kentleşme pratikleri bağlamında genişleyen ve doğanın göz ardı edildiği bu zamanlarda çevre sorunları da artmaya başlamıştır. Bundan dolayı da çevre ve doğa bilinçleri aracılığıyla biyofilik yaklaşımların benimsenmesi ve doğaya karşı önemin artarak dile getirilmesine katkıda bulunan yaklaşımlar filiz vermiştir. Jacobs’a göre (1961) kentleşme, insanları birbirine yaklaştırırken, doğadan uzaklaştırmamalıdır. Doğanın korunması, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kent sağlanması, insan ve doğa arasındaki bağın kopmaması adına biyofilik yaklaşım ve tasarımların da yavaş yavaş kendine yer bulmaya başladığı bir dönem olmuştur. Kent planlama ve yapı ölçeğindeki tasarımlarda etkisi hissedilen doğayı kentle ve insanla entegre etme yaklaşımları bunun yansımasıdır (Şekil 3.8).

Şekil 3.8 : Melbourne’de kent ve doğa entegrasyonu (Url-6).

3.3 Biyofilik Değerler

Canlı bir varlık olarak insanın doğuştan doğa ve yaşam ile bağını ifade eden biyofili kavramı, insanın duyuları, algıları ve deneyimleri ile bireyin çevresinde davranış ve eylemlerine etki etmektedir. Burada ilk olarak, duyular ve algılar ile başlayan süreçte biyofilik bir etkileşim söz konusu olmaktadır. Özellikle görsel duyu ve algının daha baskın ve önemli olduğu bu süreçte insanoğlu barındırdığı özellikler ile sürece dahil olmaktadır. Bu biyofilik süreç boyunca yapılı çevre içerisinde insanların konforlu, rahat, güvenli, üretken, sağlıklı olabilmesi ve eylemlerini gerçekleştirebilmesi bağlamında tek bir değerden bahsetmek mümkün değildir. Bu doğrultuda insan sağlığı, konforu ve eylemlerine odaklanan Kellert (2018), biyofili kavramıyla ilişkili sekiz adet biyofilik değerden bahsetmektedir (Şekil 3.9). Bu değerler evrensel bir nitelik taşısa da her birinin içeriği ve öncelikleri gibi kısımlar bireyin geçmişlerine, deneyimlerine ve kültür yapılarına göre şekillenmektedir.

Şekil 3.9 : Biyofilik değerler (Kellert, 2018 verilerinden oluşturulmuştur).

Bağlanma (Affection): İnsanlar, doğal dünyanın sunduğu özelliklere karşı duygusal bir bağ kurma içerisindedir. İçgüdüsel olarak insanların birbirleri arasında yakınlık oluşturmaları, duygusal bir eğilim göstermesi ve bağ kurması da bununla ilgilidir.

Çekim (Attraction): İnsanlar, doğuştan doğanın sunduğu güzelliklere karşı bir çekim ve etkilenme içerisindedir. İnsanların sahip olduğu oran, uyum ve simetri yatkınlıkları, yaratıcılık ve hayal dünyasının gelişimi gibi niteliklere etki etmektedir.

Kaçınma (Aversion): Doğa ve doğal varlıkların insanda uyandırdığı korku, gerilim, endişe, tehdit, kaygı gibi duygusal oluşumları ifade etmektedir. Bunun

sonucunda insanoğlunun bunlarla başa çıkması, rekabete girmesi, bu oluşumlara karşı yeteneklerini geliştirmesi konusunda etkilidir.

Kontrol (Control): İnsanoğlu, doğa karşısında doğayı yönetebilme ve ona karşı hakim olma eğilimi sergilemektedir. Bu bağlamda yaşam alanları oluşturulmasında bilişsel becerilerin ve gelişimin artmasına etki etmektedir.

Tüketim (Exploitation): İnsanlar, doğanın sunduğu doğal kaynak ve malzemelere karşı kullanım eğilimi göstermektedir. Bu noktada doğal öge ve malzemelerin işlenmesinde insanın pratik beceriler kazanması ile ilgilidir.

Akıl (Intellect): İnsanoğlu, düşünce biçimlerini geliştirmek, entelektüel bir gelişim sağlamak amacıyla doğayı kullanma eğilimindedir. Bireyde gözlemsel gelişim ve yeteneklerin artması, ampirik ve bilişsel becerilerin önem kazanmasına etki etmektedir.

Sembolizm (Symbolism): İnsanoğlu, soyut düşüncelerin çağrışımı ve iletişim kurma amaçları ile doğanın imgelerinden yararlanmaktadır. Bu bağlamda insanlar arasında etkileşimi sağlayan dil ve kültür öğelerinin oluşumu, yaratıcılık ve hayal dünyasının artması ile ilgilidir.

Maneviyat (Spirituality): İnsanın doğa ile arasında yaratılış, yaşamı anlama ve kavrama gibi nedenler ile deneyimleyerek bağlantı kurma eğilimi göstermesidir. Bireyde varoluş hissiyatının oluşması, bireyler arasında bağların kurulması gibi eylemlere etki etmektedir.

3.4 Biyofilik Tasarım İlkeleri

Biyofilik tasarım, zaman içerisinde doğadan uzaklaşan ve modern yapılı çevre anlayışıyla şekillenen kent içerisinde hapsolmuş insanoğluna yönelik bir yaklaşımdır. İlk olarak 1964 yılında Fromm tarafından ifade edilen daha sonrasında Wilson'un geliştirdiği biyofili kavramından ilham alınarak çerçevesi oluşturulan biyofilik tasarım; dönüşen kentsel yaşam, kent, mimarlık, insan ve doğa bağlamında Kellert ve Calabrese tarafından ele alınarak bir tasarım anlayışı formu kazanmıştır. Kellert ve Calabrese'ye (2015) göre bu tasarım anlayışının asıl amacı sekteye uğrayan kentsel yaşamdaki insan ve doğa etkileşimini yeniden sağlamak, bu bağın güçlenmesi ile insanların sağlık ve refah seviyelerinin yükselmesine katkıda bulunmaktır.

Biyofilik tasarım, insan evriminin ve biyolojisinin oluşumunu temel alarak varoluşsal olarak insan ve doğa arasındaki etkileşimi konu edinmektedir. Bu bağlamda en temel

amaç biyolojik bir varlık olarak insan için iyi bir yaşam alanı sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda da insanın fiziksel, sosyal, psikolojik sağlığına ve refahına katkıda bulunma yararları sunmaktadır. İnsan ve doğa arasındaki bu bağ ve ilişki biyofilik tasarım sayesinde yararlı bir süreç olarak ele alınmakta, çevresel etkilerin olumlu hale getirildiği ve *onarıcı çevresel tasarım* anlayışı olarak ele alındığı bir kavramı içermektedir. Buradaki en temel yaklaşım insanı doğa içerisinde ilkel koşullarda yaşayan bir varlık olarak ele almak değil; insanın, doğa ile bağlantılı yaşam mekanlarında tasarımların içinde yer edinmesini sağlamaktır. Bu çevresel tasarım anlayışı ile de kentsel ve yapılı çevrede insanın uğradığı olumsuz özellikler indirgenerek doğayla temasın artırıldığı faydalı bir süreç oluşturulması gözetilmektedir (Kellert, 2008).

Biyofilik tasarım yaklaşımı, yapılı çevre içerisinde doğayla uyum içerisinde anlayışıyla binadan peyzaj ölçeğine dek uygun, kullanılabilir, devingen bir hal alması açısından bazı temel koşul ve ilkelere sahiptir. Bu ilkeler birbirleri ile örtüşmekte ve her biri önem olarak da eşit düzeyde yer alarak bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Her ilke kendi içerisinde de bir temel sunmakta ve tüm ilkeler bir bütün oluşturduğunda biyofilik tasarım anlayışının uygulanabilirlik, yararlılık ve devingenlik özelliği ortaya çıkmaktadır (Kellert, 2018). Kellert'ın ifade ettiği bu ilkeler:

- 1) Biyofilik tasarım, doğa ve insan arasındaki etkileşimde insanın mental ve fiziksel sağlığına, aktif olmasına ve iyi hissetmesine odaklanır. Yapılı çevre içerisinde doğaya maruz kalmak, insan ve insan sağlığı için olumlu nitelikler sağlamaktadır. Bu bağlamda doğadan izole yaşayan bir insan yaşamının aksine **doğayla iç içe bir yaşam** anlayışı mevcuttur.
- 2) Biyofilik tasarım, tekil ve parçacıl ekolojik deneyimler sunmaktan ziyade birbiriyle bağlantılı, **bütünleşik bir ekolojik deneyimin** sunulduğu ortamlar sağlamaktadır. Yapılı çevrede doğayla temas tekdüze kaldığı takdirde doğa ve mekan deneyimi sınırlı bir etkide kalmaktadır.
- 3) Biyofilik tasarım, **doğal özellik ve süreçlere** karşı olan etkileşimi **teşvik** etmektedir. İnsanın biyofilik istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olan yapılı çevreler daha ilgi çekici olmakta ve insanların hayatlarının bir parçası haline gelmektedir.

- 4) Biyofilik tasarım, insanların doğal dünya ile bağlarını ifade eden **biyofilik değerler**le anlam bulmaktadır. Bir önceki başlıkta bahsedilen 8 biyofilik değer ile bütüncül bir yaklaşım sağlanması ve doğanın değerlerinin çeşitlilik içermesi biyofilik açıdan devingen bir yaşam alanının oluşması adına önemlidir.
- 5) Biyofilik tasarımın başarılı bir şekilde uygulanması yapılar ve bulunulan çevre ile **duygusal bir bağ** kurulmasını sağlamaktadır. İnsanların mekan ile bağ kurması ve devamında duygusal bir etkileşim oluşması, o mekanın yer kavramına dönüşmesine yani insan ve mekan arasında sahiplenici bir bağın oluşmasına zemin hazırlamaktadır.
- 6) Biyofilik tasarım, yapılı çevre ve insan bağlamında **topluluk bilincini** güçlendiren özellikler barındırmaktadır. Biyofilik yaklaşımda sadece doğa ile ilişki değil insanların birbiriyle kurduğu etkileşim de mevcuttur. Biyofilik mekanlar ile insanlar arasında etkileşim ve paylaşım olanakları artmaktadır.
- 7) Biyofilik tasarım; iç, dış, geçiş alanları gibi birçok mekansal alanda oluşum göstermektedir. İç ve dış mekanlar arasında doğayla temasın sağlanması, **mekansal organizasyonun** insanın biyofilik ihtiyaçlarına uygun yapılması gibi özellikler büyük kısmını oluşturmaktadır.
- 8) Biyofilik tasarım, **doğanın özgün bir deneyiminin** sağlanmasına olanak tanımaktadır. Başarılı biyofilik mekanlar, yapılı çevre içerisinde ekolojik değerlerin kendi kendine yettiği, yapaydan ziyade doğal olan şeylerle etkileşimin daha kalıcı olduğu bir deneyim sürecini ifade etmektedir.
- 9) Biyofilik tasarım, çevresel olumsuz etkileri indirgeyerek insanların **doğal sistemlerle ilişkilerinin** artmasını sağlamaktadır. Yapılı çevre içerisinde yer verilen doğa ve doğal öğeler ile deneyimin artması sürdürülebilirlik kavramıyla da örtüşmekte ve bu bağlamda da dayanıklı, üretken, devingen bir doğal sistem yaratılması ön planda tutulmaktadır.

3.5 Biyofilik Tasarımın Temel Boyutları ve Öğeleri

Biyofilik tasarımın oluşumunu yönlendiren çeşitli öğeleri mevcuttur. Bu öğeler, biyofilik tasarımın çerçevesini oluşturan iki temel boyuttan ortaya çıkmaktadır. Bu iki temel boyutta alınarak oluşturulan biyofilik tasarım öğeleri, yapılı çevre içerisinde hayata geçirilen yeni proje ve tasarımlar için tasarımcılara ve uzmanlara pratik bir rehber olarak yer almaktadır.

Biyofilik tasarımın ilk temel boyutu *organik ya da natüralistik* olarak tanımlanan kısmıdır. Bu ilk temel boyut, doğrudan veya dolaylı ifade edilen doğa ile insan arasındaki içgüdüsel bağ ve yakınlığı kapsamaktadır. Biyofilik tasarımın ikinci temel boyutu ise *bağlam veya yerellik* ile ilgili olan kısmıdır. Bu ikinci temel boyut, kültür, ekoloji, yerin ruhu ve hissiyatı, yerin kimliği gibi kavramlarla ilişkili olarak insan-doğa arasındaki bağın güçlenmesi ve sürdürülebilir olması konusunda öneme sahiptir. Kellert (2008), biyofilik tasarımın bu iki temel boyut kavramlarından yola çıkarak biyofilik tasarım öğelerini sınıflandırmıştır. Bu öğeleri; çevresel özellikler, doğal şekil ve formlar, doğal desen ve süreçler, ışık ve mekan, yer-bağlam ilişkileri, evrimleşmiş insan ve doğa ilişkileri bağlamında ele alarak gruplandırmıştır (Kellert, 2008). Ardından Kellert, bu öğelerden yola çıkarak mekanda doğa, doğal analoglar ve mekanın doğası/deneyimi başlıkları altında biyofilik tasarım boyutlarını ifade etmiş ve daha sonra bu başlıklar üzerinden Browning ve diğ., (2014) biyofilik tasarım parametrelerini geliştirmiştir. Tezin metodoloji sürecinde kullanılacak olan biyofilik tasarım boyutları ve biyofilik tasarım parametreleri, metodoloji başlığında detaylı olarak ele alınmaktadır.

Kellert (2008) tarafından biyofilik tasarım öğeleri gruplandırılırken 6 başlık altında nitelikleri kategorize edilmiştir. İlk olarak çevresel özellikler; yapılı çevre içerisinde doğa ve doğal varlıkların oluşturduğu doğal dünyanın karakteristik özellikleriyle ilgilidir. Biyofilik tasarım öğelerinin en belirginleri olarak yer almaktadır. Doğal şekil ve formlar; iç ve dış mekanlarda doğal dünyanın kendisini bir temsili veya simülasyonu ile varlığını hissettirmesi ile ilişkilidir. Doğal desen ve süreçler; doğanın sunduğu varlıkların temsili ve simülasyonundan ziyade doğanın barındırdığı özelliklerin yapılı çevreye aktarılması ile alakalıdır. Işık ve mekan; mekansal organizasyonda ışık, doğal ve yapay ışık, ışık-gölge etkileşimleri gibi kavramlarla ilgilidir. Yer-bağlam ilişkileri; insanların bir araya gelerek oluşturduğu kültür kavramının ekoloji ile coğrafi bir bağlamda harmanlanmasıyla ilişkilidir. Yer kavramı, yerin ruhu gibi nitelikler ön plana çıkmaktadır. Son olarak evrimleşmiş insan ve doğa ilişkileri; insanın doğayla biyolojik bağlantısından ziyade insanın daha çok içsel özelliklerinin incelenmesini barındırmaktadır. İnsanın doğayla arasındaki içsel nitelikler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Kellert, 1996, 2003, 2008). Tüm bu biyofilik tasarım öğeleri Çizelge 3.1’de yer almaktadır.

Çizelge 3.1 : Biyofilik tasarım öğeleri.

BAŞLIK	ÖGELER	
Biyofilik tasarımda çevresel özellikler	-Renk -Su -Hava -Güneş ışığı -Bitkiler -Hayvanlar	-Doğal malzemeler -Manzara ve vistalar -Cephe yeşillendirmesi -Jeoloji ve peyzaj -Habitat ve ekosistemler -Ateş
Biyofilik tasarımda doğal şekil ve formlar	-Botanik motifleri -Ağaç ve sütunlu destekler -Hayvan motifleri -Kabuk ve spiraller -Yumurta, oval ve tübüler formlar -Kemer, tonoz ve kubbeler	-Düz çizgi ve dik açılara karşı direnen şekiller -Doğal özellik simülasyonu -Biyomorfi -Jeomorfoloji -Biyomimikri
Biyofilik tasarımda doğal desen ve süreçler	-Duyusal değişkenlik -Bilgi çeşitliliği -Yaş, değişim ve zaman akışı -Büyüme ve çiçeklenme -Merkez odak noktası -Kalıplaşmış bütünler -Sınırlı mekanlar	-Geçiş mekanları -Bağlantılı seriler ve zincirler -Parçadan bütüne entegrasyon -Tamamlayıcı zıtlıklar -Dinamik denge ve gerilim -Fraktallar -Hiyerarşik oran ve ölççekler
Biyofilik tasarımda ışık ve mekan	-Doğal ışık -Süzülmüş ve dağılmış ışık -Işık ve gölge -Yansıtılmış ışık -Işık havuzları -Sıcak ışık	-Şekil ve form olarak ışık -Genişlik -Mekansal değişkenlik -Şekil ve form olarak mekan -Mekansal uyum -İç-dış mekanlar
Biyofilik tasarımda yer-bağlam ilişkileri	-Coğrafi bağlantı -Tarihi bağlantı -Ekolojik bağlantı -Kültürel bağlantı -Yerel malzemeler -Peyzaj yönlendirmesi	-Bina formunu tamamlayan peyzaj özellikleri -Peyzaj ekolojisi -Kültür ve ekoloji entegrasyonu -Yer ruhu -Yersizlikten kaçınma
Biyofilik tasarımda evrimleşmiş insan ve doğa ilişkileri	-Manzara ve sığınma -Karmaşıklık ve düzen -Merak ve cazibe -Değişim ve metamorfoz -Güvenlik ve koruma -Hakimiyet ve kontrol	-Sevgi ve bağlılık -Çekicilik ve güzellik -Keşif ve buluş -Bilgi ve biliş -Korku ve hayranlık -Saygı ve maneviyat

3.6 Biyofilik Tasarımın Psikolojik ve Fizyolojik Etkileri

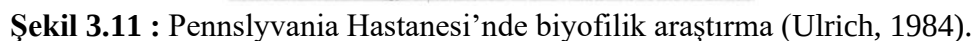
Doğa ile insanların bağıını ifade ederek mekandaki varlığıyla aradaki bu bağı güçlendirmekte rol oynayan biyofilinin bireyin üzerinde psikolojik ve fizyolojik etkileri vardır. Bu konu hakkında çeşitli teoriler geliştirilmiş ve araştırmalar gerçekleştirilmiştir.

Doğa ve insan bağlamında biyofili kavramından yola çıkarak psikolojik ve fizyolojik etkilerine değinen Kaplan (1989), doğanın birey üzerindeki birçok etkisine işaret etmektedir. Doğanın birey üzerindeki etkisini '*Dikkat Restorasyonu Kuramı (Attention Restoration Theory-ART)*' olarak ifade ederek doğada vakit geçirmenin, doğal bir manzaraya sahip olmanın, doğal öğelerle temas halinde olunmasının bireyin psikolojik, fizyolojik, zihinsel olmak üzere tümüyle yaşam kalitesine etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Doğanın, bireyin dikkatini toplamasını sağlayan, zihinsel yorgunluğunu alan bir rol üstlendiğini belirtmektedir. Ayrıca doğa ve doğal unsurlar, olumsuz duyguları ortadan kaldırmada yardımcı olarak bireyin stres seviyesini azaltmakta ve rahatlama hissi sağlamaktadır. Bu durum bireyin ruh halinin daha iyi olmasını sağlayarak aktif bir yaşam sürmesine katkıda bulunmaktadır. Böyle bir durumda ise birey daha mutlu, huzurlu, yaşam adına tatminkar bir hale gelmektedir (Kaplan ve Kaplan, 1989).

Yaşam ve konut alanlarında doğal öğelerin insan psikolojisi ve fizyolojisi üzerinde Kuo ve Sullivan (2001) tarafından bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Chicago bölgesinde, Robert Taylor Homes isimli yerleşimde gerçekleştirilen çalışmada alanın ağaçlı ve ağaçsız kısımları dikkate alınarak çıkarımlar yapılmıştır. Yüksek katlı birçok bloktan oluşan yerleşimde bazı alanlar daha ağaçlı ve daha yeşil bir karaktere hakimken bazı bloklar ise daha gürültülü yollarla bitişik ve ağaçlı, yeşil alanlardan yoksun olarak yer almaktadır (Şekil 3.10). Çalışma, alt katlarda ağaçlık alanları içeren manzara potansiyeline sahip konut sakinleriyle araştırma örneklemini sınırlandırılarak gerçekleştirilmiştir. '*Nearby nature*' (yakındaki doğa) kavramını temel alarak yapılan çalışmada konutların doğa ile görsel temasları ve manzaraları fotoğraflanarak veriler toplanmıştır. Yapılan araştırmada ağaçlar ve yeşile daha yakın manzaraya sahip olan ve temasta bulunan konut sakinleri ile ağaçlık manzaralara daha az sahip olan konut sakinleri arasında farklı sonuçlar gözlemlenmiştir. Ağaçlık ve yeşil alan manzarasına daha yakın temasta bulunan konut sakinlerinin; yüksek dikkat, özgüven ve disipline

A black and white architectural floor plan of a building. The building has a central U-shaped corridor. The rooms are numbered 1 through 10. Rooms 1, 2, and 3 are on the left side; room 1 is at the bottom, 2 is above it, and 3 is at the top. Rooms 4, 5, 6, 7, and 8 are along the top edge of the U-shape. Rooms 9 and 10 are on the right side; room 9 is at the top and room 10 is at the bottom. The building is surrounded by stylized trees and arrows indicating orientation or airflow. There are three trees on the left, two on the right, and one at the top. Arrows point towards the building from the left, right, and bottom, and away from the building towards the top.

Pennsylvania Hastanesi'nde Ulrich (1984) tarafından yapılan araştırmada ise 9 yıl gibi bir süreç içerisinde kayıtlı hastaların oda konumları ve iyileşme hızları bakımından farklılıkları incelenmiştir. Bazı odaların pencere manzaraları hastanenin bir duvarı olan tuğla cepheye karşı manzaraya sahipken diğer odaların pencereleri ise ağaçlık alanları barındıran manzaraya sahiptir (Şekil 3.11). Farklı iki tür olan bu odalardaki hastalar üzerinde yapılan çalışmada hasta kayıtları incelendiğinde, ağaçlık alanlara karşı manzara sunan odalarda hastaların iyileşme sürelerinde daha hızlı gerçekleşme olduğu, ağrı kesici kullanımının daha az olduğu, hemşire tetkiklerinde olumsuz kayıtların daha az olduğu gibi psikolojik ve fizyolojik etkilerin sonucu gözlemlenmiştir (Ulrich, 1984).

Moore (1981) tarafından yapılan araştırmada ise Michigan Hapishanesi'ndeki mahkumlar incelenmiştir. Hapishane yapısında dış çevreye bakan hücreler ile orta iç avluya bakan hücreler mevcuttur. Dış çevreye bakan hücreler açık alanlara, ağaçlık ve çiftlik arazilerine sahipken iç avluya bakan hücreler ise bu olanaklara sahip değildir. Bu iki farklı hücre tipindeki mahkumlar ele alındığında dış çevreye hakim olan hücrelerdeki mahkumların hastalık şikayetlerinin iç avluya bakan hücrelerdeki mahkumların hastalık şikayetinden %24 daha az olduğu gözlemlenmiştir (Moore, 1981).

Gerçekleştirilen tüm araştırmalar ile insanların doğa ve doğal olan şeylere karşı içgüdüsel bir bağının olduğu ve bu bağ sonucunda da bireylerin psikolojik, fizyolojik olarak etkilendiği görülmektedir. Doğa ve doğal öğelerle temas halinde olan bireylerin fiziksel, zihinsel, psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissettiği, stres seviyesini ve dikkatini kontrol edebildiği ve olumlu davranışlara sahip olduğu görülmektedir.

3.7 Kentsel Mekanda Biyofili

Kentlerin biyofilik olarak tanımlanabilmesi kentlerin doğa ile daha etkileşimli, daha fazla yeşil alanlara ve doğal sistemlere hakim olması ve bu özelliklerini de kentlilere görünür ve erişilebilir kılması ile alakalıdır. Kentlerin kentliye sunduğu parklar, yeşil ağlar, kentsel koruma alanları, yürünebilir çevreler gibi birçok kentsel mekanlar biyofilik açıdan kentliyle doğa arasında duygusal etkileşim, ilgi ve merak açısından bir iletişim alanı oluşturmaktadır (Beatley, 2011).

Kentlerde daha fazla yeşil alan ve doğal sistemlerin olması ve bunun kentliler adına erişilebilir kılınması kapsamında “*Landscape Urbanism (Peyzaj Şehirciliği)*” yaklaşımı, biyofili kavramını içermektedir. Bu yaklaşımda geleneksel kent planlamasının aksine dinamik peyzaj ve ekolojik yapı merkeze alınmaktadır. Corner ve Waldheim (2006), peyzajın kent formunu belirleyen ve yönlendiren bir sistem olduğu savunurken peyzaj şehirciliğini modernizimin statik kent planlama yaklaşımına alternatif, çok katmanlı ve adaptif bir kentsel tasarım yöntemi olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda kentte doğanın deneyimlenmesine ilişkin peyzaj şehirciliği, dinamik yapısı, ekolojik hassasiyeti, kentlilerin doğaya kolay erişim sağlaması ve doğal süreçlere odaklanmasıyla kentsel mekanda biyofili anlayışını da desteklemektedir (Corner ve Waldheim, 2006).

Kentsel mekanda biyofiliye ilişkin kentlerin doğasını anlama ve kentlerde doğa ile etkileşim kurma bağlamında Beatley (2011) kenti her yönüyle ele almaktadır. Gökyüzünden yer altına dek doğanın duygularımıza ulaştığını, görüş çevremizi etkilediğini, güneş, su ve rüzgar gibi doğal ögeler ile ses, koku, doku açısından etkileşim sunduğunu dile getirmektedir. Bu doğrultuda kent ve doğa arasındaki etkileşim odağında canlıları ele aldığımızda gökyüzü canlıları açısından ağaçlar, parklar, yeşil alanlar, bina yüzey ve çevreleri gibi kentsel mekanlar karşımıza çıkmaktadır. Bu kentsel mekanlar gökyüzü canlılarına kalıcı ve geçici yaşam mekanları sunmaktadır. Yer altı canlıları olarak ise kent içerisindeki toprak ve su ögelerinin sunduğu ekosistem ve habitatlar da kent içerisindeki doğal yaşam alanı bağlamında önemlidir. Bu kentsel mekanlar tüm canlılar adına ekosistem ve habitat ağları oluşturulmasında başat rol oynayarak biyofilik bir kentsel çevrenin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Kentte biyoçeşitliliğin sürdürülebilir olması ve korunması açısından da önemli olan bu kentsel mekanlar, kentlilere çocukluktan itibaren doğa ile etkileşim imkanı sunmakta ve doğanın kent içerisinde duyuşal deneyimini sağlamaktadır.

Beatley'e (2011) göre biyofilik bir kent oluşumunda en temel ilke kentin tasarımında, planlamasında ve yönetiminde merkeze doğayı koymaktır. Biyofilik bir kent, biyoçeşitliliğin hakim olduğu bir kentten öte doğa ve doğal olan şeylerden öğrenilerek yapılmış, doğal form ve imajlar ile tasarlanan, planlanan kentsel mekanları ifade etmektedir. Bu tanımları bağlamında biyofilik özelliklere sahip kentin barındırması gereken göstergeleri biyofilik koşullar-altyapı, biyofilik aktiviteler, biyofilik davranışlar ve biyofilik kurumlar-yönetişim başlıkları altında ifade etmiştir (Beatley ve Newman, 2013).

Biyofilik koşullar ve altyapı

- Kentlinin 10 dk'lık mesafede yeşil alanlara ulaşımı
- Yapıdan bölge ölçeğine dek yeşil ağ sistemlerinin varlığı
- Kentlerin zengin duyuşal deneyim imkanı sağlaması
- Kentlerin doğal yaşam alanlarına sahip olması
- Kent ormanlarının varlığı
- Kentteki yeşil çatı, yeşil duvarlar ve ağaçların varlığı
- Kentsel mekanlarda doğadan ilham alınan ögelerin varlığı

Biyofilik aktiviteler

- Kentlinin doğa ve kentsel ekosistem ile teması
- Kentlilerin doğa ile ilgili organizasyonlara erişimi
- Kentlinin dış mekanda geçirmek istediği zaman
- Doğa ve bahçe işleri ile ilgilenen kentliler (balkon, topluluk bahçesi, çatı vb.)
- Okullarda dış mekan aktivitelerinin varlığı

Biyofilik davranışlar

- Kentlilerin kente ait flora ve fauna farkındalığının olması
- Kentlilerin çevresindeki doğal dünyaya merak ve ilgi duyması

Biyofilik kurumlar ve yönetim

- Kent plan ve stratejisinin yerel biyoçeşitliliğe uygun olması
- Kentlilere doğanın aktif yer aldığı alanların sunulması
- Kentsel çevre eğitimlerine önem verilmesi

Beatley ve Newman (2012, 2013), kentte doğal ve biyofilik öğelerin her şeyin merkezinde olması gerektiğini ileri sürerek yapı ölçeğinden bölge ölçeğine dek biyofili kavramının önemine değinmektedir. Yapı, blok, sokak, mahalle, toplum ve bölge olarak tüm ölçeklerde biyofilik kentsel mekan tasarımı ve bu tasarımdaki öğeler bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Yapı ölçeğinde yeşil çatılar, yeşil cephe ve yeşil duvarlar biyofilik kentsel mekan açısından bir arayüz oluşturabilmektedir. Blok ölçeğinde yeşil avluların varlıkları, biyofilik bir kentsel dokunun oluşmasına yardımcı olmaktadır. Sokak ölçeğinde ağaçların kullanımı, peyzaj doku, öge kullanım ve malzemelerine önem verilmesi yaşanabilir ve zaman geçirmeye teşvik edici kentsel mekanlar adına önemlidir. Mahalle ölçeğinde parklar, bahçeler gibi kentsel mekanlar kentli ve doğa etkileşimi bağlamında kentsel yaşam alanları sunmaktadır. Toplum ve kent ölçeğinde kentsel ekolojik parklar, kent ormanları, kentsel yeşil ağlar ve koridorlar biyofilik kentsel yaşam mekanları sunarak kentliyle doğa arasındaki temas konusunda rol üstlenmektedir. Bölge ölçeğinde ise bölgesel yeşil sistemler, yeşil koridorlar, su sistemleri gibi yaklaşımlar, kent bütününe etki ederek kentli ve doğa iletişimini sağlama konusunda bir paya sahiptir (Beatley ve Newman, 2012, 2013).

Kentlerin biyofilik bir karaktere sahip olması adına kentin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması kentin kentsel mekan organizasyonunu da etkilemektedir. Doğru şekilde strateji ve planlama yapılan kentlerde yeşil alan ağırlıklı, kentlinin zaman geçirmek

isteyeceği, doğayla temas halinde olan biyofilik kentsel mekanların oluşunu daha mümkün hale gelmektedir. Doğru kentsel mekan organizasyonu bağlamında uygulama olarak dünya üzerinde Kopenhag kent merkezinin meşhur kent planı olan ‘finger plan’ kentin büyümesi, gelişmesi ve aynı zamanda da doğa ile olan etkileşim ve faydanın zarar görmemesi adına 1947’de düzenlenerek beş parmak şeklinde tasarlanmıştır. Plan, rekreasyon ve tarım imkanları için açık alan sağlarken aynı zamanda kentsel gelişmeye de imkan tanımaktadır. Diğer yandan Berlin, Basel gibi şehirlerde ise yeşil çatı ve yeşil duvarların kentte yer verilmesiyle kentsel biyoçeşitliliğin sağlanması ve kentlilerin yapı ile sokak ölçeğinde biyofilik yaklaşıma sahip olmasına rastlanmaktadır. Kent parkları ve yeşil koridorların yer aldđđı Viyana, Stockholm gibi kentlerde ise kentsel mekan organizasyonu, kentlilerin fazla yeşil alana sahip olmalarını sağlarken doğayla temaslarını arttırmaktadır (Beatley, 2012).

Kentsel mekan organizasyonunda geniş yeşil alanları dikkate alarak çalışma gerçekleştirilen bir kent de Vitoria-Gasteiz’dir. Tarihsel olarak klasik İşpanyol şehirleri gibi kompakt ve yoğun olan kentte, kentsel büyümeyi kontrol altına almak ve kentlilerin yaşam alanlarına yakın olan geniş yeşil ağları korumak için çalışmalar yapılmıştır. Kent, tam olarak bir yaya kenti haline getirilerek kentliler için fiziksel açıdan dış mekanda aktif bir yaşam sunulmuştur. 2012 yılında Avrupa Yeşil Başkenti olarak da seçilen kentin çevresinde sosyal açıdan gelişmiş, rekreasyon alanları sunan yeşil kuşak tasarlanmıştır. Bu yeşil kuşak kentlilere doğa ile etkileşim imkanı verip rekreasyon alanı sunmakla birlikte aynı zamanda kentin nüfus artımında yaşayabileceği kentsel evre sorunlarına da engel olmayı sağlamaktadır (Url-7).

Kentsel mekanların biyofili kavramı doğrultusunda doğa ile entegre hale getirilmesi hem kentin çevresel sürdürülebilirliği hem de kentli memnuniyeti açısından önemlidir. Doğa ve doğal ögelerin varlığı ile düzenlenmiş kentlerde yeşil ulaşım ağları, yaya ve bisiklet rotaları, kentsel doğa ve kentsel tarım alanları toplumsal fayda bakımından biyofili kavramı ile örtüşmektedir. Kentlinin fiziksel, zihinsel, psikolojik sağlığı açısından olumlu etki görmelerini sağlayan biyofilik kentler, farklı ölçeklerdeki uygulamalar ile oluşum göstermektedir. Farklı ölçeklerdeki uygulamalar ile dünya üzerinde Singapur, Portland, Oslo, Chicago, Wellington, Toronto gibi kentlerde biyofilik kent ve biyofilik kentsel mekan projeleri ve uygulamalarına rastlamak mümkündür (Xue ve diğ, 2019).

Biyofilik kent ve biyofilik kentsel mekanın oluşumu çerçevesindeki kentsel yaklaşımlar, kentlilerin çevresini algılamaları ve keşfetmeleri, aktif ve keyifli bir kent yaşamına sahip olmaları gibi önemli temel amaçlar barındırmaktadır. Bu doğrultuda kent-kentli-doğa etkileşimi açısından duygusal, psikolojik ve zihinsel bir bağın oluşumu biyofilik kentsel mekan kapsamında öneme sahiptir (Beatley, 2016). Kentsel mekan tasarımlarında biyofilik yaklaşımların gözetilmesi bağlamında insan ve doğa ilişkisinin varlığı ön plana koyularak bu doğrultuda bir planlama ve tasarım sürecinin oluşturulması belirtilmektedir. Kentlinin bu amaçla oluşturulan kentsel mekanlarda doğayı deneyimlemesiyle kendinden başka yaşamlara tanık olmasına, daha duyarlı, sürdürülebilir ve dayanıklı mekanlar ile bireysel konfor ve gelişim sağlamasına yardımcı olmaktadır. Kentlerdeki doğanın korunması, doğayla temasın artırılması gibi tüm eylemler kentli yararı dışında aynı zamanda dayanıklı, sürdürülebilir, aktif yaşam sunan kentlerin oluşmasına da zemin hazırlamaktadır (Beatley, 2017).

3.8 Dünyadan Biyofilik Kentsel Mekan Örnekleri

Bu bölümde dünyadan biyofilik kentsel mekan örnekleri incelenmektedir. Bu kapsamda High Line (New York), Gardens By The Bay (Singapur), Tanner Springs Park (Portland) ve Cheonggyecheon Stream (Seul) örnekleri seçilmiştir. Örnek seçimi yapılırken literatür incelemesinde karşılaşılan projelerin olmasının yanı sıra projelerin farklı coğrafi ve kültürel bağlamlara ait olmasına, proje yaklaşımında biyofilik yaklaşım ve peyzaj şehirciliği anlayışının benimsenmesine, projelerin kentsel ve sosyal yararlarına dikkat edilmiştir.

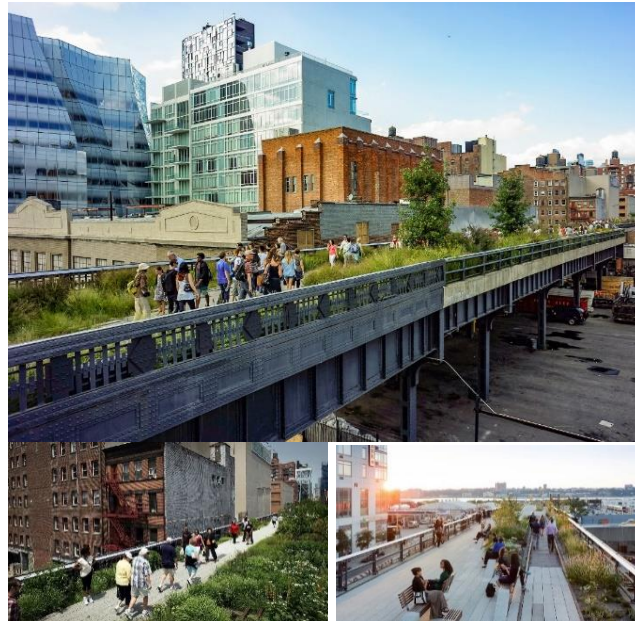
3.8.1 High Line, New York

New York Demiryolları tarafından Manhattan'ın batı yakasında tren kazalarını önlemek amacıyla 1930'larda yerden yükseltilerek inşa edilen High Line, 1980'lere kadar kullanılmıştır. Yeni yapılan otoyollar ile kamyon ve tırların kullanımı sebebiyle zamanla işlevini yitirerek atıl durumda kalmıştır. Zaman içerisinde bölge sakinleri, mimarlar ve plancıların bir araya gelerek bu bölgenin nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili tartışmalar başlamıştır. 1999 yılında "Friends of the High Line" (High Line Dostları) adlı bir sivil toplum kuruluşu bölgeyi restore etmek amacıyla yeşillendirilmiş bir kentsel mekan önerisi sunmuştur. 2006 yılında inşasına başlanan alan 2009 yılında kentlinin kullanımına kazandırılmıştır (Url-8).

23 blok uzunluğunda (yaklaşık 1.45 mil) olan High Line projesi, çeşitli bitki türlerine sahiptir. Proje sürecindeki bitkilendirme işlemi, alan atıl durumdayken orada yaşam bulan ve etrafa yayılan doğal bitkilerden ilham alınarak gerçekleştirilmiştir. Yerel bitki türlerine de dikkat edilmesiyle flora ve fauna nitelikleri de göz önünde bulundurulmuştur. Geri dönüştürülmüş doğal malzeme kullanımlarının yer aldığı projede sürdürülebilirlik ilkelerine de dikkat edilmiştir. High Line, kent sakinlerine doğa ile doğrudan bir temas sağlamasının yanında yerden yüksekliği sayesinde de kentsel manzara konusunda geniş görüş alanı içeren bir kentsel deneyim mekanı sunmaktadır. Birçok yerel bitki kullanımının yanı sıra su ögesine de projede yer verilerek kentlinin doğal ögeler ile olan etkileşimi artırılmıştır (Url-8).

Kentli için önemli bir sosyal alan haline gelen High Line, kültürel ve sanatsal etkinliklerin de odağı haline gelen bir kentsel mekana dönüşmüştür (Şekil 3.12). Kent ve biyofilik yaklaşımlar bağlamında kentlinin doğa ile entegre olmasını sağlayan alanın başarısı bir sembol haline gelerek özellikle birçok kentteki atıl alanların dönüşümü için cesaret ve ilham verici bir konuma gelmiştir (Url-9).

High Line projesinde atıl durumda kalmış, kent ve kentliyle etkileşimin sağlanmadığı bir kentsel alanın kentsel bir yeşil koridor ve sosyal mekana dönüştürülmesi, bu tez çalışması için potansiyel veriler sağlamaktadır. Aynı zamanda proje, yerel floraya dikkat edilerek korunması ve ondan ilham alınarak doğal sistemin canlandırılması, doğal malzemelerin kullanılması, alanın kentsel görüş deneyimi sunması gibi biyofilik yaklaşımlarla da bir çerçeve sunmaktadır.

Şekil 3.12 : High Line, New York (Url-10).

3.8.2 Gardens by the Bay, Singapur

Singapur'un modern yapılaşmalarının yanında yeşil kent uygulamaları bağlamında kente 2012 yılında kazandırılan proje, Marina Bay kıyısında yaklaşık 105 hektarlık alanda bulunan bir kentsel doğa parkıdır. Kentin kalbinde doğayla buluşmayı amaçlayan projede bahçe içinde şehir yaklaşımları gözetilerek biyofilik bir kentsel mekan hayata geçirilmiştir (Şekil 3.13). Bay South Garden, Bay East Garden ve Bay Central Garden olmak üzere 3 kısımdan oluşmaktadır (Url-11).

Bay South Garden, 3 kısımdan en büyüğü olarak 54 hektar alan kaplamaktadır. İçerisinde Flower Dome, Cloud Forest ve Supertree Grove birimleri yer almaktadır. Alandaki bu birimlerin tasarlanmasında Flower Dome, tropik bölge olarak Singapur'u temsil eden bir orkideden ilham alınmış ve su kenarındaki yapının filizlenmiş dalları ise bağlantı yollarını ifade ederken yolların kesişiminde ise tema bahçeleri olan Supertree Grove birimi yer alarak projenin bütünlüklük bir ağ oluşturması amaçlanmıştır. Flower Dome birimi, dünyanın en büyük cam serası olarak yer almakta ve birçok bitki türünü bünyesinde barındırmaktadır. Cloud Forest ise yüksek şelaleler barındıran yapısıyla birçok egzotik bitki türüne sahiptir. 25 ila 50 metre arasında yüksekliklere sahip devasa ağaçları andıran Supertree Grove ise yağmur suyu toplanması, enerji üretimi, hava temizleme gibi potansiyellere de sahip bir kentsel mekan birimidir. Bay East Garden, Marina Körfezi'nin kentsel silüet ve manzaralarını kentliye deneyimleten sahil bandındaki yürüme ve dinlenme alanları içermektedir. Bay Central Garden ise Bay South Garden ve Bay East Garden kısımlarını birbirine bağlayan sahil yürüyüş alanlarına sahiptir (Url-12).

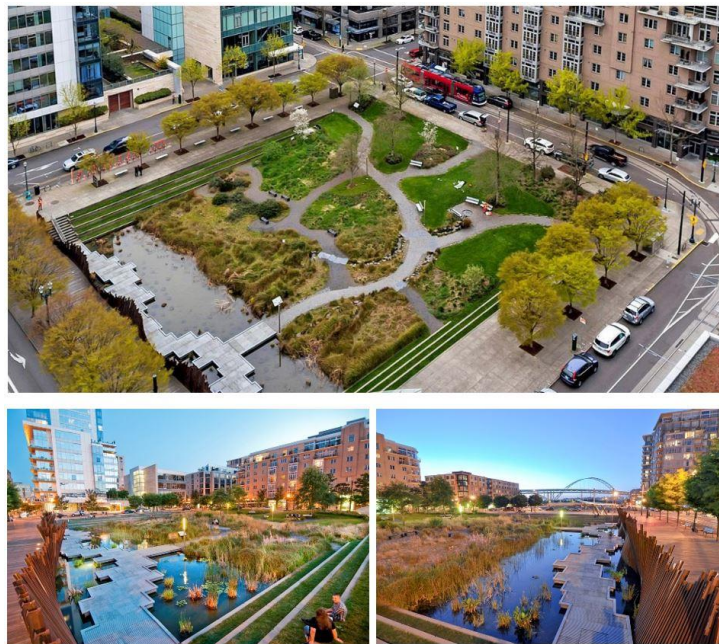

Şekil 3.13 : Gardens by the Bay, Singapur (Url-13).

Gardens By the Bay, biyofilik ögeler bağlamında suyun, doğal ışığın, bitki ve ağaçların entegre edildiği bir kentsel mekan olarak kentlilere doğayla doğrudan temas imkanı sunmaktadır. Biyoçeşitlilik ve ekosistem zenginliği açısından birimlere sahip alanda kentliler doğa ve doğal ögeleri deneyimlerken aynı zamanda dinlenme, yürüme, sosyalleşme imkanları sunmaktadır. Mekan, kentlilerin doğayla olan bağlantısını güçlendirmesi yanında kentsel yaşam kalitesi ve çevre bilincinin artmasında farkındalık sağlamaktadır (Newman, 2014). Bu doğrultuda, projenin biyofilik ögeler açısından öne çıkması, kentsel doğa kavramına önem verilerek geliştirilmesi, kentlinin doğayla temasını sağlaması ve kentlilere farklı aktivite deneyimleri sunarak kentlilerin yaşam kalitelerini önemsemesi açısından bu tez çalışmasına bir çerçeve oluşturmaktadır.

3.8.3 Tanner Springs Park, Portland

Portland Pearl bölgesinde bulunan park alanı, Atelier Dreisettl tarafından tasarlanmıştır. 2005 yılında kullanıma açılan alan yaklaşık 1 dönüm genişliğe sahiptir. Parkın bulunduğu alan geçmiş zamanlarda sulak alanken zaman içerisinde nehir kollarının değiştirilmesi ve alanın endüstrileşmesiyle sulak alan yerini endüstriyel depolara ve demiryolları ile ilgili birimlere bırakmıştır. Şekil 3.14’te görüldüğü üzere Tanner springs, zamanla alanın değişimi ile ilgili kentsel düzenlemeler sonucunda atıl hale gelen endüstriyel alanın yeniden doğal bir su habitatına dönüşmesine karar verilen bir kent parkıdır (Url-14).

Şekil 3.14 : Tanner Springs Park, Portland (Url-15).

Tanner Springs, geçmişten gelen bir su kaynağının doğal varlığını ve sürekliliğini tekrar sağlayarak doğal bir ekosistem yaratmaktadır. Yerel bitkilerin de su ögesiyle birlikte alanda yer alması fauna için bir habitat sağlamak ve biyolojik çeşitliliğini arttırmaktadır. Projenin, çevresindeki alan ile bütüncül bir sistem oluşturularak sulak alanın yağmur sularıyla beslenen sürdürülebilir bir kentsel mekan haline gelmesi de sağlanmıştır. Suyun varlığı, yerel bitki kullanımı, habitat oluşumları gibi özelliklerin yanında alanda hafıza ögesi olarak demiryollarının varlığından ilham alınarak yer verilen sanat duvarının üzerinde çok sayıda canlı figürleri ve doğal resimlerle süslenmiş cam materyallere yer verilmiştir. Tüm bu özellikleri ile birlikte kentlilere su, doğa ve doğal öğeler ile temas ve deneyim sağlatarak sakin, rahatlatıcı, huzurlu bir kentsel mekan sunması biyofilik kentsel mekan özelliklerini yansıtmaktadır (Url-16).

Tanner Springs projesi, atıl olarak kalmış doğal bir su sisteminin parçası olan alanın yeniden doğallaştırılmasıyla kente kazandırılması, bunu gerçekleştirirken de biyofilik öğelere dikkat edilmesi, yerel flora ve ekosistemin göz önünde bulundurulması, kentliye doğayla temas ve deneyim imkanı sunulması açısından tez çalışmasına bir çerçeve sunmaktadır.

3.8.4 Cheonggyecheon Deresi, Seoul

Cheonggyecheon Deresi projesi, Seul kent merkezinde yaklaşık 6 km uzunluğa sahip, kente yeniden kazandırılmış bir kamusal alandır. 20.yüzyıl ortalarına kadar kanalizasyonun bir parçası olarak yer alan dere, Kore Savaşı'ndan sonra ekonomik kalkınma nedenleriyle betonla doldurulmuş ve yerine yükseltilmiş Cheonggye Otoyolu inşa edilmiştir. Daha sonra dere ve çevresinin yeniden kente ve kentliye kazandırılması, şehrin doğal habitatlarının canlandırılması, kentli için yeşil ve rekreasyon alanları oluşturulması adına otoyol kaldırılıp kentsel yenileme gerçekleştirilmiş ve 2005 yılında alan kente kazandırılmıştır (Url-17).

Cheonggyecheon Deresi projesinde, biyofilik kriterlerden en önemlisi olarak doğal su ögesine dönülerek doğal ekosistemin yeniden canlanması ön plana çıkmaktadır. Birçok yerel bitki türünün ve doğal habitat oluşumlarının zamanla gerçekleştiği alanda hayvan türlerinin sayısı da çoğalmıştır. Bu bağlamda biyoçeşitliliğin artması ekosistemin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmuştur. Kentli için açık, yeşil, rekreasyon alanları sunmasının yanında kentlilerin su, bitki, hayvan gibi doğal öğeler ile temasını arttırarak kent içerisindeki doğa deneyimine katkıda bulunmuştur.

Kentliler için doğal ve estetik manzara sunan proje; dinlenme, yürüme gibi rahatlatıcı kentsel mekan aktiviteleri olanağı vermiştir (Şekil 3.15). Kentin kalbinde kentsel ısı adasının azaltılması gibi olumlu çevresel yararlarının yanında kenti deneyimleme, doğa ve sosyal etkileşim sunması bağlamında kentin önemli kentsel mekanlarından biri haline gelmiştir (Url-18).

Şekil 3.15 : Cheonggyecheon Deresi, Seoul (Url-19).

Cheonggyecheon Deresi projesi, su ögesini öne çıkarması, biyofilik öğeleri gözeterek doğal habitatların canlandırılması, kentli için yeşil ve rekreasyon alanları sunması, kentlilere doğa ve doğal varlıklarla temas imkanı sağlayarak kentte doğa deneyimine katkıda bulunması bakımından bu tez çalışmasına bir çerçeve sunmaktadır.

3.9 Bölüm Sonucu

İnsanın doğayla arasındaki içgüdüsel bağ ve insanın doğaya, canlı yaşama karşı psikolojik eğilimi olarak ifade edilen biyofili, insanın doğuşundan beri benliğinde yer alan süreçsel bir kavramdır (Fromm, 1964). Tarih boyunca insanoğlunun yaşamında biyofili, odak noktası olarak yer almış ve insanların yaşamlarını şekillendirmesinde kritik rol oynamıştır. Yaşamını doğada sürdürmeye başlayan insanoğlu, ihtiyaçlarını doğadan karşılamış, mağaralarda yaşamış, doğanın sunduğu nimetlerle tarımı keşfederek yerleşik hayata geçmiş, kent yaşamlarında doğadan ilham alarak mimari üsluplar geliştirmiştir. Bu olayların gerçekleşmesinde biyofili kavramı başat rol oynamaktadır. Zamanla teknolojinin gelişmesi, endüstrileşme gibi nedenlerle kent

yaşamında doğa, tehdit altına girmiş ve bu noktada bireyler adına olumsuz sonuçların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur.

Yoğun yapılaşma ve endüstrileşme nedeniyle kent yaşamında doğadan koparılan insan için doğayla temas kurmak, kent içerisinde doğal öğelerle deneyim edinmek önemli bir konu haline gelmektedir. Bu doğrultuda, biyofili kavramı odağında tasarım yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Yapılan literatür incelemesi, biyofili kavramı üzerinden insan ve doğa arasındaki etkileşim ve bağdan yola çıkılarak geliştirilen biyofilik tasarım anlayışında, doğayla iç içe yaşam, ekolojik deneyim, doğal süreçler, biyofilik değerler, mekanda yer ruhuyla duygusal bağ kurma, topluluk bilinci, mekansal organizasyon, doğanın özgün deneyimi ve doğal sistemlerle ilişki gibi ilkelerin benimsendiğini göstermiştir.

Biyofilik tasarım anlayışında, çevresel özellikler, doğal şekil ve formlar, doğal desen ve süreçler, ışık ve mekan ilişkisi, yer-bağlam ilişkileri, evrimleşmiş insan ve doğa ilişkileri gibi noktalar temel alınmaktadır. Bu kapsamda Kellert'ın (2003, 2008) çalışmalarıyla şekillenen biyofilik tasarım öğeleri, biyofilik tasarımın gelişmesinde önemli role sahiptir.

Dünya genelinde biyofilik tasarımın birey üzerindeki psikolojik ve fizyolojik etkilerini inceleyen araştırmalar kapsamında, biyofilik öğelerin varlığının, insanın doğa ve doğal öğelerle etkileşime girmesinin, açık ve yeşil alanlar ile doğanın deneyimlenmesinin birey üzerinde olumlu etkiler yarattığı gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda doğayla, doğal öğelerle temas ve etkileşim kuran bireyin, fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak kendini daha iyi hissettiği görülmektedir. Bu bağlamda biyofilik tasarım anlayışı, doğa ve insan arasındaki bağın sürekliliğini ve önemini vurgulamaktadır.

Kentsel kamusal mekanlarda doğanın deneyimlenmesi, kent ve doğanın bütünleşik bir sistem içerisinde yer alması kapsamında biyofilik yaklaşım ve peyzaj şehirciliği yaklaşımı ortak çerçeveler sunmaktadır. Bu yaklaşımlar, ekolojik hassasiyetin gözetilmesi, kentte doğanın deneyimlenmesi, adaptif bir doğal sürecin geliştirilmesi gibi ilkelerin gözetilmesini teşvik etmektedir. Bu yaklaşımlar odağında geliştirilen kentsel alanlarda kentliler, çevresini algılayıp keşfederken aktif ve keyifli bir kent yaşamına sahip olmaktadır. Bu noktada, kentlinin doğayla etkileşimiyle kentlinin kendini iyi hissetmesi, psikolojik ve fizyolojik olarak olumlu etkilenmesi adına biyofilik kentsel mekanlar büyük önem taşımaktadır.

Biyofilik kentsel mekanların geliştirilmesi adına Beatley ve Newman'ın (2012, 2013) çalışmaları ön plana çıkmaktadır. Yapı ölçeğinden bölge ölçeğine dek, biyofilik yaklaşımın düzensel bir sistem içerisinde gözetilmesi, kentsel mekanda biyofili yaklaşımı açısından öneme sahiptir. Biyofilik kentsel mekanda kentlinin doğayı duyuşal deneyimi, doğa ve ekosistem ile teması, açık alanda zaman geçirmek istemesi, yerel flora ve fauna ile ekolojik deneyim edinmesi gibi durumlar hedeflenmektedir.

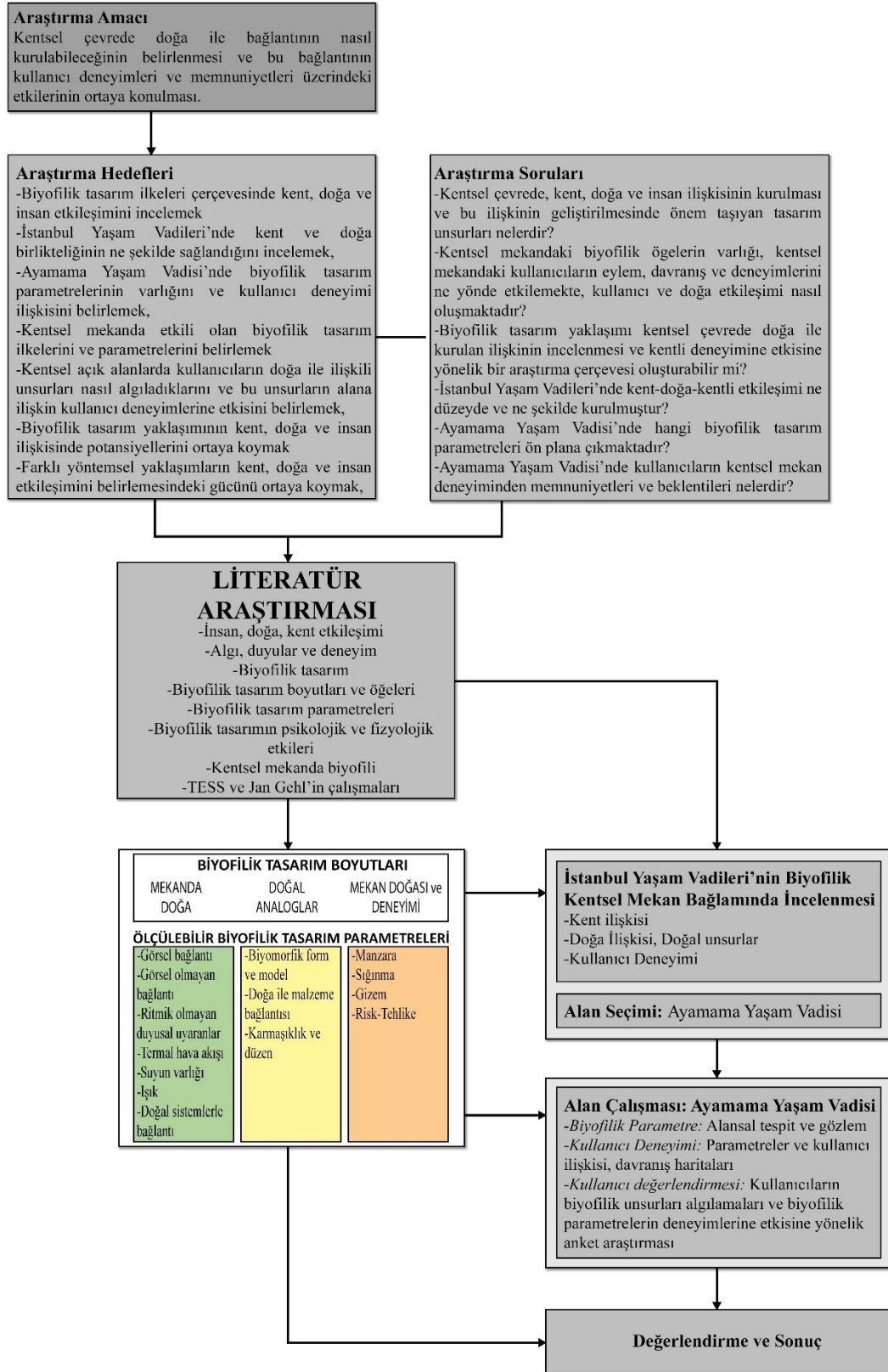
Dört farklı bölgeden biyofilik kentsel mekanın incelendiği bu çalışmada, kentsel mekanlarda biyofilik öğelere yer verilmesi, kentlinin doğa ve doğal unsurlarla etkileşim kurması, kentlilere farklı aktivite deneyimleri sunan rekreasyon alanlarının geliştirilmesi, doğal habitatların canlandırılması, ekolojik hassasiyetlerle yeniden doğallaştırma sağlanarak kentte doğanın deneyimlenmesi gibi durumların kent ve kentli açısından önemi anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda incelenen çalışmalar, gerçekleştirilecek kentsel kamusal mekan uygulamalarında da biyofilik tasarım yaklaşıma ilişkin rehber olma niteliğinde ipuçları sunmaktadır.

4. METODOLOJİ

Kentsel çevrede doğa ile bağlantının nasıl kurulabileceğinin belirlenmesi ve bu bağlantının kullanıcı deneyimleri ve memnuniyetleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasını amaçlayan bu çalışmada ilk olarak literatür araştırması gerçekleştirilerek teorik çerçeve oluşturulmuştur. Bu tez çalışmasında, literatür araştırması kapsamında ayrıntılı açıklanan Kellert ve Calabrese'nin (2008, 2015) biyofilik tasarım boyutları ve öğelerinden yola çıkılmıştır. Tez kapsamında, biyofilik tasarım boyutları ve öğelerinin Browning ve diğ. (2014) tarafından kendi içerisinde gruplandırarak literatürde yer verdiği biyofilik tasarım parametreleri temel alınmıştır. Tez çalışmasında biyofilik tasarım parametrelerinden yola çıkılarak kentsel mekandaki kent, doğa ve kentli ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sürecinde, literatür incelemesinden gelen ve mekanda doğa, doğal analoglar, mekanın doğası ve deneyimi olmak üzere 3 temel başlık altında yer alan biyofilik tasarım boyutları yaklaşımından yola çıkılmış ve ölçülebilir biyofilik tasarım parametreleri oluşturulmuştur. Araştırma süreci Şekil 4.1'de açıklanmaktadır.

Ölçülebilir hale getirilerek tanımlanan biyofilik tasarım parametrelerinin kentsel mekanda ne düzeyde hayata geçirildiği, kent ve kentli ile nasıl bağ kurduğu ve kent yaşantısına nasıl katkı sağladığı konusundaki yaklaşımlar çalışmanın metodolojisine yön vermektedir. Bu bağlamda literatür araştırması boyunca ayrıntılı incelenen kent-doğa ilişkisi, birey-doğa ilişkisi ve kent-kentli ilişkisi yaklaşımları benimsenmiştir. Bu yaklaşımlar ile oluşturulan tez çalışmasında, ilk olarak kent, doğa ve birey üzerinden ele alınarak oluşturulan biyofilik açık mekan değerlendirme süreci ile İstanbul Yaşam Vadileri ele alınmıştır. İstanbul'un yoğun kentleşme halinin içerisinde İstanbul Yaşam Vadileri, doğa ve doğal öğeler ile kent-doğa-kentli etkileşiminde kentsel kamusal alanlar sunmaktadır. Kent, doğa ve birey ilişkisi çerçevesinde yaşam vadileri projeleri ile biyofili kavramı arasında örtüşen amaç ve nitelikler mevcuttur. Bunlar kent ve doğa bağlantısının kurulması, kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekolojik ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, kent ve kentsel yaşam entegrasyonunun olması, doğa ile

bireyin temasının sağlanması gibi ortak amaç ve niteliklerdir. Bu sebeplerle çalışmada ilk olarak İstanbul Yaşam Vadileri, biyofilik açık alan değerlendirme boyutları kapsamında değerlendirilmiştir.

Şekil 4.1 : Araştırma süreç şeması.

Tez kapsamında İstanbul Yaşam Vadileri'nin içerisinde Ayamama Yaşam Vadisi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin stratejik konumu, ekolojik potansiyeli ve yakın zamanda faaliyete geçen yaşam vadisi projelerinden biri olması çalışma alanı olarak seçilmesindeki sebeplerdir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin biyofilik değerlendirme sürecinde biyofilik tasarım parametrelerinden yola çıkılmış ve karma araştırma yaklaşımı izlenmiştir. İlk aşamada literatürden yola çıkılarak farklı boyutlardaki biyofilik tasarım parametrelerinin Ayamama Yaşam Vadisi'nde nasıl karşımıza çıktığı ve kullanıcı ile nasıl etkileşime girdiği kalitatif yöntemler ile incelenmiştir. Bu kapsamda gözlem ve alansal tespitlerle alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı incelenmiş ve alan-kullanıcı ilişkisi kapsamında kullanıcıların davranışları kategorize edilerek haritalanmıştır. Diğer yandan, alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcılar tarafından nasıl değerlendirildiğini belirlemek üzere kullanıcılarla anket araştırması gerçekleştirilmiştir. Kalitatif araştırma yaklaşımları doğrultusunda gerçekleştirilen tespit ve gözlemler, ulaşılan bulgular ile kantitatif yaklaşımlar doğrultusunda gerçekleştirilen kullanıcı değerlendirmeleri bir arada değerlendirilmiştir. Çalışma alanındaki tüm çalışma süreci, Şekil 4.1'de gösterilmektedir.

Araştırma yönteminin detaylı aktarıldığı bu bölümde ilk olarak biyofilik tasarım boyutları ve parametreleri açıklanmaktadır. Ardından İstanbul Yaşam Vadileri içerisinde seçilen örnek alan Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında uygulanan veri toplama yöntemlerinin detaylarına yer verilmektedir. Daha sonra biyofilik tasarım yaklaşımları bağlamında değerlendirme modelinin oluşturularak İstanbul Yaşam Vadileri üzerinden incelenmesi yer almaktadır. Son olarak örnek alan olarak seçilen Ayamama Yaşam Vadisi'nin genel özellikleri açıklanmaktadır.

4.1 Biyofilik Tasarım Boyutları ve Parametreleri

Literatür araştırması boyunca Kellert ve Calabrese (2015, 2018) tarafından geliştirilen biyofili kavramı doğrultusunda biyofilik tasarım boyutları ve öğeleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu çalışmaların devamında biyofilik tasarım boyutları ve öğeleri Browning ve diğ, (2014) tarafından kendi içerisinde gruplandırma yapılmasıyla “biyofilik tasarım parametreleri (biophilic design patterns)” olarak bir çerçeveye

oturtulmuştur. Bu kapsamda oluşturulan biyofilik tasarım parametreleri, mekansal deneyimi içeren psikolojik, fizyolojik, bilişsel etki ve faydalara odaklanmaktadır.

Biyofilik tasarım boyutları; Mekanda doğa, doğal analoglar, mekanın doğası ve deneyimi olarak 3 alt başlık içerisinde yer almakta ve toplamda 14 adet parametreye yer verilmektedir. Bu boyutlar ve biyofilik tasarım parametreleri:

A-Mekanda Doğa:

- Doğa ile görsel bağlantı,
- Doğa ile görsel olmayan bağlantı,
- Ritmik olmayan duyuşal uyaranlar,
- Termal hava akışı,
- Suyun varlığı,
- Işık,
- Doğal sistemlerle bağlantı

B-Doğal Analoglar:

- Biyomorfik form ve modeller,
- Doğa ile malzeme bağlantısı,
- Karmaşıklık ve düzen

C-Mekanın Doğası ve Deneyimi:

- Manzara,
- Sığınma,
- Gizem,
- Risk/Tehlike

Çalışmanın araştırma sürecinde alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığını ölçmek üzere özgün bir araştırma süreci geliştirilmiştir. Bu araştırma süreci, biyofilik tasarım parametrelerinin kentsel mekanlarda ne düzeyde uygulandığını, kentsel mekana nasıl yansıdığını, kent, doğa ve kentli arasında nasıl bir etkileşim sağladığını belirleme ve değerlendirme gibi kriterlerinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Bu kapsamda, parametrelerin her birinin hangi yöntem ve araçlarla ölçülebileceği belirlenmiştir. Bu şekilde hazırlanan süreç, alan çalışmasını yönlendirmiştir (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 : Mekanda doğa boyutunda biyofilik tasarım parametreleri.

PARAMETRE	AÇIKLAMA	İLGİLİ LİTERATÜR	ÖLÇÜT ÖGELER	ÖLÇME YÖNTEMİ ve TEMSİL ARAÇLARI
Doğa ile görsel bağlantı	Doğanın canlı sistemlerine, unsurlarına ve doğal süreçlerine olan görsel temas	Kaplan & Kaplan (1989) Hartig et al. (2003) Barton & Pretty (2010)	Ağaçlık-yeşil alanların görsel algılanabilirlik yoğunlukları	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Doğa ile görsel olmayan bağlantı	İşitsel, dokunsal, kokusal uyaranlar ile doğa ve doğal süreçlerle oluşan bağlantı	Ulrich (1991) Hartig et al (2003) Alvarsson et al (2010)	Doğal ses, koku, doku noktaları (hayvan, bitki, yüzey)	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Ritmik olmayan duyuusal uyaranlar	Doğada ritimsel olmayan fakat doğal tınılar oluşturan bağlantıların kurulması	Wilson (1993) Biederman & Vessel(2006) Kellert (2008)	Canlı türlerinde çeşitlilik (bitki, hayvan...)	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Termal hava akışı	Doğal hava koşullarının deneyimlenmesine olanak sağlayıcı ortamın olması	Hartig et al (1991) Kaplan (1995) Heerwagen (2006)	Hava akışı için ortamın rüzgar-sıcaklık yön ve değerleri	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Suyun varlığı	Görme, işitme veya dokunsal yolla su ve su öğelerinin deneyimlenmesi	Ulrich (1983) Barton & Pretty (2010) White et al (2010)	Doğal ve yapay su elemanları	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Dinamik-diffüz ışık	Doğal ve yapay ışığın mekanda oluşturduğu etki	Orians & Heerwagen(1993) Gifford (2007) Kellert et al (2008)	Gün ışığı-doğal ışık alanları, ışık-gölge etkileşimi	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Doğal sistemlerle bağlantı	Doğal süreçlerin, ekosistemin mevsimsel ve karakteristik değişimlerinin deneyimlenmesi	Ulrich (1991) Heerwagen (2006) Kellert (2008)	Mevsim değişimini deneyimleten doğal öge ve elemanlar	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma

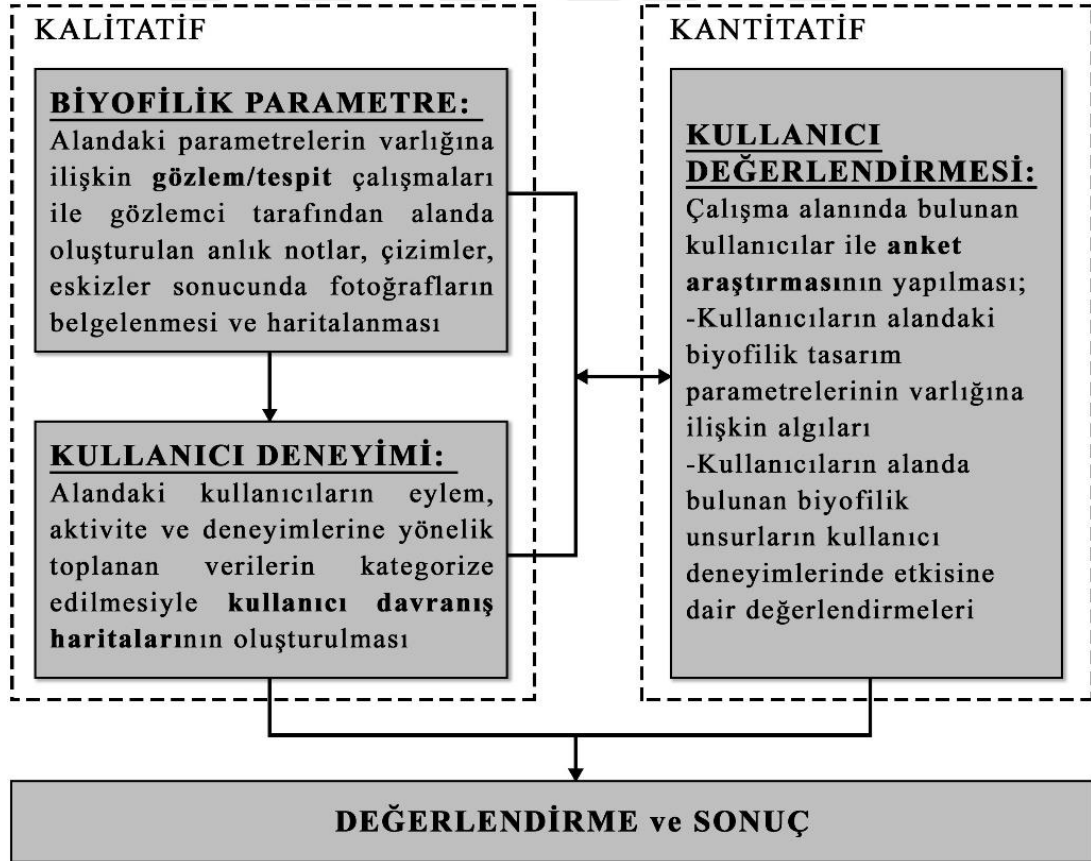
Çizelge 4.2 : Doğal analoglar ve mekanın doğası/deneyimi boyutlarında biyofilik tasarım parametreleri.

PARAMETRE	AÇIKLAMA	İLGİLİ LİTERATÜR	ÖLÇÜT ÖGELER	ÖLÇME YÖNTEMİ ve TEMSİL ARAÇLARI
Biyomorfik form ve modeller	Doğadan esinlenerek doğa temelli yapılmış desen, doku, kontur gibi temsiller ile sembolik göndermelerin olması	Alexander (1977) Wilson (1984) Kellert (2008)	Topografik yapı (doğal-yapay çevre), doğa atıflı kentsel mekan öğeleri	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Doğa ile malzeme bağlantısı	Mekan hissiyatını arttırmak ve yerel ekolojiyi yansıtmak amacıyla doğal malzeme ve öğelerin kullanılması	Kaplan & Kaplan (1989) Heerwagen (2006) Kellert (2008)	Doğal malzeme kullanılan yüzey alanları (yürüyüş, zemin, bisiklet...)	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Karmaşıklık ve düzen	Mekansal deneyimi zenginleştiren karmaşıklık ve düzenin hiyerarşik bütün sağlaması	Kaplan (1988) Kellert (2008) Salingaros (2012)	Mekan ve aks hiyerarşisi, birimler arası geçiş-bağlantı	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Manzara	Mekanların engelsiz bir görüş alanı ile uzak mesafelerin algılanabilir olmasını ve deneyimlenmesini sağlaması	Appleton (1975) Oriens & Heerwagen(1993) Dosen & Ostwald (2013)	Vista-seyir alanları (açıklık, köprü, bağlantılar...)	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Sığınma	Bireylerin güvende olmasını hissettiren korunaklı, çevrelenmiş alan sunan mekan düzenlemeleri	Appleton (1975) Petheric (2000) Dosen & Ostwald (2013)	İklimden korunma ve korunaklı hissetme alanları, sığınma hissi veren alanlar	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Gizem	Bireylerin içgüdüsel merak duygusunu harekete geçiren, daha uzakları görme arzusu sağlayan mekansal düzenlemeler	Kaplan & Kaplan (1989) Ikemi (2005) Herzog & Bryce (2007)	Kıvrımlı yol kullanımı, çalı-ağaç (kısmen gizlenmiş mekan) kullanımı	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma
Risk/Tehlike	Bireylerde olası tehlike ve risk hissi uyandırabilecek mekansal nitelikler	Nasar & Fisher (1993) Heerwagen (2006) Kellert (2008)	Kot yükseklik farkları, koruyucu öğeler (korkuluk vb.)	Ölçme Yöntemi: Alanda tespit ve gözlem Anket araştırması Temsil Araçları: Fotoğraf, notlar, eskizler Uydu görüntüleri Haritalandırma

Çizelge 4.1 ve Çizelge 4.2’de biyofilik tasarım parametrelerinin açıklamasına, her bir parametre ile ilişkili olarak literatürdeki çalışmalara, parametrelerin ölçümünde kullanılan yöntem ve araçlara yer verilmiştir. Diğer yandan ilerleyen başlıklarda çalışma sürecini oluşturan bu biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcılar tarafından alanda nasıl algılandığı ve değerlendirildiğini belirlemek amacıyla yapılan anket araştırmasında kullanılacak anket föyü hazırlanmıştır. Bu anket föyüne, tez çalışmasının veri toplama yöntemleri bölümünde detaylı olarak yer verilmiştir.

4.2 Veri Toplama Yöntemleri

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen değerlendirmeler doğrultusunda İstanbul Yaşam Vadileri arasından seçilen örnek alana ilişkin veriler karma yöntem ile elde edilmiştir. Tez çalışmasındaki karma yöntem kapsamında alanda tespit ve gözlem, haritalama ve kullanıcı değerlendirmelerine bağlı veriler toplanmasına yönelik bir süreç izlenmiştir. Çalışmanın karma yöntemi içerisindeki veri toplama yöntemleri Şekil 4.2’de detaylı olarak gösterilmektedir.

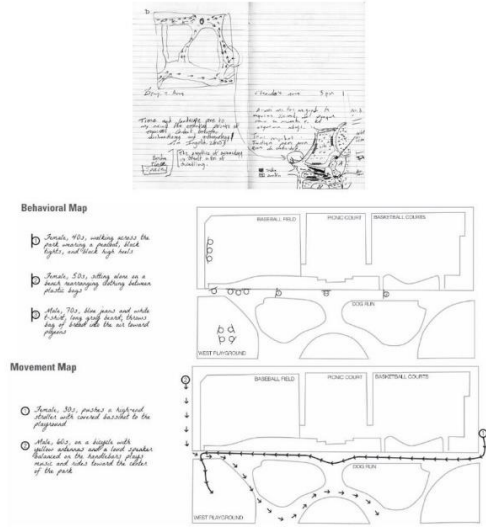
Şekil 4.2 : Veri toplama yöntem şeması.

Çalışmanın veri toplama yöntemleri belirlenirken literatür araştırması ile birlikte Mekanın etnografik inceleme aracı (TESS, Toolkit for the ethnographic study of space) ve Jan Gehl'in çalışmaları incelenmiştir. TESS, kentsel mekanın hem fiziksel hem sosyal yönlerini irdeleyebilmek adına geliştirilmiş bir yöntemdir. Kentsel mekanın fiziksel özelliğini, barındırdığı sosyal yaşamını, sunduğu kullanıcı deneyimini anlayabilmek adına çok yönlü bir analiz süreci sağlamaktadır. Çok yönlü bu süreç “*triangulation (triangölasyon-üçgenleme)*” yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşımı temel alarak gözlem, haritalama, kullanıcı katılımı gibi farklı tekniklerin sonuçlarını bir araya getirerek analiz süreci sağlayan TESS, çalışmada referans bir araç olarak incelenmiştir (Low ve diğ, 2019). Diğer yandan Jan Gehl'in (2013) kentsel mekandaki kullanıcı eylemleri ve davranışları üzerinden yaptığı çalışmalar da tezin karma araştırma yöntemi içerisinde yer alan haritalama verilerinin oluşturulması adına detaylı incelenerek yardımcı bir araç olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın karma araştırma yönteminin ilk adımında, biyofilik tasarım parametrelerinin alanda nasıl ve ne şekilde yer aldığını incelemek adına alanda tespit ve gözlem yapılarak fotoğraf ve uydu görüntüleri yardımıyla veriler sağlanmıştır. Bu doğrultuda, alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı fotoğraflarla belgelenerek haritalanmış ve bunlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın karma araştırma yönteminde ikinci adım olarak alandaki biyofilik tasarım parametreleriyle kullanıcı ilişkisini belirlemek üzere kullanıcı eylemleri ve deneyimleri katılımlı gözlem şeklinde incelenmiştir. Bu kapsamda kullanıcı davranışları gözlemlenmiş, bunlarla ilgili notlar alınarak eskiz ve diyagramlar oluşturulmuştur. Bu adımdaki en temel çıkarım bireylerin kentsel mekanı nasıl kullandığını, ne eylemlerde bulunduklarını hızlıca gözlem anında taslak olarak aktarmaktır (Şekil 4.3). Gözlemci, araştırma sırasında nesneleri, eylemleri, davranışları gözlemlerken aynı zamanda kentsel mekanın görsel, koku, ses, konfor ve duygu gibi algısal yönleriyle de bütünleşmektedir. Bu doğrultuda, taslak halindeki veriler kullanıcı davranış haritalarına aktarılmıştır. Haritalama ile kentsel mekandaki kullanıcının mekanda ne yaptığı, nasıl davranışlarda bulunduğu, mekan içerisinde nasıl bir iz bıraktığı gibi konular, harita üzerinde gösterilmiştir. Kullanıcı davranışları, mekansal deneyimin duyuşal ve atmosferik betimlemelerini içeren hikayesel ve akıcı bir üslup barındıran anlatısal metinlerle aktarılmıştır. Haritalama yapılarak veri toplanması ile kentsel mekanın kullanıcıları ve bu kullanıcıların kentsel mekandaki

eylem, aktivite, tercih, deneyim ve davranışlarına çıkarımlar sağlanarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.3 : Gözlem yoluyla alınan notlar, eskizler ve bunların haritalanması ilişkin örnekler (Low ve diğ, 2019).

Tez çalışmasının karma yöntemindeki diğer bir adım ise alana ilişkin kullanıcı değerlendirmelerinin belirlenmesidir. Kullanıcılara alan ve alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin nasıl değerlendirildiğine yönelik düşünce ve deneyimlerini sorup irdelemek çalışmanın önemli bir adımını oluşturmaktadır. Buradan elde edilen veriler çalışmanın metodolojisinde büyük bir paya sahiptir.

Bu tez çalışmasında, kullanıcı değerlendirmelerini içeren verilerin sağlanması konusunda örnek alan olan Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcılarla anket araştırması gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanında uygulanan anket föyü, literatür incelenmesinden elde edilen bilgiler ışığında ve çalışmanın araştırma süreci doğrultusunda hazırlanmıştır. Anket kapsamında, Ayamama Yaşam Vadisi'nin biyofilik kentsel mekanlar bağlamında ölçülebilir parametreler olarak hazırlanan değerlendirme sürecine uygun sorular hazırlanmıştır. Anket araştırmasında, alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığına ilişkin kullanıcı algısı, biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı deneyimlerine etkisi ile kullanıcı memnuniyetleri gibi konuların incelenmesi amaçlanmıştır.

Anket föyü, demografik özellikler, Ayamama Yaşam Vadisi'nin kullanımı, Ayamama Yaşam Vadisi özellikleri ve Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcı deneyimi başlıkları olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde oluşturulan ve kullanıcılara uygulanan anketin föyü ekler kısmında yer almaktadır (Ek A).

Anket föyünde yer alan “Demografik Özellikler” bölümünde, kullanıcının kişisel bilgilerine ilişkin sorular yer almaktadır. Bu bölümdeki sorular tümüyle objektif bilgiler içermektedir. Çizelge 4.3’te Demografik Özellikler bölümünde yer alan sorular ve cevap yapıları yer almaktadır.

Çizelge 4.3 : Anket föyü-demografik bilgiler.

BAŞLIK	SORULAR	CEVAPLAR
DEMOGRAFİK BİLGİLER	Cinsiyet	Kadın/Erkek
	Yaş	Açık uçlu
	Eğitim durumu	İlkokul/Ortaokul/Lise/Üniversite/Lisansüstü
	İş/Meslek durumu	Öğrenci/Çalışmayan/Çalışan/Ev hanımı/Emekli
	Medeni durum	Bekar/Evli/Boşanmış/Dul
	12 yaş altı çocuğunuz var mı	Evet/Hayır

Anket föyünün “Ayamama Yaşam Vadisi Kullanımı” bölümünde, katılımcıların alanı ne sıklıkta ziyaret ettiklerini ve buradaki ziyaret nedenini oluşturan alandaki aktivite tercihlerini araştıran sorular yer almaktadır. Çizelge 4.4’te anket föyünün Ayamama Yaşam Vadisi Kullanımı bölümünde yer alan sorular ve cevap yapıları yer almaktadır.

Çizelge 4.4 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi kullanımı.

BAŞLIK	SORULAR	CEVAPLAR
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ KULLANIMI	Ayamama Yaşam Vadisi’ni ne sıklıkta ziyaret ediyorsunuz	İlk defa/Yılda birkaç kez Ayda birkaç kez/Haftada birkaç kez/Her gün
	Ayamama Yaşam Vadisi’nde sıklıkla hangi aktiviteleri yapıyorsunuz	3 Cevap-Öncelikli

Anket föyünün “Ayamama Yaşam Vadisi’nin Biyofilik Özellikleri” bölümünde, tezin metodolojisi kapsamında ölçülebilir hale getirilen biyofilik tasarım parametrelerinin örnek alandaki düzeyini incelemek adına kullanıcıların subjektif verilerinin elde edilmesi amaçlanmaktadır. Çizelge 4.5’te anket föyünün Ayamama Yaşam Vadisi’nin Biyofilik Özellikleri bölümünde yer alan sorular ve cevap yapıları yer almaktadır.

Çizelge 4.5 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi biyofilik özellikleri.

BAŞLIK	PARAMETRE	SORULAR	CEVAPLAR
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ'NİN BİYOFİLİK ÖZELLİKLERİ	Doğa ile görsel bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok doğal bitki, çiçek ve ağaç türleri ile karşılaşırım.	5'li Ölçek
	Doğa ile görsel olmayan bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde kuş ve su sesleri ile toprak, çiçek, bitki gibi doğal kokular algılarımla.	5'li Ölçek
	Ritmik olmayan duyuusal uyaranlar	Ayamama Yaşam Vadisi'nde farklı canlı türleri(hayvanlar, bitkiler, çiçekler, insanlar) bir arada görebilirim.	5'li Ölçek
	Termal hava akışı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde sıcaklık değişim ve rüzgar hareketlerini hissedirim.	5'li Ölçek
	Suyun varlığı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal veya yapay su ögeleri (dere, gölet vb.) ile karşılaşırım.	5'li Ölçek
	Dinamik-diffüz ışık	Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanların varlığının dengeli olduğunu düşünürüm.	5'li Ölçek
	Doğal sistemlerle bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal bir yaşam alanı olduğunu düşünerek mevsimsel değişimleri (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) fark ederim.	5'li Ölçek
	Biyomorfik form ve modeller	Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal arazinin varlığı yanı sıra doğadan esinlenerek yapılmış kentsel ögeler (heykel, anıt, figür, resim) ile karşılaşırım.	5'li Ölçek
	Doğa ile malzeme bağlantısı	Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş, seramik vb.) kullanımını fark ederim.	5'li Ölçek
	Karmaşıklık ve düzen	Ayamama Yaşam Vadisi'nde alanın tasarımı denge ve düzen içerisindedir.	5'li Ölçek
	Manzara	Ayamama Yaşam Vadisi'nde engelsiz görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar ile karşılaşırım.	5'li Ölçek
	Sığınma	Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlar görebilirim.	5'li Ölçek
	Gizem	Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli ve keşfetme isteği uyandıran ortamların olduğunu düşünürüm.	5'li Ölçek
	Risk/Tehlike	Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındıran alanlara (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) rastlarım.	5'li Ölçek

Anket föyünün ‘‘Ayamama Yaşam Vadisi Kullanıcı Deneyimi’’ bölümünde, tezin metodolojisi kapsamında ölçülebilir hale getirilen biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin kullanıcıların alandaki deneyimlerine yönelik subjektif değerlendirmelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çizelge 4.6’da anket föyünün Ayamama Yaşam Vadisi Kullanıcı Deneyimi bölümünde yer alan sorular ve cevap yapıları yer almaktadır.

Çizelge 4.6 : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcı deneyimi.

BAŞLIK	PARAMETRE	SORULAR	CEVAPLAR
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ KULLANICI DENEYİMİ	Doğa ile görsel bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde birçok ağaç, bitki, çiçek gibi doğa teması sağlayan öğeler rahatlatma ve huzur sağlamaktadır.	5’li Ölçek
	Doğa ile görsel olmayan bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde çiçek, bitki gibi hoş doğal kokular dinlendirici ve huzurlu bir ortam deneyimi sağlamaktadır.	5’li Ölçek
	Ritmik olmayan duyuşsal uyarılar	Ayamama Yaşam Vadisi’nde farklı canlı türler (hayvanlar, bitkiler, çiçekler) ile karşılaşmak doğa ile etkileşimi artırmaktadır.	5’li Ölçek
	Termal hava akışı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde sıcaklık değişim ve rüzgar hareketleri alandaki aktivite deneyimlerini etkilemektedir.	5’li Ölçek
	Suyun varlığı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde su öğeleri (dere, gölet vb.) ile yakın temasta olmak yenilenmiş hissetmemi sağlayarak enerjimi yükseltmektedir.	5’li Ölçek
	Dinamik-diffüz ışık	Ayamama Yaşam Vadisi’nde güneşlik ve gölgelik alanlar alandaki hareket ve tercihlerimi etkilemektedir.	5’li Ölçek
	Doğal sistemlerle bağlantı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde mevsimsel değişim (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) ve farklı canlı yaşamları görmek doğayla temasını artırmaktadır.	5’li Ölçek
	Biyomorfik form ve modeller	Ayamama Yaşam Vadisi’nde doğadan ilham alınarak yapılmış kentsel öğeler (heykel, anıt, figür, resim) alandaki deneyimi olumlu etkilemektedir.	5’li Ölçek
	Doğa ile malzeme bağlantısı	Ayamama Yaşam Vadisi’nde doğal malzemelerin (ahşap, taş vb.) varlığı doğayla teması artırarak rahatlamaya hissi sağlamaktadır.	5’li Ölçek
	Karmaşıklık ve düzen	Ayamama Yaşam Vadisi’nde alan tasarımının denge ve düzen içerisinde olması alanda daha aktif bir deneyim edinmemi sağlamaktadır.	5’li Ölçek
	Manzara	Ayamama Yaşam Vadisi’nde rahat görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar çevreyi keşfetmemi sağlayarak huzurlu hissettirmektedir.	5’li Ölçek
	Sığınma	Ayamama Yaşam Vadisi’nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlarda bulunmak kendimi rahatlamış ve huzurlu hissettirmektedir.	5’li Ölçek

Çizelge 4.6 (devam) : Anket föyü-Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcı deneyimi.

BAŞLIK	PARAMETRE	SORULAR	CEVAPLAR
AYAMAMA YAŞAM VADİSİ KULLANICI DENEYİMİ	Gizem	Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli alanların olması heyecanı artırarak keşfetme isteği uyandırmaktadır.	5'li Ölçek
	Risk/Tehlike	Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlar (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) heyecan ve gerilim yaratmaktadır.	5'li Ölçek
		Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyiminizde genel memnuniyetinizi nasıl değerlendirirsiniz	5'li Ölçek
		Ayamama Yaşam Vadisi'nde nelerin değişmesini ve gelişmesini istersiniz	3 cevap-öncelikli

4.3 İstanbul Yaşam Vadileri ve Çalışma Alanının Belirlenmesi

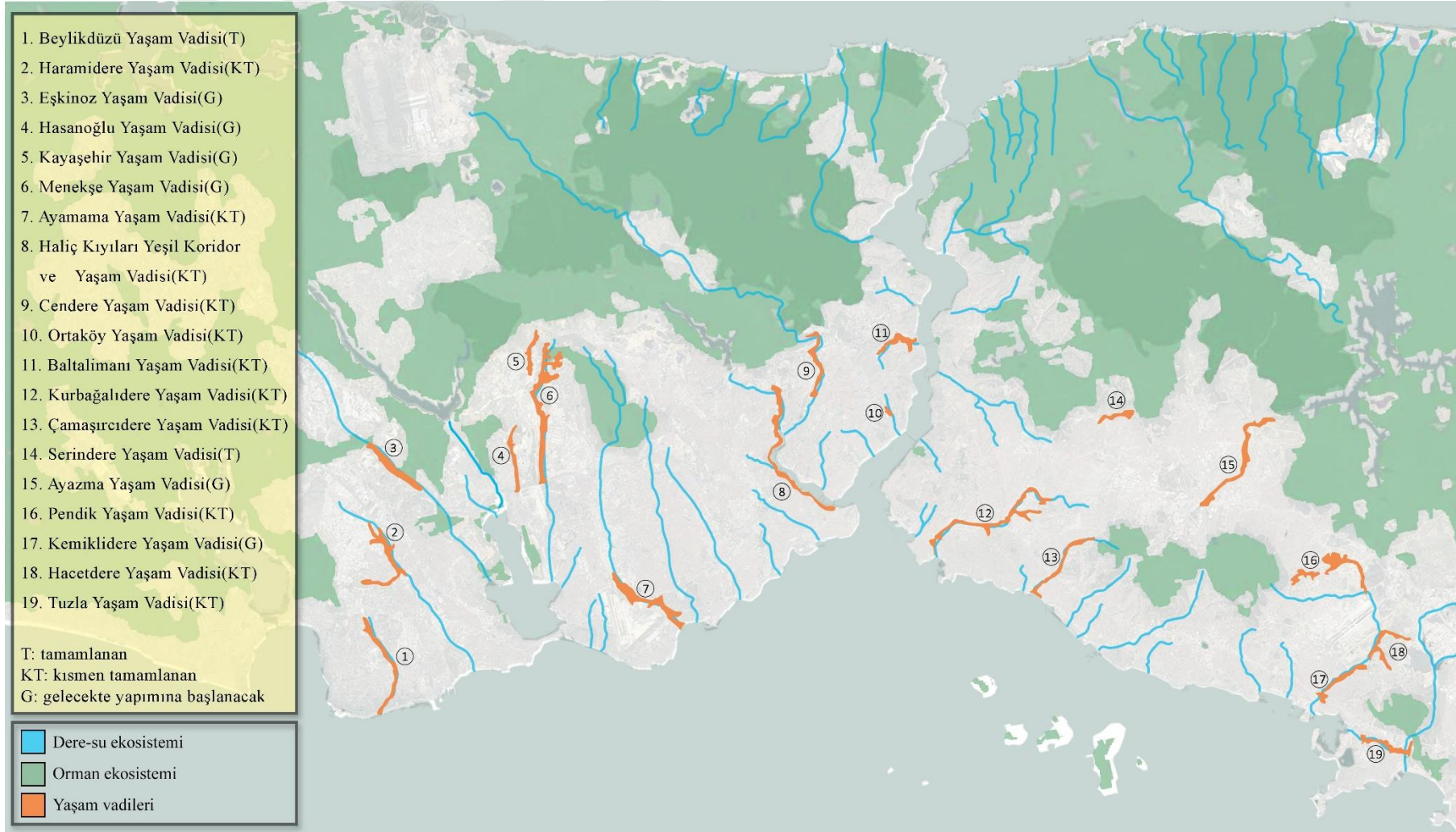
İstanbul'un yoğun kent dokusunun içerisinde doğa ve doğal öğeler ile olan etkileşim günden güne zorlaşmakta ve kentli için doğayla temasta bulunma eylemi önem kazanmaktadır. Yoğun kent dokusu içerisinde İstanbul'un kuzey ormanları ile kent içerisine yayılan birçok dere gibi su kaynakları kentin orman ve su ekosistemlerini oluşturmaktadır. Orman ekosistemleri ile su ekosistemlerini buluşturmayı sağlayan İstanbul Yaşam Vadileri, yeşil koridorlar sayesinde kentliye doğa ile etkileşim imkanı tanıyarak kent içerisinde doğayı deneyimleyebildikleri, doğal öğeler ile temas halinde olabildikleri kentsel kamusal mekanlar sunmaktadır. 2013 yılında ilk olarak Beylikdüzü Yaşam Vadisi ile İstanbul'un kent yaşamına kazandırılan yaşam vadisi kavramı, İstanbul 2050 kent vizyonunda da yer verilen doğal coğrafyayı ve ekolojik hayatı koruyarak kentlilere doğa ile daha fazla etkileşim imkanı sunan kentsel yaşam alanları oluşturma girişimidir (İPA, İstanbul 2050 Strateji belgesi, 2022).

İstanbul'un dere çevrelerini ele alarak kente ve kentliye kazandırılmasını amaçlayan İstanbul Yaşam Vadileri, kentlilerin doğayla iç içe olabileceği, çeşitli temalar ile sosyalleşebilecekleri, huzurla dinlenebilecekleri kentsel yeşil alanların üretimini amaçlamaktadır. Yerel ölçekte mahalle ve ilçeler arasındaki bağlantıyı da güçlendiren bu alanlar, kentsel ölçekte ise her yaştan farklı kullanıcılara da doğa ve kent deneyimi sunmaktadır (İBB, Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı, Url-20).

İstanbul Yaşam Vadileri, İstanbul'un diğer kentsel yeşil alan ve parklarından belirli yönleriyle ayrılmaktadır. Ekolojik, sosyal ve mekansal olarak bütüncül bir planlama

yaklaşımına sahip kentsel kamusal mekanlar olarak yer almaktadır. Ekolojik ve kentsel peyzaj planlama kurgusu kapsamında, geleneksel parklardan ayrıran İstanbul Yaşam Vadileri, yalnızca rekreasyon alanı olarak değil aynı zamanda kentin ekolojik koridorları olarak kurgulanmaktadır. Özellikle dere ekosistemlerinin su ögesi olarak ön plana çıkıp kent ekolojisine entegre edilmesi açısından da diğer kentsel yeşil alanlardan ayrılmaktadır. Aynı zamanda İstanbul Yaşam Vadileri'nde su gibi diğer biyofilik ögeler olarak yerel flora ve faunalara önem verilmesi, biyoçeşitliliğin sağlanması, doğal peyzaj ve habitat gibi konulara yer verilmesi de öne çıkan niteliklerdir. Diğer yandan, İstanbul'un geleneksel parkları ve diğer kentsel yeşil alanları, belirli bir alan içinde izole olmuş, tanımlı kamusal alanlar sunarken, İstanbul Yaşam Vadileri, lineer ve süreklilik gösteren mekansal organizasyonlara sahiptir. Bu oluşum içerisinde kente entegre olan bu alanlar, kentlilere çeşitli rekreasyonel, sosyal, kültürel aktivite ve deneyim imkanı sunmaktadır. Bu ayrıran özellikler kapsamında, İstanbul Yaşam Vadileri, kentsel ekosistem hizmetleri sunan, kent içerisindeki doğal alan sürekliliğini sağlayan ve kentin sosyal entegrasyonunu destekleyen kentsel kamusal mekanlar olarak bu tez çalışması için uygun bir perspektif sunmaktadır (İPA, İstanbul 2050 Strateji belgesi, 2022).

İstanbul'un hem Avrupa hem de Anadolu yakasında olmak üzere birçok yaşam vadisi bulunmaktadır. Şekil 4.4'te de görüldüğü üzere kentte kuzey-güney doğrultusunda konumlanan yaşam vadileri kente ve kentliye kazandırılmak üzere çeşitli yerlerde planlanmıştır. Anadolu yakasındaki yaşam vadilerinin kentin doğusunda, Tuzla ve Pendik bölgelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yine Anadolu yakasında yer alan Çekmeköy ve Ayazma bölgelerinin yanı sıra Kurbağalıdere ve Çamaşırcıdere Yaşam Vadileri önemli yer kaplamaktadır. Avrupa yakasındaki yaşam vadileri ise belli bölgelerde yoğunlaşan kümeler halinde bulunmaktadır. Kentin batısında, Beylikdüzü, Haramidere ve Eşkinöz Yaşam Vadileri konumlanmaktadır. Kuzey ormanları ile Küçükçekmece Gölü arasında ise Hasanoğlu, Kayaşehir ve Menekşe Yaşam Vadileri bulunmaktadır. İstanbul'un önemli su kaynaklarından biri olan Haliç bölgesinde ise Haliç Kıyıları Yaşam Vadisi ve Cendere Yaşam Vadisi konumlanmaktadır. Boğaz hattında Ortaköy ve Baltalimanı Yaşam Vadileri yer alırken eskiden Atatürk Havalimanı olarak kullanılan alanın kuzeyinden başlayıp Marmara Denizi'ne ulaşan bölgede ise Ayamama Yaşam Vadisi yer almaktadır (Şekil 4.4)

Şekil 4.4 : İstanbul Yaşam Vadileri.

İstanbul Yaşam Vadileri, etaplar halinde gerçekleştirilen kentsel projelerdir. Beylikdüzü Yaşam Vadisi, tüm etapları tamamlanan ve kente kazandırılan ilk yaşam vadisidir. Yakın zamanda tamamlanıp hizmete açılan Serindere Yaşam Vadisi de kentliye sunulmuştur. Cendere, Ayamama, Baltalimanı, Çamaşırcidere, Haramidere, Kurbağalıdere, Pendik, Tuzla, Hacetdere ve Haliç kıyıları Yaşam Vadileri de kısmen tamamlanıp etap çalışmaları devam eden projelerdir. Ortaköy Yaşam Vadisi'nin yakın zamanda hizmete sunulması beklenmektedir. Diğer yandan Ayazma, Eşkinöz, Hasanoğlu, Kayaşehir, Kemiklidere ve Menekşe Yaşam Vadileri ise gelecekte yapımına başlanacak projeler olarak yer almaktadır (İBB, Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı, Url-20).

Tezin araştırma sürecinde biyofili yaklaşımının yaşam vadilerine ne düzeyde ve nasıl yansıdığını incelemek üzere biyofilik tasarım yaklaşımının boyutlarını içeren bir değerlendirme süreci hazırlanmıştır. Biyofili kavramının literatür incelemesi boyunca ele alınan kent, doğa ve birey(kullanıcı) kavramları üzerinden oluşturulan değerlendirme sürecinde İstanbul Yaşam Vadileri genel olarak incelenmiştir.

Değerlendirme sürecinde ilk olarak yaşam vadilerinin kent ilişkisi ele alınmıştır. Bu kapsamda yaşam vadisinin kente katkısının ne olduğu, kentle nasıl bir etkileşim kurduğu gibi açıklamaların yanında kent içerisindeki konumu ve büyüklüğü gibi fiziksel nitelikleri ve kent içerisindeki erişilebilirliği ele alınmıştır.

Diğer yandan değerlendirme sürecindeki doğa kavramına odaklanıldığında yaşam vadilerinin barındırdığı doğa ilişkisi ve doğal unsurları üzerine odaklanılmıştır. Üçüncü bölümde yer verilen biyofilik tasarım öğelerinden de yola çıkılarak oluşturulan doğa ilişkisinde yaşam vadisi projelerinde doğal yaklaşım adına yer verilen kavramlara dikkat edilmiştir. Yaşam vadisinin doğa ile nasıl bir etkileşim sunduğu, hangi yaklaşım ve oluşumlarla kentsel doğa kavramına destek sağladığı gibi nitelikler üzerinden doğal yaklaşım kavramları incelenmiştir. Doğal unsurların varlığı bağlamında ise yaşam vadisinin sunduğu habitatlar ve barındırdığı farklı canlı türlerinin birlikteliğinden yola çıkılarak yaşam vadilerinin proje içeriklerindeki biyoçeşitliliği ele alınmıştır. Aynı zamanda vadi kavramından yola çıkılarak oluşturulan yaşam vadilerinin önemli unsuru olan su ögesinde de projelerde yer verilen doğal ve yapay su öğeleri ele alınarak inceleme gerçekleştirilmiştir.

Diğer yandan değerlendirme sürecindeki birey(kullanıcı) deneyimi ele alındığında biyofili kavramından yola çıkılarak fiziksel, psikolojik, sosyolojik ve duygusal etkileşimler üzerinden kullanıcı deneyim imkanları incelenmiştir. Biyofili kavramı doğrultusunda doğa ile etkileşim kurmak, sosyal ilişkilerde bulunmak, zihinsel rahatlama ve psikolojik yenilenme sağlamak, doğayı keşfetmek ve öğrenmek gibi amaçlar barındıran kullanıcı eylemlerinden yola çıkılarak yaşam vadilerindeki kullanıcı deneyimleri hakkında inceleme yapılmıştır.

Biyofilik tasarım yaklaşımının boyutlarından yola çıkarak kent ilişkisi, doğa ilişkisi ve kullanıcı deneyimi bağlamında oluşturulan veriler İBB web sayfası, Arkitera web sayfası, Google Earth hava fotoğrafları, İBB tarafından hazırlanan ve kurumdan temin edilen raporlar ve yaşam vadilerinin proje kitapçıkları incelenerek değerlendirilmiş ve Çizelge 4.7 oluşturulmuştur.

İlk olarak İstanbul Yaşam Vadileri'nin kentle olan ilişkisi incelendiğinde, projelerin yaklaşımlarındaki hedef ve mekan rollerinin farklılaşabildiği görülmüştür. Bu durumlar özellikle yaşam vadilerinin kent içerisindeki konumuna ve potansiyeline göre değişiklik gösterdiği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda Beylikdüzü, Cendere ve Ayamama Yaşam Vadileri'nde yoğun kentsel yapılaşma ve endüstri bölgelerinin varlığından dolayı proje yaklaşımları şekillenmiştir. Taşkın riskinin daha ön planda tutularak geliştirilen yaşam vadilerinin ise Serindere, Hacetdere, Kurbağalıdere ve Ayamama Yaşam Vadileri olduğu görülmektedir. Yerel sosyo-ekonomik ihtiyaçların ön planda tutulduğu yaklaşımlar, Baltalimanı ve Haramidere Yaşam Vadileri'nde mevcut olarak yer almaktadır. Haliç kıyılarındaki Yeşil Koridor ve Yaşam Vadisi projesinde kentin tarihi kültürel mirası ön plana çıkmaktadır. Parçacıl dokuların bir araya getirilmesi ve kır-kent arayüzü gibi yaklaşımların ise Çamaşırcıdere, Ayazma, Eşkinöz, Hasanoğlu, Kayaşehir, Kemiklidere ve Menekşe Deresi Yaşam Vadileri'nde benimsendiği görülmüştür. İstanbul'un hem Avrupa hem de Anadolu yakasında birçok ilçede konumlanan yaşam vadileri, alan büyüklükleri olarak da çeşitlilik göstermektedir. Beylikdüzü, Haliç kıyıları, Ayamama, Eşkinöz ve Menekşe Yaşam Vadileri diğer yaşam vadilerine göre daha geniş alan kaplamaktadır. Buna karşın Serindere, Ortaköy, Hacetdere ve Baltalimanı Yaşam Vadileri'nin ise daha az alan barındırdığı görülmüştür. Kent içerisindeki ulaşım ve erişim imkanlarına bakıldığında, Ayamama, Çamaşırcıdere, Kurbağalıdere ve Haliç Kıyıları Yeşil Koridor ve Yaşam Vadileri, ulaşım çeşitliliği ve erişim kolaylığı bakımından ön plana çıkmaktadır. Diğer

yandan Serindere, Haramidere, Hacetdere, Ortaköy ve Pendik Yaşam Vadileri'nin ise ulaşım ve erişim imkanları açısından diğer yaşam vadilerine göre daha kısıtlı olduğu görülmüştür (Çizelge 4.7).

Doğa ilişkisi bağlamında İstanbul Yaşam Vadileri ele alındığında, her bir vadiye biyoçeşitlilik ile ilişkili olarak farklı ağaç, çalı, bitki, çiçek ve canlı türlerine yer verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra belirgin mekansal yaklaşımlar da karşımıza çıkmaktadır. Beylikdüzü ve Baltalimanı Yaşam Vadileri'nde Japon bahçesine yer verilirken Kemiklidere Yaşam Vadisi'nde kuş ve polinasyon hattı dikkat çekmektedir. Yağmur ve hobi bahçelerine ise Beylikdüzü, Serindere, Haramidere, Hasanoğlu ve Kayaşehir Yaşam Vadileri'nde rastlanmaktadır. Aromatik bitkiler ve şifa bahçelerine Ayazma ve Kayaşehir Yaşam Vadileri'nde yer verilirken sulak alan ve biyom bitkilerine ilişkin mekansal fonksiyon ve yaklaşımlar Ayamama, Eşkinöz ve Menekşe Yaşam Vadileri'nde ön plana çıktığı görülmüştür. Doğa ilişkisinde başat öğelerden biri olan su ögesi ise her bir yaşam vadisinde dere kaynağı olarak yer alarak ortak bir çerçeve sunmaktadır. Her yaşam vadisi projesinde yaşam vadilerinin amaç ve vizyonlarına yönelik su ögesi olarak kentin derelerinin ortak bir şekilde yer almasının yanında her bir yaşam vadisinde gölet, havuz, şelale, sahil, su oyun alanı, biyolojik gölet, yağmur bahçesi, yağmur göletleri ve sulak alanlar gibi mekansal öğelere yer verildiği görülmüştür. Bunlar kapsamında dere ekosistemlerinin yanı sıra Beylikdüzü, Serindere, Ayamama, Ayazma, Eşkinöz, Kayaşehir ve Kemiklidere Yaşam Vadileri'nde göletlere ve biyolojik göletlere yer verilmektedir. Diğer yandan İstanbul'un deniz kıyıları ile buluşan yaşam vadileri olarak Beylikdüzü, Ayamama, Çamaşırcıdere, Kurbağalıdere ve Tuzla Yaşam Vadileri yer almaktadır. İstanbul Yaşam Vadileri'nin her birinde doğal yaklaşım olarak yeşil kuşak, yeşil koridor, yeşil süreklilik, yeşil kent gibi ortak çerçeve sunan yaklaşımların mevcut olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı yaşam vadilerinde ek olarak bazı doğal yaklaşımların da ön plana çıktığı görülmektedir. Adaptif ekolojik peyzaj yaklaşımı Haramidere Yaşam Vadisi'nde yer alırken permakültür ile minimum müdahale yaklaşımı ise Pendik Yaşam Vadisi'nde karşımıza çıkmaktadır. Kent-kır arayüzü yaklaşımı Ayazma Yaşam Vadisi'nde belirginleşirken biyomimetik kurgu yaklaşımı Eşkinöz Yaşam Vadisi'nde, biyolojik filtrasyon yaklaşımı ise Kayaşehir Yaşam Vadisi'nde yer almaktadır (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7 : İstanbul Yaşam Vadileri’nin incelenmesi.

		KENT İLİŞKİSİ				DOĞA İLİŞKİSİ-DOĞAL UNSURLAR			KULLANICI DENEYİMİ										
YAŞAM VADİSİ		PROJE AÇIKLAMASI	KONUM	ALAN	ULAŞIM ERİŞİM	BİYO ÇEŞİTLİLİK	SU ÖGELERİ	DOĞAL YAKLAŞIM	YÜRÜYÜŞ	BİSİKLET	SPOR	ÇOCUK	DİNLENME	AMFİ	SEYİR	FESTİVAL/ KONSER	ÇAYIR/ PİKNİK	KENTSEL TARIM	SOSYAL DONATI
Tamamlanan	Beylikdüzü Yaşam Vadisi	Yoğun kentsel yapılaşma içerisinde kentlilerin nefes alıp yenilenebileceği, sosyal ve kültürel gelişim sağlayan rekreatif alanlar sunmak	Beylikdüzü	1.215.000 m ²	Otobüs, Metrobüs	Farklı ağaç, çalı, çiçek türleri Japon bahçesi Meyve bahçeleri Gıda bahçesi	Dere, Gölet, Havuz, Şelale, Sahil, Su oyun alanı	Yeşil-Ekolojik koridor	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Serindere Yaşam Vadisi	Yağışlı havalarda taşkına sebep olan derenin ıslah çalışmaları yapılarak çevresinin kentlilere rekreatif alan olarak kazandırılması.	Çekmeköy	200.000 m ²	Otobüs	Farklı ağaç, çalı, çiçek türleri Bitki tüneli Yeşil duvarlar Hobi bahçesi	Dere, Gölet	Yeşil kuşak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	yok
Etap çalışmaları devam eden	Cendere Yaşam Vadisi	Sanayi alanlarının baskısı altında kalan Kağıthane Deresi ve çevresi boyunca kente yeşil bir koridor kazandırmak.	Kağıthane Sarıyer	145.000 m ²	Otobüs Metro	Farklı ağaç, çalı, çiçek türleri	Dere	Yeşil koridor	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	yok
	Ayamama Yaşam Vadisi	Yoğun yapılaşma, endüstri bölgesi olma ve metropol ulaşım sistemi nedeniyle kentsel boşuk haline gelen alanların tarih içinde sahip olduğu ekolojik değerlerini geri çağırarak.	Bakırköy B.evler K.çekmece	1.000.000 m ²	Otobüs Metro Metrobüs Marmaray	Farklı bitkilendime tipolojileri(ko yu, açık yeşil, lineer, geçici..)	Dere, Biyolojik gölet	Yeşil koridor, Yeşil kent	+	+	+	+	+	+	yok	+	+	yok	+
	Baltalımanı Yaşam Vadisi	Sosyo-ekonomik farkların fazla olduğu yerleşim bölgeleri arasında güçlü sosyal altyapıların oluşacağı kentsel açık alan kuşağı oluşturulması.	Sarıyer	254.798 m ²	Otobüs Metro	Çiçek pavyonu, Japon bahçesi	Dere, Su oyun alanı	Yeşil kuşak, Kentsel yeşil süreklilik	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	+

Çizelge 4.7 (devam) : İstanbul Yaşam Vadileri'nin incelenmesi.

	KENT İLİŞKİSİ					DOĞA İLİŞKİSİ-DOĞAL UNSURLAR			KULLANICI DENEYİMİ										
	YAŞAM VADİSİ	PROJE AÇIKLAMASI	KONUM	ALAN	ULAŞIM ERİŞİM	BİYO ÇEŞİTLİLİK	SU ÖGELERİ	DOĞAL YAKLAŞIM	YÜRÜYÜŞ	BİSİKLET	SPOR	ÇOCUK	DİNLENME	AMFİ	SEYİR	FESTİVAL/ KONSER	ÇAYIR/ PİKNİK	KENTSEL TARIM	SOSYAL DONATI
Etap çalışmaları devam eden	Çamaşırcıdere Yaşam Vadisi	Denize dik şekilde uzanan birbirinden kopuk kentsel odakları ekolojik bir örüntü ile birbirine bağlamak.	Kadıköy Ataşehir Maltepe	267.131 m ²	Otobüs Metro Marmaray Vapur	Doğal yaşamı canlandıran peyzaj	Dere, Sahil	Yeşil koridor, Ekolojik koridor, Kentsel park	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	+
	Haramidere Yaşam Vadisi	Yerel ve sosyal ihtiyaçları göz önünde bulundurarak ekolojik, hidrolojik, sosyolojik hedefler barındıran bir ekolojik eğitim vadisinin oluşturulması.	Esenyurt	690.506 m ²	Otobüs	Biyoçeşitlilik çayırıları, Süksesyon birliği, Yağmur-hobi bahçeleri	Dere, Yağmur bahçeleri	Drenaj sokakları, Adaptif ekolojik peyzaj	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	+
	Kurbağalıdere Yaşam Vadisi	Dereye, insana, yeşile fırsat vererek ekolojik kesitlerle taşkın riskini ortadan kaldırarak rekreatif alanlar sunan kentsel kanyon yaratmak.	Kadıköy Ataşehir Ümraniye	648.000 m ²	Otobüs Metro Metrobüs Marmaray Vapur	Çayırıları, Kentsel sezonluk sulak alanlar, Yaban hayatı bitkilendirmesi	Dere, Yağmur göletleri, Sahil	Kültürel ekolojik koridor, Kent ekolojisi, Kentsel tarım, Kentsel sulak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Pendik Yaşam Vadisi	Aydos ormanı ve Türk Japon ormanı arasındaki bölgede ekolojik köprü sağlayarak permakültür zonlama ilkesi ile planlamalar oluşturmak.	Pendik	800.000 m ²	Otobüs	Kimlik ekosistem: ekolojik, estetik, psikolojik. İklim kontrolü sağlayan peyzaj	Dere, Yağmur bahçeleri, Biyosistem havuzları	Yaşam-gıda-su -tarım bütünselliği, Permakültür ile minimum müdahale	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Tuzla Yaşam Vadisi	Mahalle, ilçe, kent ve iller arası ölçekte Tuzla Yarımadasının doğal peyzaj ve yaşam kaynaklarını oluşturan su hatları üzerinden tasarım kurgulanması.	Tuzla	181.562 m ²	Otobüs Marmaray	Çayırlandırma, Çok katmanlı ekolojik peyzaj, Tuz toleransı yüksek türler	Dere, Sahil, Göl, Sulak alanlar	Su havzası ve doğal süksesyon, Suyula yaşam halkası, Ekolojik halka	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Çizelge 4.7 (devam) : İstanbul Yaşam Vadileri'nin nelenmesi.

	KENT İLİŞKİSİ					DOĞA İLİŞKİSİ-DOĞAL UNSURLAR			KULLANICI DENEYİMİ										
	YAŞAM VADİSİ	PROJE AÇIKLAMASI	KONUM	ALAN	ULAŞIM ERİŞİM	BİYO ÇEŞİTLİLİK	SU ÖGELERİ	DOĞAL YAKLAŞIM	YÜRÜYÜŞ	BİSİKLET	SPOR	ÇOCUK	DİNLENME	AMFİ	SEYİR	FESTİVAL/ KONSER	ÇAYIR/ PİKNİK	KENTSEL TARIM	SOSYAL DONATI
Etap çalışmaları devam eden	Hacetdere Yaşam Vadisi	Yapılaşmadan korunan dere yatağının doğal ekosistem varlığını korumak ve bölgenin kamusal yeşil alan ihtiyacını karşılamak.	Tuzla	73.300 m ²	Otobüs	Farklı ağaç ve çalı türleri, Orman patikaları	Dere, Havuz	Doğal bitki örtüsünün korunumu, Ekolojik denge	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok
	Haliç Kıyıları Yeşil Koridor ve Yaşam Vadisi	Haliç kıyılarının tarihi ve kültürel alan kimliğinin korunarak çevresindeki yerleşim yerlerinin ve alanların kentli aktivitesi bazında güçlendirilmesi.	Eyüpsultan Fatih	1.046.606 m ²	Otobüs Metro Metrobüs Tramvay	Farklı ağaç, çalı, bitki, çiçek türleri	Haliç	Yeşil koridor, Yeşil kıyı sürekliliği	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	+
	Ortaköy Yaşam Vadisi	Bölgedeki atık su ve yağmur suyu yönetimini iyileştirerek semtli ve kentliye rekreatif yeşil alan sunmak.	Beşiktaş	70.000 m ²	Otobüs	Farklı ağaç, çalı, yer örtücü bitkileri	Dere	Yeşil vadi, Atık su ve yağmur suyu yönetimi	+	+	+	+	+	+	yok	+	+	yok	yok
Gelecek projeler	Ayazma Yaşam Vadisi	Karadeniz ekosistemi barındıran Ömerli havzası ile Maltepe Bölge Parkı arasında kır-kent arayüzü olan bölgenin bütünleştirici bir ekolojik koridor oluşturması.	Sultanbeyli Sancaktepe	824.318 m ²	Otobüs Metro	Gül, ıhlamur, tıbbi bitkiler bahçeleri, Aromatik bitkiler Bağlar Permakültür	Dere, Gölet	Kent-kır arayüzü, Ekolojik köy, Tabiat koruma zonu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Eşkinöz Yaşam Vadisi	Parçacıl dokulardan oluşan biyomlar ile biyomlar arasında dolaşım sağlayan aktif bir kentsel mekan sunmak.	Arnavutköy Başakşehir Avcılar	1.090.447 m ²	Otobüs, Marmaray uzantısı	Habitat sürekliliği, Sulak alan tipolojisi, Biyomlar, Doğa parkı	Dere, Gölet	Biyomimetik kurgu, Doğu-batı ekolojik koridor, Eko-tarım	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Çizelge 4.7 (devam) : İstanbul Yaşam Vadileri'nin incelenmesi.

	KENT İLİŞKİSİ					DOĞA İLİŞKİSİ-DOĞAL UNSURLAR			KULLANICI DENEYİMİ										
	YAŞAM VADİSİ	PROJE AÇIKLAMASI	KONUM	ALAN	ULAŞIM ERİŞİM	BİYO ÇEŞİTLİLİK	SU ÖGELERİ	DOĞAL YAKLAŞIM	YÜRÜYÜŞ	BİSİKLET	SPOR	ÇOCUK	DİNLENME	AMFİ	SEYİR	FESTİVAL/ KONSER	ÇAYIR/ PİKNİK	KENTSEL TARIM	SOSYAL DONATI
Gelecek projeler	Hasanoğlu Yaşam Vadisi	Farklı tipolojilerdeki birbirinden kopuk mahalleler ve olimpiyat köyünü birbirine bağlayıp doğa ile buluşmayı sağlamak.	Başakşehir	341.751 m ²	Otobüs Metro	Doğal bitki örtüsü, Gölgecik, güzel koku veren ağaç, çiçek, çalılar. Hobi bahçeleri	Dere	Yeşil kuşak, Duyu bütünleten malzemeler, Yeşil süreklilik	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Kayaşehir Yaşam Vadisi	İnsan odaklı mekan kullanımlarından ziyade tabiatın öncelikli olarak ele alınarak bu tabiatla birlikte insanın doğal süreçlere entegrasyonunu ele almak.	Başakşehir	933.515 m ²	Otobüs Metro	Kent bahçeleri, Doğal karışık orman türleri, Çayırlandırma, Şifa bahçeleri	Dere, Yağmur hasatı sekileri	Peyzaj restorasyonu Biyolojik filtrasyon Yeşil-mavi altyapı Yeşil bulvarlar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Kemiklidere Yaşam Vadisi	Birbirinden kopuk karakter bölgelerinin (yoğun kent dokusu, kırsal doku) bağlantılarını sağlayıp ekolojik koridorlar ile rekreasyon alanları sağlamak.	Tuzla Pendik	574.841 m ²	Otobüs Marmaray	Biyoçeşitlilik çayırıları, Keşif yolları, Kuş ve polinasyon hattı	Dere, Biyolojik göletler-havuz	Yeşil koridor, Eko-park, Tarım-sera alanları	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Menekşe Yaşam Vadisi	Çok katmanlı, çok boyutlu, çok yönlü kamusal alan sunma amacıyla yeşil altyapı destekleyip zenginleştirerek kentsel ekolojik omurga yaratmak.	Başakşehir	1.016.590 m ²	Otobüs Metro	Rezerv yeşil alanlar, Yüzen sulak alanlar, Sazlık alanlar	Dere, Su çarkları (değirmenleri), Sulak alanlar	Çevre ve kent ekolojisi, Açık alanlar sistemi	+	+	+	+	+	+	+	+	+	yok	+

Kullanıcı deneyimleri bağlamında İstanbul Yaşam Vadileri ele alındığında, her bir vadi projesinin temel ortak yanlarının ve farklılaşan yönlerinin olduğu görülmektedir. Yaşam vadilerinde yürüme, koşu, spor, dinlenme ve çocuk alanları gibi aktivite imkanları ortak olarak yer almaktadır. Bunların dışında amfi, seyir, festival, konser, çayır, piknik, tarım ve sosyal donatı gibi birçok deneyim çeşitliliğini Beylikdüzü, Kurbağalıdere, Pendik, Tuzla, Ayazma, Eşkinöz, Hasanoğlu, Kayaşehir ve Kemiklidere Yaşam Vadileri içermektedir. Özellikle gelecekte yapımı planlanan projelerde daha çok yer verilen kentsel tarım mekanlarına Beylikdüzü, Kurbağalıdere, Pendik, Tuzla, Hacetdere, Ayazma, Eşkinöz, Hasanoğlu, Kayaşehir ve Kemiklidere Yaşam Vadileri'nde rastlanmaktadır. Mahalle birimleri ve atölyeleri gibi birimleri içeren sosyal donatılar imkanlarının eksikliği Serindere, Cendere, Hacetdere ve Ortaköy Yaşam Vadileri'nde görülmektedir. Kullanıcı deneyimi bağlamındaki aktivite çeşitliliğinde Ortaköy Yaşam Vadisi'nin diğer yaşam vadilerine göre biraz daha kısıtlı kaldığı görülmektedir (Çizelge 4.7).

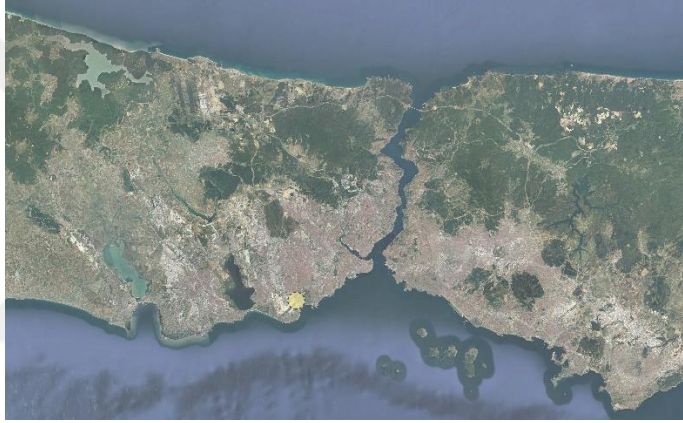
İstanbul Yaşam Vadileri'nin üst ölçekte yapılan değerlendirilmeleri sonucunda biyofilik tasarım boyutları ve biyofilik unsurların ayrıntılı ve yaşam vadisi ölçeğinde incelenmesi amacıyla çalışma alanı belirlenmiştir. Bu kapsamda Bakırköy ilçesi Ataköy bölgesindeki etapları tamamlanan ve 2023 yılında kullanıma açılan Ayamama Yaşam Vadisi, çalışma alanı olarak seçilmiştir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin seçilmesindeki ana etmenler alanın kent içerisindeki önemli endüstri, ticari ve konut alanlarıyla ilişkili stratejik konumu, geçmişten günümüze Ayamama Deresi'nin taşkınlara sebep olması ve bunun üzerine gerçekleştirilen çalışmaların kent adına önem kazanması, dere çevresinin tarih içerisinde barındırdığı ekolojik potansiyelinin tehdit altında olması ve alanın yakın zamanda kullanıma açılan yaşam vadilerinden biri olmasıdır.

4.3.1 Çalışma alanı: Ayamama Yaşam Vadisi

Araştırma kapsamında ele alınan Ayamama Yaşam Vadisi, İstanbul'un yoğun yapılaşma, endüstri bölgesi olma ve metropol ulaşım sistemleri nedeniyle kentsel boşluklar haline gelen alanların ekolojik değerini geri kazandırmak adına Ayamama Deresi'nin güney kısımlarında hayata geçirilen bir yaşam vadisi projesidir. Projenin yapım aşamasındaki tüm etapları İstanbul'un Bakırköy, Bahçelievler ve Küçükçekmece ilçelerinde yer almaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin yakın

zamanda tamamlanmış kısmı ise Bakırköy ilçesinin Ataköy bölgesinde bulunmaktadır ve 2023 yılında kentlilerin kullanımına sunulmuştur.

Çalışma alanı olan Ayamama Yaşam Vadisi, İstanbul'un Avrupa yakasında yer almaktadır (Şekil 4.5). Ayamama Deresi'nin oluşturduğu havzada bulunan proje alanı İstanbul'un önemli bir konumunda bulunmaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi, Ayamama Deresi'nin hem yoğun yaşam alanları hem de sanayi bölgelerinden geçmesi nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Şekil 4.6'da görüldüğü gibi alanın batısında millet bahçesi işleviyle düşünülen Atatürk Havalimanı arazisi, kuzeyinde Basın Ekspres yolu boyunca önemli basın ve sanayi kuruluşları, doğusunda Ataköy toplu konutları ile Yenibosna ve Şirinevler gibi yoğun yerleşime sahip alanlar, güneyinde ise Marmara denizi ile buluşan Ataköy Sahili bulunmaktadır (Delibaş, 2012).

Şekil 4.5 : Çalışma alanının İstanbul'daki konumu.

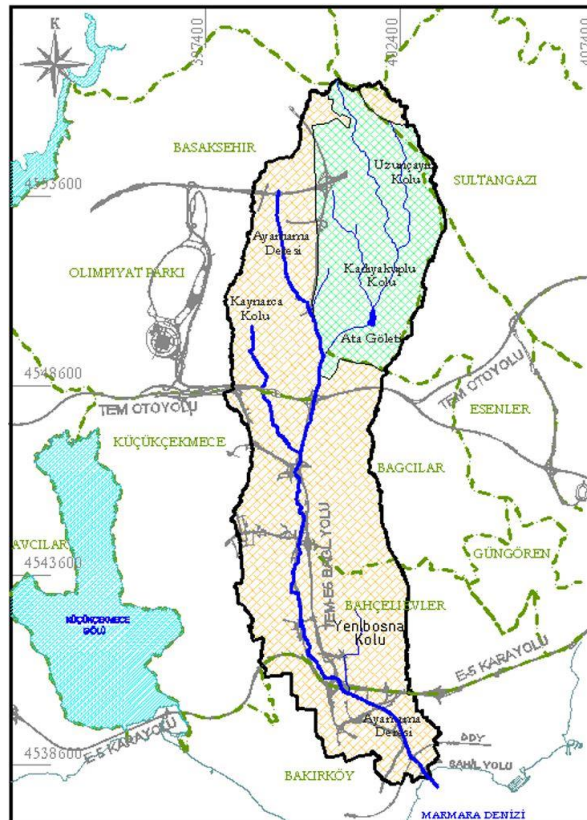

Şekil 4.6 : Çalışma alanının konumu (kaynak:google.earth).

Çalışma alanı olan Ayamama Yaşam Vadisi'nin Ayamama Havzası'nda bulunması en önemli özelliklerinden biridir. Dolayısıyla Ayamama Havzası ve Deresi'nin gelişimi, değişimi, hidrolojik özellikleri, yapılaşma özellikleri ve çevresel sorunları örneklem adına önem teşkil ettiğinden bu konulara değinilmektedir.

İlk olarak Ayamama Yaşama Vadisi'ne adını veren Ayamama isminin kökeni hakkında iki farklı görüş mevcuttur. Bir görüşe göre Rum Ortodoks azizi olan Aziz Mamas'tan; bir diğer görüşe göre ise Hristiyanlıkta Kutsal Anne anlamına gelen Aya Mama'dan gelmektedir. Osmanlı döneminde korunan isim günümüze kadar ulaşmıştır (Url-21).

Başakşehir'in doğu kısmındaki bir kaynaktan doğan Ayamama, Esenler, Bağcılar, Küçükçekmece, Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinden geçerek Marmara Denizi'ne dökülür. 22 km uzunluğunda ana kol ve 20 km uzunluğunda yan kollar olmak üzere 42 km uzunluğa sahip Ayamama Deresi, 6.777,27 hektarlık bir havza alanı oluşturmaktadır. Derenin kolları; Uzunçayır, Kadiyakuplu, Kaynarca(Ayazma) ve Yenibosna olmak üzere 4 tanedir (Şekil 4.7). Yatay biçimde TEM otoyolu ve E-5 karayolu ile bölünen Ayamama Deresi'nin havza alanı boyunca endüstriyel, ticari, kentsel tarım ve yerleşim alanları bulunmaktadır (Delibaş, 2012).

Şekil 4.7 : Ayamama Deresi (Delibaş, 2012).

Ayamama Deresi'nin çevresi Bizans ve Osmanlı zamanlarında açık alan olarak kullanılırken aynı zamanda Osmanlı döneminde de askeri seferlerden önce buluşma noktası olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet dönemi zamanında da açık alan işlevini devam ettiren Ayamama Deresi'nin çevresi 1950'li yıllara kadar tarım ve dinlenme alanları içermektedir (Delibaş, 2012).

Zaman içerisinde demiryolu hatları bu bölgede gelişmiş ve TEM, E-5 karayollarının inşası ile bu iki ulaşım aksını birbirine bağlayan Basın Ekspres Yolu faaliyete geçmiştir. Bu ulaşım akslarının gelişmesi ile Ayamama Deresi'nin çevresinde tarım amaçlı kullanılan açık alanlar kentleşme baskısıyla birlikte yapılaşmaya açılmıştır (Şekil 4.8). Bu gelişmeler ile derenin morfolojik yapısı değişime uğramıştır (Delibaş, 2012).

Şekil 4.8 : Çalışma alanının zaman içinde değişimi (kaynak: google.earth).

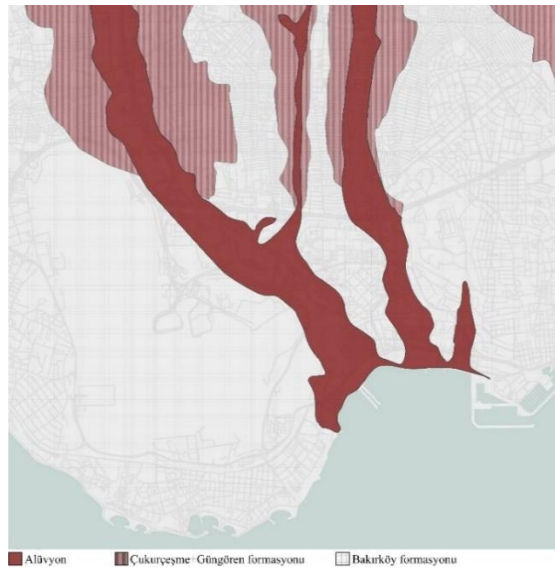
Zamanla yoğun yapılaşma ve nüfus artışı etkisinde kalan Ayamama Deresi ve çevresi, sık sık taşkın gibi felaketlerden etkilenen bir bölge haline gelmiştir. Bu felaketlerden birçok kentli ve altyapı zarara uğramıştır. Özellikle 1995 yılında gerçekleşen taşkında birçok can ve mal kaybı yaşanmış, çok sayıda gecekondü, atölye, fabrika ve yayın kuruluşları gibi birimler hasar almıştır. Şekil 4.9'da görüldüğü gibi zaman içerisinde devam eden taşkınlarda kayda değer bir önlem alınmamasından dolayı 2009 yılında

Basın Ekspres yolu üzerinde Ayamama Deresi'nde meydana gelen ciddi bir taşkın daha yaşanmış ve bu taşkın, ciddi maddi kaybın yanı sıra 31 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Saral ve diğ, 2010).

Şekil 4.9 : Ayamama taşkın felaketleri (Url-22, Url-23).

Taşkın felaketleri ile ilişkili olarak alanın doğal yapı özelliklerine baktığımızda Ayamama Deresi çevresindeki araziler zemin davranışı açısından üç grupta ele alınmaktadır. Yaşlı ve sağlam kayalardan oluşan Paleozoik kayalar, birinci grup olarak Halkalı, İkitelli ve Küçükçekmece civarlarında görülmektedir. İkinci grup olarak Bakırköy, Bahçelievler bölgelerinde ise zemin genellikle killi, kumlu birimler içermektedir. Üçüncü grup ise zayıf zemin niteliği taşıyan alüvyon, yamaç moluzu ve suni dolgular içermektedir (Şekil 4.10). Ayamama Yaşam Vadisi'nin yer aldığı Ayamama Deresi'nin çevreleri ise üçüncü grup olan alüvyon zemin özelliklerine sahiptir (Tüysüz, 2003).

Şekil 4.10 : Çalışma alanındaki alüvyon yapısı (kaynak: ARUP verilerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır).

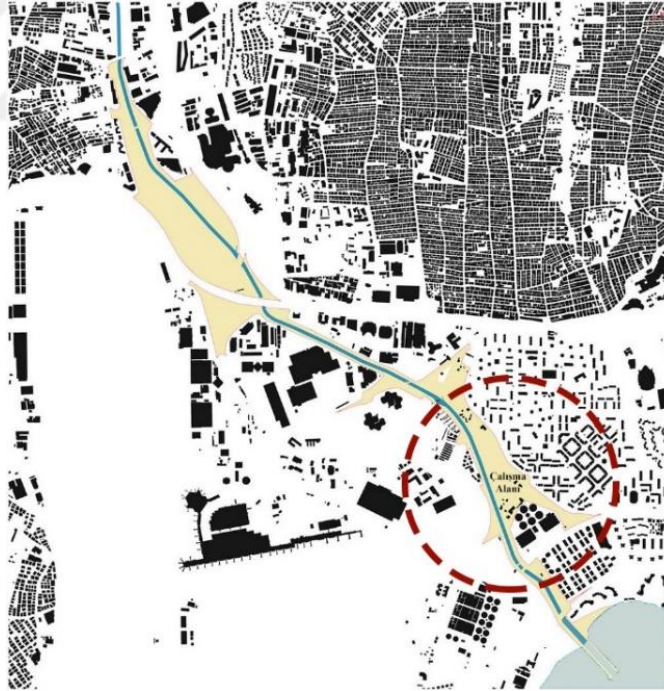
unda ise konut ve ticari ağırlıklı bir yerleşim ön plana
doğru ilçeyi ikiye ayıran Ayamama Deresi boyunca alan,
sunmaktadır. Alanda konut, ticari, lojistik, askeri birimle
özelliklerini koruması, bölge halkına açık ve yeşil alan
i rol üstlenmektedir (İBB ŞBP Müdürlüğü, 2017).

Şekil 4.11 : Bakırköy arazi kullanımı
(kaynak: İBB ŞBP verilerinden hazırlanmıştır).

Çalışma alanının bulunduğu Ayamama Deresi'nin çevresi ise zaman içerisinde hobi bahçelerinin olduğu ve mesire alanı gibi işlev gören bakımsız ve düzensiz bir yer olmaya devam etmiştir. Ağaçlık alan barındıran halleriyle yalnızca kentsel açık alan olarak yer alan bölge, devingen bir kentsel mekan halinde olamamıştır. Bölgede Ayamama Deresi'nin ıslah çalışmaları ile uygulamasına başlanan Ayamama Yaşam Vadisi'nin bu ilk etap kısmı, 2023 yılında kente ve kentlilere kazandırılmıştır (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

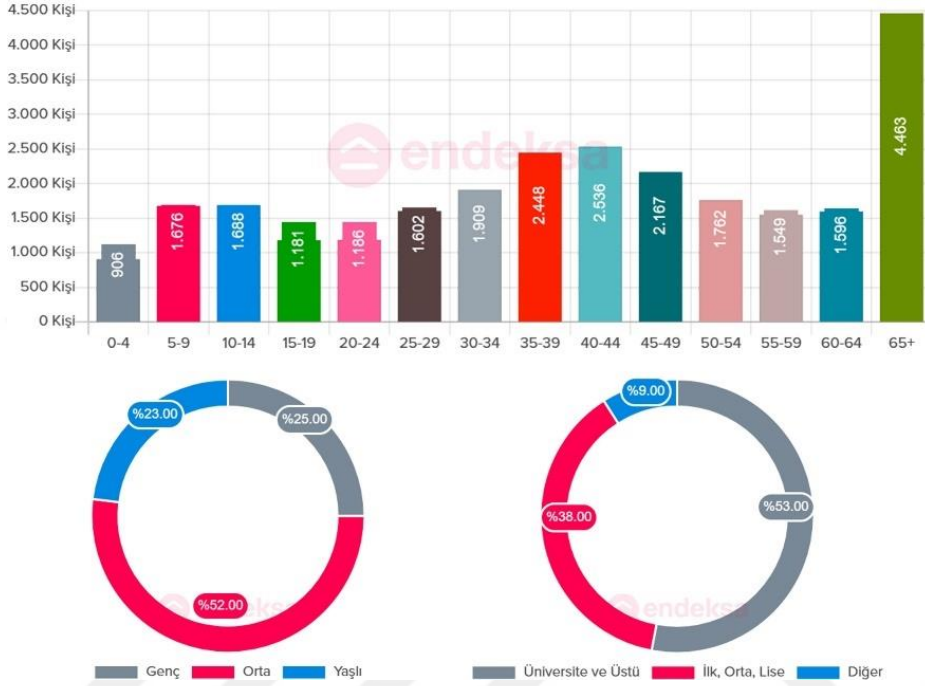
Ayamama Deresi, çalışma alanına bir sınır oluştururken alanın doğu kısmında ise konut yapılarının bir sınır oluşturduğu Şekil 4.12'de görülmektedir. Alanın kuzeyinde ticari alanlar yoğunlaşırken aynı zamanda yerleşim dokusunda da farklılıklar göze çarpmaktadır. Yoğun bir kentleşme yapısı içeren kuzey yerleşimlerine göre çalışma alanında daha az yoğunlukta ve nizami düzen barındıran bir tipoloji hakimdir. Düzenli yapılaşmaya sahip, geniş yollar barındıran, açık alan varlığı açısından zengin olan bu konut yerleşimleri, Ayamama Yaşam Vadisi ile Ataköy bölgesinin kentsel dokusu arasında kademeli bir geçiş sağlamaktadır.

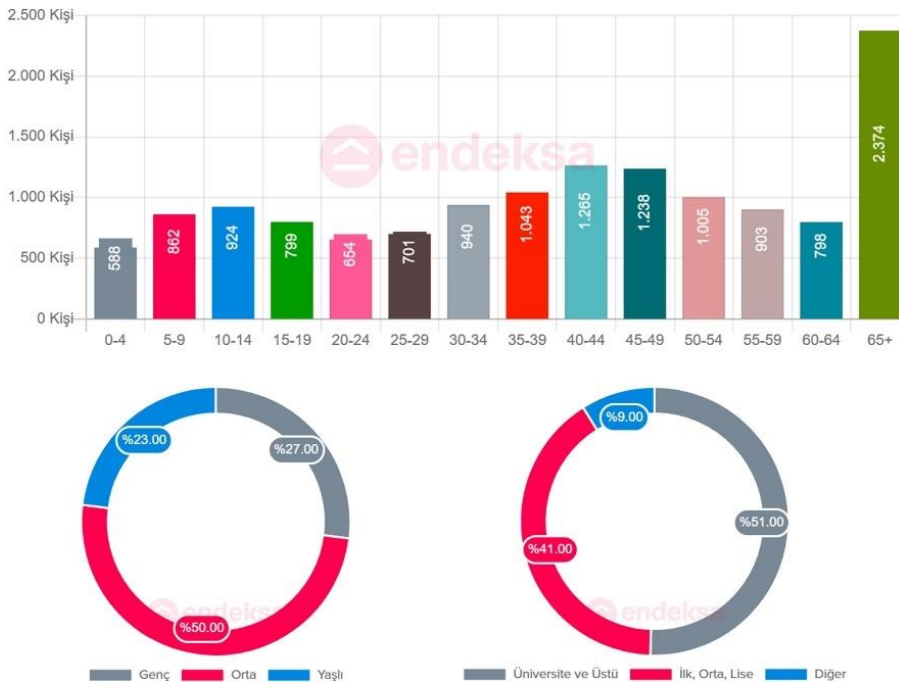
Şekil 4.12 : Çalışma alanının kent dokusu (BBMD, ANPT proje verilerinden üretilmiştir).

Çalışma alanı, Ataköy yerleşkesinin 7-8-9-10. kısım mahallinde yer almaktadır. Şekil 4.13'te görüldüğü gibi nüfusu 26.669 olan mahallenin %47'sini kadınlar oluştururken, %53'ünü erkekler oluşturmaktadır. Orta ve yaşlı nüfus, çoğunluğu oluşturmaktadır. Nüfusun büyük bir kısmını üniversite ve üstü eğitime sahip bireyler oluşturmaktadır

(Url-24). Diğer yandan, çalışma alanına en yakın olan mahalle ise Ataköy 2-5-6. kısımdır. Şekil 4.14'te görüldüğü üzere nüfusu 14.094 olan bu kısımda ise kadınların oranı %46 iken erkeklerin oranı %54'tür. Benzer şekilde nüfusun büyük bir çoğunluğunu orta ve yaşlı bireyler oluştururken nüfusun yaklaşık yarısı üniversite ve üstü eğitim durumuna sahiptir (Url-25).

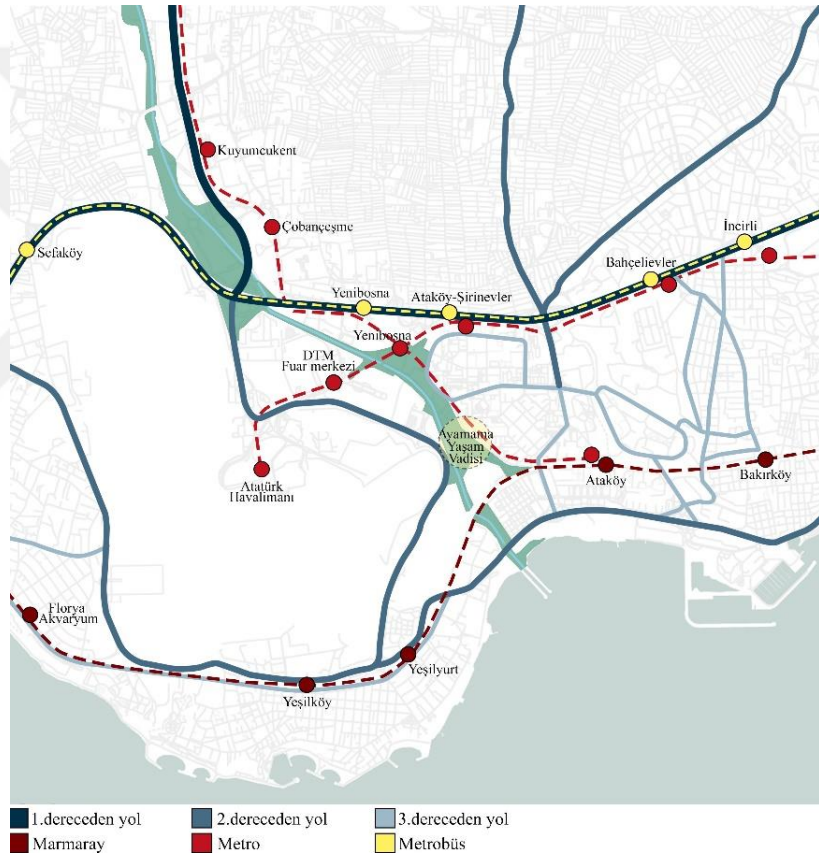

Şekil 4.13 : Ataköy 7-8-9-10.kısım sosyo-demografik yapı (kaynak:endeksa.com).

Şekil 4.14 : Ataköy 2-5-6.kısım sosyo-demografik yapı (kaynak:endeksa.com).

Alanın erişilebilirliği incelendiğinde, ulaşım bağlantılarında çeşitli seçeneklerin mevcut olduğu görülmektedir. Alan, toplu taşıma ulaşımı olarak metro, metrobüs, marmaray, otobüs gibi çeşitli imkanlar açısından hatların kesiştiği bir merkez konumundadır. Metro, metrobüs ve Marmaray hatları yayalar için on dakikalık bir yürüme mesafesinde bulunmaktadır. E-5 karayolu boyunca uzanan metrobüs hattı ile Beylikdüzü ve Anadolu yakası arasında ulaşım mümkündür. Metro ile Yenikapı ve İkitelli bölgelerine bağlantı sağlanmaktadır. Alanın güneydoğu kısmında konumlanan Marmaray ile kentin Halkalı ve Gebze bölgelerine bağlantı mevcuttur. Alanın güneyinde sahil kısmında yer alan deniz ulaşımı ise diğer ulaşım yollarından biridir (Şekil 4.15).

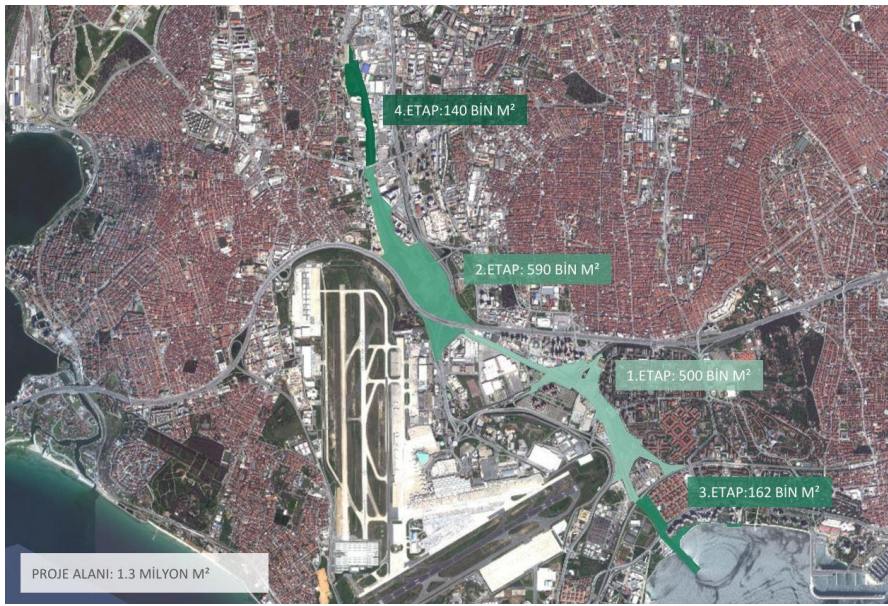

Şekil 4.15 : Çalışma alanının ulaşım haritası (Url-26, Google maps üzerinden üretilmiştir.).

4.3.2 Ayamama Yaşam Vadisi projesinin özellikleri ve yaklaşımları

Ayamama Deresi ve çevresi, zaman içerisinde İstanbul'un yoğun yapılaşan, kentin Basın Ekspres yolu gibi önemli endüstri ve ticari merkezlerinden birini barındıran ve metropol ulaşım ağlarıyla kesintilere uğrayan bir konum haline gelmiştir. Diğer yandan Ayamama Deresi'nin de taşkınlar sebebiyle kentsel zararlara yol açması

bölgeyi önemli kılma noktasına getirmiştir. Bu sebeplerden dolayı Ayamama Deresi'nin ıslah çalışmaları devamında oluşan kentsel boşlukları ortadan kaldırmak ve Ayamama'nın doğal ekolojik halini yeniden canlandırmak adına Ayamama Yaşam Vadisi projesi geliştirilmiştir. Ayamama Yaşam Vadisi projesi, 4 etaptan oluşan ve toplam 1.3 milyon m² alana sahip bir projedir (Şekil 4.16). Tezin çalışma alanını oluşturan 1.etap kısmı Ataköy bölgesinde yer almakta ve 500 bin m² alanı kaplamaktadır. Çobançeşme Kavşağı bölgesi 2.etap, sahile yakın olan kısım 3.etap ve en kuzeyde kalan kısım ise 4.etap proje olarak düşünülmektedir (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

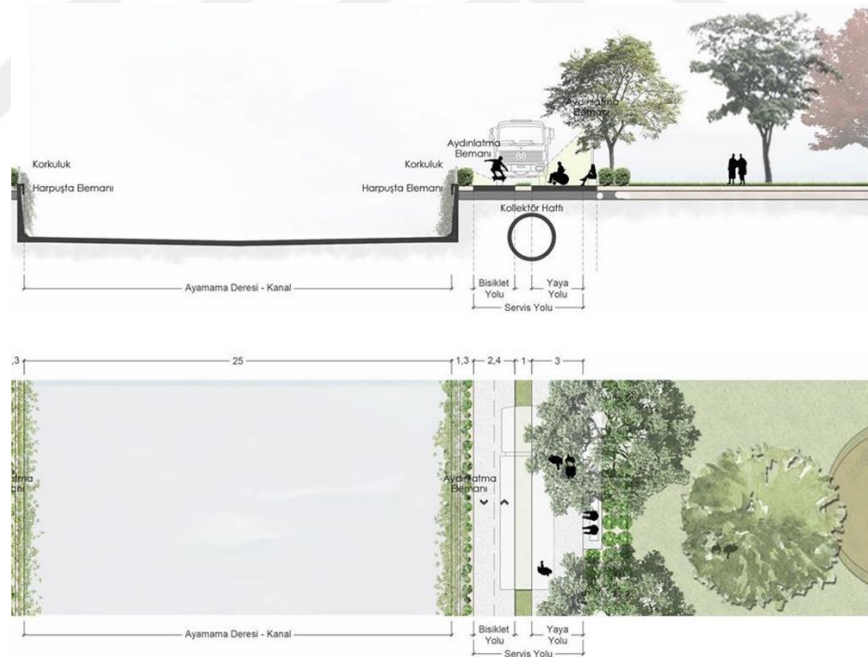
Şekil 4.16 : Ayamama Yaşam Vadisi proje etapları.

Çalışma alanı Ataköy yerleşkesi ile doğrudan ilişkili, yaya erişimi yüksek bir bölgedir. Alanda mevcut durumda yer alan önemli sayıda ağaç korunarak ağaç olmayan kısımlarda ise yeni düzenlemelerin önerildiği bir yaklaşım benimsenmiştir. Doğal unsurların ön planda tutulduğu, sert zemin uygulamalarından kaçınılan bir anlayış söz konusudur. Bu tasarım ve düzenleme anlayışları doğrultusunda alanda farklı kullanıcılara hitap edebilmesi amacıyla çeşitli fonksiyonlara sahip mekanlara yer verilmiştir (Şekil 4.17). Alanda yaya yolları, bisiklet yolları, yeşil alanlar, etkinlik alanı, biyolojik gölet, çocuk oyun alanları, macera parkı, fitness ve aktivite alanları, spor alanları (basketbol, voleybol, masa tenisi) ve mimari yapılar (büfe, kafeterya, WC ve güvenlik birimleri) bulunmaktadır. Bu fonksiyon çeşitliliği ile kentliye Ayamama Deresi'nin çevresinde rekreasyon imkanı ile doğa deneyimi sunmak, Ayamama'nın kentsel hayatta ekolojik değerini yeniden kazandırmak ve derenin kentli ile ilişki

kurmasını sağlamak öne çıkan proje amaçlarıdır. Proje uygulanmasında nilüfer parkı ve kaykay pisti ise yapılmamıştır (Şekil 4.18) (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

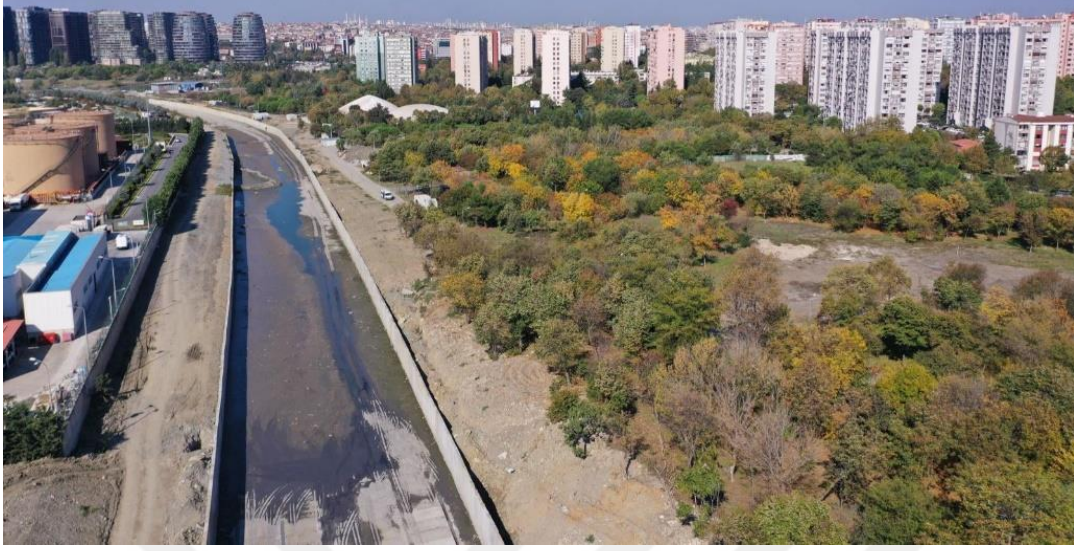
Şekil 4.17 : Ayamama Yaşam Vadisi mekanları (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

Şekil 4.18 : Ayamama Deresi'nin çeper kurgusu (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

Ayamama Yaşam Vadisi’nde biyoçeşitliliğin sağlanması yönünde destekleyici tasarım kararları üzerinde durulmuştur. Ayamama Deresi’nin ıslah çalışması ile birlikte vadinin açık, yeşil ve rekreasyon alanlarına uygun programlanması mümkün hale getirilmiştir. Bu şekilde alan bütününde kurgulanan peyzaj stratejisinde Şekil 4.19’da

görüldüğü gibi eski halinde ağaç dokusunun korunmasının yanında farklı bitkilendirme yaklaşımlarına yer verilmiştir.

Şekil 4.19 : Ayamama Yaşam Vadisi'nin proje öncesindeki hali (İBB Yeşil İstanbul, 2023).

Alanda gerçekleştirilen bitkilendirme yaklaşımlarından birinde mevcut ağaç dokusuna ek olarak farklı ağaç ve çalı türlerinden açık-koyu yeşil, açıklık-kapalılık oluşumu ve sık doku-gruplama ilkeleri benimsenmiştir (İBB Yeşil İstanbul, 2023). Şekil 4.20'de bu ağaç ve çalı türlerinden öne çıkanları görülmektedir.

Platanus acerifolia

Pinus brutia

Acer platanoides

Acer sacharinum

Acer sacharum

Ajuga reptans

Ophiopogon japonicum

Liriope muscari

Şekil 4.20 : Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki çalı ve ağaç türlerinden örnekler (İBB Yeşil İstanbul, BBMD, ANPT, 2023).

Oluşturulan diğer bitkilendirme yaklaşımında ise Ayamama Deresi, dere çevresi ve biyolojik gölet gibi alanlara uygun kararlar alınmıştır. Dere boyunca oluşturulan bitkilendirmede ve sulak alan bitkilendirme kararlarında alana uygun bitki ve çalı türlerine yer verilmiştir (İBB Yeşil İstanbul, 2023). Şekil 4.21’de alanda yer verilen bitki ve çalı türlerinden öne çıkanları görülmektedir.

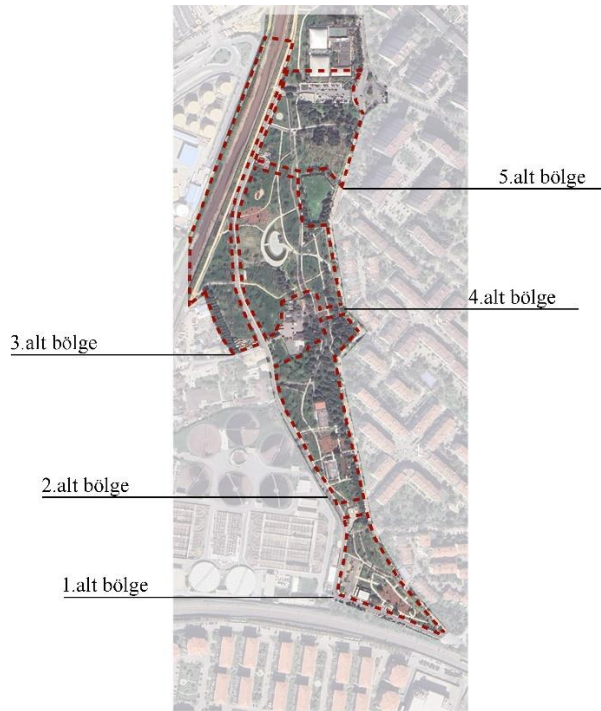
Şekil 4.21 : Ayamama Yaşam Vadisi’ndeki sulak alan bitki ve çalı türleri örnekleri (İBB Yeşil İstanbul, BBMD, ANPT, 2023).

5. ALAN ÇALIŞMASI: AYAMAMA YAŞAM VADİSİ'NİN BİYOFİLİK BAĞLAMDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Örnek alan çalışmasında Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik unsurların değerlendirilmesi amacıyla karma yöntem uygulanmaktadır. Araştırma sürecinde kalitatif yaklaşım kapsamında gözlem yoluyla biyofilik tasarım unsurlarının varlığı ve kullanıcı davranışları incelenirken kantitatif yaklaşım kapsamında kullanıcıların alandaki biyofilik unsurları değerlendirmesine yönelik anket araştırması yapılmıştır.

Örnek alan çalışmasının kalitatif süreci için çalışma alanı alt bölgelere ayrılmıştır (Şekil 5.1). Alt bölgeler oluşturulurken alandaki mekansal fonksiyonlar, aktivite türleri ve sınırlara dikkat edilmiştir. Çocuk oyun alanı ile öne çıkan kısım 1.alt bölge olarak belirlenmiştir. Çeşitli spor ve çocuk oyun alanları ile birlikte karma işlevle öne çıkan kısım 2.alt bölge olarak ele alınırken araç yolu ve derenin sağladığı sınırlar arasında kalan kısım 3.alt bölge olarak ele alınmıştır. Biyolojik gölet ve çevresiyle etkinlik çayırını barındıran kısım 4.alt bölge, mesire alanı olarak işleve sahip alan ise 5.alt bölge olarak belirlenmiştir.

Şekil 5.1 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde alt bölgeler.

İlerleyen bölümlerde ilk olarak araştırmanın kalitatif sürecinde alandaki biyofilik unsurların varlığı alanda yapılan tespit ve gözlemler ile belirlenmiş, alana ait fotoğraf, uydu görüntüleri ve haritalar aracılığıyla değerlendirmeler yapılmıştır. Ardından hafta içi ve hafta sonu olmak üzere iki farklı zaman diliminde, her bir alt bölgede belirlenen sabit bir noktadan 15 dakika süreyle kullanıcılar gözlemlenmiş ve notlar alınarak eskizler üretilmiştir. Daha sonra kullanıcıların biyofilik unsurlar ile nasıl etkileşime girdiğini ve parametre-kullanıcı ilişkisini ortaya koymak amacıyla davranış haritaları oluşturulmuş, her bir gözlem periyodundaki kullanıcı eylemleri ve kullanıcı-parametre ilişkisine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın kantitatif yaklaşımla gerçekleştirilen aşamasında, kullanıcıların biyofilik unsurları algılama düzeyleri ve değerlendirmelerine yönelik anket araştırması gerçekleştirilmiştir. İlerleyen bölümlerde araştırma sürecinin aşamaları ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Son olarak alan çalışmasında gerçekleştirilen süreçlere ilişkin çıkarımların bir arada değerlendirildiği bölüm değerlendirilmesi hazırlanmıştır.

5.1 Ayamama Yaşam Vadisi'nde Biyofilik Tasarım Parametrelerinin Varlığı

Örnek alan çalışmasının kalitatif sürecinde ilk adımı alandaki biyofilik unsurların gözlemlenmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda alana ait fotoğraf ve uydu görselleri kullanılarak 3 alt başlık halinde yer alan biyofilik tasarım boyutlarına göre inceleme yapılmaktadır. 3 alt başlık altında toplam 14 biyofilik tasarım parametresinin alandaki varlığı, tez çalışmasının metodoloji başlığında detaylı olarak anlatılan parametreleri ölçme yöntemi ve araçları ile gözlemlenerek değerlendirilmektedir. Araştırma sürecinin bu adımı, biyofilik tasarım parametrelerinin çalışma alanındaki varlığı ve nasıl hayata geçirildiğinin incelenmesi hedeflenmiştir.

5.1.1 Mekanda doğa boyutunu yansıtan parametreler

Biyofilik tasarımın mekanda doğa boyutu başlığı altında doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyaranlar, termal hava akışı, suyun varlığı, dinamik-diffüz ışık ve doğal sistemlerle bağlantı parametreleri yer almaktadır. Bu parametrelerin alandaki varlığı, metodoloji bölümünde anlatılan, ölçülebilir hale getirilen biyofilik tasarım parametrelerinin ölçme yöntem ve araçları kullanılarak sırasıyla değerlendirilmektedir.

Kentsel mekanda ağaçlık ve yeşil alanlara yer verilmesi sonucunda bu doğal öğelerle görsel temasta bulunmak kentlinin doğa ile etkileşimini arttırmaktadır. Çalışma alanı incelendiğinde, doğa ile görsel bağlantı kurabilmek adına 1, 2, 3, 4, 5 ve 6 numaralara ait konumlarda birçok ağaç, çalı, bitki ve çiçeklere yer verildiği görülmektedir. Bu doğrultuda alandaki ağaçlık ve yeşil alanların algılanabilir yoğunluklarının etkin olduğu görülmektedir. Diğer yandan 3 numaralı konumda su ögesi olarak dere ile görsel temas öne çıkmaktadır. Bundan dolayı, alanda **doğa ile görsel bağlantı** yaygın olarak yer almakta ve olumlu şekilde gözlemlenmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel bağlantı.

Canlı türleri ve su ögesinin sesi, ağaç, çiçek, bitki türleri ve ortamın kokusu, doğal yüzeylere dokunma hissiyatı, doğa ile görsel olmayan bağlantı parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, birçok doğal koku ögesi olarak ağaç, çalı, bitki ve çiçek türleri 1,2 ve 3 numaralı konumlarda gösterilmektedir. 6 numaralı konumda ise özellikle lavanta kokusu baskın olarak yer almaktadır. Kuş cıvıltımları, kedi ve köpek sesleri, ağaç dallarının hareket sesleri de doğa ile etkileşimi arttıran deneyimlerdir. Alandaki 4 ve 5 numaralı konumlarda kuş cıvıltıları deneyimlenmektedir. Diğer yandan 5 ve 6 numaralı gibi dereye yakın konumlarda, derenin kötü kokusu hissedilmektedir. Bu gözlemler doğrultusunda, çalışma alanında **doğa ile görsel olmayan bağlantı** parametresinin görece olumlu şekilde var olduğu söylenebilir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel olmayan bağlantı.

Bireyin alanda farklı ağaç, bitki, çalı, çiçek ve farklı hayvan türleri ile bir arada bulunma deneyimi ritmik olmayan duyuşal uyarılar parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, birçok ağaç, çalı, bitki, çiçek ve hayvan türleri yer almaktadır. 1, 2 ve 6 numaralı konumda kediler, ağaç, çalı ve bitki türlerine bir arada rastlanırken 4 ve 5 numaralı konumda kuşların yoğunluğu ve farklı hayvan türlerinin bir arada bulunduğu gözlemlenmiştir. 3 numaralı konumda ise dere kenarından kaynaklı sulak alan bitkilerinin çeşitliliği göze çarpmaktadır. Bundan dolayı, çalışma alanında **ritmik olmayan duyuşal uyarılar** parametresi olumlu olarak gözlemlenmektedir (Şekil 5.4).

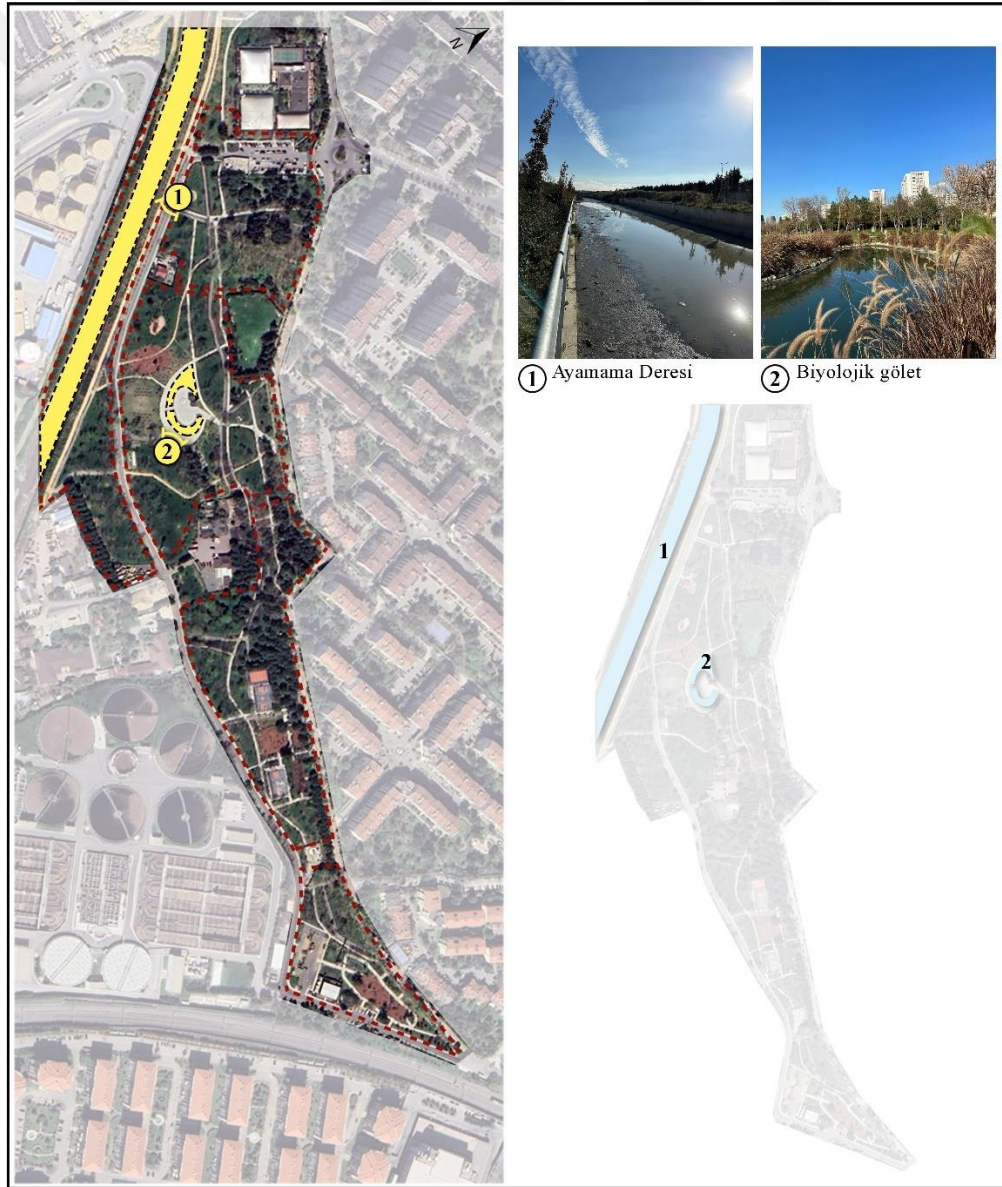
Şekil 5.4 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde ritmik olmayan duyuşal uyarılar.

Bireyin, mekanda rüzgar ve sıcaklık gibi farklılaşan ortam şartlarını deneyimlemesi termal hava akışı parametresi ile ilgilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 1 ve 2 numaralı konumların geniş açıklıklara sahip alanlar olmasından dolayı hava akımında potansiyeli yüksek yerler olduğu görülmektedir. 1 numaralı konumda dere boyunca yer alan açıklıktan dolayı kuzey-güney doğrultusundaki hakim rüzgarlar hissedilmekte ve sıcaklığın olumsuz etkisi deneyimlenmektedir. 2 numaralı konumun, geniş açıklık barındıran etkinlik çayırı ve biyolojik gölet çevresi nedeniyle, sıcaklık etkisinin ve rüzgar hareketlerinin en çok hissedildiği bölgelerden biri olduğu gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda, **termal hava akışı** parametresinin, çalışma alanının bazı kısımlarında ön plana çıktığı görülmektedir (Şekil 5.5).

Şekil 5.5 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde termal hava akışı.

Kentsel mekanda doğal veya yapay su elemanlarına yer verilmesiyle bireyin su öğeleri ile etkileşimi sağlanmaktadır. Çalışma alanı incelendiğinde, doğal su ögesi olarak Ayamama Deresi yer alırken yapay su ögesi olarak da biyolojik gölet mevcuttur. 1 numaralı konumda gösterilen Ayamama Deresi, alanın doğal su kaynağı olarak önemli bir potansiyel taşırken derenin mevcut şartlarında çalışma alanı ile etkileşiminin biraz zayıf kaldığı görülmektedir. Çünkü dere kenarının yapay çevre ile düzenlenip doğal olmaması ve su ögesiyle teraslar, basamaklar, platformlar gibi mekansal düzenlemelerle temas sunmaması sebep olarak gösterilebilir. 2 numaralı konumda biyolojik gölet ve çevresi, yapay su ögesi olarak alanın merkezinde etkin bir potansiyel taşımaktadır. Bu doğrultuda, çalışma alanında **suyun varlığı** parametresinin alanın belirli kısımlarında daha fazla ön plana çıktığı gözlemlenmektedir (Şekil 5.6).

Kentsel mekanda gün ışığının varlığı ve ağaç gibi doğal öğeler aracılığıyla sağlanan gölgelerin varlığı ile ışık-gölge etkileşimleri oluşmaktadır. Bireylerin deneyim ve tercihlerine etki eden bu etkileşim dinamik-diffüz ışık parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, çeşitli ağaç türlerinin varlığı sayesinde gölgelik alanların ve ışık-gölge etkileşimlerinin olduğu görülmektedir. 1 ve 4 numaralı konumlarda, gölgelik alanların sıklığı ile oluşan bir yürüyüş yolu yer almaktadır. 2, 3, 5 ve 6 numaralı konumlarda ise, gölgelik alanlar ile bütünleşen piknik ve mesire alanları göze çarpmaktadır. Bu gözlemler sonucunda, çalışma alanındaki ağaç kümelerinin olduğu kısımlarda **dinamik-diffüz ışık** parametresi daha fazla ön plana çıkmaktadır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde dinamik-diffüz ışık.

Mevsim değişimleri ve ekosistem özellikleri gibi olayların deneyimlenmesi doğal sistemlerle bağlantı parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 3 numaralı konumda, Ayamama Deresi kendi başına bir doğal su sistemi sunmaktadır. 1, 2 ve 5 numaralı konumlarda ise, çiçek açması, yaprak dökülmesi gibi olaylar ile mevsimsel değişimler deneyimlenmektedir. 4 numaralı konumda, sulak alan ekosistemi ve sararan bitkiler olarak yine mevsimsel deneyim göze çarpmaktadır. 6 numaralı konumda ise, yaşam döngüsünün bir parçası olan kuşların alanda var olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, çalışma alanında **doğal sistemlerle bağlantı** parametresi olumlu bir şekilde gözlemlenmektedir (Şekil 5.8).

5.1.2 Doğal analoglar boyutunu yansıtan parametreler

Biyofilik tasarımın doğal analoglar boyutu başlığı altında biyomorfik form ve modeller, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen parametreleri yer almaktadır. Bu parametrelerin alandaki varlığı, metodoloji bölümünde anlatılan, ölçülebilir hale getirilen biyofilik tasarım parametrelerinin ölçme yöntem ve araçları kullanılarak sırasıyla değerlendirilmektedir.

Doğadan esinlenerek doğa atıflı yapılan desen, doku, kontur içeren kentsel mekan ögeleri, biyomorfik form ve modeller parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 1 numaralı konumdaki insan figürleri içeren heykel grubu haricinde bir kentsel öge söz konusu değildir. Alanda herhangi bir doğa atıflı resim, figür, heykel, donatı gibi öğelere rastlanmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, çalışma alanında **biyomorfik form ve modeller** parametresinin görece zayıf kaldığı gözlemlenmektedir (Şekil 5.9).

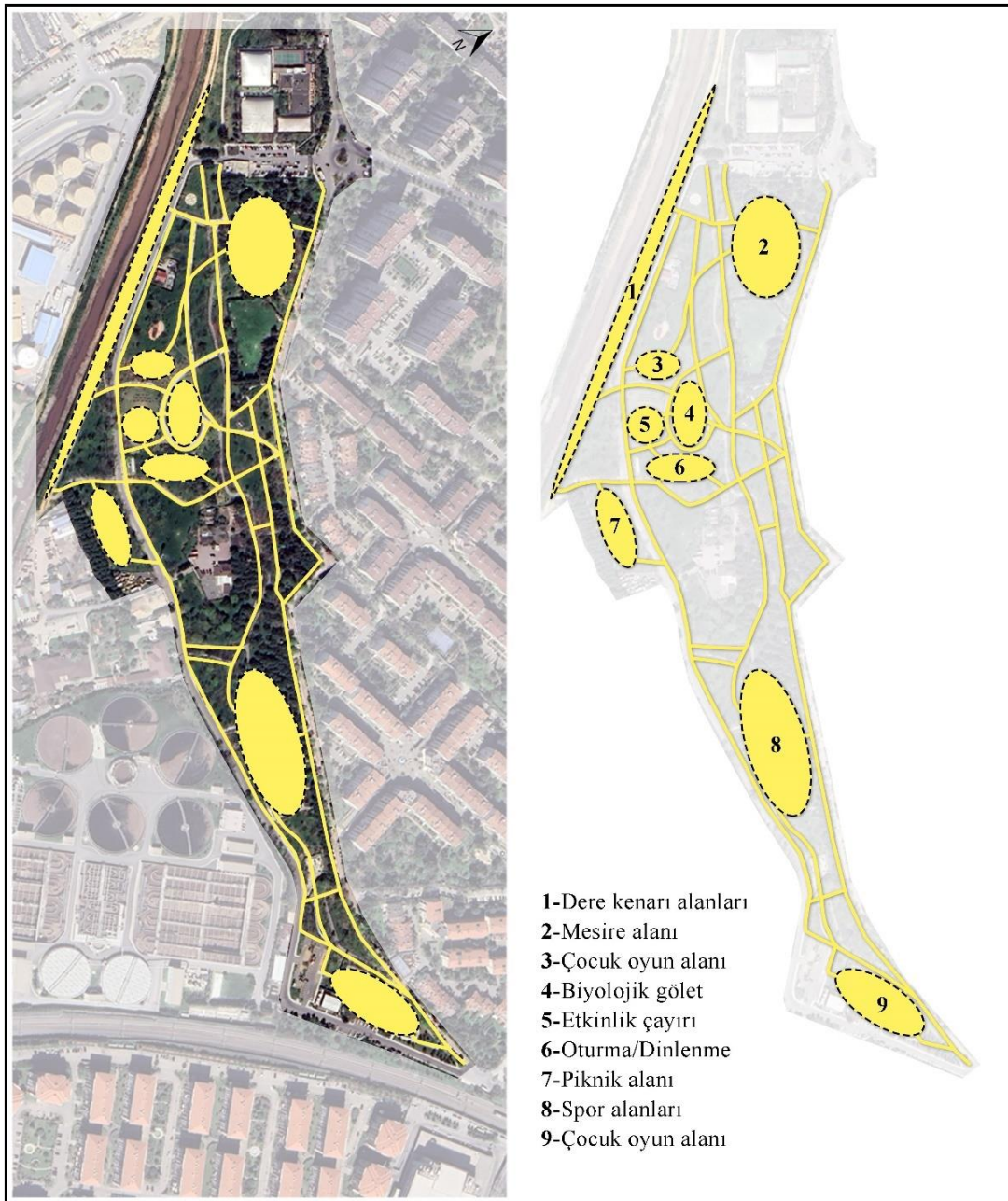
Şekil 5.9 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyomorfik form ve modeller.

Kentsel mekanda yüzey alanlarında ve zeminlerde doğal malzemelerin kullanılması doğa ile malzeme bağlantısı parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 1 ve 6 numaralı konumlardaki gibi oturma birimlerinin, yürüyüş yollarının, çöp kutusu gibi donatıların ahşap ve taş gibi doğal malzemelerden yapıldıkları görülmektedir. 2 ve 5 numaralı konumlarda oyun alanlarının malzemeleri ahşapken zeminde ise kum, toprak gibi malzemeler yer almaktadır. 3 numaralı konumda yumuşak zemin kullanıldığı, oturma birimlerinin ise yine ahşaptan yapıldığı görülmektedir. 4 numaralı konumda ise oturma donatıları ve gölet korkuluklarının ahşaptan yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu gözlemler sonucunda, çalışma alanında **doğa ile malzeme bağlantısı** olumlu şekilde gözlemlenmektedir (Şekil 5.10).

Şekil 5.10 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile malzeme bağlantısı.

Mekanlar arasında geçiş ve bağlantılar kurularak bir hiyerarşı sağlanması karmaşıklık ve düzen parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, alanın dere kenarı, mesire alanı, ocuk oyun alanları, biyolojik gölet, etkinlik ayı, oturma-dinlenme alanı, piknik alanı ve spor oyun alanları gibi temel alt birim mekanlardan oluştuğu tespit edilmektedir. Bu alt mekanlar birbirleri arasında yollar, bağlantılar veya geçişler ile bir düzen oluşturarak hiyerarşı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma alanındaki alt mekanların hiyerarşı oluşturarak bir düzen sağlamasıyla alanda **karmaşıklık ve düzen** parametresi olumlu bir şekilde gözlemlenmektedir (şekil 5.11).

şekil 5.11 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde karmaşıklık ve düzen.

5.1.3 Mekanın doğası ve deneyimi boyutunu yansıtan parametreler

Biyofilik tasarımın mekanın doğası ve deneyimi boyutu başlığı altında manzara, sığınma, gizem ve risk/tehlike parametreleri yer almaktadır. Bunların varlığı, metodoloji bölümünde anlatılan, ölçülebilir hale getirilen biyofilik tasarım parametrelerinin ölçme yöntem ve araçlarıyla sırasıyla değerlendirilmektedir.

Kentsel mekanda engelsiz görüş alanı sağlayarak bulunan çevrede vista deneyimi sunulması manzara parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 1, 2 ve 6 numaralı konumlarda geniş açıklık barındıran ve kentsel çevreyle görsel etkileşim sunulduğu görülmektedir. 3, 4 ve 5 numaralı konumlarda yer alan mekanlarda ise geniş açıklık sayesinde kullanıcılara rahat bir görüş deneyimi sağlandığı görülmektedir. Bunlardan dolayı, dere kenarına yakın ve etkinlik çayırı çevresinde **manzara** parametresinin daha fazla yoğunlaştığı söylenebilir (Şekil 5.12).

Şekil 5.12 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde manzara.

Bireye sığınma hissi vererek iklim şartlarından korunma ve inzivaya çekilme gibi imkanlar sunulması, sığınma parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanına bakıldığında, 1, 2 ve 4 numaralı konumlarda yer verilen hat boyunca sınırlayıcı çalılar ve ağaçlar ile oluşturulmuş korunaklı bir yürüyüş yolu görülmektedir. 5 ve 6 numaralı konumlarda, ağaçların gölgeleri sayesinde bireylerin dinlenme/inzivaya çekilme gibi eylemleri için bulunan korunaklı alanlar göze çarpmaktadır. 3 numaralı konumda, çevresiyle sınır oluşturan yüksek bitkilerin kullanımı bir inziva mekanı yaratmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma alanında belirli bölgelerde **sığınma** parametresi ön plana çıkmaktadır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde sığınma.

Bireyin içerisinde keşfetme isteği ve merak uyandıran, kıvrımlı yollar ve çalı, ağaç gibi doğal öğelerle oluşturulan kısmen gizlenmiş mekanlar gizem parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, 1 ve 6 numaralı konumda, yoğun ağaç kümesi ile mekanın ardında belirsizlik sağlanırken 3 ve 4 numaralı konumlarda, sınırlayıcı bitki kullanımı ile mekanlar arası görme deneyiminde belirsizlik sağlandığı görülmektedir. 2 ve 5 numaralı konumlarda ise, kıvrımlı yolların kullanımı ve çalı, ağaç gibi öğelerin varlığı ile belirsizlik sağlandığı görülmektedir. Bu doğrultuda, çalışma alanının belirli bölgelerinde özellikle bitkilendirme sayesinde **gizem** parametresinin daha fazla ön plana çıktığı gözlemlenmektedir (Şekil 5.14).

Şekil 5.14 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizem.

Kentsel mekanda bireyler adına herhangi bir fiziki veya hissi yönden olumsuzluk potansiyeli barındırabilecek tüm olasılıklar risk/tehlike parametresi ile ilişkilidir. Çalışma alanı incelendiğinde, Ayamama Deresi ile ilgili riskler göze çarpmaktadır. 2 ve 5 numaralı konumlarda ıslah çalışması ve kanalizasyon akıntıları nedeniyle dere kokusu mevcuttur. 6 numaralı konumda, dere kenarındaki kot farkından dolayı olası tehlikeler ve derenin çevresi ile olan etkileşim zayıflığı görülmektedir. 1 numaralı görselde alanla ilgili bazı bakımsızlık durumları görülmektedir. 3 ve 4 numaralı konumlarda, servis yolunun mekanlar arasında kopukluk oluşturması ve araçlardan dolayı risklerin artması göze çarpmaktadır. Bunların sonucunda, çalışma alanında özellikle dere kenarına yakın bölgelerde **risk/tehlike** parametresi daha etkin yer almaktadır (Şekil 5.15).

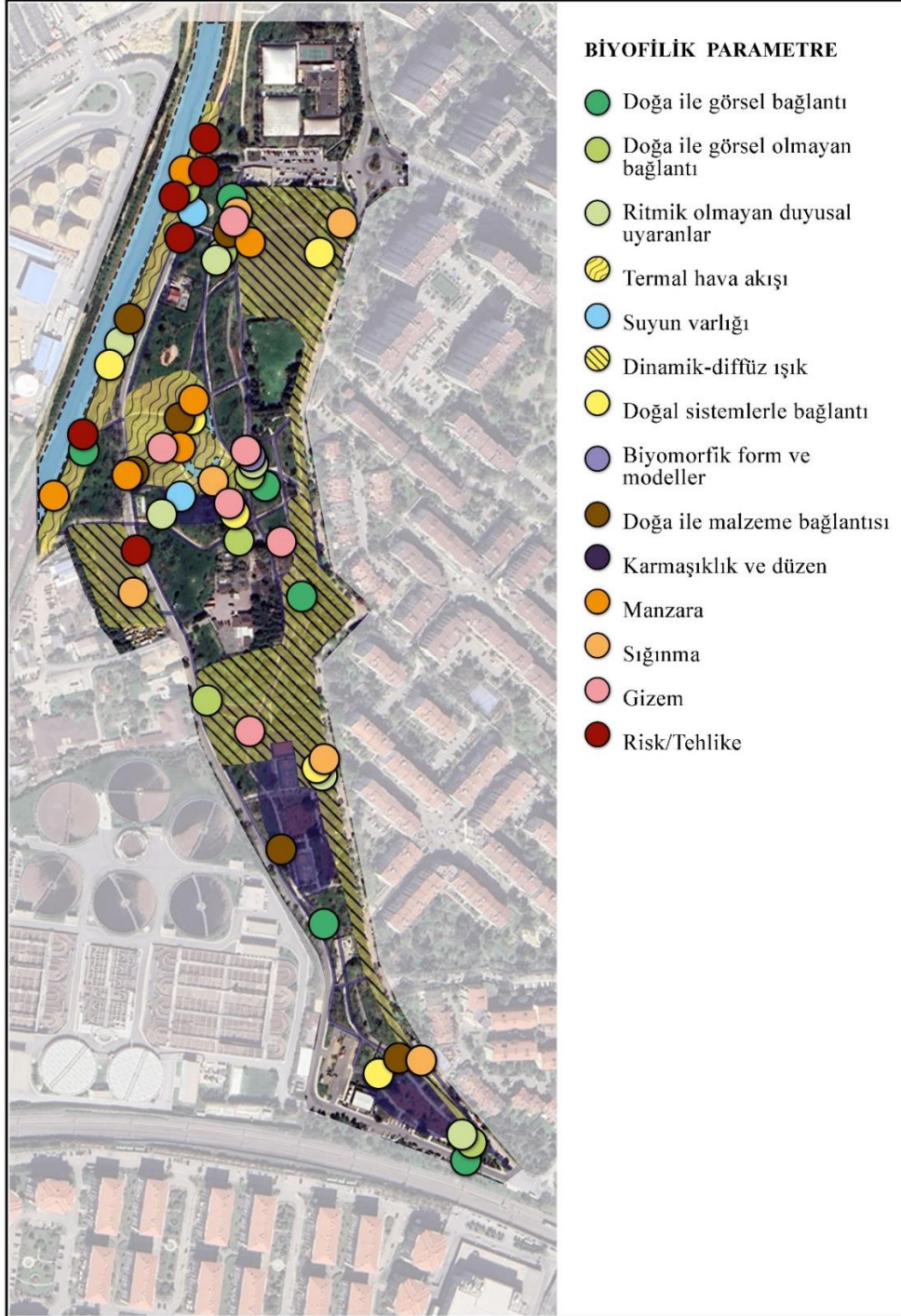

Şekil 5.15 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk/tehlike.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametrelerinin varlığının incelenmesi kapsamında, alanda gerçekleştirilen tespit ve gözlemler ile biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin bulgular fotoğraflanarak belgelenmiş ve parametrelerin öne çıktığı noktalar belirlenmiştir. Tüm biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin bulgular doğrultusunda sentez hatitası oluşturulmuştur (Şekil 5.16).

Ayamama Yaşam Vadisi'nde ağaçlık ve yeşil alanların fazla olması, su ögesinin bulunması gibi nedenlerle alanın her alt bölgesinde doğayla görsel temas imkanı gözlemlenmektedir. Farklı kokulu bitki ve çiçek türlerinin yer alması, farklı canlı türlerinin sesinin duyulması gibi doğayla işitsel, kokusal yani görsel olmayan temas imkanlarının olduğu söylenebilir. Alanın her alt bölgesinde birçok hayvan, bitki, insan, çiçek gibi farklı canlı türlerinin bir arada bulunmasıyla ritmik olmayan duyuşal uyaranlar parametresi gözlemlenmektedir. Ayamama Deresi boyunca ve biyolojik gölet çevresinde yer alan geniş açıklıklarda sıcaklık ve rüzgar akımlarının fazla hissedilmesiyle bu alanlarda termal hava akışı parametresinin daha etkin olarak yer aldığı söylenebilir. Ayamama Deresi ve biyolojik göletin su ögeleri olarak alanda bulunmasıyla suyun varlığı parametresinin bu kısımlarda öne çıktığını söylemek mümkündür. Yoğun ağaç kümelerinin olduğu kısımlarda oluşan ışık-gölge etkileşimleri doğrultusunda alanın bu kısımlarında dinamik-diffüz ışık parametresinin yoğunlaştığı söylenebilir. Ayamama Yaşam Vadisi'nde mevsimsel değişim olaylarını ve ekosistem özelliklerini deneyimleten doğal unsurların varlığı sayesinde alanda doğal sistemlerle bağlantı parametresi olumlu olarak gözlemlenmektedir. Alanda doğadan ilham alınarak oluşturulmuş herhangi bir doğa atıflı resim, figür, heykel gibi kentsel öğelere rastlanmadığından biyomorfik form ve modeller parametresinin görece zayıf kaldığı söylenebilir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin yürüyüş yollarında, oturma birimlerinde, zeminlerde, donatılarda doğal malzemelerin kullanımı dikkat çekerken alanda doğa ile malzeme bağlantısı parametresi olumlu olarak gözlemlenmektedir. Alan bütününde farklı fonksiyonlara sahip alt mekanların geçişler ve bağlantılarla bir hiyerarşi oluşturması kapsamında alanda karmaşıklık ve düzen parametresinin olumlu olduğu söylenebilir. Ayamama Deresi ve biyolojik gölet çevresindeki geniş açıklıklar engelsiz görüş alanı sağlarken manzara parametresinin bu kısımlarda etkin olarak yer aldığı söylenebilir. Alan içerisinde iklimden koruma, inzivaya çekilme gibi durumlara yönelik yoğun ağaç ve sınırlayıcı çalılarının kullanımına rastlanan kısımlarda sığınma parametresinin daha etkin yer aldığı söylenebilir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin

kıvrımlı yollar ve sınırlandırıcı çalı ile bitki kullanımına yer verilen kısımlarında gizem parametresinin ön plana çıktığı söylenebilir. Bakımsızlık, servis yolunun oluşturduğu kopukluk, dere kenarı boyunca kot farkından doğan etkileşim zayıflığı ve dere kokusu gibi problemlerin tespit edilmesiyle Ayamama Deresi ve çevresi kısımlarında risk/tehlike parametresinin ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Son olarak, tüm biyofilik tasarım parametreleri açısından alan incelendiğinde, biyolojik gölet ve çevresinde yoğunluklarının dikkat çektiği söylenebilir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16 : Biyofilik tasarım parametrelerinin sentez haritası.

5.2 Ayamama Yaşam Vadisi'nde Kullanıcı Davranışları

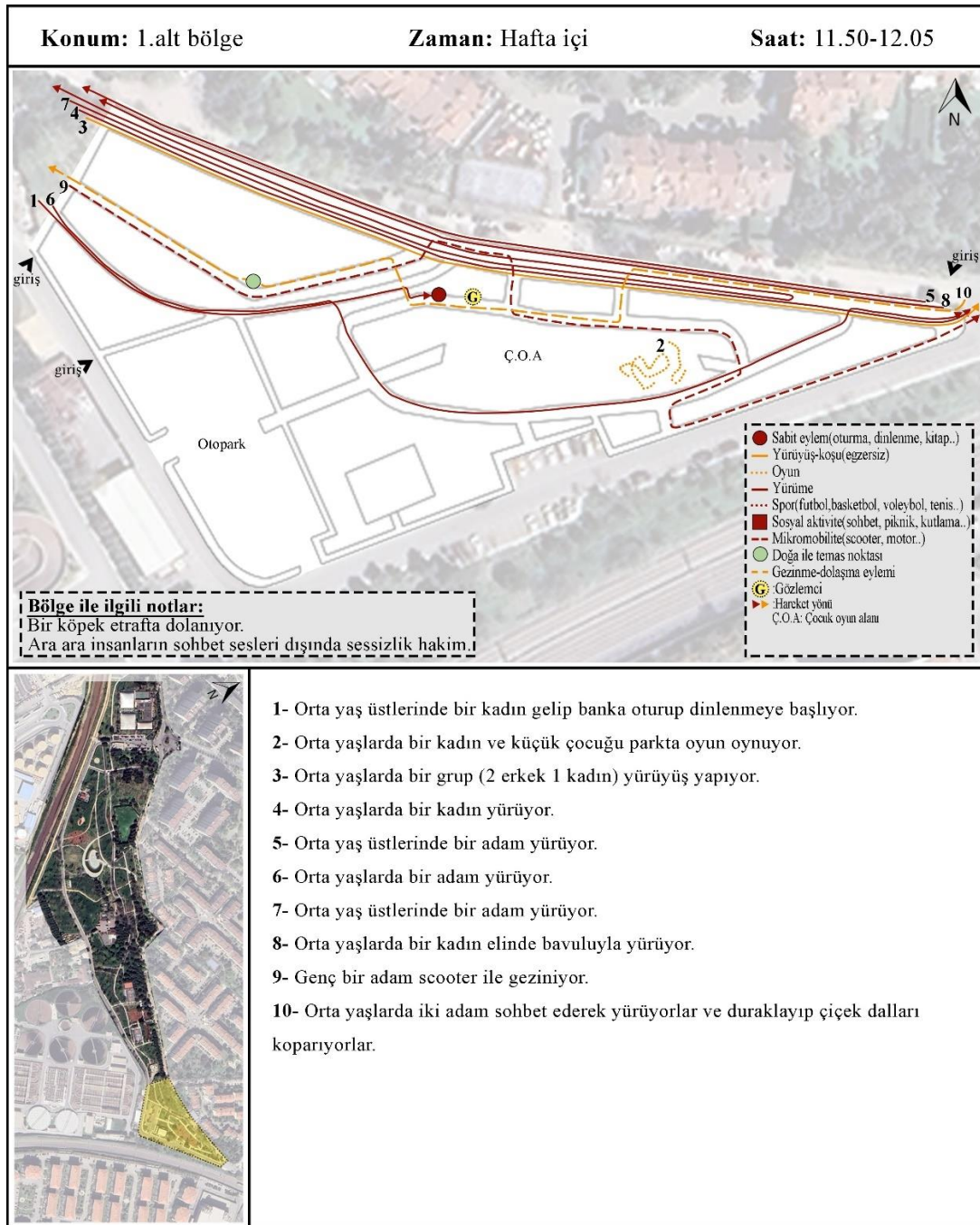
Örnek alan araştırmasının kalitatif sürecindeki ikinci adımında, kullanıcı eylemlerinin gözlemlenmesi ile kullanıcı davranış haritaları oluşturulmuştur. İlk olarak, hafta içi ve hafta sonu olmak üzere iki farklı zaman diliminde her bir alt bölgede bulunan sabit bir noktadan kullanıcılar gözlemlenmiştir. Gözlem sırasında eylemlere ilişkin anlık notlar ve eskizler yapılmıştır. Kullanıcıların biyofilik unsurlar ile nasıl etkileşime girdiğini ve parametre-kullanıcı ilişkisini belirlemek amacıyla oluşturulan kullanıcı davranış haritaları değerlendirilmiştir. Diğer yandan çalışmada kullanıcıların davranışları, kentsel mekanda bireyin alan-kullanıcı etkileşimlerinin incelenmesiyle anlatsal metinler şeklinde aktarılmıştır. Bu anlatı sürecinde, mekanın gözlemci tarafından da deneyimlendiği, mekansal deneyimin duyuşal ve atmosferik betimlemelerinin oluşturulduğu hikayesel ve akıcı bir üslup benimsenmektedir (Stewart, 2020).

5.2.1 Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölgede kullanıcı davranışları

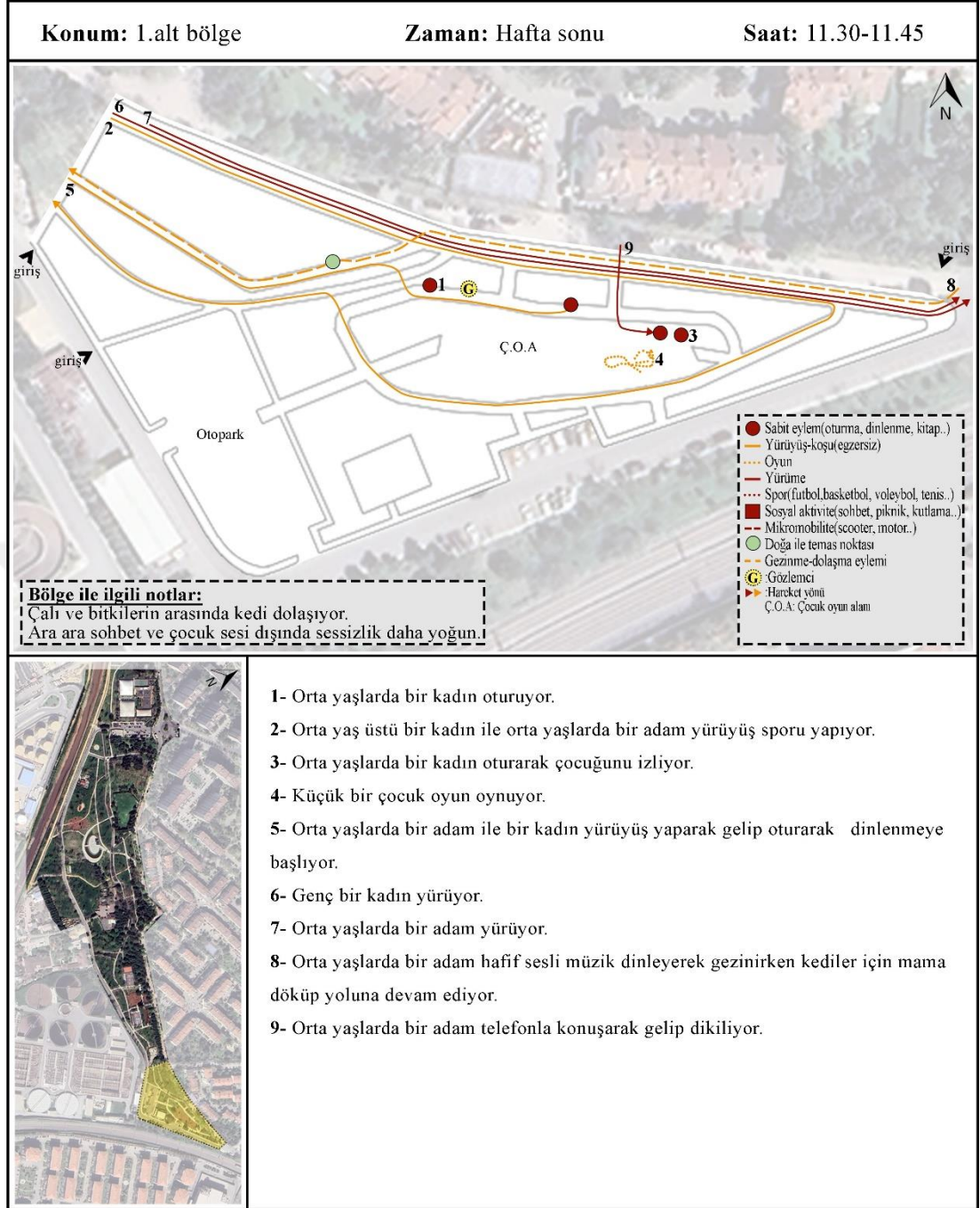
Birinci alt bölgenin hafta içi periyodu; Hafta içi saatlerinin sakin bir atmosferi hakimdir. Orta yaş kullanıcılarının daha fazla olduğu bölgede, ara ara insan sohbetleri duyulurken çoğunlukla sessizlik hissedilir. Bitkiler arasındaki boşluklardan geçerek yerleri koklayan bir köpek, etrafta dolaşır. 4, 5, 7, 8 numaralı kullanıcılar alanda yürürken 6 numaralı kullanıcı oyun alanı etrafından dolaşarak yolunda ilerler. Yürüyen kullanıcıların bazıları Marmaray'a doğru yönelirken kimisi o yönden elinde bavuluyla gelip geçer. 1 numaralı orta yaş üstlerinde bir kadın, yürüyüş yaparak alana gelir ve bir bankta oturup dinlenmeye başlar. Kadın, çevresindeki sakin atmosferin keyfini çıkarıp etrafını seyrederken o sırada 2 numara olarak yer alan küçük bir çocuk ve annesi oyun alanında keyifli bir zaman geçirir. 9 numaralı kullanıcı, alanın iç kısımlarından scooter ile gelerek yürüyüş yolları arasında kıvrılarak ilerler. 3 numaralı kullanıcılar, sohbet eşliğinde hızlı tempo halinde spor yürüyüşlerini yaparlar. 9 numaralı orta yaşlı iki adam, Marmaray yönünden gelip sohbet eşliğinde gezinirler. Vakit geçirerek hareketli bir rota oluşturan iki adam, sık sık duraklayarak çiçek dallarına dokunur ve adamlardan birisi ara ara çiçeğin dallarından koparır (Şekil 5.17).

Birinci alt bölgenin hafta sonu periyodu; hafta içine göre farklı yaşlarda kullanıcılar daha çok mevcuttur. Ara ara sohbet sesleri duyulsa da henüz sakin ortamda sessizlik hakimdir. Çalı ve bitkilerin arasında dolaşan bir kedinin insanlar ona yaklaştıkça miyavladığı duyulur. 1 numaralı kullanıcı, ağacın gölgesindeki bankta dinlenirken

etrafını seyrederek. O sırada oyun alanında, 4 numaralı küçük bir çocuk koşarak oyun oynarken 3 numaralı çocuğun annesi, onu oturduğu yerden izler. 6 ve 7 numaralı kullanıcılar, yürüyerek Marmaray yönüne doğru ilerler. 2 numaralı kullanıcılar yürüyüşünü yaparken oyun alanı etrafından dolaşarak geldiği yönde yürüyüşünü devam ettirir. 5 numaralı kullanıcılar, yürüyüşleri sonunda bir banka oturarak dinlenmeye başlar. 9 numaralı kullanıcı, ağaçların arasından gelerek elinde telefonla konuşurken bir gölgede dikilmeye başlar. 8 numaralı kullanıcı, hafif ses yüksekliğinde müzikle gezinirken arada duraklayıp belli noktalarda kedileri besler (Şekil 5.18).

Şekil 5.17 : Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı.

Şekil 5.18 : Ayamama Yaşam Vadisi birinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı.

Birinci alt bölgenin çocuk oyun alanı dışında belirgin bir eylem imkanı sunmaması sebebiyle hem hafta içi hem hafta sonu kullanımlarında daha çok geçiş amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Marmaray yönüne giden ve o yönden gelen kullanıcılar alandaki bu yürüme eyleminin yoğunluğunu oluşturmaktadır. Kullanıcıların bu alt bölgeyi geçiş amaçlı olarak kullanmasında ağaçların varlığı, gölgesi ve koruma sağlamasından dolayı tercih ederek eylemde bulunmalarında doğa ile görsel bağlantı, dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri öne çıkmaktadır.

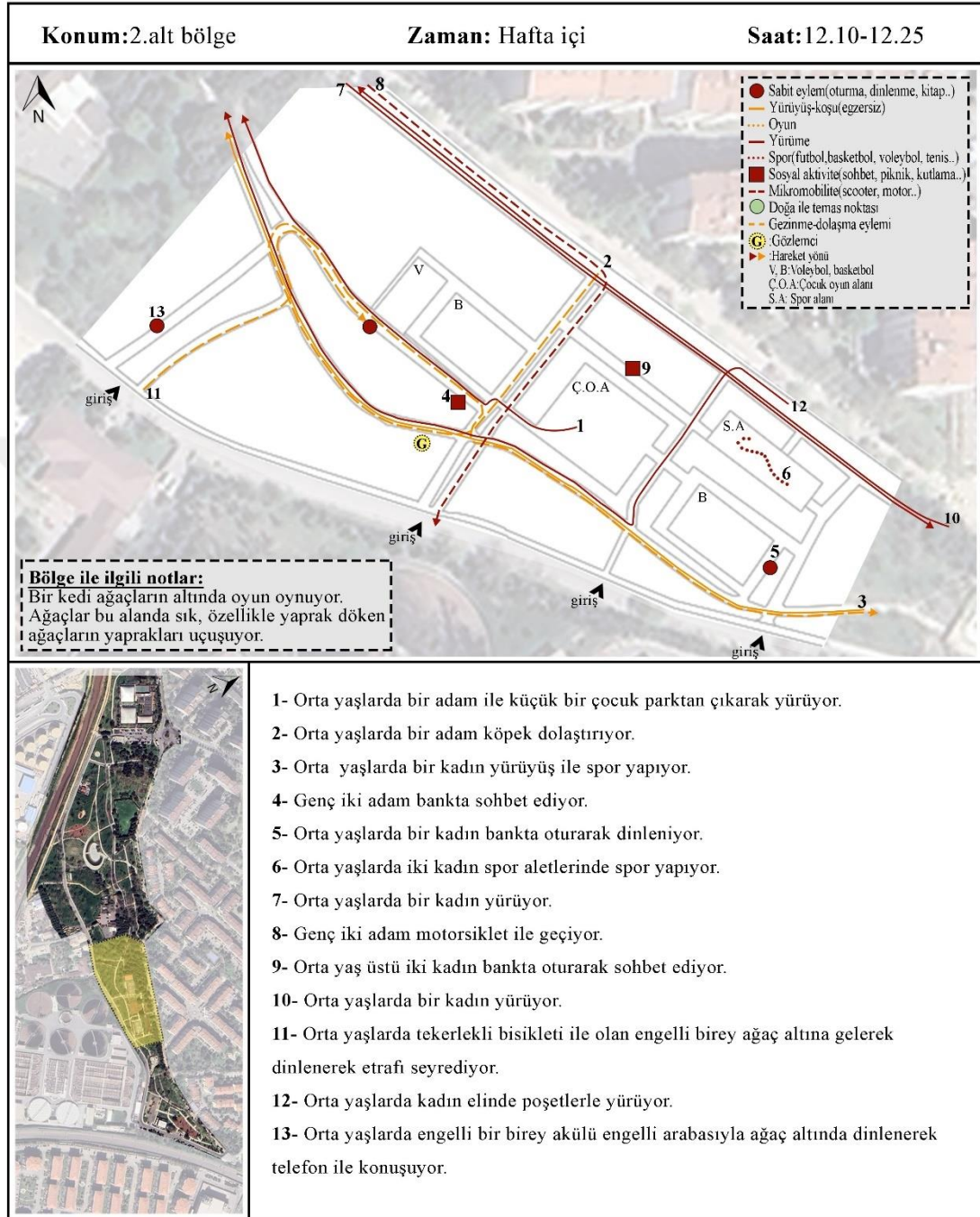
Bitki, ağaç ve çiçeklerin varlığının yanı sıra bitkiler ve hayvanlarla kullanıcılar arasında temas kurma da göze çarptığından yine bölgede doğa ile görsel olmayan bağlantı ve ritmik olmayan duyuşsal uyarılar parametresinin kullanıcılarla ilişkisi görülmektedir.

5.2.2 Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölgede kullanıcı davranışları

İkinci alt bölgenin hafta içi periyodu; orta yaş kullanıcıların çoğunlukla yer aldığı ama farklı yaşlardan kullanıcıların da bulunduğu bir andır. Ağaçların altında zıplayıp yuvarlanarak oyun oynayan bir kediye hafif rüzgarla birlikte güz yapraklarının hareketleri eşlik eder. O sırada, 1 numaralı olan küçük çocuk ve babası oyun alanından çıkarak yürümeye başlar. 7, 10 ve 12 numaralı kullanıcılar yürüyerek alandan geçerken 12 numaralı kullanıcı, ellerinde poşetlerle ilerler. 3 numaralı kullanıcı, hızlı tempoda yürüyüşünü yaparken 6 numaralı kullanıcı, spor aletlerinde egzersiz yapar. O sırada 8 numaralı iki genç motosikletleri ile alandan geçerek ilerler. 4 ve 9 numaralı kullanıcılar, ağaç gölgelerindeki banklarda otururken sohbet eder. 5 numaralı kullanıcı, bankta dinlenirken yakında bulunan Engelliler Derneği'nden gelmiş olan 13 numaralı kullanıcı, engelli bisikletiyle ağaç gölgesinde dinlenerek etrafını seyrederek. 11 numaralı kullanıcı yine engelli bisikleti ile gezinerek bir ağaç altında telefonla konuşmak için duraklar. O sırada, 2 numaralı kullanıcı köpeğini dolaştırmak için alanda gezinmeye başlar (Şekil 5.19).

İkinci alt bölgenin hafta sonu periyodu; alanda farklı yaşlardan kullanıcılar vardır. Oyun alanı çevresinde oluşan ses yoğunluğu fazla hissedilirken kediler için yer alan küçük ev ve kapların etrafında kediler gezinir. 1 numaralı kullanıcı, oturduğu yerde bir şeyler atıştırırken 3 numaralı kullanıcı, otururken etrafı seyrederek. 2 numaralı olan küçük çocuk oyun oynarken 4 numaralı kullanıcılar, alana gelir. Gelen kullanıcılardan erkek çocuk ve babası basketbol oynamaya başlarken anne ve kız çocuk, oyun alanında eğlenir. 6 ve 10 numaralı kullanıcılar, alanda yürüyüş ve koşu eşliğinde spor yapar. O sırada, 7 numaralı kullanıcı, alanda gezinerek yerdeki ağaç dallarının parçalarını toplar ve çantasına koyar. Daha sonra bir bankta oturup dinlenmeye başlar. 5 numaralı küçük bir kız çocuk, scooter sürerek ağaçların altında ilerler. 11 numaralı kullanıcılar, ellerinde toplamış oldukları renkli çiçeklerle alana gelip ağaç altındaki bir bankta dinlenmeye başlar. O sırada, 9 numaralı kullanıcılar, gezinerek çimlere üzerine gelir ve

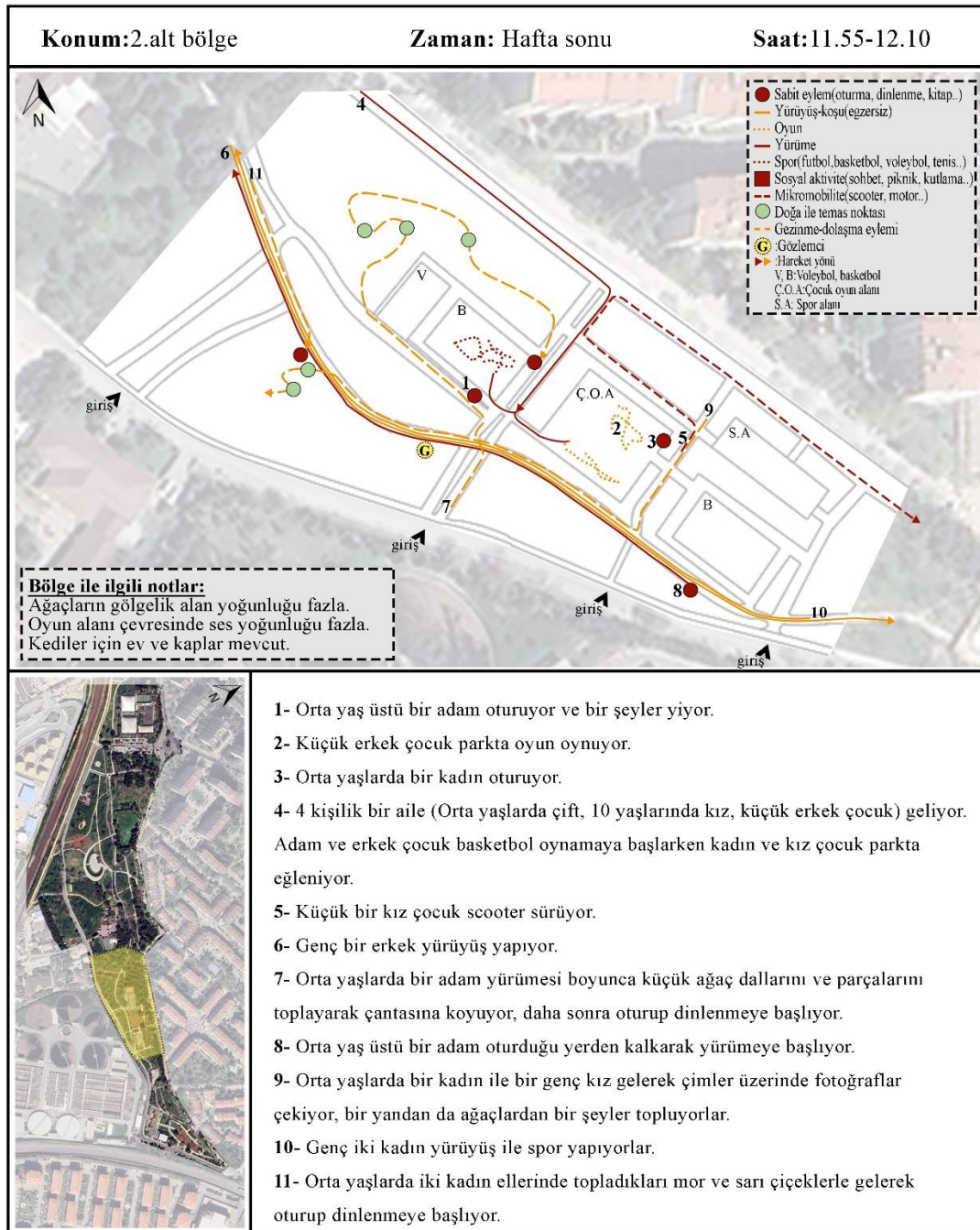
fotoğraf çekilir. Aynı zamanda ağaçların yapraklarından da kopararak toplayıp yollarına devam ederler (Şekil 5.20).

Şekil 5.19 : Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı.

Çocuk oyun alanı, voleybol ve basketbol sahaları, spor alanları barındıran ikinci alt bölgenin geçiş mekanına uygun olmasının yanı sıra kullanıcı eylemleri olarak spor, oyun, dinlenme ve gezinme eylemleri göze çarpmaktadır. Hafta içine göre spor alanları ve oyun alanlarında hareketliliğin hafta sonu daha fazla olduğu görülmektedir. Kullanıcıların tüm eylemlerine ilişkin ikinci alt bölgede doğal alandaki bitki ve

ağaçlardan yararlanılması ve farklı canlılarla temas kurulması olarak doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, dinamik-diffüz ışık, doğal sistemlerle bağlantı ve sığınma parametreleri öne çıkmaktadır. Çocuk oyun alanı öğelerinin ahşaptan yapılması ve zeminde doğal yumuşak malzeme kullanılması doğa ile malzeme bağlantısı parametresi ile ilişkilidir. Özellikle hafta sonu yoğunluk ve eylem çeşitliliğinden dolayı mekanlar arası bağlantının dengede olması ve belirgin bir geçiş rotasının omurga oluşturmasından dolayı karmaşıklık ve düzen parametresi de ön plana çıkmaktadır.

Şekil 5.20 : Ayamama Yaşam Vadisi ikinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı.

5.2.3 Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölgede kullanıcı davranışları

Üçüncü alt bölgenin hafta içi periyodu; kullanıcıların çok yoğun olmadığı sakin bir ortam mevcut. Piknik masalarının çevresinde yer alan kırıntıları kuşlar yerken, biraz öteden öten horoz sesleri hissedilir. Dereye yakın bir alandan kötü koku algılanırken 1 numaralı kullanıcılar, piknik masasında sohbet eşliğinde piknik yapar. 3 numaralı kullanıcı, dere kenarında bulunan yürüyüş yolunda koşu yaparken, 4 numaralı kullanıcı, etrafına bakınarak gezinir. 2 numaralı kullanıcı ise, ağaçlık alandan itibaren başlayarak dere kenarı ve piknik alanı boyunca gezinir. Gezinme eylemi sırasında ara ara duraklayarak yerde bulunan yabancı otları toplar ve çantasına koyar (Şekil 5.21).

Şekil 5.21 : Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı.

Üçüncü alt bölgenin hafta sonu periyodu; hafta içine göre kullanıcı yoğunluğunun daha fazla olduğu bir ortam mevcut. Dere kokusu hissedilirken etrafta kediler dolaşır ve sinekler uçuşur. 1 numaralı kullanıcılar, piknik yaparken 4 numaralı kullanıcılar, doğum günü partisi için masayı düzenleyip etrafta hazırlık yapar. O sırada 5 numaralı kullanıcı, park ettiği aracından bazı eşyaları hazırlık yapılan alana taşır. 6 numaralı kullanıcı, dereye doğru bakan bir bankta inzivaya çekilip dinlenirken 2 numaralı kullanıcı, dere kenarında koşu yapar. 3 numaralı kullanıcı, bisiklet yolunda kaykay sürerken iki yönlü gidip gelerek eğlenir (Şekil 5.22).

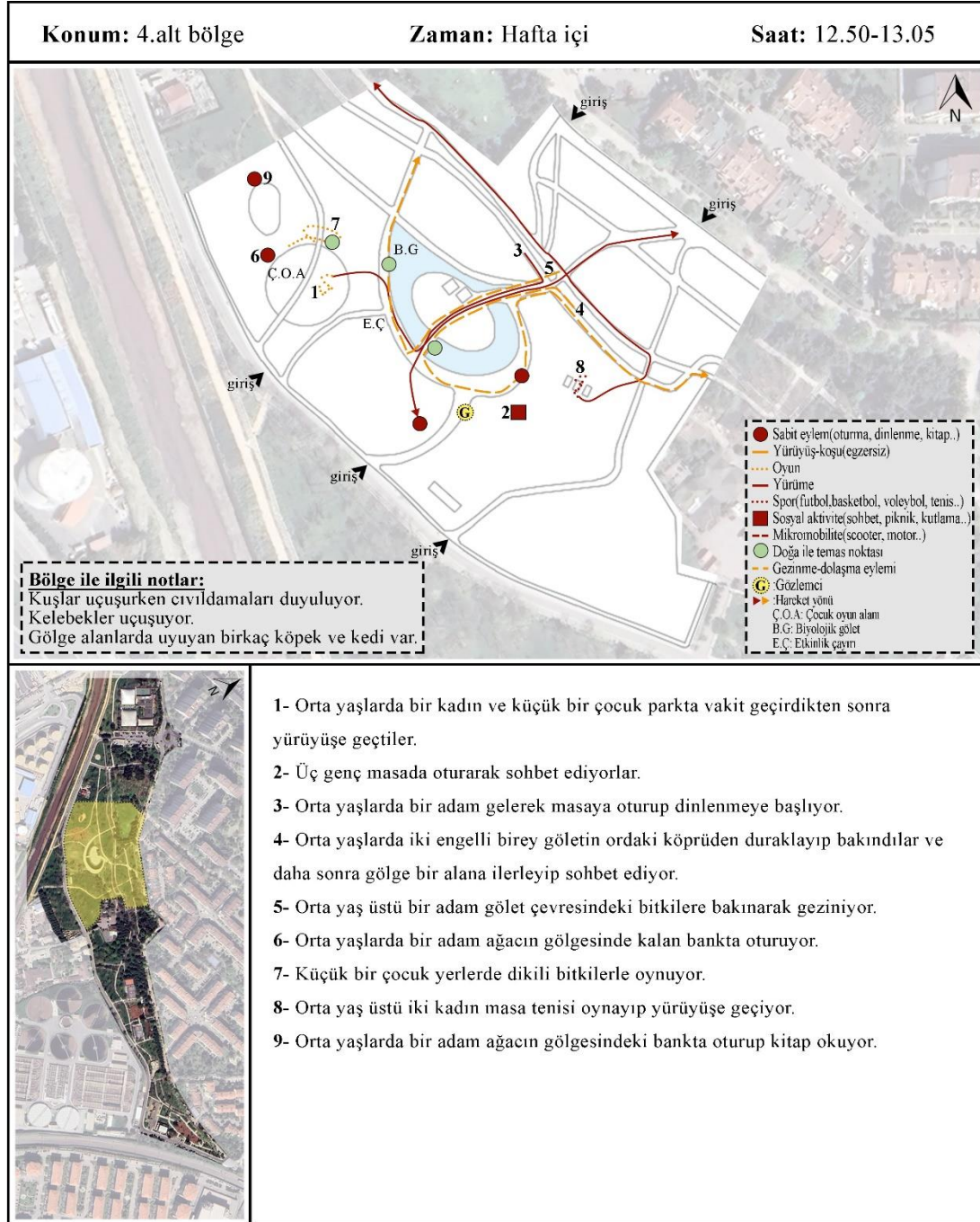

Şekil 5.22 : Ayamama Yaşam Vadisi üçüncü alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı.

Kullanıcı davranışı bağlamında, dere kenarı boyunca ve piknik alanındaki hafta sonu eylemleri hafta içine göre daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Piknik alanı, yürüyüş yolu ve bisiklet yolundan oluşan bu bölgede kullanıcıların piknik, spor, dinlenme ve gezinti eylemlerine sahip olduğu görülmektedir. Üçüncü alt bölgede, piknik alanındaki ağaçlar ve onların sağladığı gölgelik alanlar ile bölgede kullanıcılar için doğa ile görsel bağlantı, dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri öne çıkmaktadır. Dere kenarında ise kullanıcı yoğunluğunun az olması gölgelik alanların eksikliğinden kaynaklı bu parametrelerin bu kısımda biraz daha zayıf kaldığını göstermektedir. Diğer yandan dere kenarında yer alan çeşitli yabani ve diğer bitkiler, çalılar, çiçekler ile piknik alanı boyunca kedilerin fazla olması farklı canlı türlerini içeren bir temas kurma ortamı sağlamasından dolayı kullanıcılar için ritmik olmayan duyuşsal uyaranlar parametresi ile ilişkilidir. Diğer yandan üçüncü alt bölgede dere kokusunun baskın hissedilmesinden dolayı özellikle dere kenarı boyunca bisiklet ve yürüyüş yolunun çok sık kullanılmamasından su kaynağı ile ilişkili olan suyun varlığı parametresinin kullanıcılar ile ilişkisinde zayıf kaldığı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda kokudan dolayı dere ile kullanıcı ilişkisinin zayıf kalmasında risk/tehlike parametresi de ön plana çıkmaktadır.

5.2.4 Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölgede kullanıcı davranışları

Dördüncü alt bölgenin hafta içi periyodu; kullanıcıların yaşlarında ve eylemlerinde farklılıklar vardır. Etrafta kuşların gölet üzerinden uçuşurken cıvıltıları duyulurken gölet kenarındaki bitkiler etrafında kelekler uçuşur. Çalılarının gölgelerinde uyuyan birkaç köpek ve kedi bulunur. 3, 6 ve 9 numaralı kullanıcılar oturup dinlenirken 9 numaralı kullanıcı kitabını okur. O sırada 2 numaralı kullanıcılar, piknik masasında sohbet ederek sosyal bir aktivitede bulunur. 1 numaralı kullanıcılar, oyun alanında eğlenip keyifli vakit geçirdikten sonra mekandan ayrılır. 7 numaralı küçük çocuk, oyun alanının kenarındaki dikili bitkilerle oyununa devam eder. O sırada 8 numaralı kullanıcılar, masa tenisi oyunlarını bitirip alandan ayrılır. 5 numaralı kullanıcı, gezinerek köprüden geçip etrafını saran gölet bitkilerine bakınır. Bitkilere bakındığı sırada 4 numaralı iki engelli kullanıcı, göletin köprüsüne gelerek duraklayıp bakınmaya başlar. Bir süre bakındıktan sonra gölet kenarında çalılarının sağladığı gölgelik alana ilerleyip orada sohbet etmeye devam ederler (Şekil 5.23).

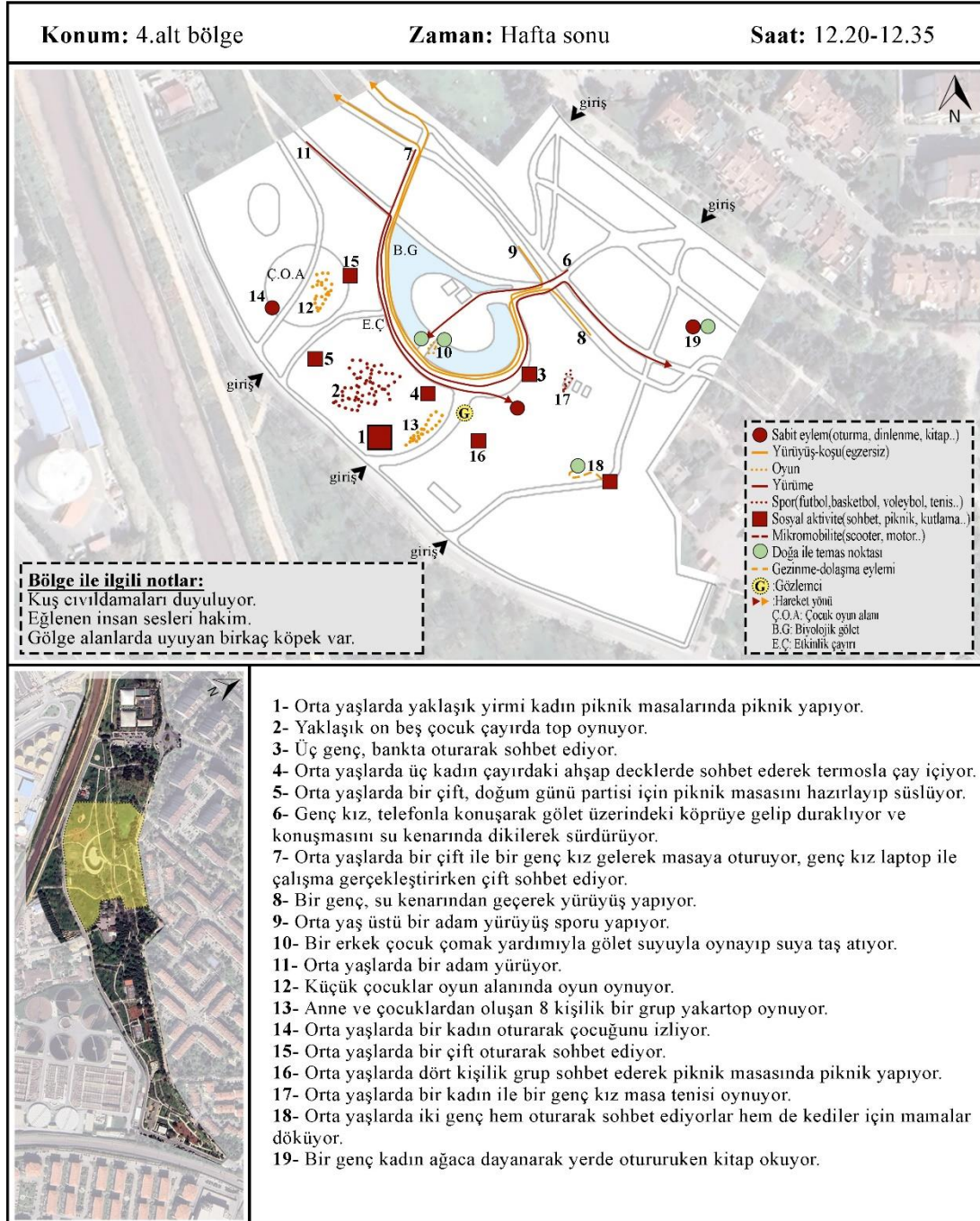
Şekil 5.23 : Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı. Dördüncü alt bölgenin hafta sonu periyodu; hafta içine benzer şekilde farklı yaşlardan kullanıcılar mevcutken yoğunluğun da fazla olduğu bir ortam mevcut. Eğlenen insan sesleri atmosferi oluştururken buna kuş cıvıltıları eşlik eder. İnsanların haricinde ağaç ve çalı gölgelerinde uyuyan köpeklere rastlanır. 1 numaralı kullanıcılar olarak etkinlik çayırında masaları birleştiren yaklaşık yirmi kadın piknik yapar. Onlar masada pikniğini yaparken 2 numaralı olan küçük çocuklar çayırda top oynar. 4 numaralı kadınlar, diğer kadınlardan biraz ileride bulunan ahşap oturma birimlerinde otururken termostaki çaylarını içer. O sırada 5 numaralı kullanıcılar, masaları süsleyip doğum

günü partisi hazırlığında bulunur. 3 ve 15 numaralı kullanıcılar, gölgelerde bulunan banklarda sohbet eder. 19 numaralı kullanıcı, ağaca sırtını dayayarak elinde kitabını okurken, 6 numaralı kullanıcı gölet üzerindeki köprüye gelerek telefon konuşmasına su kenarında devam eder. O sırada 10 numaralı küçük bir çocuk, elindeki çomak ile gölet suyuyla oynayıp suya ara ara taş atar. 8 ve 9 numaralı kullanıcılar, yürüyüş yaparken gölet kenarından dolaşarak sporlarına devam eder. 12 numaralı küçük çocuklar, oyun alanında eğlenirken 14 numaralı kullanıcı, kenarda oturarak çocuğunu izler. 11 numaralı kullanıcı, gölet etrafından geçerek ilerlerken 7 numaralı kullanıcılar piknik masasına yönelip oturur. Oturduklarında sohbet ve çalışma eylemlerinde bulunurlar. 16 numaralı kullanıcılar, piknik yaparken 17 numaralı kullanıcılar, masa tenisi oynar. 18 numaralı kullanıcılar ise, oturdukları bankta sohbet ederken onlardan biri ara ara kalkıp etrafta gezinerek kedileri besler. 13 numaralı anne ve çocuklardan oluşan kullanıcılar, yakar top oynamaya başlar (Şekil 5.24).

Özellikle 6 numaralı kullanıcının gölet kenarında duraklayıp seyir eyleminde bulunması, 8 ve 9 numaralı kullanıcıların gölet kenarını tercih edip yürüyüş sporunu yapması, 3 numaralı kullanıcıların gölete karşı oturup sohbet etmeyi tercih etmesi, 10 numaralı kullanıcının suyla oyun oynaması, 18 numaralı kullanıcıların kedileri beslemesi, 19 numaralı kullanıcının ağaca dayanarak kitap okuması gibi eylemler doğrultusunda bireylerde doğayla temas kurma gözlemlenmektedir.

Kullanıcı davranışlarına ilişkin olarak dördüncü alt bölgenin hem hafta içi hem hafta sonu sunduğu çeşitli aktivite imkanları ile kullanıcılar tarafından tercih edildiği görülmektedir. Biyolojik gölet ve çevresi, etkinlik çayırı ve çocuk oyun alanı bölgenin ana eylem mekanlarını içermektedir. Kullanıcıların bu alanlarda sosyalleşme, dinlenme, gezinme, spor, oyun, piknik, kitap okuma, çalışma gibi çeşitli eylemlerde bulundukları gözlemlenmektedir. Dördüncü alt bölgede çeşitli ağaç, çalı, bitki, çiçek mevcutken aynı zamanda farklı canlı türlerinin varlığı ve gölet gibi su ögesi ön plana çıkmaktadır. Kullanıcılar bu öğelerle duyuşal olarak etkileşime girerken doğa ile görsel ve görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyaranlar, doğal sistemlerle bağlantı ve manzara parametreleri öne çıkmaktadır. Gölet çevresinde kullanıcıların yoğunlaşması ve eylemlerde bulunması suyun varlığı parametresi ile ilişkilidir. Diğer yandan ağaçlar sayesinde gölgelik ve açıklık alanlardaki kullanıcı tercihlerinde dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri göze çarpmaktadır. Bölgedeki ana omurga su ögesi çevresinde oluşarak dallanmasından dolayı karmaşıklık ve düzen

parametresini sağlamaktadır. Çevresine göre bir meydan gibi görev gören bölgenin kullanıcılara sağladığı geniş görüş alanı manzara parametresi ile ilişkilidir. Alandaki oturma birimleri ve gölet çevresindeki donatılardan oyun alanlarına kadar kullanılan malzemelerin doğal olması da doğa ile malzeme bağlantısı parametresini öne çıkarmaktadır.

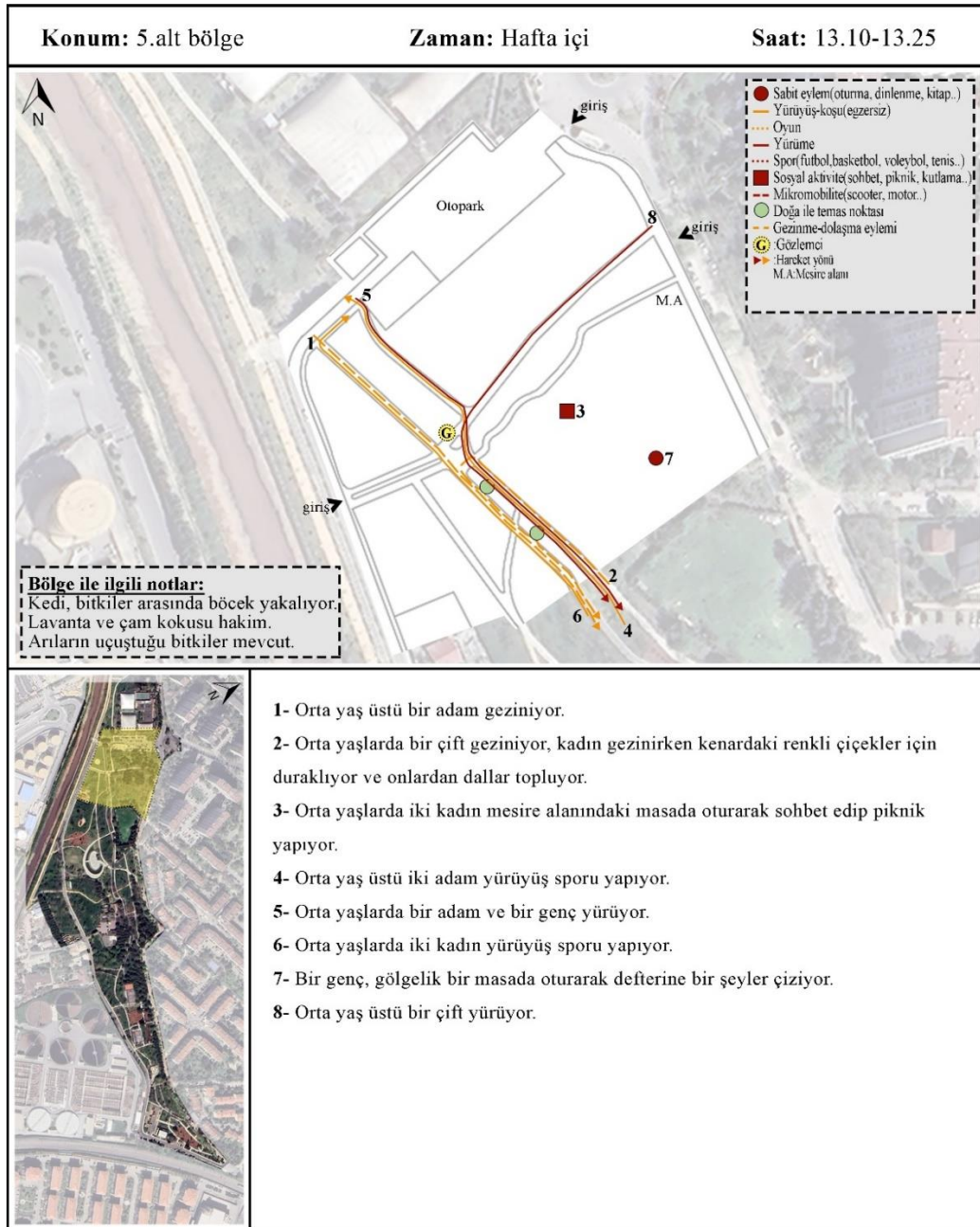

Şekil 5.24 : Ayamama Yaşam Vadisi dördüncü alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı.

5.2.5 Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölgede kullanıcı davranışları

Beşinci alt bölgenin hafta içi periyodu; orta yaş ve orta yaş üstü kullanıcıların yoğunluğu hakim. Ortamın çok kalabalık olmamasıyla birlikte etrafta uçuşan arıların vızıltıları duyulur. Ortamda hafif esen bir rüzgar ile etraftaki lavantaların kokuları hissedilir. Lavantaların çevresinde uçuşan arılara bitkiler arasında böcek yakalamaya çalışan bir kedi eşlik eder. O sırada 5 ve 8 numaralı kullanıcılar, alandan geçerek ilerler. 3 numaralı kullanıcılar, mesire alanında ağaç gölgesindeki masada oturup sohbet ederken 7 numaralı kullanıcı, masanın üstüne koyduğu defterine bir şeyler çizer. 4 ve 6 numaralı kullanıcılar, hızlı tempo ile yürüyerek egzersizlerini yaparlar. 1 numaralı kullanıcı, etrafı seyrederken 2 numaralı kullanıcılar, gezinme eylemleri esnasında ara ara duraklayıp farklı renklerdeki çiçeklerin dallarından koparır. Özellikle 1 ve 2 numaralı kullanıcılarda etrafı seyretme, çiçeklere bakma, çiçek dallarına dokunma ve çiçekleri toplama gibi davranışlar doğrultusunda doğayla temas kurdukları gözlemlenmektedir (Şekil 5.25).

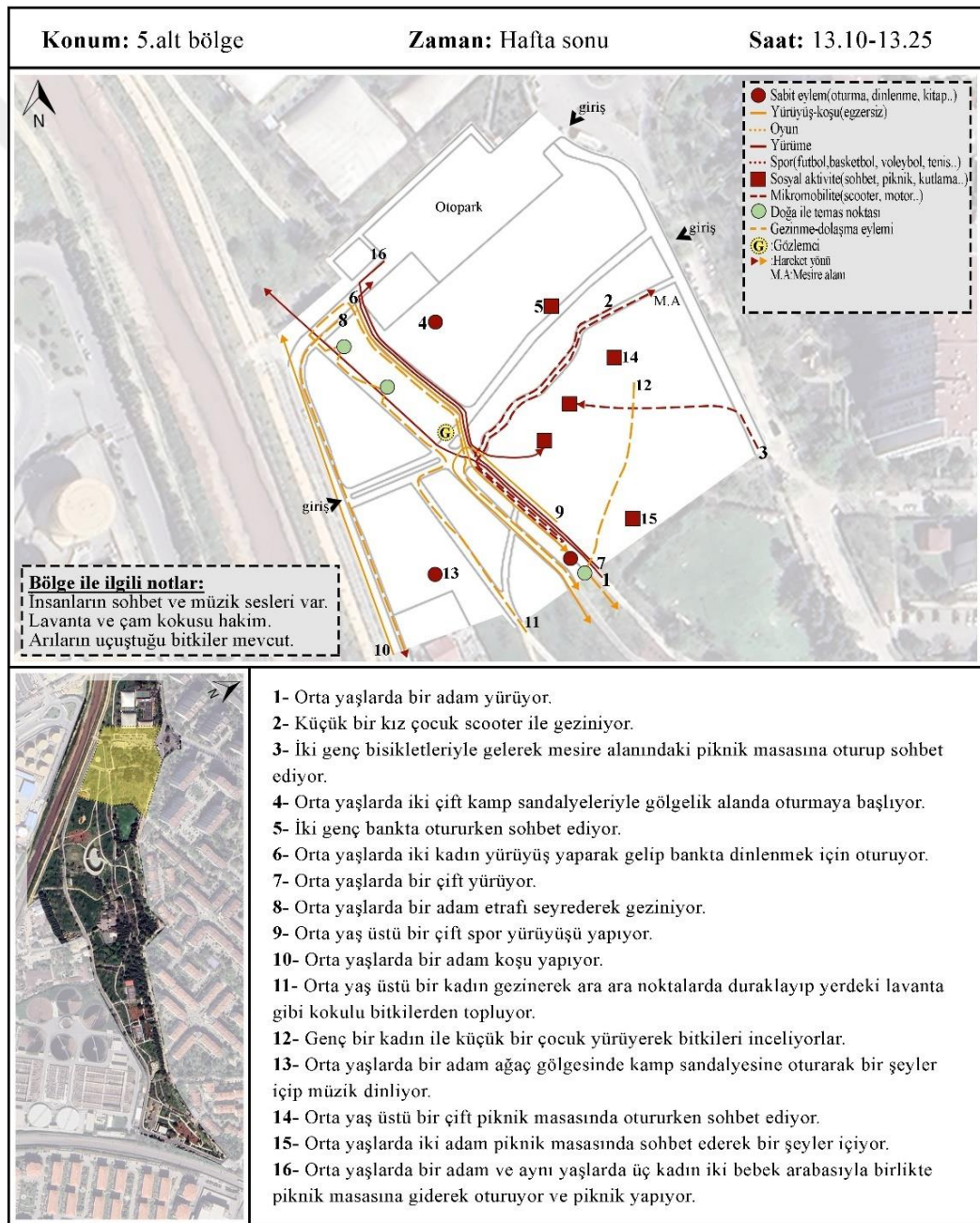
Beşinci alt bölgenin hafta sonu periyodu; hafta içine göre kullanıcı yoğunluğu çok daha fazladır. Sıcak ve güzel havanın da verdiği etkiyle lavanta ve çam kokusunun hakim olduğu alanda uçuşan arılara, insanların sohbet ve müzik sesleri eşlik eder. 1 ve 7 numaralı kullanıcılar, yürüyerek alandan geçer. 9 ve 10 numaralı kullanıcılar, hızlı tempo yürüyüş ile egzersiz yaparken 4, 6 ve 13 numaralı kullanıcılar, ağaç gölgelerinde dinlenip oturur ve sohbet eder. O sırada 2 numaralı küçük çocuk, scooter sürerken 3 numaralı kullanıcılar, mesire alanına bisikletleri ile gelerek gölgedeki masaya oturur ve burada sohbete başlar. 5 numaralı kullanıcılar, bankta oturup sohbet ederken 14 numaralı kullanıcılar, piknik masasında otururken sohbet eder. O sırada 16 numaralı kullanıcılar, otopark tarafından bebek arabasıyla mesire alanına gelerek masaya oturur ve piknik yapmaya başlar. 8 numaralı kullanıcı, etrafı seyrederken 15 numaralı kullanıcılar, piknik masasında bir şeyler içer. 12 numaralı kullanıcılar, gezinerek bitkilere doğru yönelip bitkileri incelemeye ve onlara dokunmaya başlar. O sırada 11 numaralı kullanıcı, lavanta bitkileri etrafında gezinerek ara ara duraklar ve lavantalardan kopararak toplar. Özellikle 8, 11 ve 12 numaralı kullanıcıların etrafı seyretme, kokulu lavanta bitkilerini toplama, bitki türlerini inceleme gibi eylemleri doğrultusunda kullanıcılarda doğayla temas kurma gözlemlenmektedir (Şekil 5.26).

Şekil 5.25 : Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölge hafta içi kullanıcı davranışı.

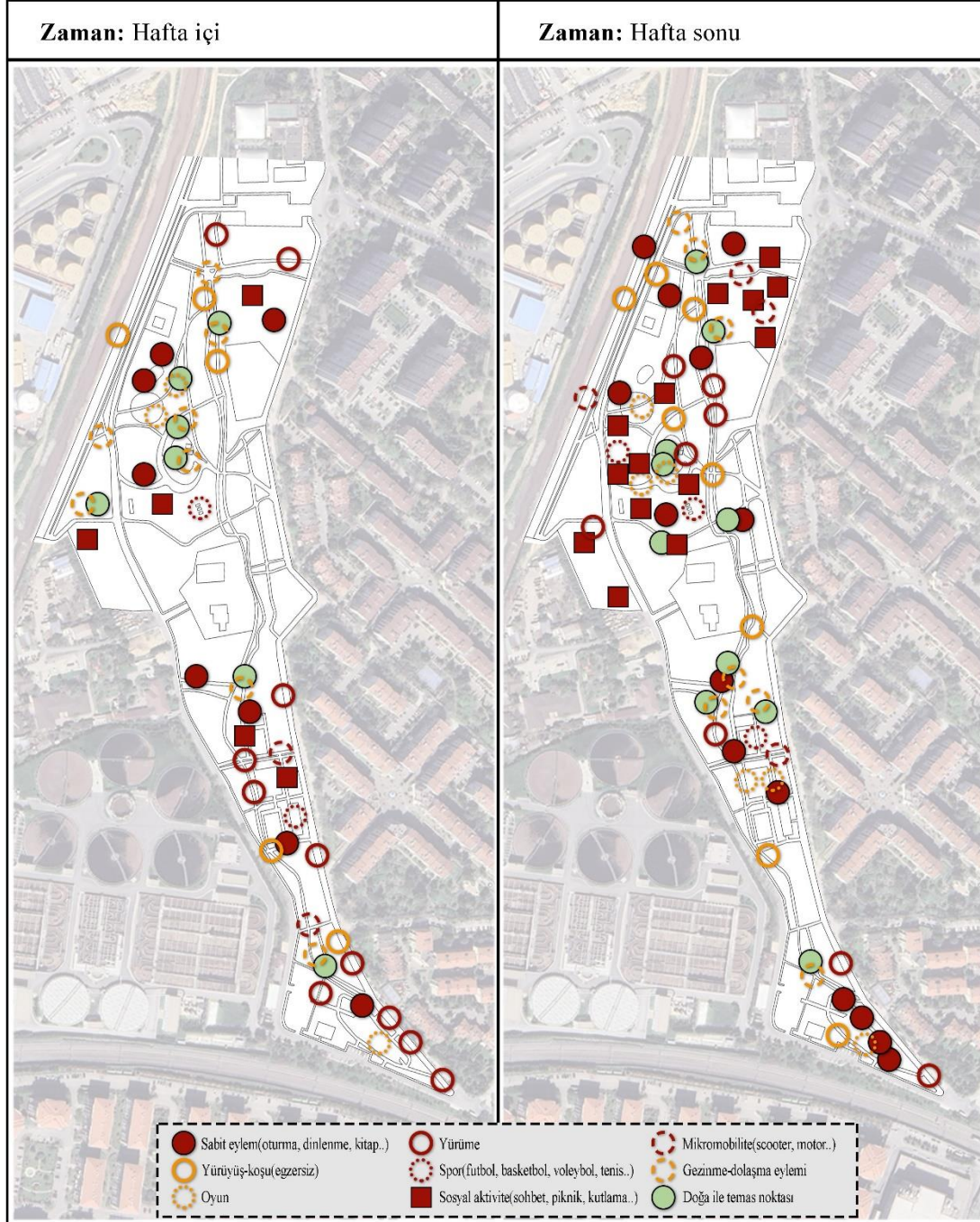
Kullanıcıların davranışlarına ilişkin olarak beşinci alt bölgede mesire alanı ana aktivite mekanı olarak karşımıza çıkarken kullanıcı eylemlerinin bu alan etrafında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Bu bölgedeki kullanıcılar hem hafta içi hem hafta sonu sosyalleşme, piknik, spor, gezinme, dinlenme, çiçek ve bitki toplama gibi eylemlerde bulunduğu görülmektedir. Beşinci alt bölgede, mesire alanındaki ağaçların varlığı ile kullanıcılar için dinlenme, piknik yapma, sosyalleşme imkanı sunulduğu görülmektedir. Diğer yandan bitkiler ve çalılıarın varlığı, bitkilerin kokusu da alandaki kullanıcı eylemlerinde etkili olmaktadır. Bunlardan dolayı arı, böcek, kelebek, kedi gibi canlılara da alanda rastlanmaktadır. Bu eylemler ile ilişkili olarak bölgede doğa

ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı ve ritmik olmayan duyuşsal uyarılar parametreleri ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan ağaçların sağladığı gölgelik ve diğer açık alanlar arasındaki kullanıcı ilişkisinde dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri göze çarpmaktadır. Mevsimsel değişimler ile ilgili olarak koku sağlayan, renklenen lavanta gibi bitkilerin varlığı ile kullanıcıların bitkilere bakma, toplama gibi ilgi ve eylemlerinde doğal sistemlerle bağlantı parametresi sağlanmaktadır. Diğer yandan mesire alanının ana aktivite mekanı olması ve kullanıcı eylemlerinin bu alan etrafında yoğunlaşarak şekillenmesi bölgenin mekansal hiyerarşisini oluştururken karmaşıklık ve düzen parametresini öne çıkarmaktadır.

Şekil 5.26 : Ayamama Yaşam Vadisi beşinci alt bölge hafta sonu kullanıcı davranışı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcıların alanı nasıl kullandıklarını, alanda hangi eylemlerde bulunduklarını ve eylemlerini gerçekleştirirken doğayla nasıl etkileşim kurduklarını belirlemek amacıyla kullanıcılar gözlemlenmiştir. Hafta içi ve hafta sonu sabit bir noktadan gözlemlenen kullanıcıların davranışları kategorize edilerek metinlere aktarılmış ve haritalandırılmıştır. Hafta içi ve hafta sonu Ayamama Yaşam Vadisi'nde gözlemlenen kullanıcıların davranışları bir araya getirilerek kullanıcı davranışlarının sentez haritası oluşturulmuştur (Şekil 5.27).

Şekil 5.27 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı davranışlarının sentez haritası.

Tüm kullanıcı davranışlarını incelediğimizde, hafta sonu kullanıcı yoğunluğunun hafta içine göre daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Kullanıcıların, Ayamama Yaşam Vadisi'nde oturma, dinlenme, kitap okuma, yürüyüş, koşu, oyun, spor, mikromobilité kullanımı, sosyal aktivite gibi eylem ve davranışlarla alanı deneyimledikleri görülmektedir (Şekil 5.27). Diğer yandan, kullanıcıların özellikle gezinme ve dolaşma eylemlerinde bulunmaları ve farklı şekillerde doğayla temas kurmaları, alanda biyofilik öge ve unsurlarla etkileşim halinde olduklarını göstermektedir. Doğayla temas ve etkileşim kurmaya ilişkin davranışlarda ağaçların gölgesinden yararlanma, hayvanları besleme, çiçek ve kokulu bitkiler toplama, ağaçlardan dal ve yapraklar toplama, hayvan dolaştırma, doğal ögeleri fotoğraflama, doğal malzeme kullanımını eylemlerinde deneyimleme, yabani otlar toplama, su kenarında zaman geçirme, su ve bitkilerle oyun oynama, farklı bitki türlerini inceleme, ağaçlara dayanma, temiz hava alma gibi durumların varlığı dikkat çekmektedir. Kullanıcıların bu yönde gerçekleştirdikleri davranışlar kapsamında, Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcıların görsel, işitsel, dokunsal, kokusal olmak üzere farklı duyuşsal etkileşimlerle doğayla ve doğal ögelerle temas kurduğu ve alandaki deneyimlerini edindiğini söylemek mümkündür.

Diğer yandan, doğayla temas içeren davranışlar başta olmak üzere kullanıcı davranışlarının biyolojik gölet ve çevresindeki yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu durum, araştırma sürecinin ilk adımındaki alanda tespit ve gözlem çalışmalarında elde edilen bulgular sonucunda biyofilik tasarım parametrelerinin de biyolojik gölet ve çevresinde yoğunmasıyla da bir ilişki ortaya koymaktadır. Her iki adımda elde edilen bulgular sonucunda, alanda yer verilen biyofilik öge ve unsurlar ile biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı, kullanıcıların eylem, hareket ve aktivitelerine etki etmekte ve Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki kullanıcıların deneyimlerini şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

5.3 Kullanıcı Değerlendirmeleri Doğrultusunda Ayamama Yaşam Vadisi

Anket araştırmasının örneklemini, tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen Ayamama Yaşam Vadisi'nin kullanıcıları oluşturmaktadır. Anket araştırmasındaki toplam örneklem büyüklüğü 100 kişidir. Anket araştırması 12.12.2024 ile 25.12.2024 tarihleri arasında, çalışma alanında yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Anket araştırmasının veri analizi;

- Birinci bölüm : Demografik özellikler
- İkinci bölüm : Ayamama Yaşam Vadisi kullanımı
- Üçüncü bölüm : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerini algılamalarına ilişkin değerlendirmeleri
- Dördüncü bölüm : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin deneyimlerine etkisine ilişkin değerlendirmeleri
- Beşinci bölüm : Kullanıcı memnuniyetleri ve beklentileri

olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

5.3.1 Kullanıcıların demografik özellikleri

Anket araştırmasının ilk bölümünde, kullanıcıların demografik bilgilerine yönelik sorular sorulmuştur. Anket verileri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, örneklemin %59'unu kadınların, %41'ini erkeklerin oluşturduğu görülmektedir (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1 : Cinsiyet.

Cinsiyet	Kişi sayısı (n)	%
Kadın	59	59
Erkek	41	41
Toplam	100	100

Kullanıcılar yaşlarına göre incelendiğinde, örneklemin %13'ünü 18-24 yaş, %22'sini 25-34 yaş, %24'ünü 35-44 yaş, %15'ini 45-54 yaş, %18'ini 55-64 yaş, %8'ini ise 65 yaş ve üstü kullanıcıların oluşturduğu görülmektedir. En düşük kullanıcı yaşının 18 iken en yüksek kullanıcı yaşının 73 olduğu görülürken kullanıcıların ortalama yaşı ise 42,17 olarak yer almaktadır (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2 : Yaş.

Yaş	Kişi sayısı (n)	%
18-24	13	13
25-34	22	22
35-44	24	24
45-54	15	15
55-64	18	18
65+	8	8
Toplam	100	100

Kullanıcıların eğitim durumu incelendiğinde, örneklemin %54'ünü lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Bu oranı %27 ile lise mezunları, %16 ile lisansüstü mezunları, %2 ortaokul mezunları ve %1 ile ilkokul mezunları takip etmektedir (Çizelge 5.3).

Çizelge 5.3 : Eğitim durumu.

Eğitim durumu	Kişi sayısı (n)	%
İlkokul	1	1
Ortaokul	2	2
Lise	27	27
Üniversite	54	54
Lisansüstü	16	16
Toplam	100	100

Kullanıcıların meslekleri incelendiğinde, örneklemin %49'unu çalışanların oluşturduğu görülmektedir. Bu kullanıcıların ardından %26 ile emekliler, %11 ile öğrenciler, %8 ile ev hanımları, %6 ile işsiz/iş arayanlar yer almaktadır (Çizelge 5.4).

Çizelge 5.4 : Meslek.

Meslek	Kişi sayısı (n)	%
Öğrenci	11	11
Çalışmayan/iş arayan	6	6
Çalışan	49	49
Ev hanımı	8	8
Emekli	26	26
Toplam	100	100

Kullanıcıların medeni durumları incelendiğinde, örneklemin %56'sını evlilerin oluşturduğu görülmektedir. Bu görüşmecilerin ardından %38 ile bekar, %5 ile boşanmış, %1 dul katılımcılar yer almaktadır (Çizelge 5.5).

Çizelge 5.5 : Medeni durumu.

Medeni durumu	Kişi sayısı (n)	%
Bekar	38	38
Evli	56	56
Boşanmış	5	5
Dul	1	1
Toplam	100	100

Kullanıcıların çocuk sahipliği incelendiğinde, örneklemin %78'i 12 yaş altı çocuk sahibi değilken %22'sinin 12 yaş altı çocuğa sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 5.6).

Çizelge 5.6 : Çocuk sahipliği.

12 yaş altı çocuğunuz var mı?	Kişi sayısı (n)	%
Evet	22	22
Hayır	78	78
Toplam	100	100

5.3.2 Ayamama Yaşam Vadisi kullanım özellikleri

Anket araştırmasının ikinci bölümünde kullanıcılara çalışma alanına ziyaret sıklıkları ve alandaki öncelikli aktivitelerine yönelik sorular yöneltilmiştir. Kullanıcıların alanı ziyaret sıklıkları incelendiğinde, örneklemin %33'ünü ayda birkaç kez ziyaret edenlerin oluşturduğu görülmektedir. Bunların ardından %29 ile haftada birkaç kez ziyaret edenler, %16 her gün ziyaret edenler, %15 yılda birkaç kez ziyaret edenler ve %7 ile ilk kez gelenler takip etmektedir. Genel olarak alanın ziyaret sıklığının yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 5.7).

Çizelge 5.7 : Ziyaret sıklığı.

Avamama Yaşam Vadisi'ni ne sıklıkta ziyaret ediyorsunuz?	Kişi sayısı (n)	%
İlk defa	7	7
Yılda birkaç kez	15	15
Ayda birkaç kez	33	33
Haftada birkaç kez	29	29
Her gün	16	16
Toplam	100	100

Kullanıcıların alanda gerçekleştirdikleri 1.öncelikli aktivite sorusu ile kullanıcıların alanda hangi eylemlerde bulundukları, ne amaçla alanı ziyaret ettikleri incelenmiştir. Elde edilen veriler kapsamında farklı eylem ve aktivitelere sahip kullanıcıların olduğu görülmektedir. Veriler kapsamında bitkileri inceleme, çiçek toplama, güneşlenme, meditasyon, temiz hava alma, huzur bulma, gezinme, hayvanları besleme, fotoğraf çekme gibi cevaplar doğayla temas olarak gruplandırılmıştır. Diğer yandan voleybol, basketbol, masa tenisi, spor aletleri gibi cevaplar spor kategorisi olarak gruplandırılırken kayak, scooter, bisiklet sürme gibi eylemler mikromobilité olarak

ele alınmıştır. Kitap okuma, ders çalışma, müzik dinleme gibi aktiviteler ise bireysel/işsel aktiviteler olarak gruplandırılmıştır.

Kullanıcıların alanda 1.öncelikli gerçekleştirdiği aktiviteleri incelendiğinde, %68 ile yürüyüş eylemi örneklemin çoğunluğunun tercihinin oluşturmaktadır. Ardından kullanıcıların %11'i spor, %9'u dinlenme, %6'sı çocuk parkı için gelirken doğayla temas, koşu, mikromobilite ve piknik eylemlerinin de 1.öncelikli aktivite olarak tercih edildiği görülmektedir (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8 : Gerçekleştirilen aktivite 1.öncelik.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirdiğiniz 1.öncelikli aktivite	Kişi sayısı (n)	%
Yürüyüş	68	68
Spor	11	11
Dinlenme	9	9
Çocuk parkı	6	6
Doğayla temas	3	3
Piknik	1	1
Koşu	1	1
Mikromobilite	1	1
Toplam	100	100

Kullanıcıların alanda gerçekleştirdikleri aktivitelerde 2.öncelikleri sorulduğunda, toplam 82 cevap alınmıştır. Tüm cevaplar incelendiğinde, 1.öncelikli aktiviteye göre daha dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Kullanıcıların %18,29'u yürüyüş, %13,41'i spor, %13,41'i dinlenme, %13,41'i piknik, %12,2'si doğayla temas, %9,76'sı bireysel/işsel aktivite, %9,76'sı çocuk parkında eylemlerde bulunarak bu eylemleri Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirdikleri 2.öncelikli aktivite olarak tercih ettikleri görülmektedir (Çizelge 5.9).

Kullanıcıların alanda gerçekleştirdikleri aktivitelerde 3.öncelikleri sorulduğunda, toplam 46 cevap alınmıştır. Tüm cevaplar incelendiğinde, örneklemin %19,57'si spor, %19,57'si sosyalleşme yanıtlarını verirken %17,39'u doğayla temas yanıtını vermiştir. Kullanıcıların %15,22'sinin ise piknik deneyimi amacıyla alanı tercih ettikleri görülmektedir (Çizelge 5.10).

Çizelge 5.9 : Gerçekleştirilen aktivite 2.öncelik.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirdiğiniz 2.öncelikli aktivite	Kişi sayısı (n)	%
Yürüyüş	15	18,29
Spor	11	13,41
Dinlenme	11	13,41
Piknik	11	13,41
Doğayla temas	10	12,2
Çocuk parkı	8	9,76
Bireysel/içsel	8	9,76
Koşu	4	4,88
Sosyalleşme	2	2,44
Mikromobilité	2	2,44
Cevap vermeyen	18	x
Toplam	100	100

Çizelge 5.10 : Gerçekleştirilen aktivite 3.öncelik.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirdiğiniz 3.öncelikli aktivite	Kişi sayısı (n)	%
Sosyalleşme	9	19,57
Spor	9	19,57
Doğayla temas	8	17,39
Piknik	7	15,22
Dinlenme	5	10,87
Bireysel/içsel	3	6,52
Çocuk parkı	2	4,35
Yürüyüş	1	2,17
Koşu	1	2,17
Mikromobilité	1	2,17
Cevap vermeyen	54	x
Toplam	100	100

Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'nde en çok yürüyüş, spor gibi aktivitelerde bulundukları görülmektedir. Kullanıcıların yürüyüş, spor gibi aktiviteleri öncelik olarak tercih etmeleri alanın, kullanıcıları aktif eylemlerde bulunmasına teşvik ettiğini göstermektedir. Dinlenme gibi pasif eylemler öncelikli olmamakla birlikte 3.öncelikli olarak öne çıkan sosyalleşme yanıtıyla alanın, kullanıcıları sosyalleşmeye de teşvik ettiği söylenebilir.

5.3.3 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin algısal değerlendirmeleri

Anketin bu bölümünde, Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının alandaki biyofilik tasarım parametrelerini ne düzeyde algıladığı ve nasıl değerlendirdiğini ölçmek hedeflenmiştir.

Doğa ile görsel bağlantı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok doğal bitki, çiçek ve ağaç türleri ile karşılaşırım." ifadesine örneklemin %51'i *kesinlikle katılıyorum*, %36'sı *katılıyorum* yanıtını vermiştir. Bu durumda kullanıcıların alanda doğa ile görsel bağlantı kurmasına ilişkin alanın barındırdığı potansiyellerinin kullanıcılarca olumlu değerlendirildiği söylenebilir (Çizelge 5.11).

Çizelge 5.11 : Kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok doğal bitki, çiçek ve ağaç türleri ile karşılaşırım.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	4	4
3-Kararsızım	9	9
4-Katılıyorum	36	36
5-Kesinlikle katılıyorum	51	51
Toplam	100	100

Doğa ile görsel olmayan bağlantı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde kuş ve su sesleri ile toprak, çiçek, bitki gibi doğal kokular algıları." ifadesine örneklemin %53'ü *kesinlikle katılıyorum*, %34'ü *katılıyorum* yanıtını vermiştir. Bu durumda kullanıcıların alanda doğa ile görsel olmayan bağlantı kurmasına ilişkin alanın barındırdığı potansiyelleri kullanıcılarca olumlu değerlendirildiği söylenebilir (Çizelge 5.12).

Çizelge 5.12 : Kullanıcıların doğa ile görsel olmayan bağlantı algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde kuş ve su sesleri ile toprak, çiçek, bitki gibi doğal kokular algıları.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	5	5
3-Kararsızım	7	7
4-Katılıyorum	34	34
5-Kesinlikle katılıyorum	53	53
Toplam	100	100

Ritmik olmayan duyuşal uyarımlar parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşaml Vadisi'nde farklı canlı türlerini (hayvanlar, bitkiler, çiçekler, insanlar) bir arada görebilirim." ifadesine örneklemin %41'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını verirken aynı oranda kullanıcı *katılıyorum* yanıtını vermiştir. Bu durumda alanda ritmik olmayan duyuşal uyarımlar parametresine yönelik alanın sunduğu potansiyellerinin kullanıcılarca olumlu değlerlendirildiği söylenebilir (Çizelge 5.13).

Çizelge 5.13 : Kullanıcıların ritmik olmayan duyuşal uyarımlar algısı.

Ayamama Yaşaml Vadisi'nde farklı canlı türleri (hayvanlar, bitkiler, çiçekler, insanlar) bir arada görebilirim.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	5	5
3-Kararsızım	12	12
4-Katılıyorum	41	41
5-Kesinlikle katılıyorum	41	41
Toplam	100	100

Termal hava akışı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşaml Vadisi'nde sıcaklık değışim ve rüzgar hareketlerini hissedirim." ifadesine örneklemin %46'sı *katılıyorum* yanıtını, %43'ü *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir. Bu durumda kullanıcıların termal hava akışı parametresine ilişkin alanın sunduğu özelliklerini olumlu değlerlendirdiği söylenebilir (Çizelge 5.14).

Çizelge 5.14 : Kullanıcıların termal hava akışı algısı.

Ayamama Yaşaml Vadisi'nde sıcaklık değışim ve rüzgar hareketlerini hissedirim.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	10	10
4-Katılıyorum	46	46
5-Kesinlikle katılıyorum	43	43
Toplam	100	100

Suyun varlığı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşaml Vadisi'nde doğal veya yapay su öğeleri (dere, gölet vb.) ile karşılaşırım." ifadesine örneklemin %41'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını verirken %35'i *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.15). Bu durumda kullanıcıların suyun varlığı parametresine yönelik alanın barındırdığı potansiyellerini olumlu değlerlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 5.15 : Kullanıcıların suyun varlığı algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal veya yapay su öğeleri (dere, gölet vb.) ile karşılaşım.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	11	11
3-Kararsızım	11	11
4-Katılıyorum	35	35
5-Kesinlikle katılıyorum	41	41
Toplam	100	100

Dinamik-diffüz ışık parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanların varlığının dengeli olduğunu düşünürüm." ifadesine örneklemin %47'si *katılıyorum* yanıtını verirken %37'si *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.16). Bu durumda kullanıcıların, dinamik-diffüz ışık parametresine yönelik alanın sunduğu özelliklerine ilişkin değerlendirmelerinin olumlu olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.16 : Kullanıcıların dinamik-diffüz ışık algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanların varlığının dengeli olduğunu düşünürüm.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	4	4
3-Kararsızım	11	11
4-Katılıyorum	47	47
5-Kesinlikle katılıyorum	37	37
Toplam	100	100

Doğal sistemlerle bağlantı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal bir yaşam alanı olduğunu düşünerek mevsimsel değişimleri (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) fark ederim." ifadesine örneklemin %59'u *kesinlikle katılıyorum* yanıtını verirken örneklemin %38'i *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.17). Bu durumda kullanıcıların, alanda yaprak dökülmesi, çiçek açması gibi mevsimler değişimlere tanık olunmasını sağlayan olayları oluşturan ekosistem özelliklerinin varlığı ve alandaki doğal öğelerin varlığına yönelik doğal sistemlerle bağlantı kurulmasında Ayamama Yaşam Vadisi'nin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirdiği ve kullanıcıların algısında doğal bir alan algısı yarattığı söylenebilir.

Çizelge 5.17 : Kullanıcıların doğal sistemlerle bağlantı algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal bir yaşam alanı olduğunu düşünerek mevsimsel değişimleri (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) fark ederim.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	0	0
3-Kararsızım	3	3
4-Katılıyorum	38	38
5-Kesinlikle katılıyorum	59	59
Toplam	100	100

Biyomorfik form ve modeller parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal arazinin varlığı yanı sıra doğadan esinlenerek yapılmış kentsel ögeler (heykel, anıt, figür, resim) ile karşılaşırım." ifadesine örneklemin %37'si *katılıyorum* yanıtını verirken %34'ü *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.18). Bu durumda kullanıcıların, alanın biyomorfik form ve modeller parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirdiği söylenebilir. Diğer yandan alan tespiti ve gözlemi sırasında yapılan incelemelerde, biyomorfik form ve modeller parametresine ilişkin unsurlara çok rastlanmamış olsa da kullanıcıların alanda bulunan Havacılar heykelini düşünerek bu durumu olumlu değerlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 5.18 : Kullanıcıların biyomorfik form ve modeller algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal arazinin varlığı yanı sıra doğadan esinlenerek yapılmış kentsel ögeler (heykel, anıt, figür, resim) ile karşılaşırım.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	11	11
3-Kararsızım	16	16
4-Katılıyorum	37	37
5-Kesinlikle katılıyorum	34	34
Toplam	100	100

Doğa ile malzeme bağlantısı parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş, seramik vb.) kullanımını fark ederim." ifadesine örneklemin %46'sı *kesinlikle katılıyorum* yanıtını verirken %39'u *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.19). Bu durumda kullanıcıların, alanın doğa ile malzeme bağlantısı parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 5.19 : Kullanıcıların doğa ile malzeme bağlantısı algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş, seramik vb.) kullanımını fark ederim.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	13	13
4-Katılıyorum	39	39
5-Kesinlikle katılıyorum	46	46
Toplam	100	100

Karmaşıklık ve düzen parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde alanın tasarımı denge ve düzen içerisindedir." ifadesine örneklemin %45'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını verirken %43'ü *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.20). Bu durumda kullanıcıların, alanın karmaşıklık ve düzen parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 5.20 : Kullanıcıların karmaşıklık ve düzen algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde alanın tasarımı denge ve düzen içerisindedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	11	11
4-Katılıyorum	43	43
5-Kesinlikle katılıyorum	45	45
Toplam	100	100

Manzara parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde engelsiz görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar ile karşılaşırım." ifadesine örneklemin %48'i *katılıyorum* yanıtını verirken %38'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.21). Bu durumda kullanıcıların, alanın manzara parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirdiği söylenebilir.

Çizelge 5.21 : Kullanıcıların manzara algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde engelsiz görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar ile karşılaşırım.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	3	3
3-Kararsızım	10	10
4-Katılıyorum	48	48
5-Kesinlikle katılıyorum	38	38
Toplam	100	100

Sığınma parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlar görebilirim." ifadesine örneklemin %43'ü *katılıyorum* yanıtını verirken %29'u *kararsızım* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.22). Bu durumda kullanıcıların, alanın sığınma parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini olumlu değerlendirse de diğer parametrelere göre düzeyinin görece düşük kaldığı söylenebilir.

Çizelge 5.22 : Kullanıcıların sığınma algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlar görebilirim.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	3	3
2-Katılmıyorum	2	2
3-Kararsızım	29	29
4-Katılıyorum	43	43
5-Kesinlikle katılıyorum	23	23
Toplam	100	100

Gizem parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli ve keşfetme isteği uyandıran ortamların olduğunu düşünürüm." ifadesine örneklemin %35'i *kararsızım* yanıtını verirken %29'u *katılıyorum*, %17'si *katılmıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.23). Bu durumda kullanıcıların, alanın gizem parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerine karşı değerlendirmelerinde ne olumlu ne olumsuz olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.23 : Kullanıcıların gizem algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli ve keşfetme isteği uyandıran ortamların olduğunu düşünürüm.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	7	7
2-Katılmıyorum	17	17
3-Kararsızım	35	35
4-Katılıyorum	29	29
5-Kesinlikle katılıyorum	12	12
Toplam	100	100

Risk/tehlike parametresi ve alan ilişkisine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlara (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) rastlarım." ifadesine örneklemin %44'ü *katılmıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.24). Bu parametre olumsuz bir ifade içerdiğinden kullanıcıların katılmama fikri olumlu değerlendirme ölçütü sayılmaktadır. Bu durumda

kullanıcıların, alanın risk/tehlike parametresine ilişkin barındırdığı potansiyellerini değerlendirmelerinde görece olumlu oldukları söylenebilir. Diğer yandan alan gözleminde dikkat çeken dere kokusu faktörünün de bunda etkili olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.24 : Kullanıcıların risk/tehlike algısı.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlara (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) rastlarım.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	18	18
2-Katılmıyorum	44	44
3-Kararsızım	16	16
4-Katılıyorum	17	17
5-Kesinlikle katılıyorum	5	5
Toplam	100	100

5.3.4 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin deneyimleri

Anketin bu bölümünde, örneklemin Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin deneyimlerine nasıl etki ettiğine ilişkin değerlendirmelerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu bölümde her bir parametrenin kullanıcıların deneyimine nasıl etki ettiğine ilişkin değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Doğa ile görsel bağlantı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok ağaç, bitki, çiçek gibi doğayla görsel temas sağlayan öğeler rahatlama ve huzur sağlamaktadır." ifadesine örneklemin %52'si *kesinlikle katılıyorum*, %47'si *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.25). Bu durumda kullanıcıların, alanda doğa ile görsel bağlantı kurarak rahat ve huzurlu hissettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.25 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile görsel bağlantının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok ağaç, bitki, çiçek gibi doğayla görsel temas sağlayan öğeler rahatlama ve huzur sağlamaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	0	0
4-Katılıyorum	47	47
5-Kesinlikle katılıyorum	52	52
Toplam	100	100

Doğa ile görsel olmayan bağlantı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde çiçek, bitki gibi hoş doğal kokular dinlendirici ve huzurlu bir ortam deneyimi sağlamaktadır." ifadesine örneklemin %57'si *kesinlikle katılıyorum*, %37'si *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.26). Bu durumda kullanıcıların, alanda doğa ile görsel olmayan bağlantı kurarak dinlendirici ve huzurlu hissettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.26 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile görsel olmayan bağlantının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde çiçek, bitki gibi hoş doğal kokular dinlendirici ve huzurlu bir ortam deneyimi sağlamaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	0	0
3-Kararsızım	4	4
4-Katılıyorum	37	37
5-Kesinlikle katılıyorum	57	57
Toplam	100	100

Ritmik olmayan duyuşsal uyaranlar parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde farklı canlı türleri (hayvanlar, bitkiler, çiçekler) ile karşılaşmak doğa ile etkileşimi arttırmaktadır." ifadesine örneklemin %44'ü *katılıyorum*, %42'si *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.27). Bu durumda kullanıcıların, alanda farklı canlı türleriyle karşılaşmasının doğa ile etkileşimlerini arttırdığı söylenebilir.

Çizelge 5.27 : Kullanıcıların deneyimlerinde ritmik olmayan duyuşsal uyaranların etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde farklı canlı türleri (hayvanlar, bitkiler, çiçekler) ile karşılaşmak doğa ile etkileşimi arttırmaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	12	12
4-Katılıyorum	44	44
5-Kesinlikle katılıyorum	42	42
Toplam	100	100

Termal hava akışı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki sıcaklık değişim ve rüzgar hareketleri alandaki aktivite deneyimlerimi etkilemektedir." ifadesine örneklemin %47'si *katılıyorum*

yanıtını vermiştir (Çizelge 5.28). Bu durumda kullanıcıların alandaki aktivite deneyimlerinde sıcaklık değişim ve rüzgar hareketlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.28 : Kullanıcıların deneyimlerinde termal hava akışının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki sıcaklık değişim ve rüzgar hareketleri alandaki aktivite deneyimlerini etkilemektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	1	1
2-Katılmıyorum	6	6
3-Kararsızım	18	18
4-Katılıyorum	47	47
5-Kesinlikle katılıyorum	28	28
Toplam	100	100

Suyun varlığı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde su öğeleri (dere, gölet vb.) ile yakın temasta olmak yenilenmiş hissetmemi sağlayarak enerjimi yükseltmektedir." ifadesine örneklemin %46'sı *katılıyorum*, %35'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.29). Bu durumda kullanıcıların alandaki su öğelerine yakın temasta bulunmasının yenilenmiş hissettirdiği ve enerjilerini yükselttiği söylenebilir.

Çizelge 5.29 : Kullanıcıların deneyimlerinde suyun varlığının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde su öğeleri (dere, gölet vb.) ile yakın temasta olmak yenilenmiş hissetmemi sağlayarak enerjimi yükseltmektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	7	7
3-Kararsızım	10	10
4-Katılıyorum	46	46
5-Kesinlikle katılıyorum	35	35
Toplam	100	100

Dinamik-diffüz ışık parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanlar alandaki hareket ve tercihlerimi etkilemektedir." ifadesine örneklemin %49'u *katılıyorum*, %37'si *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.30). Bu durumda kullanıcıların alandaki hareket ve tercihlerinde güneşlik/gölgelik alanların etkili olduğu söylenebilir.

Doğal sistemlerle bağlantı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde mevsimsel değişim (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) ve farklı canlı yaşamları görmek doğayla temasını arttırmaktadır."

ifadesine örneklemin %51'i *kesinlikle katılıyorum*, %44'ü *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.31). Bu durumda kullanıcıların alanda yaprak dökülmesi, çiçek açması gibi mevsimsel değişim olaylarını ve farklı canlı yaşamlarını görmesinin doğayla temaslarını arttırdığı söylenebilir.

Çizelge 5.30 : Kullanıcıların deneyimlerinde dinamik-diffüz ışığın etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanlar alandaki hareket ve tercihlerimi etkilemektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	11	11
4-Katılıyorum	49	49
5-Kesinlikle katılıyorum	37	37
Toplam	100	100

Çizelge 5.31 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğal sistemlerle bağlantının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde mevsimsel değişim (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) ve farklı canlı yaşamları görmek doğayla temasımı arttırmaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	2	2
3-Kararsızım	3	3
4-Katılıyorum	44	44
5-Kesinlikle katılıyorum	51	51
Toplam	100	100

Biyomorfik form ve modeller parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğadan ilham alınarak yapılmış kentsel öğeler (heykel, anıt, figür, resim) alandaki deneyimimi olumlu etkilemektedir." ifadesine örneklemin %44'ü *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.32). Bundan dolayı, doğa ilhamlı kentsel öğelerin, kullanıcıların deneyimini olumlu etkilediği söylenebilir.

Çizelge 5.32 : Kullanıcıların deneyimlerinde biyomorfik form ve modellerin etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğadan ilham alınarak yapılmış kentsel öğeler (heykel, anıt, figür, resim) alandaki deneyimimi olumlu etkilemektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	8	8
3-Kararsızım	17	17
4-Katılıyorum	44	44
5-Kesinlikle katılıyorum	29	29
Toplam	100	100

Doğa ile malzeme bağlantısı parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş vb.) varlığı doğayla teması arttırarak rahatlama hissi sağlamaktadır." ifadesine örneklemin %50'si *katılıyorum* yanıtını verirken %43'ü *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.33). Bu durumda kullanıcıların, alanda doğal malzemelerin varlığı sayesinde doğayla temaslarının arttığı ve rahat hissettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.33 : Kullanıcıların deneyimlerinde doğa ile malzeme bağlantısının etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş vb.) varlığı doğayla teması arttırarak rahatlama hissi sağlamaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	3	3
3-Kararsızım	4	4
4-Katılıyorum	50	50
5-Kesinlikle katılıyorum	43	43
Toplam	100	100

Karmaşıklık ve düzen parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde alan tasarımının denge ve düzen içerisinde olması alanda daha aktif bir deneyim edinmemi sağlamaktadır." ifadesine örneklemin %46'sı *katılıyorum* yanıtını verirken %44'ü *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.34). Bu durumda kullanıcıların, alanda tasarımın denge ve düzen içerisinde olması sebebiyle rahat bir deneyim edindikleri söylenebilir.

Çizelge 5.34 : Kullanıcıların deneyimlerinde karmaşıklık ve düzenin etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde alan tasarımının denge ve düzen içerisinde olması alanda daha aktif bir deneyim edinmemi sağlamaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	0	0
3-Kararsızım	10	10
4-Katılıyorum	46	46
5-Kesinlikle katılıyorum	44	44
Toplam	100	100

Manzara parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde rahat görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar çevreyi keşfetmemi sağlayarak huzurlu hissettirmektedir." ifadesine örneklemin %51'i *katılıyorum*, %41'i *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.35). Bu durumda kullanıcıların,

alandaki rahat görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar sayesinde huzurlu hissettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.35 : Kullanıcıların deneyimlerinde manzaranın etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde rahat görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar çevreyi keşfetmemi sağlayarak huzurlu hissettirmektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	1	1
3-Kararsızım	7	7
4-Katılıyorum	51	51
5-Kesinlikle katılıyorum	41	41
Toplam	100	100

Sığınma parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlarda bulunmak kendimi rahatlatmış ve huzurlu hissettirmektedir." ifadesine örneklemin %48'i *katılıyorum* yanıtını verirken %42'si *kesinlikle katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.36). Bu durumda kullanıcıların, alanda korunaklı ve inziva imkanı sağlayan yerlerde rahat ve huzurlu hissettikleri söylenebilir.

Çizelge 5.36 : Kullanıcıların deneyimlerinde sığınmanın etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlarda bulunmak kendimi rahatlatmış ve huzurlu hissettirmektedir.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	0	0
2-Katılmıyorum	0	0
3-Kararsızım	10	10
4-Katılıyorum	48	48
5-Kesinlikle katılıyorum	42	42
Toplam	100	100

Gizem parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli alanların olması heyecanı arttırarak keşfetme isteği uyandırmaktadır." ifadesine örneklemin %35'i *katılıyorum* yanıtını verirken %29'u *kararsızım* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.37). Bu durumda kullanıcıların, Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli yerlerin bulunmasıyla buna ilişkin olarak bunlardan heyecan ve keşif isteği duymasının diğer parametrelere nazaran görece düşük etkisinin olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.37 : Kullanıcıların deneyimlerinde gizemin etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli alanların olması heyecanı arttırarak keşfetme isteği uyandırmaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	2	2
2-Katılmıyorum	13	13
3-Kararsızım	29	29
4-Katılıyorum	35	35
5-Kesinlikle katılıyorum	21	21
Toplam	100	100

Risk/tehlike parametresi ve alandaki kullanıcı deneyimine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlar (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) heyecan ve gerilim yaratmaktadır." ifadesine örneklemin %34'ü *katılmıyorum* yanıtını verirken %25'i *kararsızım*, %20'si *katılıyorum* yanıtını vermiştir (Çizelge 5.38). Bu durumda görüşmecilerin kullanıcıların, risk ve tehlike barındırabilecek yerlerde heyecan ve gerilim hissetmelerine yönelik diğer parametrelere görece kararsız değerlendirdikleri söylenebilir.

Çizelge 5.38 : Kullanıcıların deneyimlerinde risk/tehlikenin etkisi.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlar (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) heyecan ve gerilim yaratmaktadır.	Kişi sayısı (n)	%
1-Kesinlikle katılmıyorum	16	16
2-Katılmıyorum	34	34
3-Kararsızım	25	25
4-Katılıyorum	20	20
5-Kesinlikle katılıyorum	5	5
Toplam	100	100

5.3.5 Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'nden memnuniyetleri ve beklentileri

Anketin bu bölümünde, kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyimlerinden memnuniyetleri ve beklentilerine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyimlerinden memnuniyet durumlarını incelediğimizde, örneklemin %58'i *memnunum* yanıtı verirken %39'u *çok memnunum* yanıtı vermiştir. Hiçbir kullanıcı memnun olmadığına dair bir yanıt belirtmemiştir (Çizelge 5.39). Bu durum kullanıcıların alandaki deneyimlerinde

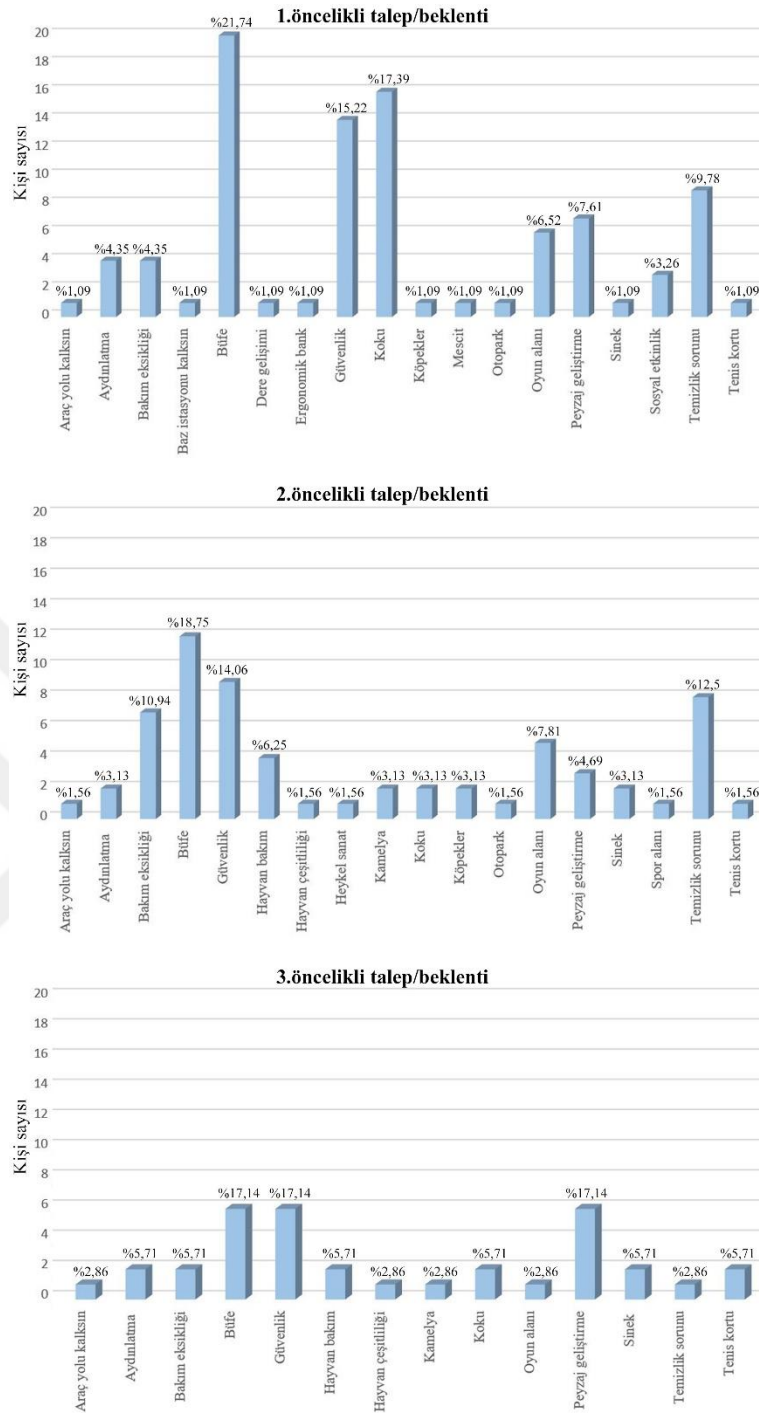
memnun olmaları, doğa ile etkileşim sağlayabilmeleri, kendilerini alanda iyi hissetmeleri gibi durumlar açısından olumludur.

Çizelge 5.39 : Kullanıcıların genel memnuniyet durumu.

Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyiminizde genel memnuniyetinizi nasıl değerlendirirsiniz?	Kişi sayısı (n)	%
1-Hiç memnun değilim	0	0
2-Memnun değilim	0	0
3-Kararsızım	3	3
4-Memnunum	58	58
5-Çok memnunum	39	39
Toplam	100	100

Kullanıcıların deneyimine ilişkin alandaki taleplerine yönelik soruda "Ayamama Yaşam Vadisi'nde nelerin değişmesini ve gelişmesini istersiniz? Öncelik sırasına göre 3 tane belirtiniz." ifadesine kullanıcılar 1.öncelikli olarak %21,74 büfe, %17,39 koku, %15,22 güvenlik, %9,78 temizlik sorunu yanıtını vermiştir (Şekil 5.28). Kullanıcılar, 2.öncelikli olarak en çok %18,75 büfe, %14,06 güvenlik, %12,5 temizlik sorunu, %10,94 bakım eksikliği yanıtını vermiştir (Şekil 5.28). 3. öncelikli olarak ise %17,14 büfe, %17,14 güvenlik ve %17,14 peyzaj geliştirme yanıtları verilmiştir (Şekil 5.28).

Kullanıcıların tüm bu talepleri değerlendirildiğinde, alanın işletme ve bakım gibi temel konularda eksiklikleri olduğu söylenebilir. Ayamama Yaşam Vadisi'nde büfe-kafeterya alanlarının kapalı olmasından dolayı yiyecek-içecek temininde sıkıntı olması, derenin bazı zaman dilimlerinde kokuya sebep olması, aktif bir güvenlik görevlisinin olmamasından dolayı rahatsızlık duyulması ve bireylerin çevre temizliğine dikkat etmemesi üzerine alanın bakımlarında da yetersiz kalınması ana problemler olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer öne çıkan bir talep ise peyzaj geliştirilmesidir. Verilen yanıtlarda çevre ile uyumlu bitkilerin, çiçeklerin olması, gül bahçeleri gibi alanlara yer verilmesi, göletin zenginleştirilip bakımının düzenli yapılması, dere kenarının geliştirilmesi gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Diğer yandan alandaki kedi, köpek, kuş gibi hayvan bakımlarına özen verilmesi, oyun alanlarının arttırılarak yetişkin parkurlarına da yer verilmesi, sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesi, sinek sorununa çözüm bulunması, tenis alanının oluşturulması, aydınlatmanın daha fazla yapılması, heykel-sanat öğelerine yer verilmesi, oturma için kamelyalar yapılması, araç yolu ve yakındaki baz istasyonunun kaldırılması gibi ifadeler talep yönünde verilen diğer yanıtlardır.

Şekil 5.28 : Kullanıcı beklentileri ve talepleri.

5.4 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölüm kapsamında tezin alan çalışmasında ayrıntılı olarak açıklanan araştırma bulguları özetlenerek değerlendirilmektedir. Değerlendirme süreci dört aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım parametrelerinin irdelenmesi doğrultusunda bu parametreler ile örnek alan arasındaki

ilişkiye yönelik çıkarımlar ortaya koyulmaktadır. Ardından kullanıcıların alanı nasıl kullandıklarına ve alanda doğa ile nasıl etkileşime girdiklerine dair yapılan gözlemler kullanıcı davranışlarıyla açıklanmakta ve kullanıcıların alandaki doğa unsurlarıyla temas kurma eylemleri vurgulanmaktadır. Ardından alandaki biyofilik tasarım parametreleri ve kullanıcı deneyimlerine yönelik yaklaşım temelinde oluşturulan anket araştırmasıyla kullanıcıların alandaki parametrelere ve deneyimlerine ilişkin değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Son olarak üç aşamalı oluşan bu metodoloji kurgusundan elde edilen tüm bulgular bir arada değerlendirilmektedir. Bulgulara ilişkin ortak çıkarımlar ortaya koyularak alanın kent-doğa-kullanıcı etkileşiminde değerlendirilmesine yer verilmektedir.

a) Biyofilik tasarım parametrelerine ilişkin değerlendirme

Bu bölümde biyofilik tasarım parametrelerinin Ayamama Yaşam Vadisi'nde nasıl hayata geçirildiği konusunda bulgular değerlendirilmiş ve çalışma alanı ile parametreler arasındaki ilişkiler ortaya koyulmuştur. Bu değerlendirmelerin yapılmasında alanda gerçekleştirilmiş tespit ve gözlemlerle fotoğraf, uydu görüntüleri ve haritalar aracılığıyla elde edilen parametrelere ilişkin bulgular temel alınmıştır. Bu incelemeler kapsamında çıkarımlar yapılmıştır.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde ağaçlık ve yeşil alanların yoğun olması, su öğelerinin alanda yer alması gibi farklı doğal unsurlar ile görsel etkileşim imkanları sunulmaktadır. Bundan dolayı **doğa ile görsel bağlantı** parametresinin olumlu olduğu görülmektedir. Doğa ile görsel bağlantı parametresine alanın her alt bölgesinde rastlanırken bu parametrenin varlığının süreklilik taşıdığı söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok kokulu bitki, çalı, ağaç ve çiçek türleri mevcutken aynı zamanda kuş, kedi, köpek gibi canlıların da sesine rastlamak mümkündür. Yapılan incelemelerde alanın her alt bölgesinde bu doğal öğelerle duyuşsal temas sağlanmaktadır. Bu doğrultuda Ayamama Yaşam Vadisi'nde **doğa ile görsel olmayan bağlantı** parametresinin olumlu olduğu söylenebilir. Diğer yandan yer yer hissedilen derenin kötü kokusu olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Birçok ağaç, bitki, çiçek ve hayvan türlerinin insanlarla bir arada olduğu Ayamama Yaşam Vadisi'nde canlı çeşitliliği mevcuttur. Alanın her alt bölgesinde, bireye farklı canlılarla temas kurma imkanı sunulduğu görülmektedir. Bundan dolayı Ayamama

Yaşam Vadisi'nde **ritmik olmayan duyuşal uyarınlar** parametresinin olumlu olduğu söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde dere kenarı ve biyolojik gölet çevresinde açıklık alanların diğerk alanlara göre fazla olmasından dolayı bu kısımlarda rüzgar ve sıcaklık gibi hava akımları daha fazla hissedilmektedir. Bu doğrultuda alanda **termal hava akışı** parametresinin bazı alanlarda daha etkin olarak yer aldığı gözlemlenmektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal su ögesi olarak Ayamama Deresi ve yapay su ögesi olarak biyolojik gölet bireylere su ögesini deneyimleme ve etkileşime girme imkanı sunmaktadır. Dere kenarı ve gölet çevresi dışında bir su ögesi olmamasından dolayı alanda **suyun varlığı** parametresinin bu kısımlarda etkin olduğu görölmektedir. Diğerk yandan Ayamama Deresi ve çevresinin betonarme halde yapay olarak düzenlenerek fazla kot farkına yer verilmesi ve doğal bir dere kesiti sağlanmaması nedeniyle alandaki doğal su ögesi ile etkileşimde zayıflık gözlemlenmektedir.

Işıklık-gölgelek alanların varlığı, Ayamama Yaşam Vadisi'nin yoğun ağağ kümelenmelerinin olduğu alanlarda fazladır. Bu alanlarda bireylere ılık-gölge etkileşimi sayesinde mekansal çeşitlilik sunulmaktadır. Bu doğrultuda **dinamik-diffüz ılık** parametresinin bu alanlarda yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi, kullanıcılarına yaprakların sonbaharda dökölmesi, çiçek ve bitkilerin ilkbaharda açması gibi mevsimsel olayları ve farklı canlı türlerinin oluşturduğu ekosistemleri deneyimlemesine olanak tanırken Ayamama Deresi de kendi başına bir sistem oluşturmaktadır. Alanın her alt bölgesinde bu deneyim imkanları olduğundan **doğal sistemlerle bağlantı** parametresinin olumlu olduğü söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kesitinde yapay bir çevre mevcutken aynı zamanda alanda herhangi bir doğa atıflı figür, resim, heykel gibi kentsel mekan öğelerine rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda alanda **biyomorfik form ve modeller** parametresinin zayıf kaldığı gözlemlenmektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesindeki yürüyüş yollarında, oturma birimlerinde, zeminlerde, donatılarda ahşap, taş, seramik, toprak ve kum gibi doğal malzeme kullanımına rastlanmaktadır. Bundan dolayı alanda **doğa ile malzeme bağlantısı** parametresinin olumlu olduğü söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde çocuk oyun alanı, spor alanı, dere kenarı, biyolojik gölet çevresi ve mesire alanı gibi belirgin alt mekanlar mevcuttur. Bu mekanlar kendi aralarında yürüyüş yolu ve geçişler ile bağlantı kurarak bir hiyerarşi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda alanda **karmaşıklık ve düzen** parametresinin olumlu olduğu söylenebilir.

Geniş açıklıklara sahip olarak engelsiz bir görüş alanı sunan dere kenarı ve biyolojik gölet çevresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nde bireye vista deneyimi sunmaktadır. Bu doğrultuda alanda **manzara** parametresinin bazı bölgelerde daha etkin olarak yer aldığı söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin yoğun ağaç içeren, sınırlayıcı çalılar ve yüksek bitkiler barındıran kısımlarında bireylere iklimden koruma ve inziva imkanı sunulmaktadır. Bu doğrultuda **sığınma** parametresinin alanın bazı bölgelerinde daha etkin yer aldığı gözlemlenmektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin bazı kısımlarında kıvrımlı yollar, sınırlayıcı çalı ve bitki kullanımı gibi ardında belirsizlik yaratarak merak uyandıran yerlere rastlanmaktadır. Bundan dolayı **gizem** parametresinin alanın bazı kısımlarında daha etkin yer aldığı söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nde bazı alanlarda rastlanan bakımsızlık, servis yolu nedeniyle dere kenarı ile oluşan kısmi kopukluk, dere boyunca oluşan kot farkı ve koku gibi riskler göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda **risk/tehlike** parametresinin Ayamama Deresi ve çevresi mekanlarında daha ön plana çıkması dikkat çekmektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı incelendiğinde, alanda gözlemlenen parametrelerin dağılımı bulgulara göre değerlendirilmiştir. Bu parametrelerin varlığı, bazı alanlarda yoğunlaşırken bazı alanlarda zayıf olarak kaldığı söylenebilir. Çalışma alanında yöntemin ilk adımını oluşturan bu incelemeler kapsamında doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen parametreleri olumlu olarak dikkat çekmektedir. Diğer yandan parametrelerin yoğun bir şekilde etkinlik çayırı ile biyolojik gölet ve çevresini içeren 4.alt bölgede yer aldığı görülmektedir. Dere kenarındaki parametre yoğunluğu ise dere ve çevresi ile ilgili bulguları içeren risk/tehlike parametresini öne çıkarmaktadır.

b) Kullanıcı davranışlarına ilişkin değerlendirme

Bu bölümde Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının alanı nasıl kullandıklarına ve alandaki eylemlerinde doğa ile nasıl etkileşime geçtiklerine dair yapılan gözlemler sonucunda oluşturulan davranış haritalarıyla ortaya koyulan bulgular değerlendirilmektedir. Çizelge 5.40'da alandaki kullanıcıların davranışları, kullanıcıların doğal öğelerle etkileşimi kapsamında kullanıcı-alan ilişkisi ve ilgili parametreler arasındaki bağlantılar özetlenmiştir.

Çocuk oyun alanından oluşan 1.alt bölgede kullanıcılar alanda yürüme, oturma, dinlenme, etrafı seyretme ve kedileri besleme gibi davranışlar sergilemiştir. Bu kapsamda kullanıcıların ağaç, çalı, çiçek, hayvan gibi farklı canlılarla temas kurduğu, aynı zamanda doğal öğelerin varlığı, gölgesi ve korumasından da yararlandığı gözlemlenmektedir. Bu davranış-mekan ilişkileri değerlendirildiğinde, 1.alt bölgede kullanıcılar doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri ile etkileşime girdiği görülmektedir (Çizelge 5.40).

Çizelge 5.40 : Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı davranışları-mekan-doğa ilişkisi.

ALT BÖLGE	KULLANICI DAVRANIŞI	KULLANICI ve ALAN İLİŞKİSİ	İLGİLİ PARAMETRE
1.alt bölge	Geçiş amaçlı kullanma	Ağaçların varlığı, Ağaçların gölgesi, Ağaçların sağladığı koruma	Doğa ile görsel bağlantı Dinamik-diffüz ışık Sığınma
	Oturma, dinlenme, etrafı seyretme	Ağaç, bitki, çalı ve çiçeklerle etkileşim	Doğa ile görsel olmayan bağlantı
	Kedileri besleme	Farklı canlı türlerinin varlığı ve onlarla temas kurma	Ritmik olmayan duyuşal uyarılar
2.alt bölge	Ağaç gölgesinde dinlenerek etrafı seyretme Yerden ağaç dal ve parçaları toplama Doğal öğeleri fotoğraflama Ağaçlardan yaprak koparma Çiçek toplama Köpek dolaştırma	Ağaç, bitki ve çiçeklerin varlığı ile onlardan faydalanma ve onlarla temas kurma, Farklı canlı türleriyle temas kurma	Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Ritmik olmayan duyuşal uyarılar Dinamik-diffüz ışık Doğal sistemlerle bağlantı Sığınma
	Oyun alanında oyun deneyimi	Ahşaptan yapılmış oyun alanı öğeleri	Doğa ile malzeme bağlantısı
	Belirgin bir hareket omurgası	Omurga ile mekanlar arası bağlantı	Karmaşıklık ve düzen

Çizelge 5.40 (devam) : Ayamama Yaşam Vadisi’nde kullanıcı davranışları-mekan-doğa ilişkisi.

ALT BÖLGE	KULLANICI DAVRANIŞI	KULLANICI ve ALAN İLİŞKİSİ	İLGİLİ PARAMETRE
3.alt bölge	Piknik yapma	Piknik alanındaki ağaçların varlığı ve onların gölgesinden faydalanma	Doğa ile görsel bağlantı Dinamik-diffüz ışık Sığınma
	Gezinerek yabani ot toplama	Çeşitli yabani bitki türlerinin varlığı ve onlarla temas kurma	Ritmik olmayan duyuusal uyarılar Doğa ile görsel olmayan bağlantı
	Dere kenarında koşu, dinlenme, oturma gibi eylemlerin görece az olması	Dere kokusu ve su ile temas zorluğu	Risk/Tehlike
4.alt bölge	Gölet kenarında bakınma Gölet bitkilerini inceleme Gölet suyuyla oyun, suya taş atma	Su ögesi ile etkileşim Farklı bitki türleri ile temas kurma	Suyun varlığı Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Manzara
	Bitkilerle oyun oynama Kedileri besleme	Farklı canlı türlerin varlığı ve onlarla etkileşim kurma	Ritmik olmayan duyuusal uyarılar
	Ağaç gölgelerinde oturma, sohbet Ağaca dayanarak kitap okuma	Ağaçların varlığı ve onlardan yararlanma	Dinamik-diffüz ışık Sığınma Doğal sistemlerle bağlantı
	Çayırdaki decklerde oturma, sohbet Oyun alanında oyun deneyimi	Ahşaptan yapılmış oturma ve oyun ögeleri, doğal zemin	Doğa ile malzeme bağlantısı
	Gölet çevresinde hareketlilik ve eylem tercihi	Göletin bir odak olarak mekanlarla bağlantısı	Karmaşıklık ve düzen
	Çiçekler toplama Lavanta gibi kokulu bitkiler toplama Bitkileri inceleme	Farklı bitki ve çiçek türlerinin varlığı, kokusu, renkleriyle temas kurma	Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Ritmik olmayan duyuusal uyarılar Doğal sistemlerle bağlantı
5.alt bölge	Piknik yapma Dinlenme, sohbet	Ağaçların sağladığı gölgelik alanlarda bulunma	Dinamik-diffüz ışık Sığınma
	Belirgin bir hareket rotası	Mesire alanının ana mekan olup hareketin bu alan çevresinde olması	Karmaşıklık ve düzen

Spor alanları ve çocuk oyun alanının bulunduğu 2.alt bölgede kullanıcılar ağaç gölgesinde dinlenme ve etrafı seyretme, yerden ağaç ve dal parçaları toplama, doğal ögeleri fotoğraf çekme, ağaçlardan yaprak koparma, yerden çiçek toplama, köpek dolaştırma ve oyun oynama eylemlerinde bulunmuştur. Bu doğrultuda bireylerin ağaç, bitki, çiçek ve hayvan gibi farklı canlılarla etkileşime girdikleri, ahşap oyun ögelerini deneyimledikleri ve belirgin bir hareket kurgusu oluşturdıkları gözlemlenmektedir.

Bunlardan dolayı 2.alt bölgedeki davranış-mekan ilişkisi değerlendirildiğinde, kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, dinamik-diffüz ışık, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen ile sığınma parametreleri ile etkileşime girdiği görülmektedir (Çizelge 5.40).

Ayamama Deresi kenarındaki alanlar ve piknik alanından oluşan 3.alt bölgede, kullanıcılar piknik yapma, gezinme, yabani ot toplama gibi davranışlar sergilemiştir. Bireylerin bu davranışları esnasında ağaçların gölgesinden yararlandığı, farklı bitki türleriyle etkileşime geçtiği gözlemlenmektedir. Davranış-mekan ilişkisi değerlendirildiğinde, 3.alt bölgede kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, dinamik-diffüz ışık ve sığınma parametreleri ile etkileşime girdiği görülmektedir. Diğer yandan dere kenarının yoğun olarak kullanılmaması, dere kokusu ve dere ile ilişki zayıflığı bakımından risk/tehlike parametresini öne çıkardığı söylenebilir (Çizelge 5.40).

Etkinlik çayırı, çocuk oyun alanı, biyolojik gölet ve çevresi gibi mekanlardan oluşan 4.alt bölgede, kullanıcılar gölet kenarında zaman geçirme, bitkileri inceleme, suya taş atma, bitkilerle oynama, kedileri besleme, ağaç gölgesinde oturma, ağaca dayanarak kitap okuma, ahşap donatılarda oturma ve sohbet etme gibi davranışlarda bulunmuştur. Bireylerin bu davranışlarında su ögesi ile etkileşim kurduğu, farklı canlı türleriyle etkileşime girerek onlardan faydalandığı, ahşap malzemeden yapılmış donatıları deneyimlediği ve gölet çevresini eylemlerinde tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Davranış-mekan ilişkisi değerlendirildiğinde, 4.alt bölgede kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, suyun varlığı, dinamik-diffüz ışık, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen, manzara, sığınma parametreleri ile etkileşime girdiği görülmektedir (Çizelge 5.40).

Mesire alanından oluşan 5.alt bölgede, kullanıcılar çiçek toplama, lavanta gibi kokulu bitkiler toplama, bitkileri inceleme, piknik yapma, dinlenme ve sohbet etme davranışlarında bulunmuştur. Bireylerin bu davranışlarında koku, renk gibi farklı özellikler barındıran bitki ve çiçek türleriyle etkileşime girdiği, ağaçların gölgesinden yararlandığı ve mesire alanı çevresinde eylemlerini sıklaştırdığı gözlemlenmektedir. Davranış-mekan ilişkisi değerlendirildiğinde, 5.alt bölgede kullanıcıların doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar,

dinamik-diffüz ışık, doğal sistemlerle bağlantı, karmaşıklık ve düzen, sığınma parametreleri ile etkileşime girdiği görülmektedir (Çizelge 5.40).

Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ve birey ilişkisini kullanıcı davranışları kapsamında değerlendirdiğimizde, Çizelge 5.40'da çeşitli kullanıcı davranışları ve kullanıcıların doğa etkileşimi yer almaktadır. Özellikle kullanıcıların etkinlik çayırı, biyolojik gölet ve çevresi gibi mekanları içeren 4.alt bölgede yoğunlaşarak eylemlerde bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun oluşmasında araştırma sürecinin ilk adımında elde edilen bulgulardan 4.alt bölgedeki biyofilik unsurların diğer bölgedekilere göre daha yoğun yer almasının etkili olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik unsurlara yer verilmesinin ve biyofilik parametrelerin varlığının, kullanıcı davranışlarını yönlendirdiği ve kullanıcı deneyimlerini şekillendirdiği söylenebilir.

c)Biyofilik tasarım parametrelerine yönelik kullanıcı anket araştırmasına ilişkin değerlendirme

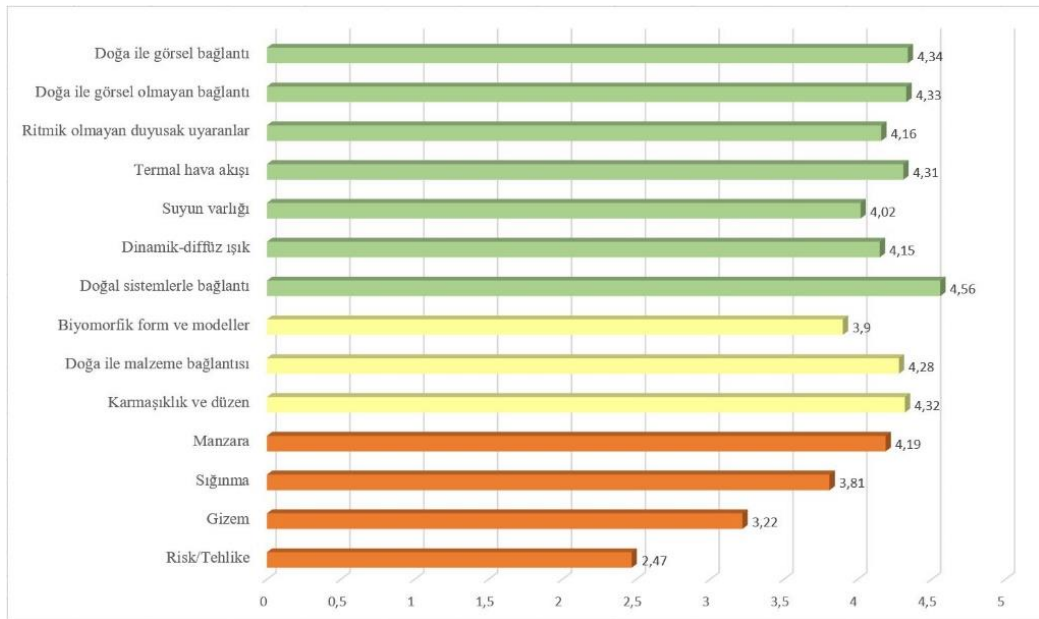
Bu bölümde Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcıları ile gerçekleştirilen anket araştırmasının bulguları değerlendirilmektedir. Özellikle alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığının algılanmasına ve bu parametrelerin kullanıcı deneyimlerine etkisini inceleyebilmek adına kullanıcı değerlendirmesine yönelik bir anket araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan anket araştırmasında; demografik özellikler, alanın kullanımı, parametrelerin varlığının algılanmasına yönelik değerlendirme, parametrelerin kullanıcı deneyimlerine etkisine yönelik değerlendirme, kullanıcı memnuniyeti ve beklentilerine dair elde edilen bulgular değerlendirilerek çıkarımlar yapılmaktadır.

Anket araştırmasının örneklemini 59'u kadın 41'i erkek olmak üzere 100 kişi oluşturmaktadır. Farklı yaş aralıklarından kullanıcıların yer aldığı çalışmada ortalama yaş 42,17 olarak yer almaktadır. Örneklemin %54 gibi geniş bir grubunu lisans mezunları oluşturmaktadır. %49'u çalışan bireylerden oluşan örneklemin %56'sını evliler oluşturmaktadır. Ayrıca örneklemin %22'sini 12 yaş altında çocuk sahibi bireyler oluşturmaktadır.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin ziyaret sıklığı sorusunda ayda birkaç kez, haftada birkaç kez ve her gün yanıtları örneklemin %78'ini oluşturmaktadır. Bu durum alanın ziyaret edilen ve zaman geçirmek için tercih edilen bir mekan olduğunu göstermektedir.

Kullanıcıların ziyaret amaçlarında en çok yürüyüş eylemi öne çıkmasıyla birlikte spor, dinlenme, doğayla temas, piknik, oyun gibi farklı eylem ve aktiviteler dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda alanın farklı kullanıcılara hitap eden farklı deneyimler sunduğu söylenebilir.

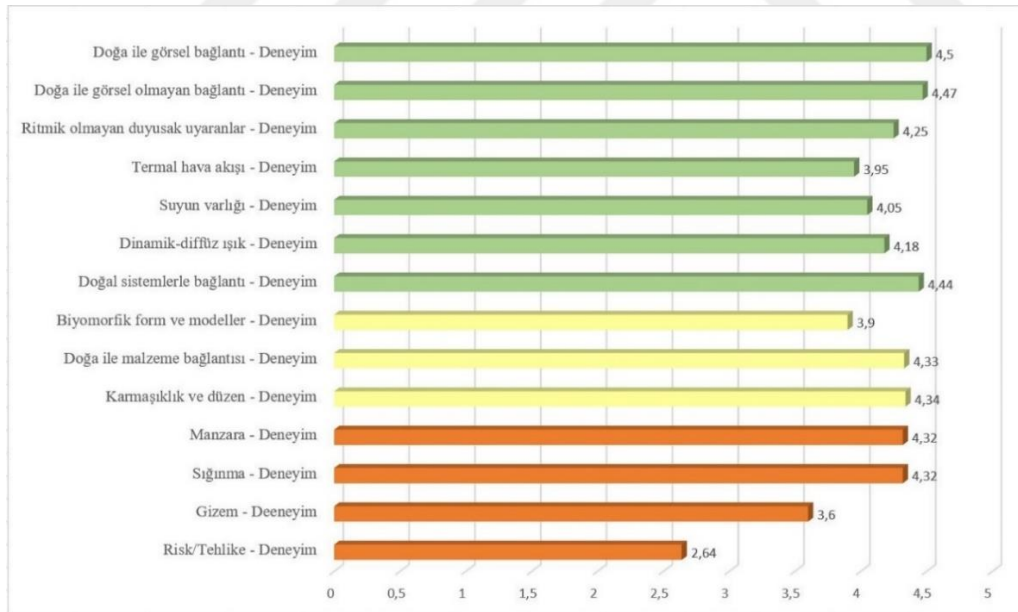
Biyofilik tasarım parametrelerinin Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki varlığının algılanmasını değerlendirmek adına her bir parametreye ilişkin 5'li likert ölçeğinde (1:kesinlikle katılmıyorum, 2:katılmıyorum, 3:kararsızım, 4:katılıyorum, 5:kesinlikle katılıyorum) sorular yöneltilmiştir. Elde edilen her bir parametrenin ortalama değeri elde edilerek Şekil 5.29'da görüldüğü üzere parametrelerin alandaki varlığına yönelik bulgular elde edilmiştir. Mekanda doğa boyutunu gösteren yeşil renkteki biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı algı düzeylerinin görece daha yüksek değerler aldığı görülmektedir. Doğal analoglar boyutunu gösteren sarı renkli biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı algı düzeylerinde, biyomorfik form ve modeller parametresinin görece düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Mekanın doğası ve deneyimi boyutunu gösteren turuncu renkli biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı algı düzeylerinin ise kendi aralarında düzey bakımından farklılaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda kullanıcıların alanda doğal sistemlerle bağlantı parametresine 4,56 ile en yüksek değeri verdiği görülmektedir. Bu durum kullanıcıların alanda mevsimsel değişimlerin (çiçek açması, yaprak dökülmesi vb.) görülebildiğini ve ekosistem varlıklarının fark edildiğini göstermektedir.

Şekil 5.29 : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığına ilişkin algılama düzeyleri.

Diğer yandan sırasıyla doğa ile görsel bağlantı (4,34), doğa ile görsel olmayan bağlantı (4,33), karmaşıklık ve düzen (4,32), termal hava akışı (4,31) ve doğa ile malzeme bağlantısı (4,28) parametrelerine de kullanıcılar tarafından yüksek değerler verildiği görülmektedir. Bu durumda görüşmeciler, alanda doğal öğeler ile görme, işitme, duyma, koklama gibi algılarla etkileşim kurma imkanları olduğunu, alanın tasarımında denge ve düzenin yer aldığını, sıcaklık ve rüzgar gibi hava akımlarının hissedildiğini ve doğal malzemelerin kullanıldığını ifade etmektedir (Şekil 5.29).

Biyofilik tasarım parametrelerinin Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki kullanıcı deneyimlerine etkisini incelemek adına her bir parametreye ilişkin 5'li likert ölçeğinde (1:kesinlikle katılmıyorum, 2:katılmıyorum, 3:kararsızım, 4:katılıyorum, 5:kesinlikle katılıyorum) sorular yöneltilmiştir. Elde edilen her bir parametrenin ortalama değeri elde edilerek Şekil 5.30'da görüldüğü üzere parametrelerin kullanıcı deneyimine etkisi ile ilgili bulgular elde edilmiştir. Bu doğrultuda görüşmecilerin 4,5 ile doğa ile görsel bağlantı parametresine yüksek değer verdiği görülmektedir. Bu durum kullanıcıların alanda doğal öğelerle görsel bağlantı kurma deneyiminin rahatlama ve huzur sağladığını göstermektedir.

Şekil 5.30 : Kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin kullanıcı deneyimlerine etkisini değerlendirme düzeyleri.

Diğer yandan sırasıyla doğa ile görsel olmayan bağlantı (4,47), doğal sistemlerle bağlantı (4,44), karmaşıklık ve düzen (4,34), doğa ile malzeme bağlantısı (4,33), manzara (4,32) ve sığınma (4,32) parametrelerine de kullanıcılar tarafından yüksek

değerler verilmiştir. Bu durumda kullanıcılar, Ayamama Yaşam Vadisi'nde çiçek, bitki gibi hoş kokular algılayıp canlı türlerinin seslerini işiterek dinlendirici ve huzurlu bir ortam deneyimine sahip olduklarını, mevsimsel değişim olaylarını ve farklı canlı yaşamlarını görerek doğayla temaslarını arttırdıklarını, dengeli ve düzenli tasarım sayesinde aktif bir deneyim edindiklerini, doğal malzemelerle temas ederek rahat hissettiklerini, geniş açıklıklar ile çevrelerini rahat algılayarak huzurlu hissettiklerini ve korunaklı, inziva imkanı sağlayan alan imkanlarıyla huzurlu ve rahat deneyimler edindiklerini ifade etmektedir (Şekil 5.30).

Hem Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığına yönelik kullanıcı algılarının değerlendirmesinde hem de parametrelerin kullanıcı deneyimine etkisinin değerlendirilmesinde gizem ve risk/tehlike parametrelerinin en düşük düzeyleri aldığı görülmektedir. Bu durum gizem parametresine ilişkin alanın keşfetme isteği ve merak uyandıran alanların kısıtlı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan risk/tehlike parametresinde ortalama değere yakın bir değer çıkması kullanıcıların alanda bazı riskler olduğunu ve hissettiğini göstermektedir.

Ayamama Yaşam Vadisi'nin kullanıcılar tarafından memnuniyeti değerlendirildiğinde çok memnunum ve memnunum yanıtları örneklemin %97'sini oluştururken alandaki memnuniyet düzeyinin 4,36 olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda alanın kullanıcılar tarafından memnuniyeti oldukça olumludur. Diğer yandan alanın değişmesi ve gelişmesi adına yöneltilen soruda kullanıcılar, büfe eksikliği, zaman zaman derenin kokması, aktif güvenlik görevlisinin eksikliğinden huzursuzluk hissedilmesi, ziyaretçilerin etrafı kirletmesi, peyzajın geliştirilmesi ve bakımların düzenli yapılması gibi beklenti/talep bildirimlerinde bulunmuştur. Bu doğrultuda alanın gelişmesi, kullanıcı memnuniyetinin artarak devam etmesi adına bu beklentiler göz önünde bulundurulmalıdır.

d)Genel değerlendirme ve çıkarımlar

Tez çalışmasının örnek alanı olan Ayamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirilen karma araştırma yöntemi ile farklı analiz bulguları elde edilmiştir. Kalitatif kapsam olarak parametrelerin alandaki varlığı fotoğraf, uydu görüntüleri ve haritalar yardımıyla sunulurken gözlem analizleri sonucunda kullanıcı davranış haritaları oluşturulmuştur. Kantitatif kapsamda ise anket araştırmasında kullanıcıların biyofilik tasarım

parametrelerine yönelik değerlendirmeleri elde edilmiştir. Tüm bu sürecin detayları Çizelge 5.41’de gösterilmektedir.

Yapılan inceleme ve değerlendirmelerin ardından her bir analiz adımında ne çıkan biyofilik tasarım parametreleri tespit edilmiştir. Bu parametrelerden her analiz yönteminde ortak olarak yer alanlar, çalışma alanında olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, karma araştırma yönteminin her bir adımında ne çıkan parametreler doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzendir. Bundan dolayı Ayamama Yaşam Vadisi, biyofilik değerlendirme açısından ele alındığında, doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı ve karmaşıklık ve düzen parametrelerinin en olumlu olarak öne çıktıkları söylenebilir (Çizelge 5.41).

Çizelge 5.41 : Ayamama Yaşam Vadisi’nin biyofilik tasarım parametreleri açısından genel değerlendirilmesi.

ANALİZ	ANALİZ YÖNTEMİ	NE ÇIKAN PARAMETRELER
1.Adım Ayamama Yaşam Vadisi’nde biyofilik tasarım parametreleri	Alanda tespit ve gözlem ile biyofilik parametreleri fotoğraf, uydu görüntüleri, diyagramlarla değerlendirme	Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Ritmik olmayan duyuşal uyarılar Doğal sistemlerle bağlantı Doğa ile malzeme bağlantısı Karmaşıklık ve düzen
2.Adım Ayamama Yaşam Vadisi’nde kullanıcı davranışları	Kullanıcı davranışlarının haritalandırılması ile davranış-parametre ilişkisini değerlendirme	Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Ritmik olmayan duyuşal uyarılar Doğal sistemlerle bağlantı Doğa ile malzeme bağlantısı Karmaşıklık ve düzen
3.Adım Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının katılımı	Anket araştırmasında Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığını değerlendirmesi Anket araştırmasında Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının deneyimlerinde biyofilik tasarım parametrelerinin etkisini değerlendirmesi	Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Ritmik olmayan duyuşal uyarılar Termal hava akışı Doğa ile malzeme bağlantısı Karmaşıklık ve düzen Doğa ile görsel bağlantı Doğa ile görsel olmayan bağlantı Doğal sistemlerle bağlantı Doğa ile malzeme bağlantısı Karmaşıklık ve düzen Manzara Sığınma

Yapılan alan çalışması boyunca Ayamama Yaşam Vadisi’ndeki biyofilik tasarım parametreleri farklı analiz yöntemleriyle ele alınmış ve her bir parametre ile ilgili

bulgular ve çıkarımlar sağlanmıştır. Bu bağlamda her parametre genel olarak ele alınıp çıkarımlar ortaya konmuştur.

Biyofilik tasarımın mekanda doğa boyutunu oluşturan doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, termal hava akışı, suyun varlığı, dinamik-diffüz ışık, doğal sistemlerle bağlantı parametrelerine ilişkin çalışma alanında yapılan genel değerlendirmelerde şu çıkarımlar sağlanmıştır:

Doğa ile görsel bağlantı: Kentsel mekanda ağaçlık ve yeşil alanların algılanabilir yoğunluklarının fazla olmasıyla doğa ile görsel bir etkileşim sunulmaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesinde birçok ağaç, çalı, bitki ve çiçeklere yer verildiğinden ağaçlık ve yeşil alanların algılanabilir yoğunlukları fazladır. Kullanıcıların davranış periyotlarında alanın her bölgesinde bu türlerle görsel temas kurdukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda birçok ağaç, bitki, çiçek türleriyle karşılaştığını ve bu durumun kendilerinde rahatlatıcı, huzur sağlayan bir deneyim oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde doğa ile görsel bağlantı parametresi olumlu olarak yer almaktadır.

Doğa ile görsel olmayan bağlantı: Farklı canlı türlerinin ve su ögesinin sesi, farklı ağaç, bitki ve çiçek türlerinin kokusu, doğal malzemelerin yüzey dokunma hissi gibi görsel olmayan bir etkileşim sunmaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesinde birçok, ağaç, çiçek ve bitki türlerinin kokusu, farklı canlı türlerinin sesi ve doğal malzeme yüzeyleri ile karşılaşılmaktadır. Kullanıcıların davranış periyotlarında alanın her bölgesinde bu doğal öğelerle koklama, duyma, dokunma gibi duyuşlarla temas kurduğu gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda birçok doğal ses, koku ve yüzeylerin olduğunu ve bu durumun kendilerinde dinlendirici, huzurlu bir ortam deneyimi sağladığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde doğa ile görsel olmayan bağlantı parametresi olumlu olarak yer almaktadır. Diğer yandan alanda zaman zaman algılanan derenin kötü kokusu, olumsuz bir etki yaratırken bu durumun düzeltilmesiyle doğa ile görsel olmayan bağlantının daha da olumlu hale getirilmesi sağlanabilir.

Ritmik olmayan duyuşal uyarılar: Bireyin kentsel mekanda farklı canlı türleriyle bir arada bulunma deneyimini ifade etmektedir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesinde farklı canlı türleri (ağaç, bitki, çalı, çiçek, hayvan, insan) bir arada

bulunmaktadır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, alanın her bölgesinde kullanıcıların farklı canlı türleriyle temas kurdukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda farklı canlı türlerini bir arada görebildiğini ve bu durumun kendi deneyimlerinde doğa ile etkileşimlerini arttırdığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde ritmik olmayan duyuşal uyarılar parametresi olumlu olarak yer almaktadır.

Termal hava akışı: Bireyin, kentsel mekanda rüzgar ve sıcaklık gibi farklılaşan ortam şartlarını deneyimlemesidir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kenarı ve gölet çevresi gibi açıklıklar barındıran kısımlarında sıcaklık ve rüzgar gibi hava akımları daha fazladır. Kullanıcı değerlendirmesinde kullanıcılar, alanda sıcaklık değişim ve rüzgar hareketlerini hissettiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda termal hava akışı parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kenarı ve gölet çevresinde daha yoğun yer alırken parametrenin kullanıcı deneyimlerinde bu alanlarda daha fazla etki ettiğini söylenebilir.

Suyun varlığı: Kentsel mekanda yer verilen doğal veya yapay su ögeleri ile bireye etkileşim imkanı sağlanmasıdır. Ayamama Yaşam Vadisi'nde Ayamama Deresi ve biyolojik gölet, alanın su ögelerini oluşturmaktadır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, özellikle biyolojik gölet çevresinde gölet kenarında bulunma, gölete bakma, suyla oynama gibi su ögesiyle etkileşim kurdukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcıların çoğu, alanda su ögeleriyle karşılaştığını ifade ederek su ögelerine yakın olmanın iyi hissettirdiğine katılmıştır. Bu doğrultuda suyun varlığı parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin biyolojik gölet ve çevresinde daha yoğun yer almaktadır. Bundan dolayı kullanıcıların biyolojik gölet çevresinde eylem yoğunluğu oluşturmada suyun varlığının etkisi olduğu söylenebilir.

Dinamik/diffüz ışık: Kentsel mekanda gün ışığı ve doğal ögeler sayesinde sağlanan gölgelik alanlar ile oluşan ışık/gölge etkileşiminin deneyimlenmesidir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin yoğun ağaç barındıran kısımlarında ışık/gölge etkileşimi daha fazla bulunmaktadır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, bu ağaç kümelerinin gölgesinde bireylerin farklı eylem ve aktivitelerde bulundukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda güneşlik/gölgelik alanların dengeli olduğunu düşündüğünü ve bu durumun kendi deneyimlerinde tercihlerini etkilediğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda, dinamik/diffüz ışık parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin ağaç yoğunluğu barındıran kısımlarında daha yoğun yer almaktadır.

Özellikle bu kısımlarda dinamik/diffüz ışık parametresinin kullanıcı deneyim ve tercihlerinde olumlu olarak etki ettiği söylenebilir.

Doğal sistemlerle bağlantı: Bireyin, mevsimsel değişimleri ve ekosistem özellikleri gibi olayları deneyimlemesini sağlamaktadır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesinde mevsimsel değişim olaylarını (çiçek açması, yaprak dökülmesi) ve ekosistem özelliklerini deneyimleme imkanı mevcuttur. Ayrıca Ayamama Deresi de kendi başına bir doğal sistemdir. Kullanıcıların davranış periyotlarında, canlı yaşamlarına tanık olma ve çiçek toplama, ot toplama gibi eylemlerde bulunarak doğal ögeler ile temas kurdukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda canlı yaşamlarını, mevsimsel değişim olaylarını fark edebildiğini ve bu durumun doğayla temaslarını arttırdığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda doğal sistemlerle bağlantı parametresinin, Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde olumlu olarak yer aldığı söylenebilir. Diğer yandan Ayamama Deresi ve çevresinin görece daha doğal bir kimliğe dönüştürülmesiyle doğal sistemlerle bağlantı potansiyelinin daha da arttırılabileceği söylenebilir.

Biyofilik tasarımın doğal analoglar boyutunu oluşturan biyomorfik form ve modeller, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen parametrelerine ilişkin çalışma alanında yapılan genel değerlendirmelerde şu çıkarımlar sağlanmıştır:

Biyomorfik form ve modeller: Doğadan esinlenerek yapılmış doğa atıflı şekil, doku, desen, figür içeren kentsel ögelere yer verilmesidir. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa atıflı yapılmış kentsel mekan ögelerine (heykel, anıt, figür, resim) rastlanmamaktadır. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda bu kentsel mekan ögeleriyle karşılaştığını değerlendirdiğinde en düşük değere sahip parametrelerden biri olarak değerlendirerek deneyimlerine etki bağlamında daha az katkısı olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda biyomorfik form ve modeller parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde zayıf kalmakla birlikte bu alan için mutlak gerekli bir nitelik taşımamaktadır.

Doğa ile malzeme bağlantısı: Kentsel mekanın zemin ve yüzeylerinde doğal malzemelerin kullanılmasıdır. Ayamama Yaşam Vadisi'nde zemin, yüzey ve donatılarda birçok ahşap, taş, kum, toprak gibi doğal malzeme kullanımı yaygındır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, kullanıcıların birçok deneyiminde bu malzemelerle temas ettiği gözlemlenmektedir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise

kullanıcılar, alanda doğal malzemelerin kullanımını fark ettiğini ve bu durumun kendi deneyimlerinde doğayla temaslarını arttırarak rahat hissettirdiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda doğa ile malzeme bağlantısı parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde olumlu olarak yer almaktadır.

Karmaşıklık ve düzen: Kentsel mekanda yer alan alt mekanlar ve aralarındaki hiyerarşik düzeni ifade etmektedir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin her alt mekanı fonksiyonel kapsamda belirgin olarak yer alırken bu mekanlar arasında geçiş ve bağlantılarla bir hiyerarşi oluşturarak düzen sağlanmaktadır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, kullanıcıların hareket ve tercihlerinde belirgin odak ve rotalar olduğu gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanın tasarımının denge ve düzen içerisinde olduğunu ve bu durumun kendilerine daha aktif deneyim ortamı sağladığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda karmaşıklık ve düzen parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin genelinde olumlu olarak yer almaktadır.

Biyofilik tasarımın mekanın doğası ve deneyimi boyutunu oluşturan manzara, sığınma, gizem ve risk/tehlike parametrelerine ilişkin çalışma alanında yapılan genel değerlendirmelerde şu çıkarımlar sağlanmıştır:

Manzara: Kentsel mekandaki engelsiz görüş alanı sayesinde vista deneyimine imkan sunulmasıdır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kenarı ve biyolojik gölet çevresindeki etkinlik çayırında geniş açıklıklardan dolayı uzak mesafeleri algılamak daha rahattır. Kullanıcıların davranış periyotlarında, özellikle bu kısımlarda çevreyi ve doğayı seyretme, bakınma, duraklama gibi eylemlerde bulundukları gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, alanda engelsiz görüş imkanı sağlayan geniş açık alanlara rastladığını ve bu durumun etrafı daha rahat keşfederek huzurlu hissettirdiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda manzara parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nde gölet çevresi ve etkinlik çayırında yoğunlaşırken parametrenin bu kısımlarda olumlu olarak öne çıktığı söylenebilir.

Sığınma: Bireye sığınma hissiyatı vererek iklimden korunma, inzivaya çekilme gibi deneyimleri ifade etmektedir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin özellikle yoğun ağaç ve çalı kümelerinin olduğu kısımlarında iklimden korunma, inzivaya çekilme gibi imkanlar mevcuttur. Kullanıcıların davranış periyotlarında, özellikle bu kısımlarda ağaçlardan ve çalılardan faydalandığı gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcılar, korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanların nispeten olduğunu ve

bu alanlarda kendilerini rahat ve huzurlu hissettiklerini ifade etmiştir. Bu doğrultuda sığınma parametresi, Ayamama Yaşam Vadisi'nin bazı kısımlarında yoğunlaştığı ve bu alanlarda kullanıcı deneyimine etki ettiği söylenebilir.

Gizem: Kentsel mekanda bireyin içerisinde keşif isteği ve merak uyandıran alanlara yer verilmesidir. Ayamama Yaşam Vadisi'nin bazı kısımlarında yoğun çalı kullanımı, kıvrımlı yolların bulunması ile merak uyandıran alanlara rastlanmaktadır. Özellikle gölet çevresindeki yüksek bitki kullanımı dikkat çekmektedir. Kullanıcı davranış periyotlarında, kullanıcıların bu kısımlarda kendilerini inzivaya çektiği gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmesinde ise kullanıcıların, keşfetme isteği ve merak uyandıran alanların varlığı konusunda daha kararsız kaldıkları görülmüştür. Bu doğrultuda gizem parametresinin varlığının, Ayamama Yaşam Vadisi'nin bazı kısımlarında rastlansa da alan genelinde diğer parametrelere görece daha zayıf algılandığı söylenebilir.

Risk/Tehlike: Kentsel mekanda bireylere yönelik fiziki veya hissi olarak herhangi bir olumsuzluk potansiyelinin barındırılmasıdır. Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kenarına yakın kısımlarında bazı risk ve tehlike unsurları göze çarpmaktadır. Özellikle dere kokusunun olması, araç yolunun sürücü eğitimi olarak kullanılması, bazı kısımlarda görülen bakımsızlıklar öne çıkmaktadır. Kullanıcı davranış periyotlarında, dere kenarında kullanıcı deneyimlerinin azlığı ve dere ile etkileşim eksikliği gözlemlenmiştir. Kullanıcı değerlendirmelerinde ise kullanıcılar arasında alandaki risk ve tehlike konularında olumsuz düşünenlerde diğer parametrelere göre fazlalık görülmüştür. Bu doğrultuda, Ayamama Yaşam Vadisi'nin dere kenarı gibi belirgin alanlarında risk/tehlike parametresinin yoğunlaştığı ve kullanıcıların deneyimlerine etki ettiği söylenebilir. Araç yolunun sadece servis yolu olarak kullanılması ve dere kenarının etkileşim kurulabilmesi adına zenginleştirilip koku sorununun ortadan kaldırılması, güvenlik önlemlerinin artırılması ile Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki risk unsurlarının azaltılabileceği söylenebilir.

Ayamama Yaşam Vadisi biyofilik kentsel mekanlar bağlamında ele alınıp karma araştırma yöntemiyle biyofilik tasarım parametreleri üzerinden incelenmiştir. Bu süreçte alansal tespit ve gözlem, kullanıcı davranışları ve kullanıcı değerlendirmeleriyle karma analiz bulguları elde edilmiş ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler doğrultusunda Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyaranlar, doğal sistemlerle

bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen parametreleri dengeli bir dağılım göstererek olumlu izlenimler vermektedir. Termal hava akışı, suyun varlığı, dinamik/diffüz ışık, manzara ve sığınma parametreleri ise alanın bazı bölgelerinde daha çok yoğunlaşarak öne çıkmakta ve kullanıcı deneyimlerini etkilemektedir. Gizem ve risk/tehlike parametreleri de alanın bazı bölgelerinde daha çok yoğunlaşırken kullanıcılar tarafından en düşük düzeyler verilen parametreler olarak göze çarpmaktadır. Diğer yandan alanda yapılan gözlem, kullanıcı deneyim ve anket değerlendirmelerinde biyomorfik form ve modeller parametresinin zayıflığı öne çıkmakla birlikte bu alan için mutlak gerekli bir ihtiyaç sunmadığı söylenebilir.

Bu değerlendirmeler sonucunda, Ayamama Yaşam Vadisi'nin kullanıcılara doğa ile etkileşim deneyimi sunan bir kentsel mekan olduğu söylenebilir. Kullanıcılar, doğal öğelerle temas kurarak alanda birçok farklı deneyimlerde bulunmakta ve alandaki memnuniyetlerini de anket araştırmasında yüksek düzeyler vererek belirtmişlerdir. Bu kapsamda Ayamama Yaşam Vadisi'nin doğal öğeleriyle kullanıcılar tarafından memnuniyetle tercih edilen bir kentsel mekan olduğu söylenebilir. Bunların yanında alan ile ilgili geliştirilmesi gereken konular da mevcuttur. Yapılan analizler ve kullanıcı beklentileri doğrultusunda, özellikle dere ve çevresinin zenginleştirilip koku varlığı ve dereyle temas eksikliği dikkate alınmalıdır. Doğayla temas kurma bağlamında kullanıcı taleplerinde de yer verilen bakımların düzenli yapılması, çevreyle uyumlu doğal öğelerin arttırılması, hayvan türlerinin artarak yaşam alanına dahil edilmesi gibi eylemler ile Ayamama Yaşam Vadisi'nin biyofilik karakteri daha da güçlendirilebilir. Ayrıca kullanıcıların sosyal tesislerin açık olması, yetişkin oyun alanları ve tenis alanı yapılması, güvenlik eksikliğinin giderilmesi gibi çoğunluk talepleri de göz önünde bulundurularak kullanıcıların alan deneyimlerinde memnuniyeti daha da yükseltilebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentsel mekanlarda biyofilik tasarım konusuna odaklanan bu çalışmanın başlıca amacı, kentsel çevrede doğa ile bağlantının nasıl kurulabileceğinin belirlenmesi ve bu bağlantının kullanıcı deneyimleri ve memnuniyetleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasıdır. Özellikle İstanbul gibi mega kentlerde günden güne hızlanan kentleşme ile yapılaşmanın yoğunlaşması, doğal alanların azalması sonucunda kentlilerin kent içerisinde doğa ve doğal öğeler ile etkileşime girmesi önem kazanmaktadır. Kent içerisinde doğa ve doğal öğelerle etkileşim imkanı sunarak, kentlilere rekreasyon ve sosyal alan kazandıran İstanbul Yaşam Vadileri, son zamanlarda İstanbul'un önemli amaç ve vizyon kavramlarından biri haline gelmiştir. Bu temel amaç ve sebepler doğrultusunda, biyofili kavramı odağında insan-doğa-kent etkileşimini incelemek, kent ve doğa birlikteliğinde İstanbul Yaşam Vadileri'ni incelemek, yaşam vadilerinde biyofilik unsurları irdelemek, çalışma alanı olan Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı ve doğa etkileşimini inceleyerek kullanıcıların alanı nasıl algıladığını ve ne tür deneyimler edindiğini belirlemek, biyofilik tasarım yaklaşımının kent-doğa-insan ilişkisindeki potansiyellerini ortaya koymak ve kent-doğa-insan etkileşimine ilişkin karma araştırma yöntemi kurgusunun gücünü ortaya koymak çalışmanın başlıca hedeflerini oluşturmaktadır.

Çalışmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda, ilk olarak kent-doğa-birey kavramları ve aralarındaki ilişkilere yönelik literatür araştırması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu kavramların odağında yer alan bu çalışmanın ana kavramını oluşturan biyofiliye yoğunlaşarak detaylı literatür araştırması yapılmıştır.

Literatür araştırmasında ilk olarak, kent, doğa ve birey kavramlarının ele alınmasıyla, modern dönemdeki pratik kentleşme sürecinde bu kavramlar arasındaki bağlantıların dönüşüm geçirdiği ve giderek önem kazandığı görülmüştür. Çünkü kentlerde, yeni yerleşimler adına yapılaşmaların artması bireylerin doğa ve doğal öğelerle olan ilişkisinin zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Literatür araştırması kapsamında incelenen kaynaklarla, bireylerin doğa ile olan bağının zayıflaması sonucunda bu durumun bireyin kentsel mekandaki algı ve deneyimlerinde etkili olduğu, bireylerde fiziksel,

zihinsel ve psikolojik olumsuz etkilere yol açtığı yönünde fikir birliğine varılmıştır. Bu doğrultuda, literatür boyunca kent, birey ve doğa temelinde geliştirilen tasarım yaklaşımları incelenmiş ve her bir tasarım yaklaşımında insanın doğanın bir parçası olarak doğanın insandan ayrı düşünülemeyeceği, günümüz ve gelecek yaşam alanlarında doğanın önem taşıdığı konularında uzlaşma sağlanmıştır.

Literatür araştırmasının devamında araştırmanın başat kavramı olan biyofili üzerinde inceleme yapılarak, bireyde bulunan doğaya karşı içgüdüsel bir bağlantı, doğaya karşı olan eğilim gibi tanımlamaların üzerinde durulmuştur. Bu tanımlar çerçevesinde literatüre kazandırılan biyofili hipotezi ve biyofilik tasarım yaklaşımının birey ve doğa arasında bağlayıcı ilkeler barındırdığı görülmektedir. Bu etmenler çevre, doğal öğeler, doğal form ve süreçler, mekanda ışık ilişkisi, bağlam özellikleri, birey-doğa ilişkileri olarak incelenip ele alınmaktadır. Bu literatür incelemesi kapsamında, biyofili kavramı birey ve doğa arasındaki psikolojik ve içgüdüsel bağ olarak tanımlanırken biyofilik tasarım ise bireylerin doğa ve doğal öğeler ile etkileşim kurarak fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak iyi hissetmelerini sağlayan, doğayla bütünleşik yaşam alanlarının oluşturulması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımların yönlendiriciliğiyle, bu çalışmada biyofili kavramı, kent, doğa ve birey kavramları üzerinden kentsel mekan, kentsel mekanda doğa etkileşimi, kentsel mekanda kullanıcı deneyimi ve memnuniyetlerini kapsayacak bir yaklaşım içerisinde ele alınmıştır. Literatür kapsamında incelenen örnekler, kentsel mekanlarda biyofilik unsurlara yer verilmesinin hem bireysel hem de sosyal düzeyde olumlu etkiler oluşturduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın metodoloji sürecinde biyofili kavramına odaklanılarak Kellert ve Calabrese (2015, 2018) tarafından literatürde yer verilen biyofilik tasarımın boyutları ve bunlardan ortaya çıkarak Browning ve diğ. (2014) tarafından geliştirilen biyofilik tasarım parametreleri temel alınmıştır. İlk olarak kentsel mekanda biyofili kapsamında kent, doğa ve kullanıcı kavramları üzerinden bir biyofilik kentsel açık mekan değerlendirme süreci geliştirilmiştir. Bu değerlendirme süreciyle ekolojik, sosyal ve mekansal bağlamlarda bütüncül planlama yaklaşımının benimsenerek İstanbul'un diğer yeşil alanlarından ayrıışan İstanbul Yaşam Vadileri'nin kent, doğa ve kullanıcı ilişkileri ortaya konulmuştur. Bu çerçevede uygulanmış, uygulama aşamasında olan ve planlanmış olmak üzere farklı aşamalardaki İstanbul Yaşam Vadileri, kent içerisindeki rolü, planlama ve tasarım yaklaşımlarına ilişkin özellikler, kentsel

unsurlarla ilişkisi, doğal unsurların varlığı ve kullanıcı deneyimi imkanları açısından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede yaşam vadilerinin her birindeki temel yaklaşımların, kent içerisindeki konumu, durumu ve potansiyeline göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Diğer yandan İstanbul'un orman ve su ekosistemlerini bir araya getirecek şekilde kurgulanan yaşam vadilerinin, dere çevrelerini kente ve kentliye kazandırmak, kentlilerin doğayla etkileşimini sağlamak, çeşitli aktivite imkanları ile kullanıcılara rekreasyonel ve sosyal alanlar sunmak, kentlilerin huzurla dinlenebilecekleri kentsel yeşil alanları üretmek, ortak temel amaçları olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, biyofili kavramı ile İstanbul Yaşam Vadilerinin planlanması ve uygulanmasını yönlendiren amaçlar arasında ortaklaşan bir çerçeve bulunduğunu göstermektedir. Her yaşam vadisinin özgün bağlamı doğrultusunda kent ve kullanıcı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğu ve bu şekilde proje yaklaşımlarının oluşturulduğu anlaşılmaktadır. İncelenen yaşam vadileri içerisinde bu tez çalışmasının araştırma alanı olarak Ayamama Yaşam Vadisi seçilmiştir. Örnek araştırma alanı olarak Ayamama Yaşam Vadisi'nin seçilmesinde yakın zamanda uygulaması tamamlanarak faaliyete geçen yaşam vadilerinden biri olması, alanın konut ve konut dışı kullanımların arasında yer alan stratejik konumu ve ekolojik potansiyeli gibi özellikleri etkili olmuştur.

Bu çalışmanın Ayamama Yaşam Vadisi'nde yürütülen araştırma sürecinde karma araştırma yöntemleri uygulanmıştır. İlk olarak literatür incelemesiyle ortaya konulan biyofilik tasarım boyutları altında yer alan “mekanda doğa, doğal analoglar ve mekanın doğası/deneyimi” başlıklarındaki parametreler ölçülebilir hale getirilmiş ve bu biyofilik parametreler araştırma sürecini yönlendirmiştir. Kentsel mekanda biyofilik unsurların varlığını ve ne şekilde hayata geçirildiğini değerlendirebilmek adına geliştirilen bu parametreler ölçme yöntemleri ve araçlarıyla ilişkilendirilerek alanda yürütülen gözlem ve tespit süreçlerine rehberlik etmesi sağlanmıştır. Çalışma alanında yapılan tespit ve gözlemler yoluyla biyofilik tasarım parametrelerinin varlığını ve ne şekilde hayata geçirildiğini belirlemek kalitatif sürecin ilk adımını oluşturmuştur. Alanda varlığı belirlenen biyofilik tasarım parametreleri haritalar üzerinde işaretlenmiş ve yapılan gözlemler doğrultusunda açıklanmıştır. Kalitatif araştırma sürecinin bir diğer aşamasında, Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının alanı kullanma biçimleri, davranışları ve etkinliklerini belirlemek amacıyla gözlemler yapılmış ve yapılan tespitler, davranış haritalarıyla ve kullanıcı-mekan-doğa

etkileşimini açığa çıkarmak üzere oluşturulan metinler yoluyla açıklanmıştır. Kullanıcıların alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığına ilişkin algı düzeylerini ve değerlendirmelerini belirlemek içinse kantitatif araştırma yaklaşımı doğrultusunda anket araştırması gerçekleştirilmiştir. Anket araştırmasıyla kullanıcıların demografik özellikleri, Ayamama Yaşam Vadisi'ni kullanımları, alanda yer alan biyofilik unsurların varlığını algılaması, alandaki deneyimlerinde biyofilik unsurların etkisini değerlendirmeleri ve kullanıcıların Ayamama Yaşam Vadisi'nden memnuniyetleri ile beklentileri ve talepleri incelenmiştir. Uygulanan araştırma sürecinin her bir aşamasından elde edilen bulgular ayrıntılı olarak değerlendirilmiş ve birbirleriyle ilişkileri doğrultusunda çıkarımlar ortaya koyulmuştur.

Araştırma sürecinin ilk aşamasında Ayamama Yaşam Vadisi'nde biyofilik tasarım unsurlarının belirlenmesi amacıyla alanda gözlem ve tespitler yapılmıştır. Yapılan gözlemler fotoğraflarla belgelenmiş ve fotoğraflar alanın uydu görüntüsü ile ilişkilendirilerek haritalar hazırlanmıştır. Yapılan incelemede bazı biyofilik tasarım parametrelerinin çalışma alanında daha etkin olarak yer aldığı görülmüştür. Bu parametreler sırasıyla, doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duysal uyaranlar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzendir.

Araştırma sürecinin ikinci adımında, kullanıcıların alanı nasıl kullandıklarını ve alandaki doğal öğelerle kurdukları ilişkileri belirlemek üzere kullanıcı davranışları gözlemlenmiş, ardından kategorize edilerek haritalandırılmıştır. Kullanıcı davranışlarına ilişkin inceleme, bireylerin gerçekleştirdikleri farklı hareket, eylem, aktivite ve etkinlikler aracılığıyla alandaki doğal öğelerle etkileşim içerisinde olduklarını göstermiştir. Gözlemlenen kullanıcı davranışlarında alandaki doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duysal uyaranlar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı ve karmaşıklık ve düzen başlıklarındaki biyofilik tasarım parametrelerinin yönlendirici olduğu görülmüştür.

Araştırma sürecinin üçüncü adımında, Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının alandaki biyofilik tasarım unsurlarına ilişkin değerlendirmelerini belirlemek amacıyla yapılan ankette 100 kullanıcı ile anket görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde kullanıcılara demografik özellikleri, alan kullanımı, alandaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığının algılanması ve bu biyofilik unsurların deneyimlerine etkisine yönelik hazırlanan sorular ile Ayamama Yaşam Vadisi'nden

memnuniyetleri ve beklentilerine yönelik sorular yöneltmiştir. Kullanıcıların değerlendirmeleri doğrultusunda alanda biyofilik unsurların varlığına yönelik doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, termal hava akışı, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen, manzara ve sığınma parametrelerinin öne çıktığı görülmüştür.

Araştırma sürecinin her adımında elde edilen tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğa ile görsel bağlantı, doğa ile görsel olmayan bağlantı, ritmik olmayan duyuşal uyarılar, doğal sistemlerle bağlantı, doğa ile malzeme bağlantısı, karmaşıklık ve düzen parametrelerinin etkin olarak öne çıktığı görülmektedir. Alanda ağaçlık ve yeşil alanların yoğunluklarının fazla olması, birçok farklı ağaç ve bitki türlerine yer verilmesi, dere ve gölet gibi su öğelerinin bulunmasından dolayı kullanıcıların alanın her bölgesinde doğa ile görsel etkileşiminin sağlandığı görülmektedir. Diğer yandan farklı ağaç, bitki ve çiçek türlerinin kokusu, farklı canlı türlerinin sesi, kullanılan malzemelerin doğal yüzeyleri doğrultusunda kullanıcıların alanda koklama, duyma, dokunma gibi duyuşlarla doğa ile görsel olmayan temas kurduğu görülmektedir. Alanda koku kaynağı olarak bazı kısımlarda yoğunlaşan dere kokusu ise sorun taşıyıp geliştirilmesi gereken detaylardan biri olarak yer almaktadır. Ritmik olmayan duyuşal uyarılar parametresine ilişkin, Ayamama Yaşam Vadisi'nin her bölgesinde ağaç, bitki, çalı, çiçek, hayvan gibi farklı canlı türlerinin bir arada bulunduğu ve kullanıcıların bu canlı türleriyle temas kurdukları görülmektedir. Ayamama Deresi, kendi başına doğal su sistemi olmakla birlikte kullanıcıların alanda mevsimsel olayların değişimi ve ekosistem özelliklerini deneyimleyebileceği imkanlar mevcuttur. Bu noktada Ayamama Yaşam Vadisi'nin doğal sistemlerle bağlantı içeren bir kentsel mekan olduğunu söylemek mümkündür. Alanda zemin, yüzey ve donatılarda kullanılan malzemeler arasında ahşap, taş, kum, toprak gibi doğal malzemelerin yaygın olması, alanın doğal hissettirmesi ve doğal unsurlarla etkileşim imkanı sunması açısından önemlidir. Diğer yandan alandaki her alt mekan, fonksiyonu kapsamında belirgin olarak yer alırken bu alt mekanlar arasındaki bağlantıların sağlanmasıyla bir düzen ve hiyerarşinin oluştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda karmaşıklık ve düzen, alanın hiyerarşik bütünlüğünü oluştururken kullanıcılar için devingen bir deneyim alanı sunması açısından önemlidir. Çalışma alanındaki gözlemler sonucunda alandaki varlığı ve öne çıktığı tespit edilen tüm biyofilik tasarım parametreleri, kullanıcıların eylem ve etkinlikleri aracılığıyla bu

unsurları değerlendirme ve doğayla etkileşime girme biçimleri ve anket araştırmasıyla belirlenen kullanıcıların alandaki biyofilik tasarım unsurlarına ilişkin değerlendirmeleri, birbirleriyle tutarlı ve birbirini tamamlar sonuçlar ortaya koymaktadır. Biyofilik unsur ve parametrelerin varlığı doğrultusunda kullanıcıların doğayla temas kurarak etkileşime girmeleri hareket, eylem ve aktivitelerine yansımaktadır. Gerçekleştirilen hareket, eylem ve aktiviteler bağlamında alandaki kullanıcı memnuniyetlerine de etki eden bu durum, doğayla temas sağlandığında kullanıcı memnuniyetinin olumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan, Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcılarının memnuniyetleri dışında beklenti ve taleplerinde yer alan yanıtlarda da doğayla temas kapsamında dere ve çevresinin geliştirilmesi, güvenlik unsurunun arttırılması ile daha fazla huzurun sağlanması, alanda bakımların daha fazla yapıp peyzaj olarak geliştirilmesi gibi yanıtlar alınmıştır. Kullanıcıların biyofilik unsurların geliştirilmesine yönelik taleplerde bulunması da konunun önemini vurgulamakta ve alandaki geliştirmelerin bu yönde yapılması dahilinde memnuniyet seviyelerinin daha da artacağını göstermektedir.

Avamama Yaşam Vadisi'nde gerçekleştirilen çalışma kapsamında, alanın biyofilik unsurlar ve biyofilik ilkeler açısından nitelikler barındırdığı söylenebilir. Özellikle Avamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcıların doğayla ve doğal öğelerle iç içe olma deneyimi, mekanla kurulan en temel etkileşimlerden biridir. Yeşil alanların genişliği ve çeşitliliği, biyolojik göletin öne çıkmasıyla su öğelerinin varlığı, doğal öğelerin ve peyzaj unsurlarının yer alması, Avamama Yaşam Vadisi'nin farklı duyularla deneyimlenmesine olanak tanımaktadır. Doğa ve doğanın unsurlarının sunduğu görsel zenginlikle etkileşim kurulması, yer yer geniş açıklık ve doğal öğelerin sağladığı kapalılıklar sayesinde kentsel ve doğaya ilişkin görsel deneyimlerin sağlanması bakımından alanın doğayla görsel deneyim imkanları sunduğunu söylemek mümkündür. Yeşil ve doğal alanlar içerisinde çoğunlukla doğal zeminlere temas ederek hareket edilmesi, suyla temas edilmesi ve suyla etkileşim içeren davranışların sergilenmesi, doğal malzemelerin çokça yer verildiği alanlarda doğal malzemelerle temas edilmesi gibi durumlar bakımından Avamama Yaşam Vadisi'nin doğayla dokunsal deneyimler içerdiği söylenebilir. Farklı canlı türlerinin bir arada bulunmasıyla kuş cıvıltılarının, kedi ve köpek seslerinin duyulması, bitki ve çiçekler üzerindeki arılar ve böceklerin seslerinin hissedilmesi, biyolojik göletin çevresinde suyla etkileşim kurulurken su sesinin işitilmesi, esintiler ile birlikte ağaçların dallarının

ve yapraklarının hışırtı seslerinin algılanması açısından Ayamama Yaşam Vadisi'nin doğayla işitsel deneyimler sunduğu söylenebilir. Farklı ağaç, bitki, çalı ve çiçek türlerine yer verilmesiyle özellikle çiçek, lavanta ve çam kokusunun algılanması bakımından Ayamama Yaşam Vadisi'nin doğayla kokusal deneyimler sunduğu söylenebilir. Doğayla sağlanan bu deneyimler doğrultusunda Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğayla iç içe olma, doğayı içselleştirme, doğal unsurları deneyimleme imkanları sunduğunu söylemek mümkündür. Biyofilik unsurların daha fazla gözetilerek alanda zenginleştirilmesiyle doğayla dokunma, bütünleşme, doğayı deneyimleme imkanlarının daha da artmasına yönelik Ayamama Yaşam Vadisi'nin potansiyel barındırması da bu alanın İstanbul'da biyofilik kentsel mekanların oluşumu ve gelişimi bağlamında önemli olduğu söylenebilir. Diğer yandan, Ayamama Yaşam Vadisi'nde kullanıcı talep ve beklentilerindeki farklı fonksiyonel mekanlara ek olarak kullanıcıların karşılıklı ve üretken bir etkileşim deneyimine sahip olabilecekleri hobi bahçelerinin eklenmesi, peyzajın gelişmesine yönelik düzenlemelerin yapılması, tarımsal üretim olanaklarının sunulması, doğaya ilişkin kolektif etkinliklerin sağlanması gibi geliştirmeler de yapılabilir. Bu noktada, Ayamama Yaşam Vadisi'nde bireyin doğal süreçlere aktif olarak katılacağı ve deneyimleyeceği işlevlerin geliştirilmesi, alandaki kullanıcı-doğa etkileşimini daha da güçlendirecektir.

Sonuç olarak, araştırmanın her adımında irdelenen biyofilik unsurların, mekan ve kullanıcı arasında bir bağın oluşmasında rol üstlendiğini söylemek mümkündür. Bu durum, alanda gerçekleştirilen incelemelerin değerlendirmeleri doğrultusunda biyofilik unsurların alandaki varlığının, kullanıcı deneyimlerine etki ettiği ve kullanıcıların hareket, eylem, aktivite ve etkinlik tercihlerini yönlendirdiği olarak açıklanabilir. Bu çalışma, kentsel alanlarda kentlilerin biyofilik unsurlarla etkileşim kurmasının kullanıcı eylem, hareket ve aktivitelerine etki ettiğini, bu kapsamda kullanıcıların mekanla kurdukları bağı güçlendirerek psikolojik, zihinsel ve fiziksel olarak iyi hissetmelerine katkıda bulunarak memnuniyet seviyelerini yükselttiğini göstermektedir. Dolayısıyla metodolojik olarak değerlendirildiğinde, literatürden yola çıkılarak geliştirilen araştırma ve değerlendirme sürecinin sonuçlarının literatürdeki bulgular ile örtüştüğü görülmektedir. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular, kentsel mekanda biyofilik unsurların varlığının bireylerin alandaki deneyimlerinde ve memnuniyet seviyelerinde olumlu bir izlenim yarattığını göstermektedir. Biyofilik kentsel yaklaşım, insan-doğa-kent ilişkisini ele alıp geliştirmesiyle kentlerin doğayla

bütünleştigi ve kentli memnuniyeti ile refahının sağlandığı bir kentsel tasarım süreci tanımlayarak önem kazanmaktadır.

Bu çalışma, biyofili kavramı ve biyofilik tasarım yaklaşımı kapsamında konuyu kentsel ölçekte ele alarak literatürün bu yönde genişlemesi ve gelişmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye’de biyofili kavramına ilişkin yapılan kentsel ölçekteki çalışmaların az olmasına karşılık, yaşam vadileri gibi geniş ölçekli kentsel uygulamaların incelenmesini sağlayarak literatürün bu yönde geliştirilmesine yönelik bir girişim sunmaktadır. Diğer yandan, İstanbul gibi yoğun kentsel dokuda biyofilik incelemeler gerçekleştirilmesiyle küresel olarak farklı coğrafyalardaki çalışmalara da referans sağlaması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışmada alansal tespit ve gözlem, davranış haritası ve anket araştırmasını içeren karma araştırma yöntemlerinin kullanılmasıyla farklı yöntemlerin bir araya getirilmesi, biyofilik unsurların çok yönlü değerlendirilme imkanını sağlamaktadır. Aynı zamanda çalışmanın, biyofilik tasarım yaklaşımı ve ilkelerinin kentsel çevrede kent-doğa-insan etkileşimini ölçmek ve bu etkileşimin ne şekilde gerçekleştirildiğini belirlemek için anlamlı bir çerçeve sunduğu görülmüştür. Bu çalışma, yerel uygulamalarda kentsel açık alanların geliştirilmesi adına bir model örneği sunarken kullanıcı odaklı yaklaşım benimsemektedir. Bu doğrultuda çalışma, kullanıcıya ilişkin verileri mekansal analizlerle sentezleyerek biyofilik kentsel mekana yönelik bir yöntemin ortaya koyulmasına katkı sağlamaktadır. Karma araştırma yöntemleri uygulanan bu çalışmada kalitatif araştırma yöntemleriyle çalışma alanındaki biyofilik tasarım parametrelerinin varlığı incelenmiş, bu kapsamda çalışma alanında yer alan doğal unsurların farklı duyularla algılanması ve deneyimlenmesi araştırmacının gözlemleri, tespitleri ve deneyimleri doğrultusunda belirlenmiştir. Biyofilik tasarım çerçevesinde alandaki doğal unsurlarla kullanıcıların ne şekilde etkileşime girdiği, kullanım deneyimlerinde nasıl rol oynadığı ve alanı kullanım özellikleri benzer şekilde araştırmacı gözlem ve deneyimleri doğrultusunda belirlenmiş ve açıklanmıştır. Doğal unsurların kullanıcılar tarafından nasıl algılandığı, doğal unsurları nasıl değerlendirdikleri ve memnuniyet düzeyleri ise kantitatif araştırma yöntemleriyle ve biyofilik tasarım parametreleri çerçevesi içerisinde belirlenmiştir. Bu aşama, alanda tespit edilen unsurlara ilişkin kullanıcı perspektifinden genel bir değerlendirmenin de yapılmasını mümkün kılmıştır. İzlenen yöntemlerle ortaya konulan bilgiler birbirini tamamlar niteliktedir. Bununla birlikte gelecek çalışmalarda farklı kurgularda

gerçekleştirilebilecek araştırma yöntemleri, elde edilen bulguların derinleştirilmesini, bulgulara ilişkin yeni katmanların açığa çıkarılmasını sağlayabilir.

Bu çalışma sayesinde gelecek kentsel uygulamalara yönelik İstanbul Yaşam Vadileri gibi geniş ölçekli kentsel projelerde biyofilik unsurların nasıl ele alınacağına dair pratik öneriler ortaya konmaktadır. Bu çalışma, biyofilik unsurlar bakımından donanımlı kentsel açık alanların planlanması ve kullanıcı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kullanıcı odaklı uygulamaların gerçekleştirilmesi adına yerel yönetimler için yol gösterici bir rehber niteliği oluşturmaktadır. Çalışmada izlenen araştırma yaklaşımı ve kurgulanan araştırma yöntemi ile Ayamama Yaşam Vadisi benzeri alanlarda gerçekleştirilecek araştırmalar için örnek bir araştırma modeli ortaya konulmuştur. Çalışma, farklı yaşam vadilerinde veya benzer kentsel açık alanlarda gerçekleştirilecek benzer araştırmalarla bu alandaki bilgi birikimi ve deneyimine katkıda bulunacak, planlama ve tasarım önerilerinin çeşitlenmesini sağlayacaktır. Ayrıca farklı mevsimsel koşulları dikkate alacak uzun süreli ve boylamsal araştırmalar, farklı kullanıcı gruplarına odaklanan çalışmalar ve farklı disiplinlerin entegrasyonu ile gerçekleştirilebilecek disiplinlerarası araştırmalar bu alandaki birikimlere katkı sağlayacak niteliktedir.

Son olarak bu çalışma, kentsel tasarım uygulamalarında doğanın önemini ortaya çıkarmaktadır. Bireylerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik refahlarını gözeterek kentsel uygulamaların insan odaklı olmasını benimsemektedir. Tasarım ilkelerinde biyofilik unsurların öncelikli etmenlerden biri haline gelmesine işaret ederken doğanın kullanıcıyı etkileyen fonksiyonel faydalarına da dikkat çekmektedir. Çalışma, genel kavramları ve yaklaşımları bakımından ele alındığında, biyofilik unsurların önemsenmesine ve bu doğrultuda yaklaşımların geliştirilerek mekansal uygulamalarda daha çok gözetilmesine ilişkin bir yol haritası oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abram, D.** (2012). *The spell of the sensuous: Perception and language in a more-than-human world*. Vintage.
- Akdoğan, G.** (1974). Bahçe ve peyzaj sanatı tarihi. (No Title).
- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King, I., & Angel, S.** (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*. New York: Oxford University Press.
- Altman, I., & Zube, E. H. (Eds.).** (2012). *Public places and spaces* (Vol. 10). Springer Science & Business Media.
- Alvarsson, J. J., Wiens, S., & Nilsson, M. E.** (2010). Stress recovery during exposure to nature sound and environmental noise. *International journal of environmental research and public health*, 7(3), 1036-1046.
- Appleton, J.** (1975). *The experience of landscape*. London: Wiley.
- Aslan, H.** (2007). Doğa Kavramının Tarihsel Gelişimi. *Felsefe Dünyası*, (46), 50-66.
- Bachelard, G.** (1971). *The poetics of reverie: Childhood, language, and the cosmos* (Vol. 375). Beacon Press.
- Barton, J., & Pretty, J.** (2010). What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? A multi-study analysis. *Environmental science & technology*, 44(10), 3947-3955.
- Baudelaire, C.** (2013). Modern hayatın ressamı. İletişim Yayınları.
- Beatley, T.** (2011). *Biophilic cities: integrating nature into urban design and planning*. Island Press.
- Beatley, T.** (2012). *Green urbanism: Learning from European cities*. Island press.
- Beatley, T., & Newman, P.** (2012). *Green urbanism down under: Learning from sustainable communities in Australia*. Island Press.
- Beatley, T., & Newman, P.** (2013). Biophilic cities are sustainable, resilient cities. *Sustainability*, 5(8), 3328-3345.
- Beatley, T.** (2016). *Handbook of biophilic city planning & design*. Island Press.
- Beatley, T.** (2017). Biophilic cities and healthy societies. *Urban planning*, 2(4), 1-4.
- Benjamin, W.** (2018). Pasajlar. Yapı Kredi Yayınları.
- Bennett, T., Grossberg, L., & Morris, M. (Eds.).** (2013). *New keywords: A revised vocabulary of culture and society*. John Wiley & Sons.
- Biederman, I., & Vessel, E. A.** (2006). Perceptual pleasure and the brain: A novel theory explains why the brain craves information and seeks it through the senses. *American scientist*, 94(3), 247-253.

- Browning, W. D., Ryan, C. O., Clancy, J. O., Andrews, S. L., & Kallianpurkar, N. B.** (2014). Biophilic design patterns: emerging nature-based parameters for health and well-being in the built environment. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 8(2), 62.
- Buck, H. J.** (2015). On the possibilities of a charming Anthropocene. *Annals of the Association of American Geographers*, 105(2), 369-377.
- Burnet, J.** (1908). *Early greek philosophy*.
- Capra, F.** (1992). Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası, Çev. M. Armağan, *İnsan Yayınları, İstanbul*.
- Cassirer, E.** (1944). The concept of group and the theory of perception. *Philosophy and phenomenological research*, 5(1), 1-36.
- Cevizci, A.** (2005). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Corner, J., & Waldheim, C.** (2006). The landscape urbanism reader. *Terra Fluxus*, 23-33.
- Crutzen, P. J.** (2006). The “anthropocene”. In *Earth system science in the anthropocene* (pp. 13-18). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- De Groot, J. I.** (2019). *Environmental psychology: An introduction*.
- Delibaş, M.** (2012). Critical Assessment Of ‘Stream Daylighting’ As An Approach For Renaturalization Of Riverine Systems In Urban Areas, Case Study On: Ayamama Stream. *Istanbul Technical University, Graduate School of Science and Engineering, İstanbul*.
- Dosen, A. S., & Ostwald, M. J.** (2013). Prospect and refuge theory: Constructing a critical definition for architecture and design. *The International Journal of Design in Society*, 6(1), 9.
- Edisan, Z., & Kadioğlu, F.** (2013). Yaşam kalitesi kavramının antik dönemdeki öncülleri. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 3(3), 1-4.
- Forman, R. T.** (2014). *Urban ecology: science of cities*. Cambridge University Press.
- Fraser, C.** 2009. *Rewilding the world: Dispatches from the conservation revolution*. New York: Metropolitan.
- Fromm, E. O.** (1964). *The Heart of Man*. UK: Harpercollins.
- Fromm, E.** (1973). *The Anatomy of Human Destructiveness*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Gandy, M.** (2006). Urban nature and the ecological imaginary. In *In the nature of cities* (pp. 78-89). Routledge.
- Gandy, M.** (2013). Marginalia: Aesthetics, ecology, and urban wastelands. *Annals of the Association of American Geographers*, 103(6), 1301-1316.
- Gehl, J.** (2013). *Cities for people*. Island press.
- Gehl, J., & Svarre, B.** (2013). *How to study public life* (Vol. 2). Washington, DC: Island press.
- Gifford, R.** (2007). *Environmental psychology: Principles and practice*.

- Guthrie, W. K. C., & Warren, J.** (2012). *The Greek philosophers: from THALES to ARISTOTLE*. Routledge.
- Gülcan, N. Y.** (2019). Ortaçağ Avrupa'sında Skolastik Felsefe ve Gotik Mimari. *Social Sciences*, 14(5), 2225-2234.
- Hartig, T., Mang, M., & Evans, G. W.** (1991). Restorative effects of natural environment experiences. *Environment and behavior*, 23(1), 3-26.
- Hartig, T., Evans, G. W., Jamner, L. D., Davis, D. S., & Gärling, T.** (2003). Tracking restoration in natural and urban field settings. *Journal of environmental psychology*, 23(2), 109-123.
- Heerwagen, J. H.** (2006). Investing in people: The social benefits of sustainable design. *Rethinking sustainable construction*. Sarasota, FL, 50.
- Herzog, T. R., & Bryce, A. G.** (2007). Mystery and preference in within-forest settings. *Environment and Behavior*, 39(6), 779-796.
- Hinchliffe, S.** (2007). Geographies of nature: societies, environments, ecologies.
- Howard, E., Osborn, F. J., & Mumford, L.** (2013). *Garden cities of to-morrow*. Routledge.
- Ikemi, M.** (2005). The effects of mystery on preference for residential facades. *Journal of environmental psychology*, 25(2), 167-173.
- İBB Şehir Planlama Müdürlüğü.** (2024). Vizyon 2050 Eylem Planı Raporu, İstanbul
- İBB Yeşil İstanbul.** (2023). Yeşil İstanbul Projeleri kitapçığı Ağustos 2023, İstanbul.
- İPA.** (2023). İstanbul Planlama Ajansı 2050 Stratejik Eylem Planı Raporu, İstanbul.
- Jacobs, J.** (1961). Jane jacobson. *The Death and Life of Great American Cities*, 21(1), 13-25.
- Kaplan, R.** (1984). Impact of urban nature: A theoretical analysis. *Urban ecology*, 8(3), 189-197.
- Kaplan, S.** (1988). Perception and landscape: Conceptions and misconceptions (pp. 45–55). In J. Nasar (Ed.), *Environmental aesthetics: Theory, research, and applications*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Kaplan, R., & Kaplan, S.** (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge university press.
- Kaplan, S.** (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of environmental psychology*, 15(3), 169-182.
- Kaplan, R., Kaplan, S., & Ryan, R.** (1998). *Designing with People in Mind: Design and Management of Everyday Nature*. Washington: Island Press.
- Karabacak, R.** (2019). *Bakırköy İlçesinin coğrafi özellikleri* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- Katz, P.** (1994). *The New Urbanism. Toward an architecture of community*.
- Keleş, R.** (1980). Kent bilimleri terimler sözlüğü. *Ankara: TDK yayınları*.

- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A.** (2005). Çevre Politikası, İmge Kitabevi, Ankara. Kışlalıoğlu Mine, Fikret Berkes,(1993), Çevre ve Ekoloji, Remzi Kitabevi, İstanbul. Kovel, Joel,(2005), Doğanın Düşmanı: Kapitalizmin Sonu mu, Dünyanın Sonu mu.
- Kellert, S. R., & Wilson, E. O. (Eds.).** (1995). *The biophilia hypothesis*. Island press.
- Kellert, S. R.** (1996). *The value of life: biological diversity and human society*. Island press.
- Kellert, S. R.** (2003). *Kinship to mastery: Biophilia in human evolution and development*. Island Press.
- Kellert, S. R.** (2005). *Building for life: Understanding and Designing The Human-Nature Connection*, Washington: DC: Island Press, 2005.
- Kellert, S. R.** (2008). Dimensions, elements, and attributes of biophilic design. *Biophilic design: the theory, science, and practice of bringing buildings to life*, 2008, 3-19.
- Kellert, S. R., Heerwagen, J., & Mador, M.** (2011). *Biophilic design: the theory, science and practice of bringing buildings to life*. John Wiley & Sons.
- Kellert, S. R.** (2012). *Birthright: People and nature in the modern world*. Yale University Press.
- Kellert, S., & Calabrese, E.** (2015). The practice of biophilic design. *London: Terrapin Bright LLC*, 3(21).
- Kellert, S. R.** (2018). *Nature by design: The practice of biophilic design*. yale university press.
- Koçman, A.** (1991). İzmir'in kentsel gelişimini etkileyen doğal çevre faktörleri ve bunlara ilişkin sorunlar. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3, 102.
- Kuo, F. E.** (2001). Coping with poverty: Impacts of environment and attention in the inner city. *Environment and behavior*, 33(1), 5-34.
- Kuo, F. E., & Sullivan, W. C.** (2001). Aggression and violence in the inner city: Effects of environment via mental fatigue. *Environment and behavior*, 33(4), 543-571.
- Lang, J., Burnette, C., Moleski, W., & Vachon, D.** (1974). Fundamental processes of environmental behavior. *Designing for human behavior: Architecture and the behavioral sciences*. Stoudsbury: Dowden, Hutchinson & Ross, Inc-1974.
- Lefebvre, H.** (1976). The survival of capitalism. *London: Allison and Busby*.
- Lefebvre, H.** (2014). Mekânin üretimi. Çev.: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Lewin, R.** (2015). Modern insanın kökeni. (Çev. Nurdan Soysal), Say Yayınları.
- Low, S., Simpson, T., & Scheld, S.** (2019). Toolkit for the Ethnographic Study of Space (TESS). *Public Space Research Group, Center for Human Environments, The Graduate Center, City University of New York*.
- Marsh, G. P.** (2003). *Man and nature*. University of Washington Press.

- Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K.** (2013). *Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Mert, C.** (2010). İstanbul'da Bir Üçüncü Mekân Okuması: 'Pozitif' Titreşimler ve Babylon. *İDEALKENT*, 1(2), 86-112.
- Moore, E. O.** (1981). A Prison Environment. *Journal of environmental systems*, 11(1).
- Nasar, J. L., & Fisher, B.** (1993). 'Hot spots' of fear and crime: A multi-method investigation. *Journal of environmental psychology*, 13(3), 187-206.
- Nasar, J. L.** (2011). Environmental psychology and urban design. In *Companion to urban design* (pp. 162-174). Routledge.
- Newman, P.** (2014). Biophilic urbanism: a case study on Singapore. *Australian planner*, 51(1), 47-65.
- Nietzsche, Friedrich.** (2003). *Ecce Homo*. çev. Can Alkor, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Norberg-Schulz, C.** (1980). *Genius loci: towards a phenomenology of architecture*, Rizzoli, New York.
- Nordenfelt, L.** (1993). *Quality of life, health and happiness*. Avebury.
- Orians, G. H., & Heerwagen, J. H.** (1992). Evolved responses to landscapes.
- Öztürk, S. P.** (2021). Kentlerde Biyofilik Tasarım ve Mekansal Adalet İlişkisi: Mahalle Parkları Deneyimi. *Kent Akademisi*, 14(3), 533-544.
- Özil, M. E., & Aykal, D.** (2021). Biyofilik Tasarımın Diyarbakır Geleneksel Konutlarında Araştırılması. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 6(1), 45-58.
- Pallasmaa, J.** (2011). Tenin gözleri. *İstanbul, YEM Yayın*.
- Petherick, N.** (2000). Environmental design and fear: The prospect-refuge model and the university college of the Cariboo campus. *Western Geography*, 10(11), 89-112.
- Platon, T.** (2001). Timaios (çev: Erol Güney & Lütfi Ay). *İstanbul: Sosyal Yayınları*.
- Pikner, T.** (2014). Enactments of urban nature: Considering industrial ruins. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(1), 83-94.
- Pohl, L., & Helbrecht, I.** (2022). The love of nature: Imaginary environments and the production of ontological security in postnatural times. *Geo: Geography and Environment*, 9(1), e00106.
- Ramachandran, V. S., Blakeslee, S., & Dolan, R. J.** (1998). Phantoms in the brain probing the mysteries of the human mind. *Nature*, 396(6712), 639-640.
- Rapoport, A.** (1977) Human aspects of urban form : Towards a man-environment approach to urban form and design, Pergamon Press, Oxford.
- Register, R.** (2006). *Ecocities: rebuilding cities in balance with nature (revised edition)*. New Society Publishers.
- Rian, I. M., & Sassone, M.** (2014). Tree-inspired dendriforms and fractal-like branching structures in architecture: A brief historical overview. *Frontiers of Architectural Research*, 3(3), 298-323.

- Sali, M.** (2020). toplumsal değişim.
- Salingaros, N. A.** (2012). Fractal Art and Architecture Reduce Physiological Stress. *Journal of Biourbanism*, 2, 11-28.
- Saral, A., Özcan, O., & Musaoglu, N.** (2010). Flood Risk Analysis Using Information Diffusion Theory—A Case Study Ayamama Creek. In *30th EARSEL Symposium*, May.
- Sulak, H.** (2018). İnsan-doğa ilişkisinin dönüşümü: Tarihsel bir perspektif. *Kent Akademisi*, 11(1), 117-124.
- Stewart, K.** (2020). *Ordinary affects*. Duke University Press.
- Şenel, A.** (1982). İlkel topluluktan uygar topluma geçiş aşamasında ekonomik toplumsal düşünsel yapıların etkileşimi.
- Thoreau, H. D.** (2006). *Walden*. Yale University Press.
- Tosun, K. E.** (2013). Sürdürülebilir kentsel gelişim sürecinde kompakt kent modelinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 103-120.
- Ulrich, R. S.** (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. In *Behavior and the natural environment* (pp. 85-125). Boston, MA: Springer US.
- Ulrich, R. S.** (1984). View through a window may influence recovery from surgery. *science*, 224(4647), 420-421.
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., & Zelson, M.** (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of environmental psychology*, 11(3), 201-230.
- Yayla, H.** (2006). Mekanik düşünceden ekolojik düşünceye: Yeni bir insan-doğa ilişkisi tasarımının doğuşu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (34), 67-82.
- White, M., Smith, A., Humphries, K., Pahl, S., Snelling, D., & Depledge, M.** (2010). Blue space: The importance of water for preference, affect, and restorativeness ratings of natural and built scenes. *Journal of environmental psychology*, 30(4), 482-493.
- Williams, J. C.** (2010). Understanding the place of humans in nature. *The illusory boundary: Environment and technology in history*, 9-25.
- Wilson, E. O.** (1986). *Biophilia*. Harvard university press.
- Wilson, E. O.** (1993). *The biophilia hypothesis*. Island Press.
- Wilson, W. H.** (1989). *The city beautiful movement* (p. 126). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Xue, F., Gou, Z., Lau, S. S. Y., Lau, S. K., Chung, K. H., & Zhang, J.** (2019). From biophilic design to biophilic urbanism: Stakeholders' perspectives. *Journal of Cleaner Production*, 211, 1444-1452.
- Url-1**<<https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-15133/lascaux-magarasi/>>, erişim tarihi 29.05.2024.
- Url-2**<<https://kulturelcisi.com/neolotik-donem/>>, erişim tarihi 02.06.2024.

- Url-3**<<https://www.thoughtco.com/what-is-a-corinthian-column-177504/>>, erişim tarihi 03.06.2024
- Url-4**<<https://kulturelcisi.com/neolitik-donem/>>, erişim tarihi 10.06.2024.
- Url-5**<<https://buldink.com/bahce-mimarisinin-tarihsel-gelisimi/>>, erişim tarihi 17.06.2024.
- Url-6**<<https://whatson.melbourne.vic.gov.au/article/things-to-do-at-royal-botanic-gardens-melbourne>>, erişim tarihi 10.05.2023.
- Url-7**< <https://www.biophiliccities.org>>, erişim tarihi 23.03.2023.
- Url-8**<<https://www.landscapeperformance.org/case-study-briefs/high-line/>>, erişim tarihi 20.08.2024.
- Url-9**<<https://www.nytimes.com/2011/08/03/realestate/commercial/cities-see-another-side-to-old-tracks.html>>, erişim tarihi 20.08.2024.
- Url-10**<<https://www.theguardian.com/artanddesign/2019/feb/08/high-line-architects-liz-diller-and-ricardo-scofidio-win-ra-prize>>, erişim tarihi 20.08.2024.
- Url-11**<<https://www.gardensbythebay.com.sg/>>, erişim tarihi 20.08.2024.
- Url-12**< <https://singaporesavvy.com/gardens-by-the-bay/>>, erişim tarihi 20.08.2024.
- Url-13**<<https://gardeningtutorial.com/singapore-gardens-by-the-bay/>>, erişim tarihi 20.08.2024
- Url-14**<<https://urbangreenbluegrids.com/projects/tanner-springs-park-portland-oregon-us/>>, erişim tarihi 22.08.2024.
- Url-15**<<https://moool.com/en/tanner-springs-park-portland-by-ramboll-studio.html>>, erişim tarihi 22.08.2024.
- Url-16**<<https://www.dreiseitlconsulting.com/tanner-springs-park/>>, erişim tarihi 20.08.2024
- Url-17**<<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/https://cabe.org.uk/case-studies/cheonggyecheon-restoration-project/>>, erişim tarihi 23.08.2024
- Url-18**<<https://www.landscapeperformance.org/case-study-briefs/cheonggyecheon-stream-restoration-project/>>, erişim tarihi 23.08.2024
- Url-19**<https://livingnomads.com/2023/05/6-days-in-seoul/#google_vignette/>, erişim tarihi 23.08.2024.
- Url-20**< <https://yesil.istanbul/>>, erişim tarihi 20.01.2024.
- Url-21**<https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayamama_Deresi/>, erişim tarihi 12.11.2024
- Url-22**<www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulda-sel-felaketi-31-olu-12441217/>, erişim tarihi 10.11.2024.
- Url-23**<<https://www.milliyet.com.tr/gundem/ayamamanin-intikami-agir-oldu-1137667/>>, erişim tarihi 10.11.2024.
- Url-24**<<https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/istanbul/bakirkoy/atakoy-7-8-9-10-kisim/demografi/>>, erişim tarihi 10.10.2024

Url-25<<https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/istanbul/bakirkoy/atakoy-2-5-6-kisim/demografi/>>, erişim tarihi 10.10.2024

Url-26< <https://www.google.com/maps>>, erişim tarihi 15.10.2024.

EKLER

EK A: Ayamama Yaşam Vadisi kullanıcı anket föyü.

EK A

AYAMAMA YAŞAM VADİSİ KULLANICI ANKET SORULARI

İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Elif Kısar Koramaz danışmanlığında İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kentsel Tasarım Programı öğrencisi H.Sercan Özelmas tarafından gerçekleştirilen “**Biyofilik Kentsel Mekanlar Bağlamında İstanbul Yaşam Vadileri: Ayamama Yaşam Vadisi Örneği**” adlı yüksek lisans tez çalışmasına katılımınız rica olunmaktadır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmama ya da istediğiniz anda bir sebep göstermeksizin ayrılma hakkına sahipsiniz. Elde edilen kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak olup anket sonuçlarından elde edilen istatistiki bilgiler tez çalışmasının sonuç değerlendirme raporlarında ve bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışmanın Adı: Biyofilik Kentsel Mekanlar Bağlamında İstanbul Yaşam Vadileri: Ayamama Yaşam Vadisi Örneği

Çalışmanın Amacı: Kent-doğa-kentli etkileşiminde İstanbul ilinde yer alan yaşam vadileri projelerinin ele alınarak Ayamama Yaşam Vadisi’nde kullanıcı katılımları ile biyofilik kentsel mekan analizi ve incelemesi yapmayı amaçlamaktadır.

Anket Çalışması: Demografik özellikler, çalışma alanının kullanımı, çalışma alanının biyofilik özellikleri ve çalışma alanındaki kullanıcı deneyimleri üzerine sorular içeren bölümlerden oluşan 5-7 dakika içerisinde cevaplanabilir bir anket çalışmasıdır.

Gizlilik: Bu çalışmada elde edilen her türlü bilgi gizli kalacaktır. Araştırma sonuçları tüm gizlilik ilkelerine uyularak sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Tüm veriler sınırlı bir erişime sahip güvenli ve şifreli veri tabanında tutulacaktır.

Katılım ve Ayrılma: Bu çalışmaya katılma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Gönüllü olarak katılmaya karar vermeniz halinde dahi herhangi bir sebep sunmadan çalışmadan kendi isteğinizle çekilebilirsiniz.

Araştırmacının Kimliği: Hüseyin Sercan Özelmas – İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans Programı

Yukarıda bilgileri yer verilen anket çalışmasına gönüllü olarak katılmayı onaylıyorum.

☐ Onaylıyorum.

Lütfen soruları dikkatle okuyun ve size en uygun olan yanıtı işaretleyin. Yanıtlarınız araştırmamız için büyük önem taşımaktadır.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz...

Not: Anket sorularına verdiğiniz yanıtlar, araştırmamızın nihai sonuçlarını büyük ölçüde etkileyecektir. Lütfen cevaplarınızı samimi bir şekilde veriniz.

Şekil A.1 : Anket föyü.

A. Demografik Özellikler

1) Cinsiyet

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek
- ☐ Diğer

2) Yaş

.....

3) Eğitim Durumu

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Üniversite
- ☐ Lisansüstü

4) İş/Meslek durumunuz nedir?

- ☐ Öğrenci
- ☐ Çalışmayan/İş arayan
- ☐ Çalışan
- ☐ Ev Hanımı
- ☐ Emekli

5) Medeni durumunuz nedir?

- ☐ Bekar
- ☐ Evli
- ☐ Boşanmış
- ☐ Dul

6) 12 yaş altı çocuğunuz var mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

B. Ayamama Yaşam Vadisi Kullanımı

1) Yaşam Vadisini ne sıklıkta ziyaret ediyorsunuz?

- ☐ İlk defa
- ☐ Yılda birkaç kez
- ☐ Ayda birkaç kez
- ☐ Haftada birkaç kez
- ☐ Her gün

2) Ayamama Yaşam Vadisi'nde sıklıkla hangi aktiviteleri yapıyorsunuz? Sıklığına göre en fazla 3 tane belirtiniz.

1-.....

2-.....

3-.....

Şekil A.1 (devam) : Anket föyü.

C. Ayamama Yaşam Vadisi Özellikleri

Bu bölümde Ayamama Yaşam Vadisi'nin barındırabileceği özellikleri 1 ile 5 puan arasında değerler ile ne kadar katıldığınızı veya katılmadığınızı belirleyebilirsiniz. (1:Kesinlikle katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle katılıyorum)

C. Aşağıda verilen Ayamama Yaşam Vadisi'nin özellik ve niteliklerine yönelik yaklaşımlarınız nedir?	1. Kesinlikle katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
C.1. Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok doğal bitki, çiçek ve ağaç türleri ile karşılaşırım.	☐	☐	☐	☐	☐
C.2. Ayamama Yaşam Vadisi'nde kuş ve su sesleri ile toprak, çiçek, bitki gibi doğal kokular algılarımla.	☐	☐	☐	☐	☐
C.3. Ayamama Yaşam Vadisi'nde farklı canlı türleri (hayvanlar, bitkiler, çiçekler, insanlar) bir arada görebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
C.4. Ayamama Yaşam Vadisi'nde sıcaklık değişim ve rüzgar hareketlerini hissedirim.	☐	☐	☐	☐	☐
C.5. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal veya yapay su öğeleri (dere, gölet vb.) ile karşılaşırım.	☐	☐	☐	☐	☐
C.6. Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanların varlığının dengeli olduğunu düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
C.7. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal bir yaşam alanı olduğunu düşünerek mevsimsel değişimleri (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) fark ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
C.8. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal arazinin varlığı yanı sıra doğadan esinlenerek yapılmış kentsel öğeler (heykel, anıt, figür, resim) ile karşılaşırım.	☐	☐	☐	☐	☐
C.9. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş, seramik vb.) kullanımını fark ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
C.10. Ayamama Yaşam Vadisi'nde alanın tasarımı denge ve düzen içerisindedir.	☐	☐	☐	☐	☐
C.11. Ayamama Yaşam Vadisi'nde engelsiz görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar ile karşılaşırım.	☐	☐	☐	☐	☐
C.12. Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlar görebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
C.13. Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli ve keşfetme isteği uyandıran ortamların olduğunu düşünürüm.	☐	☐	☐	☐	☐
C.14. Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlara (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) rastlarım.	☐	☐	☐	☐	☐

Şekil A.1 (devam) : Anket föyü.

D. Ayamama Yaşam Vadisi Kullanıcı Deneyimi

Bu bölümde Ayamama Yaşam Vadisi'nde edindiğiniz deneyimleriniz hakkında 1 ile 5 puan arasında değerler ile ne kadar katıldığınızı veya katılmadığınızı belirleyebilirsiniz. (1:Kesinlikle katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle katılıyorum)

D. Aşağıda verilenleri Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyimlerinize göre nasıl değerlendirirsiniz?	1. Kesinlikle katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
D.1. Ayamama Yaşam Vadisi'nde birçok ağaç, bitki, çiçek gibi doğa teması sağlayan öğeler rahatlatma ve huzur sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.2. Ayamama Yaşam Vadisi'nde çiçek, bitki gibi hoş doğal kokular dinlendirici ve huzurlu bir ortam deneyimi sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.3. Ayamama Yaşam Vadisi'nde farklı canlı türleri (hayvanlar, bitkiler, çiçekler) ile karşılaşmak doğa ile etkileşimini arttırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.4. Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki sıcaklık değişim ve rüzgar hareketleri alandaki aktivite deneyimlerini etkilemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.5. Ayamama Yaşam Vadisi'nde su öğeleri (dere, gölet vb.) ile yakın temasta olmak yenilenmiş hissetmemi sağlayarak enerjimi yükseltmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.6. Ayamama Yaşam Vadisi'nde güneşlik ve gölgelik alanlar alandaki hareket ve tercihlerimi etkilemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.7. Ayamama Yaşam Vadisi'nde mevsimsel değişim (yaprak dökülmesi, çiçek açması vb.) ve farklı canlı yaşamları görmek doğayla temasımı arttırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.8. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğadan ilham alınarak yapılmış kentsel öğeler (heykel, anıt, figür, resim) alandaki deneyimimi olumlu etkilemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.9. Ayamama Yaşam Vadisi'nde doğal malzemelerin (ahşap, taş vb.) varlığı doğayla teması artırarak rahatlamaya hissi sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.10. Ayamama Yaşam Vadisi'nde alan tasarımının denge ve düzen içerisinde olması alanda daha aktif bir deneyim edinmemi sağlamaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.11. Ayamama Yaşam Vadisi'nde rahat görüş imkanı sağlayan geniş açıklıklar çevreyi keşfetmemi sağlayarak huzurlu hissettirmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.12. Ayamama Yaşam Vadisi'nde korunaklı ve inziva imkanı sağlayan alanlarda bulunmak kendimi rahatlamış ve huzurlu hissettirmektedir.	☐	☐	☐	☐	☐
D.13. Ayamama Yaşam Vadisi'nde gizemli alanların olması heyecanı artırarak keşfetme isteği uyandırmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
D.14. Ayamama Yaşam Vadisi'nde risk ve tehlike barındırabilecek alanlar (kirlilik, eğimli, yüksek, korunaksız vb.) heyecan ve gerilim yaratmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐

Şekil A.1 (devam) : Anket föyü.

15) Ayamama Yaşam Vadisi'ndeki deneyiminizde genel memnuniyetinizi nasıl değerlendirirsiniz?

1. Hiç memnun değilim	2. Memnun değilim	3. Kararsızım	4. Memnunum	5. Çok memnunum
☐	☐	☐	☐	☐

16) Ayamama Yaşam Vadisi'nde nelerin değişmesini ve gelişmesini istersiniz? Öncelik sırasına göre 3 tane belirtiniz.

- 1-.....
- 2-.....
- 3-.....

Anketimiz sona ermiştir.

Katılımınız için teşekkür ederiz. Ankete vermiş olduğunuz yanıtlar araştırmamızın sonuçlarına katkı sağlayacaktır...

Şekil A.1 (devam) : Anket föyü.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Hüseyin Sercan ÖZELMAS

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2020, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yüksek Lisans** : 2025, İstanbul Teknik Üniversitesi, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2025 yılında Ev ve Şehir Vakfı'nda Araştırmacı Mimar olarak görev almaya başladı.

YÜKSEK LİSANS TEZİNDEN TÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

- **Özelmas H.S., Koramaz E.K.** 2024. A Biophilic Threshold Examination in the Formation of Urban Spaces: The Case of Eskişehir Porsuk and Its Surroundings. *3rd International Graduate Research Symposium-IGRS'24*, May 8-10, 2024 İstanbul, Türkiye.